NL 2616

ആത്മപരിത്യാഗം

മോഹിനലാൽമഹത്

2616
763

ആത്മപരിത്യാഗം

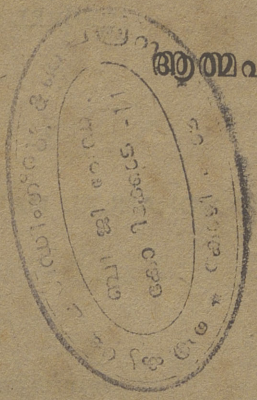

ATMAPARITHYAGAM

NOVEL

PANDIT MOHANLAL MAHATHO 'VIYOGI'

TRANSLATED
By
K. N. POTTI, VELLIMANA

Publishers:
B. K. M. BOOK DEPOT
CHAMPAKULAM

3 - 75

ആത്മപരിത്യാഗം

(ഒരു സാമുദായികനോവൽ)

പണ്ഡിറ്റ് മോഹനലാൽമഹതോ 'വിയോഗി'

വിവർത്തകൻ:

കെ. എൻ. പോറ്റി, വെള്ളിമന.

ബി. കെ. എം. പ്രസിദ്ധീകരണം

വില 3—75

ഒന്നാംപതിപ്പ്

കോപ്പി ആയിരം

1959 ജൂൺ

സാധകർ

ബി. കെ. എം. ബുക്ക്ഡിപ്പോ,

ചമ്പക്കുളം–കേരളാസ്റ്റേറ്റ്.

അവകാശം

പ്രസാധകർക്ക്

അച്ചടി

മഹിളാമിത്രംപ്രസ്,

ചമ്പക്കുളം.

പ്രസ്താവന

പണ്ഡിതവരേണ്യനും പ്രതിഭാസമ്പന്നനുമായ ശ്രീ മോഹനലാൽമഹതോ 'വിയോഗി'യുടെ 'വിസർജൻ' എന്ന ഹിന്ദി നോവലിന്റെ വിവർത്തനമാണിതു്.

ഹിന്ദിഭാഷാപ്രേമികളായ മലയാളികൾക്കു് അദ്ദേഹം സുപരിചിതനാണു്. അല്ലാത്തവർക്കു് അദ്ദേഹത്തിനെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതികളേയും പരിചയപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള എന്റെ പ്രഥമശ്രമമാണിതു്.

കവിയും കഥാകൃത്തും ചിത്രകാരനും എല്ലാമാണദ്ദേഹം. കലയേ സർവ്വപ്രകാരേണ സംപുഷ്ടമാക്കുവാനും സമലംകൃതമാക്കുവാനും അദ്ദേഹം സർവഥാ ശ്രദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടു്. തന്റെ കൃതികളെല്ലാംതന്നെ ഭാവത്തിൻപരകോടിയിലെത്തിക്കുവാനും, അവയെ സ്വന്തം ആദർശസിദ്ധാന്തങ്ങൾക്കുവേണ്ടി നിലനിർത്തുവാനും ആണദ്ദേഹം ശ്രമിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

മനുഷ്യൻ ദേവതയോ പിശാചോ ആയിത്തീരുന്നതുവരെ മനുഷ്യനായിത്തന്നെ ജീവിക്കണമെന്നാണദ്ദേഹത്തിന്റെ മതം. അവൻ അവന്റെ സിരകളിൽകൂടി ഒഴുകുന്നരക്തംകൊണ്ടുതന്നെയാണു് നാശത്തിന്റെവേരുകളേയും നനച്ചുവളർത്തുന്നതു്. അതവന്റെയും അവനുംപ്പെട്ട സമുദായത്തിന്റെയും നാശത്തിനാണെന്നവനോക്കുന്നില്ല. ഈ യാഥാർത്ഥ്യംമറച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു്, ഇതിനെ കേവലം നിസ്സാരമെന്നു പുച്ഛിച്ചുകൊണ്ടു്, മറ്റെന്തോ ആണെന്നുകാണിക്കുന്നതിനു് മനുഷ്യൻ ചെയ്യുന്ന സാഹസങ്ങളാണു് അതിനിന്ദ്യമാണു്. ഈ ധ്രുവസത്യമാണദ്ദേഹം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽകൂടി വ്യക്തമാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചതു്. അതെത്രത്തോളം വിജയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു വായനക്കാർവേണം തീരുമാനിക്കേണ്ടതു്.

പരിഭാഷ ആവുന്നത്ര ലളിതവും സുഗ്രഹവുമാക്കുവാൻ ഞാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും കുറഞ്ഞും കുറവുകളുംകണ്ടേക്കാം. അവ വായനക്കാർ സദയം ക്ഷമിക്കുമെന്നെനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ട്. ഈ ഗ്രന്ഥം മലയാളത്തിൽ വിവർത്തനംചെയ്തു പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനു അനുവാദംതന്ന ഗ്രന്ഥകർത്താവിനോടും പ്രസിദ്ധീകരണച്ചുമതല ഏറ്റവും ഭംഗിയായി നിർവഹിച്ച ബി. കെ. എം. പ്രവർത്തകരോടും എന്റെ അകമഴിഞ്ഞകൃതജ്ഞത രേഖപ്പെടുത്തുവാനും ഈ സന്ദർഭം വിനിയോഗിച്ചുകൊള്ളട്ടെ!

കരുനാഗപ്പള്ളി
15-6-1959

കെ. എൻ. പോറ്റി,
വെള്ളിമന

ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ
ഇതര കൃതികൾ

ശ്രീ അരവിന്ദഘോഷ് (ജീവചരിത്രസംഗ്രഹം)

ഭയങ്കരപ്രതികാരം (ഡി: നേവൽ)

അമരാവതിയിലെ തസ്കരസംഘം ടി

കൊള്ളക്കാരി ടി

അദ്ധ്യായം ഒന്ന്

കിശോർ:-ബേലാ! നീ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. ആ ഇടതൂർന്നുനിൽക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങളുടെ ചുവട്ടിൽനിന്ന് കുറേ നേരം വിശ്രമിച്ചാലെന്തെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുകയാണ്.

ബേല പുഞ്ചിരിതൂകികൊണ്ട് ചോദിച്ചു: "തനിച്ചാണോ, അതോ വേറേ ആരെങ്കിലുംചേർന്നോ?"

കിശോർ:-അല്ല തനിച്ച്.

ഒരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടു തുടർന്നുപറഞ്ഞു.

"ഇപ്പോൾ ലോകത്തോടുതന്നെവെറുപ്പാണെനിക്ക്. പുഷ്പഫലസമൃദ്ധമായ ഈ ഭൂമിയെ മനുഷ്യൻ തന്റെ രാക്ഷസീയമായ ദുർബുദ്ധി പ്രയോഗിച്ച് നരകമാക്കിത്തീർത്തു. ഇവിടെ എന്റെ മനസ്സിനു സ്വസ്ഥതയില്ല"

ബേലയുടെ മനോഹരമായമുഖംവിളറി. അവൾ കിശോറിനോടു പറഞ്ഞു:-ഇങ്ങനെയുള്ള വർത്തമാനങ്ങൾ

എനിക്ക് തീരെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടന്നില്ല. നടക്ക! പോകാം നമുക്ക്.

കിശോർ:-ഞാനിവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ. നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമില്ലെങ്കിൽ പൊയ്ക്കോള്ളൂ,

ബേല രുഷ്ടഭാവത്തിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:-ഇവിടെയോ? ഈ നിർജനമായ പ്രദേശത്തോ? അതു വേണ്ടാ. നിങ്ങളും എന്നോടൊപ്പംവരണം. ഞാൻ തനിച്ചുപോകുന്നില്ല. കണ്ടില്ലെ? സന്ധ്യയാകാറായി. എഴനേല്ല! നമുക്കു പോകാം.

കിശോർ:-ബേലാ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ബംഗ്ലാവിനെത്തന്നെ ഭയപ്പെട്ടുന്നു. നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതന്മാരെ കാണുമ്പോൾ എനിക്കെന്തെന്നില്ലാത്ത ദ്വേഷ്യംതോന്നുന്നു. ഞാൻ കേവലം ഗ്രാമീണൻ. അവരോ, പരിഷ്കാരത്തിൽജനിച്ചുവളർന്നയുവാക്കന്മാർ. ഞാനവരെ എങ്ങനെ ഇഷ്ടപ്പെടും. എന്റെ ചിന്തകൾ ഒരു പുതിയ മാർഗ്ഗത്തിലെത്തിയിരിക്കുകയാണ്. ഏകാന്തതയിൽ-അതെ-ഈ ലോകത്തിലെ ബഹളങ്ങളിൽനിന്നുമൊഴിഞ്ഞ് എവിടെയെങ്കിലും പോകണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. ബേലാ! നിങ്ങളെനിക്കു മാപ്പുതരൂ!

ബേല അത്ഭുതഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു:-കിശോർ! നിങ്ങൾക്കെന്തുപറ്റി. സൊസൈറ്റിയിൽ ഇടപെട്ടാൽ ആർക്കും സംസ്കാരമുള്ളവരാകാമല്ലോ. ആ മദ്ധ്യകാല സംസ്കാരം ഇനിവിടെ? അതു വീണ്ടും നിങ്ങളുടെ ജീവിതത്തിലേയ്ക്കു പകർത്തുവാനാണോ ശ്രമം? നമുക്കു ബംഗ്ലാവിലേയ്ക്കുപോകാം. ഒന്നു രണ്ടു മണിക്കൂറെങ്കിലും നേര

മ്പോക്കുമായി രസിക്കാം. ബാബുജി അവിടെയില്ല. ഭാദ്ര മാസത്തിലെ ഭയാനകമായ മേഘസമൂഹങ്ങൾ ആകാശത്തു ഇരുണ്ടുകൂടുന്നു.

ഇതുയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ബേല ഉദാസീനഭാവത്തിൽ എഴുനേറ്റുകഴിഞ്ഞു. നവയൌവ്വനോന്മത്തയും സ്നേഹനിർഭരയുമായ ബേല വ്യാകുലതമറച്ചുകൊണ്ട് വീണ്ടും പറഞ്ഞു:-കിശോർ! നടക്കു! ശാഠ്യംപിടിക്കരുതു്.

കിശോർ മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ എഴുനേറ്റു. ഭാദ്രമാസത്തിലെ സന്ധ്യ. ഗംഗയുടെ നിർജ്ജനവും പൊളിഞ്ഞതുമായ ഒരു പഴയകടവ്. രണ്ടുപേരും ഇടിഞ്ഞുപൊളിഞ്ഞ കൽപടവുകളിലൂടെ മുകളിലേക്കുകയറി. തനിയേകയറുന്നതിനു വിഷമമില്ലെങ്കിലും ബേല സഹായാർത്ഥമെന്നവണ്ണം മനഃപൂർവം കിശോറിന്റെ തോളിൽ കൈയിട്ടുകൊണ്ടാണു പടികൾ കയറിയതു്. അയാളുടെ ഉദാസീനത അവളെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തി.

ബേല:-കിശോർ! നടക്കു! മഴപെയ്യുമെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. കാറടങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്. മേഘങ്ങൾ ഇരുണ്ടുകൂടി. ഇനിയും എന്താണാലോചിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നതു്?

ചിന്താകുലനായ കിശോർ ഇങ്ങനെ മറുപടിനൽകി:-ബേലാ! ഞാനെന്നെത്തന്നെ മറന്നുപോയി. എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പെട്ടെന്നൊരു പരിവർത്തനമുണ്ടായി. സ്വയം അശക്തനുമാണു് ഞാൻ. കേവലം ഭ്രാന്തുപിടിക്കുമോ എന്നുതന്നെ ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു. എന്റെ ജീവിതമാകുന്ന തോണി കൂടവിലടുക്കുമോ അതോ

കയത്തിൽ മുങ്ങിപ്പോകുമോ എന്നതാണ് ആശങ്കിക്കുകയാണു്.

മയിലാഞ്ചിയുടെ നിറംകവർന്ന കൈ കിശോറിന്റെ തോളത്തിട്ടുകൊണ്ട് ബേല പറഞ്ഞു:-ഭ്രാന്തന്മാരെപോലെ പറയാതിരിക്കു! എനിക്കു ഭയമാകുന്നു. പോകാം നമുക്കു്. ആരെങ്കിലും കണ്ടാൽ എന്തുപറയും മി: കിശോർ! കാർമേഘപടലങ്ങൾ ഒത്തുചേർന്നപ്പോൾ പതിവിലും നേരത്തേ രാത്രിയാകാൻ തുടങ്ങുന്നു.

കിശോർ ഒരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:-പോകാം. നിങ്ങളെ ബംഗ്ലാവുവരെ കൊണ്ടുപോയിവിടാം. ആരെങ്കിലും കാണട്ടെ, കാണാതിരിക്കട്ടെ! നിങ്ങളതിനേക്കുറിച്ചു എന്തിനു ചിന്തിക്കുന്നു. ഞാനാണെങ്കിൽ അത്തരം കാര്യങ്ങൾ ശ്രദ്ധിക്കാറില്ല ലോകരുടെ ഇഷ്ടാനിഷ്ടങ്ങളെ ഞാനെന്തിനു ഗൌനിക്കണം.

തന്റെയും ഭാവങ്ങളുടെ പരിവർത്തനത്തേക്കുറിച്ചു് ആലോചിച്ചു അവൾ തെല്ലിട നിന്നു. എങ്കിലും അസ്വസ്ഥയായ ബേല കോപം അടക്കാനാവാതെ ഇതുമും പറഞ്ഞു:-മി: കിശോർ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ നിരസനം ശിരസാ വഹിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ കാർമേഘങ്ങളേയും പ്രകൃതിചിത്രങ്ങളേയും കണ്ടുകൊണ്ട് സസന്തോഷം സൈരമായി വിശ്രമിക്കു! ഞാൻ നടക്കട്ടെ!

കിശോർ പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ടു മൌനമവലംബിച്ചു. തന്റെ ആ ബാണവും വ്യർത്ഥമായെന്നുകണ്ടപ്പോൾ ബേല വീണ്ടും ക്രുദ്ധയായി. തന്റെ അമോഘമായ ബാണമേറ്റു് ആ കാട്ടുമൃഗം തന്റെ കാല്ക്കൽവന്നു് അഭയംതേ

ട്ടുമെന്നാണവൾ വിശ്വസിച്ചിരുന്നതു്. എന്നാൽ മറിച്ചാണനുഭവം. തൊലിക്കട്ടിക്രൂടിയ കാട്ടുപോത്തിനെ ഇളമാനാണെന്നുകരുതിയാണാ ബാണംപ്രയോഗിച്ചതു്. മുമ്പിലത്തേക്കാൾ ദ്വേഷ്യഭാവത്തിൽ ബേല ഇങ്ങനെപറഞ്ഞു: "ഞാൻ നിങ്ങളെ മനുഷ്യനാണെന്നാണു് കരുതിയതു്. അതെ—വളർന്നവരുന്ന സംസ്കാരവും യോഗ്യതയുമുള്ള ഒരു മനുഷ്യനാണെന്നു്. എന്നാൽ കേവലം ഗ്രാമ്യതയുടെ വിഴുപ്പുഭാണ്ഡവുമായിനില്ക്കുന്ന ഒരുവനായിട്ടാണു ഞാനിപ്പോൾ നിങ്ങളെക്കാണുന്നതു്. നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു ഞാൻ ധരിച്ചിരുന്ന പലതും തെറ്റാണെന്നു് എനിക്കു തോന്നുകയാണിപ്പോൾ"

ഇതുയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും കോപവും അപമാനവും ദുഃഖവും ക്ഷോഭവും അടക്കാനുള്ള കെല്പില്ലാതായി. അവളുടെ തൊണ്ടയിടറി. നയനങ്ങൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായി.

കിശോർ അപ്പോഴും ഒരു മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി ഇപ്രകാരം തുടർന്നുപറഞ്ഞു: ബേലാ! നീ എന്നെക്കുറിച്ചു് മനസ്സിലാക്കിയിടത്തോളം ശരിയാണു്. ഞാൻ സ്വയം പീഡിതനാണു്. നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുന്ന ആ സംസ്കാരവുമായി എന്റെ സംസ്കാരം താരതമ്യപ്പെടുത്തുകയാണെങ്കിൽ അതൊരു നിസ്സാരവസ്തുവാണു്. ഭ്രമിയെ നരകമാക്കിത്തീർക്കുന്ന നിങ്ങളെപ്പോലുള്ളവരെ സഹായിക്കുന്നതെനിക്കിഷ്ടമല്ല. ജീവിതത്തിന്റെ സത്യാവസ്ഥകൾ സ്പഷ്ടമായി മനസ്സിലാകുമ്പോഴാണു് ഈ കൃത്രിമയോഗ്യതയുടെ പരമാണുക്കൾവരെ നിഷ്പ്രയോജനവും നിഷ്ഫലവുമാണെന്നു് ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടതു്.

ബേല:-നിങ്ങൾ പറയുന്നതെന്താണെന്നതന്നെ എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ല. നമ്മുടെ ചിന്താഗതികൾക്ക് മൌലികമായ അന്തരമുണ്ട്. ഇന്നെനിക്കു ചിലതൊക്കെ അനുഭവപ്പെട്ട അതായത്.....

കിശോർ:-എന്ത്? എന്താണു പറയുന്നതിനിത്ര തടസ്സം? എന്താണനുഭവപ്പെട്ടത്? അതറിയാനെനിക്ക് ഉല്ക്കണ്ഠയുണ്ട്. പറയൂ ബേലാ!

ബേല നിരത്തിലേക്കു മുഖംതിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:-ഞാൻ പോകുന്നു...ഇപ്പോൾ മാപ്പുതരൂ!

കാലപ്പഴക്കമുള്ള ആ വൃക്ഷങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേക്കൂടി വളഞ്ഞുതിരിഞ്ഞുപോകുന്ന ഇടവഴി ബേലയുടെ മനോമോഹനമായ ബംഗ്ലാവുവരെയുണ്ട്. ആകാശം കാർമേഘങ്ങളാൽമൂടി. മഴപെയ്യാനുള്ള ലക്ഷണങ്ങളുണ്ട്. കാറടങ്ങി. പ്രകൃതി നിശ്ശബ്ദയായി. വ്യാകുലഹൃദയയായ ബേല മന്ദംമന്ദം ബംഗ്ലാവിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു അവളുടെ പിറകെ നിഴലെന്നപോലെ കിശോറും. രണ്ടുപേരും പരസ്പരം സംസാരിച്ചില്ല. ബംഗ്ലാവിനടുത്തു് എത്തിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ബേല പെട്ടെന്നു പുറകോട്ടുതിരിഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ടിതുയുംപറഞ്ഞു: "നമസ്തേ!"

നിഷ്ഠുരവും നീരസംകലർന്നതുമായ ഈ യാത്രപറയൽ കിശോർ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നതല്ല. മനോഹരമായ പൂന്തോട്ടം; അതിന്റെ പിന്നിൽ വിദ്യുദ്ദീപങ്ങളാൽ പ്രശോഭിതമായ ബംഗ്ലാവ്; പൂന്തോട്ടത്തിന്റെ വിചിത്രാകൃതിയിലുള്ള ഗേററിനടുത്തെത്തിയപ്പോഴാണു ബേല കിശോറിനോടു യാത്രപറഞ്ഞതു്. ബംഗ്ലാവിന്റെനേ

രെയും ബേലയുടെ മുഖത്തേയ്ക്കും അയാൾ മാറി മാറിനോക്കി. വൈദ്യുതദീപമേറപ്പോൾ യൗവ്വനത്തിന്റെ മാദകീയതതുളുമ്പുന്ന ബേലയുടെ മുഖത്തിൽനിന്നു മാധുരീധാര വർഷിക്കുന്നതായിതോന്നി. കിശോറിന്റെ ഹൃദയം ക്രമാതീതമായിതുടിച്ചു. ശരീരം കോരിത്തരിച്ചു. ബേല തീഷ്ണമായ ഒരു കടാക്ഷത്താൽ കിശോറിനെ പരാജിതനാക്കികൊണ്ട് അകത്തേക്കുനടന്നു. കിശോർ കൊട്ടകാറിൽപെട്ട ഭാഗ്യഹീനയായ പക്ഷിയേപ്പോലെ റോഡിൽതന്നെ നിന്നുപോയി. റോഡിൽ ആൾസഞ്ചാരം കുറവാണ്. എങ്കിലും ഒന്നു രണ്ടുപേർ അതിവേഗത്തിൽ അതിലെ കടന്നുപോയി. ഹോറനടിച്ചുകൊണ്ട് ഒരു പുതിയ കാർ മുന്നോട്ടുപോയി. ടെന്നീസുകളിക്കുന്ന അഭ്യസ്തവിദ്യരായ കുറേ യുവാക്കന്മാർ സൈക്കിളിൽ അതിലെ കടന്നുപോയി. ആ കൂട്ടത്തിൽ പരിഷ്കാരഭ്രമികളും കുലീനകുടുംബജാതരുമായ യുവതികളും ഉണ്ടായിരുന്നു.

അദ്ധ്യായം രണ്ട്

ലോകത്തിൽ ഒന്നിനും സ്ഥിരതയില്ല. നന്മയും തിന്മയും സുഖവും ദുഃഖവും ജീവിതവും മരണവുമെല്ലാം പരിവർത്തനത്തിനു വിധേയം.

കിശോറിന്റെ പിതാവ്-ഹരിഹരസിംഹൻ ഒരു പോലീസിൻസ്പെക്ടരായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ലജ്ജാഹീനനായി ഉദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ കസാലയിൽ ഇരുന്നിടത്തോളംകാലം അശേഷം ലജ്ജിക്കാതെ സമ്പാദിച്ചു. ഇന്നു് അദ്ദേഹം ഇൻസ്പെക്ടരല്ല. എങ്കിലും അന്നത്തെ പ്രതാപവും പ്രൌഢിയും അദ്ദേഹത്തിൽ ശുഢമൂലമായി പതിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഇൻസ്പെക്ടരല്ലെങ്കിലും ഇൻസ്പെക്ടരുടെമട്ടിൽതന്നെയായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ നടപ്പും, ഇരുപ്പും, ഊണും, ഉറക്കവും, എല്ലാം. ഹരിഹരസിംഹന്റെ ജീവിതസഖിയായ കമലം ഈ കഠോരവ്രതത്തെപ്പറ്റി ചിലപ്പോൾ അപലപിക്കാറുണ്ടു്. അതു കേൾക്കാനാരാണു്? കൈവിട്ടുപോയ ആ ഉദ്യോഗജീവിതം മറക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നോറും സ്മരണകൾ പൊന്തിവരും. ഹൃദയം അറിയാതെതന്നെ ആ കസാലയോടടുക്കും. ഒടുവിൽ ഒരു നെടുവീർപ്പിൽ കലാശിക്കും. പ്രത്യക്ഷത്തിൽ അദ്ദേഹം ഇന്നൊരിൻസ്പെക്ടരല്ല. എങ്കിലും അതിലുംകവിഞ്ഞ സംസ്കാരം അദ്ദേഹത്തെ ഒരു മാനുഷനാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. അതിലുംകവിഞ്ഞ ഒരു മാനുഷത്വമുണ്ടോ? ദംഷ്ടങ്ങളും പുറത്തേയ്ക്കുന്തി മരിച്ചുകിടക്കുന്ന

ഒരു സിംഹത്തിനെ കണ്ടാൽമതി ശ്രുദ്ധാഹൃദയരായ കാണികൾ ഭയചകിതരാവാൻ. എന്നാൽ ഹരിഹര സിംഹന്റെ ഉദ്യോഗമാകുന്ന ദുർഭ്രതം തുലഞ്ഞു. അതിന്റെ കരാളദംഷ്ട്രകൾ ഇന്നാർക്കും ആപത്തുണ്ടാക്കുന്നവയുമല്ല. എന്നാലും ഇന്നും അതു ഭയാനകങ്ങൾതന്നെയായേതോന്നുകയുള്ളൂ.

വെറുക്കപ്പെട്ട ആ കസ്സാലയിൽനിന്ന് മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ നിയമത്തിന്റെ നിഷ്ഠുരാഘാതത്തിനു വിധേയനായി ഹരിഹരസംഹൻ ഓടിപ്പോന്നകാലത്ത് ഏകസന്താനമായ കിശോറിന് പതിനഞ്ചോ പതിനാറോവയസ്സേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അന്ന് അധികാരപ്രമത്തനായ പിതാവിന്റെ ധാർഷ്ട്യവും ധിക്കാരവുംതികഞ്ഞ ഭർത്സനങ്ങളും അയാൾ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അന്യായമായ ദ്രോഹപ്രവൃത്തികൾ കണ്ടിട്ടുണ്ട്. ദുഃഖിതരുടെ അശ്രുകണങ്ങൾ വീണുനനഞ്ഞ കറൻസിനോട്ടുകളിൽക്കൂടി സുഖിച്ചിട്ടുണ്ട്. കിശോർ തന്റെ പിതാവിനെ യഥാർത്ഥത്തിൽ സ്നേഹിച്ചിരുന്നില്ല. കേവലം മനുഷ്യത്വമില്ലാത്ത ഒരു വ്യക്തിയായി കരുതിയിരുന്നതേയുള്ളൂ. ഒരു പിതാവെന്നമാത്രം. അതിൽക്കൂടുതലായോ കുറവായോ കരുതിയില്ല.

ഹരിഹരസിംഹൻ ഇൻസ്പെക്ടരായിരുന്നകാലത്തു് ന്യായംസകമ്മങ്ങളാൽ സർവ്വത്ര-സർവഥാ-ദുഷ്കീർത്തിസമ്പാദിച്ചകാലത്തു്-ശൈശവത്തിലെ സ്വപ്നലോകത്തുനിന്നും മുകുതിനേടിയ കിശോർ, പിതാവിന്റെ അഭിനയസാമർത്ഥ്യം പ്രദർശിപ്പിക്കാറുള്ള നാരകീയമായ വിശാലാങ്കണത്തിൽ സമയത്തും, അസമയത്തും പാഞ്ഞെത്തി കോലാഹലമുണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഭാഗ്യഹീനന്മാരിലാരുടെ

യെങ്കിലും രക്തകണങ്ങളോ കണ്ണുനീർത്തുള്ളികളോ ആ അങ്കണത്തിൽ പതിക്കാത്ത ദിവസങ്ങൾ അപൂർവമാണ്. ആ കാഴ്ചകൾ കിശോറിനെ കഠിനഹൃദയനാക്കുകയല്ല പ്രത്യുത കോമളഹൃദയനാക്കിത്തീർക്കുകയേ ചെയ്തുള്ളൂ. ആ കോമളതയുടെ വെണ്ണയുടെ കോമളതയില്ല. പിന്നെയോ അഗ്നിപർവതംപൊട്ടി കുതിച്ചുപൊന്തുന്ന ലാവയുടെ കോമളതയാണുള്ളത്. പീഡിതന്മാരെ കാണുമ്പോൾ അയാളുടെ ഹൃദയം അലിയും. ഏതവസരത്തിലും അവർക്കുവേണ്ടി എന്തുചെയ്യാനും തയാറാണ്. രാപകൽ ഊണും ഉറക്കവും ഉപേക്ഷിച്ച് ചിന്തിക്കാറുണ്ട്. പോലീസുഡിപ്പാർട്ടുമെന്റിനേയും ഗവൺമെന്റിനേയും ശപിച്ചിട്ടുണ്ട്. പോലീസ് എന്ന ശബ്ദശ്രവണമാത്രയിൽ ജ്വലിക്കുവാൻതുടങ്ങുന്ന ഹൃദയാഗ്നി നീറിനീറി അനുനിമിഷം പടരാൻതുടങ്ങുകയും ഒരുദിവസം വികാരാവേശത്താൽ അയാളറിയാതെതന്നെ അതു കത്തിക്കാളുകയും ചെയ്തു. അയാളടക്കിനിത്തിയിരുന്ന ധൈര്യം അസ്തമിച്ചു.

ഒരു ദിവസം ഇൻസ്പെക്ടരുടെ ആഫീസിൽനിന്നും മേലുദ്യോഗസ്ഥന്റെ പരിശോധനയിൽ ഏതോ സാധനംകണ്ടുകിട്ടി. അതിനെക്കുറിച്ചന്വേഷണങ്ങളുംനടന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ നിരപരാധിയായിരുന്നു. പക്ഷെ ആ ദ്രോഹത്തിന്റെപേരിൽ കേസെടുത്തു. കഠിനമായ്ശിക്ഷകളൊന്നും നൽകിയില്ല. ഉദ്യോഗം നഷ്ടപ്പെട്ടു. തന്റെ പിതാവിനെ നരകത്തിൽനിന്നും രക്ഷപ്പെടുത്തിയെന്ന കാര്യത്തിൽ കിശോർ മനസ്സാ സന്തോഷിച്ചു. തന്റെ പിതാവിന്റെ ഗളച്ഛേദംചെയ്യിക്കുന്നതേയെന്ന കമലം

വ്യാകുലഹൃദയയായി കിശോറിനോടപേക്ഷിച്ചു. അപ്പോൾ അതിനയാൾഇപ്രകാരം മറുപടിപറഞ്ഞു." എനാൽ ആ സാധനം എന്റേതായിരുന്നുവെന്നും ഞാനവിടെ കൊണ്ടുവച്ചിരുന്നതാണെന്നും ജഡ്ജിയുടെ മുമ്പാകെ മൊഴികൊടുത്തേക്കാം." മാതാവിന്റെ ഹൃദയം ആളിക്കത്തി. പിതാവിനെ രക്ഷിക്കാൻവേണ്ടി പുത്രനെ ബലികൊടുക്കുകയെന്നതു് അവക്കോക്കാൻക്രൂടി നിവർത്തിയില്ലാത്ത കാര്യമാണ്. പുത്രനേക്കുറിച്ചോക്കുമ്പോഴേക്കും ഭർത്താവിനേക്കുറിച്ചോർത്തുപോകും. ഒടുവിൽ അവർ ഭർത്താവിന്റെഭാവി ഭഗവാന്റെ കാരുണ്യത്തിനു സമർപ്പിച്ചു. ജയിൽവാസം അനുഭവിക്കുകയേ ഗതിയുള്ളുവെന്നു് സപ്നംകണ്ടുകൊണ്ടിരുന്നുവെങ്കിലും ദൈവകാരുണ്യത്താൽ ഉദ്യോഗം നഷ്ടപ്പെട്ടതേയുള്ളു. ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കുമടങ്ങി. അദ്ദേഹം തന്റെ ജാള്യത മറയ്ക്കുന്നതിനുവേണ്ടി കയ്യൊണ്ട അടവുകളെന്തെല്ലാമെന്നു വിവരിക്കണമെന്നില്ല. അതു വഷളായിരുന്നു. വിശേഷിച്ചും ഒരിൻസ്പെക്ടരെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം.

ഹൈസ്കൂൾവിദ്യാഭ്യാസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കിശോറിനെ കോളേജിൽ കൊണ്ടുചെന്നു ചേർത്തു. കിശോറിനു പോലീസുവകുപ്പിൽ ഒരുദ്യോഗവും അസൂയാഹ്മായ കീർത്തിയും ഭാവനയിൽ സപ്നംകണ്ടുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ പുളകംകൊള്ളാറുണ്ട്. പോലീസിന്റെ ഭാഷയിൽ കീർത്തിനേടുകയെന്നതിന്റെ പൊരുൾ ഏതുപായം പ്രയോഗിച്ചായാലും പണംതട്ടിക്കുകയെന്നാണ്. ഹരിഹരസിംഹന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ സാഫല്യത്തിന്റെ പാരമ്യത പണം സമ്പാദിക്കുവാനുള്ള സാമർത്ഥ്യം ആണെന്നാ

യിരുന്നു. ആ ലക്ഷ്യത്തെയാണദ്ദേഹം പ്രധാനമായി കരുതിയിരുന്നത്. ആ ലക്ഷ്യപ്രാപ്തിക്കുള്ള ഉപകരണങ്ങളുടെ വൈകൃതങ്ങളെക്കുറിച്ച് വിവേചനംചെയ്യാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധി മിനക്കെട്ടിരുന്നുമില്ല. ഏതു മാർഗ്ഗങ്ങളിൽക്കൂടിയായാലും ഏതുപായങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചായാലും ലക്ഷ്യത്തിലെത്തണമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മം.

\+ + + + +

ദസറാഒഴിവിനു കിശോർ വീട്ടിൽ വന്നു. കോളേജുജീവിതം കിശോറിനെ ഗ്രാമീണനും നാഗരികനുമല്ലാതാക്കി. അയാളുടെ ഹൃദയം നഗരങ്ങളിലെ ബാഹ്യമായ അലങ്കാരാർഭാടങ്ങളിൽ ഭ്രമിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിലും ഗ്രാമങ്ങളിലെ സസ്യശ്യാമളസമൃദ്ധതയിൽ ഭ്രമിച്ചുപോയിയെന്നും പറകവയ്യ. ഹരിഹരസിംഹൻ കോപകലുഷിതദൃഷ്ടികളോടുകൂടിയാണ് പുത്രനെ വീക്ഷിച്ചത്. അയാൾ ഖദർപൈജാമായും ഖദർഷർട്ടുമാണ് ധരിച്ചിരുന്നത്. മുടി ചീകിഒരുക്കിയിട്ടുമില്ല. തോളത്തൊരു ഖദർഷാൾ മടക്കിയിട്ടിരുന്നു. കാലിൽ ചെരിപ്പും, കയ്യിൽ ബെഡ്ഡും, തുകൽ സൂട്ട്കേസും. തന്റെ ഏകപുത്രനായ അയാളുടെ ഈ വേഷവും ഭാവവും കണ്ടപ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹന് അശേഷം രസിച്ചില്ല. സ്റ്റേഷനിൽനിന്ന് ആ ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കു മൂന്നു മൈൽ ദൂരമുണ്ട്. ഗ്രാമത്തിന്റെ ദരിദ്രസന്താനങ്ങൾ ക്രൂചിക്കാരായി സ്റ്റേഷനിൽ രാപകലെന്നില്ലാതെ അലഞ്ഞുനടക്കുകയാണെങ്കിലും ഹരിഹരസിംഹന്റെ പുത്രൻ ഒരു ക്രൂചിക്കാരനെ ആശ്രയിക്കാതെ സ്വയം സൂട്ട്കേസും ചുമന്നാണു കയറിവന്നത്. ഈ പ്ര

വൃത്തി ഹരിഹരസിംഹന്റെ പ്രതാപത്തിനും അഭിമാനത്തിനും ക്ഷതമുണ്ടാക്കാൻ വേണ്ടുവോളം മതിയാകുമായിരുന്നു. ആ പഴയ ഇൻസ്പെക്ടർ ഒരു ഗർജ്ജനത്തോടുകൂടി പുത്രനോട് ചോദിച്ചു.

"എന്താണു ബാബൂ! സ്റ്റേഷനിൽ ക്ലർക്കാരെല്ലാം സ്ട്രൈക്ക് എടുത്തിരിക്കുകയാണോ? അതോ ഈ പെട്ടി എടുക്കുന്നതുകൊണ്ട് അഭിമാനം കുറയുമെന്ന് അവർ കരുതിയതാണോ?"

കിശോറിന്റെ മുഖം ചുവന്നു. ഒരു ചിരി വന്നുവെങ്കിലും അതു താനേ അടക്കി. അയാൾ അതിനു മറുപടിയൊന്നും പറയുന്നില്ലെന്നുകണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ കണ്ണട മേലോട്ടു നീക്കി ഹുക്കാ ദൂരെമാറ്റിക്കൊണ്ട് വീണ്ടും ചോദിച്ചു:

"അല്ലാ ഇതെന്തുവേഷം? എന്റെ പുത്രൻ തെണ്ടികളുടെ ഈ വേഷം ധരിക്കുന്നതൊരിക്കലും എനിക്കിഷ്ടമില്ല"

കിശോർ തന്റെ കൈകൊണ്ട് കനറിയിലെ വിയർപ്പുതുടച്ചിട്ടു മറുപടിപറഞ്ഞു.

"അങ്ങയുടെ ഈ ചോദ്യത്തിനു ഞാനെന്താണു മറുപടിപറയുക? ഞാനെന്തിനു ക്ലർക്കാരെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നു? ഞാൻതന്നെ ഒരു ക്ലർക്കാരൻ. വിശേഷിച്ചും വലിയ ഭാരമില്ലാത്ത ഈ സൂട്ട്കേസും ബെഡ്ഡും എനിക്കെടുക്കാൻ കഴിയാത്തതുമല്ല. വസ്ത്രങ്ങളുടെ കാര്യം-അതു ധരിച്ചിരിക്കുന്ന രീതിയേയോ-അതിന്റെ തരത്തെയോ- അങ്ങു വെറുക്കുന്നതു്? ഇത്തരം നിസ്സാരകാര്യങ്ങൾക്ക് അങ്ങു പ്രാധാന്യം നൽകാതിരിക്കുകയാണു

ത്തമം"

"കൊള്ളാം നന്നായി" കോപത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

കിശോർ അകത്തേക്കുകടന്നു. അങ്ങോട്ടു തിരിഞ്ഞുകൊണ്ട് വീണ്ടും ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു: "ഇതൊന്നും എനിക്കിഷ്ടമല്ല ഞാനൊരു പോലീസുദ്യോഗസ്ഥനല്ലേ? ഞാൻ...ഞാൻ..." ഇത്രയുംപറഞ്ഞുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ഹുക്കാ നീട്ടിവലിച്ചു. ചുമയ്ക്കുവാനാരംഭിച്ചു. കിശോർ തിരിഞ്ഞുനിന്നു ഇതു കേട്ടുവെങ്കിലും മാതാവിനെ കാണാനുള്ള ധൃതിയിൽ അകത്തേക്കുതന്നെപോയി. വീണ്ടും ഹരിഹരസിംഹൻ പറയുകയാണു്: "ഒരു കഴുതയുടെ ചുമട്ട്. ഹും! പിന്നെയീഗ്രാമക്കാർ എന്തുപറയും? പട്ടണത്തിൽപോയ പയ്യൻ ക്ഷീണിച്ചുപാപ്പരായി. ഇവനെയും ഒരുദിവസം ചവിട്ടിത്താഴ്ത്തും. ചെരിപ്പിട്ടുകൊണ്ടുതന്നെ തലത്തിലേക്കു കയറിപ്പോയി. കൊള്ളരുതാത്തവൻ"

കോപഭാവത്തിൽതന്നെ ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ മുറിയിലേക്കു കയറിപ്പോയി. വിവിധരീതിയിൽ അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ള ആ മുറിയിൽ ഒരു ഫോട്ടോ തൂക്കിയിട്ടിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹം അതിന്റെ മുമ്പിൽച്ചെന്നു കുറേനേരം നിർന്നിമേഷനായി നോക്കിനിന്നു. അതിന്റെ ചില്ലുകം പൊട്ടിയിട്ടുണ്ട്. പൊടിപറ്റി ഇരുണ്ടതുമാണു്. ഫോട്ടോ ഹരിഹരസിംഹന്റേതുതന്നെ. പോലീസിൻ സ്പെക്ടരുടെവേഷത്തിൽ. അപകീർത്തികരമായ പ്രവൃത്തികളാൽ പോലീസുഡിപ്പാർട്ടുമെന്റിനു കളങ്കംവരുത്തിവയ്ക്കുന്ന—ജനങ്ങളുടെ ശാന്തികെടുത്തുന്ന കൊള്ളരുതാത്ത സഹപ്രവർത്തകരോടൊപ്പം.

അദ്ധ്യായം മൂന്ന്

ബേലയുടെ പിതാവ് ബാരിസ്റ്റർ ചാറർജിയാണ്. കേവലം ഒരു ബാരിസ്റ്റർ എന്നേയുള്ളൂ. അദ്ദേഹം ബിലാത്തിയിൽനിന്നു മടങ്ങിവന്നിട്ടു മൂന്നുകൊല്ലമേ ആയുള്ളൂ. അവിടത്തെ വായു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്വാസകോശങ്ങളെ അധീനപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. ഈ അപരിഷ്കൃത ദേശത്തുവന്നതോടുകൂടി ആ വായുകണങ്ങളും വീട്ടിലും പരിസരങ്ങളിലും അലതല്ലി. ആ കൊടുങ്കാറ്റിൽ ഇവിടത്തെ ഭദ്രതയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂർവസംസ്കാരവും സഹൃദയ മനോഭാവവും പറന്നുപോയി. പകൽമുഴുവനും ഹൈക്കോർട്ടു ജഡ്ജിമാരുടെ മുമ്പിലിരുന്നു വൃഥാ മെനക്കെടുകയും രാത്രി പന്ത്രണ്ടുമണിവരെയും സൊസൈറ്റികളിലും ക്ലബ്ബുകളിലും അഗ്രാസനാധിപത്യം വഹിച്ച് ബിലാത്തിമാഹാത്മ്യം പ്രസംഗിക്കുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ മദ്യപാനവുംചെയ്ത് നർത്തകികളുമായി നൃത്തശാലകളിൽ കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയോ ചെയ്യും. തന്റെ ബംഗ്ലാവിനേയോ, ചുരുങ്ങിയ കുടുംബത്തേയോ അതു കാര്യമാക്കാതെ ഉല്ലാസവാനായി കഴിയുന്നതാണദ്ദേഹത്തിനിഷ്ടം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരുമസന്താനമാണു ബേല. നവയൌവ്വനോന്മത്തയായ അവൾ കാളേജിൽ പഠിക്കുകയാണു്. കാളേജിലെ വിവിധതരക്കാരായ പ്രഫസറന്മാർമുതൽ വിദ്യാർത്ഥികൾവരെ ചാറർജിയുടെ ബംഗ്ലാവിലെ സുവർണ്ണസമ്മേളനങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുക സാധാരണയാ

ണ്ട്. അവരുടെയിടയിൽ ഒരു മാൻപേടയേപ്പോലെ ബേല തുള്ളിച്ചാടിനടക്കും. ആ നിറംപിടിച്ച ഇരുമ്പഴികൾകൊണ്ടു തീർത്ത കോട്ടയുള്ളിൽ എത്തിനോക്കാൻ ആരാണു മിനക്കെടുക? ബേലയുടെ തീഷ്ണമായ കടാക്ഷശരങ്ങൾക്കു വശംവദരായി പലേ വിദ്യാർത്ഥികളും കാളേജിൽനിന്നും ബഹിഷ്കൃതരായിട്ടുണ്ട്. ഒരു പ്രഫസർതന്നെയും അക്കാരണത്താൽ ആത്മഹത്യചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

കിശോറും ബേലയുടെ ശ്ലാഘനീയരായ സ്നേഹപാത്രങ്ങളിൽ ഒരാൾതന്നെയായിരുന്നു. എന്നാൽ മേലേക്കിടയിലുള്ള സ്നേഹിതന്മാരുടെ സമ്മേളനങ്ങളിൽ ഗംഭീരവദനനും ഒരു പ്രത്യേക തരക്കാരനുമായ കിശോറിനെ അവർ ഒരു ബോറനെന്നു കരുതാറുണ്ടെങ്കിലും ബേലയുടെ കടാക്ഷങ്ങൾക്കപ്പോഴും അയാൾ ശരവ്യമാകാറുണ്ട്. ശാന്തഭാവത്തിലിരുന്നുകൊണ്ട് എന്തും സഹിക്കുകയെന്നതു് കിശോറിന്റെ ഒരു വിശേഷതയാണു്. ചിലപ്പോൾ മൗനംപൂണ്ടിരിക്കുന്ന കിശോറിനെ സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ അവൾ മറ്റുള്ളവരെ പരിഹസിച്ച് ഇളിഭ്യരാക്കാറുമുണ്ട്

ബേലയും കിശോറും ഒരേ കാളേജിൽ ഒരേ ക്ലാസിൽ വായിക്കുന്നവരാണു്. കിശോർ സഹനശീലനും അദ്ധ്യയനത്തിൽ സദാ ജാഗരൂകനുമായിരുന്നു. അയാൾക്കു ചിരിയും കളിയുംമറ്റും അത്ര ഇഷ്ടമല്ല. പ്രൊഫസറന്മാർ കിശോറിനെ ബഹുമാനിച്ചുവന്നു. വിദ്യാർത്ഥികൾ ഒരരസികനായും കരുതിയിരുന്നു.

ഈ പരിഷ്കാരത്തെ പരിഷ്കാരഭ്രമികളായ നവയുവാക്കൾ ജീവിതത്തിന്റെ നിറംപിടിച്ച വശങ്ങളായും

കിശോർ ഏറ്റവും നികൃഷ്ടവശങ്ങളായും എണ്ണുന്നു. ഇങ്ങനെ മൌലികമായ ഒരന്തരം അവക്കിടയിലുണ്ട്. അവധിക്കു നാട്ടിൽപോയി തിരികെവന്നതിനുശേഷം ഒരു ദിവസം അയാൾ ബേലയുടെ ബംഗ്ലാവിൽ പോയിരുന്നു. ഒരു ഉദാസീനമട്ടിൽ കിശോറിനെ സ്വാഗതംചെയ്തുകൊണ്ട് ബേല ഇപ്രകാരം സംഭാഷണമാരംഭിച്ചു.

"കിശോർ! അന്നൊരുദിവസം മേഘസമൂഹങ്ങളും മൂടി ഇരുണ്ട ആകാശവും വഷ്ത്തിന്റെ വരവുംകണ്ട് അലസസ്വഭാവത്തിൽ നിങ്ങൾ പോയതോർമ്മയുണ്ടോ? ഞാനെത്ര നിർബന്ധിച്ചിട്ടും നിങ്ങൾ ഈ ബംഗ്ലാവിലേക്കു കയറിയതുമില്ല. ഞാനൊന്നു ചോദിക്കട്ടെ!....."

ശാന്തഭാവത്തിൽ കിശോർ മറുപടിനൽകി:

"നിങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ കളവുപറയാതെ കഴിയണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. ആ ആഗ്രഹത്തെ ആ നിലയിൽതന്നെ നിറവേറ്റികൊണ്ടുപോകാൻ നിങ്ങളെന്നെ സഹായിക്കുമെന്നതന്നെയാണെന്റെ വിശ്വാസം."

ബേല കപ്പിലേയ്ക്കു ചായപകർന്നുവച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു: "എന്ത്? ഞാൻ കളവുപറയുന്നതിനു നിങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുവെന്നാണോ നിങ്ങൾ പറയുന്നത്?"

കിശോർ:-ഞാൻ പറഞ്ഞതു് ആ ഉദ്ദേശത്തിലല്ല. പരമാർത്ഥംപറഞ്ഞാൽ നിങ്ങൾ ഒരു പക്ഷേ വ്യാകുലപ്പെട്ടേക്കാം. കള്ളംപറയുകയാണെങ്കിൽ ഞാനെന്റെ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും വ്യതിചലിക്കുകയായിരിക്കും ചെയ്യുന്നതു് എന്നൊരു ഭയമാണെനിക്കു്. സത്യത്തിന്റെയും മിഥ്യയുടേയും മദ്ധ്യേനിൽക്കാനെനിക്കിഷ്ടമില്ല."

ബേല മന്ദഹാസത്തോട്ടുകൂടി തുടർന്നു. "ഞാൻ സത്യാ സത്യവിവേചനത്തിനൊരുങ്ങുകയല്ല. എന്റെ പോട്ടത്തിനു് പ്രത്യക്ഷത്തിൽ തോന്നുന്ന മറുപടിയേ ഞാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടുള്ളു. വെറുതേയിരിക്കുവാനാകും കഴിയും. അങ്ങനെയുള്ള ഒരാളെ സത്യംപറയണമെന്നു നിർബന്ധിക്കുന്നതു് മിഥ്യയല്ലേ? അവനവന്റെ മനസ്സിലുള്ള കാര്യങ്ങളും മനസ്സിന്റെ ആനുകൂല്യത്തോട്ടുകൂടിയേ ആരും വ്യക്തമാക്കാറുള്ളു. കേവലം പ്രേരണയേമാത്രം ആസ്പദമാക്കിയല്ല. പ്രേരണമൂലമാണെങ്കിൽ ഒട്ടുമുക്കാലും അസത്യപ്രസ്താവനകളേ കേൾക്കാനിടയുള്ളു. എന്നൊക്കെയാണു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുള്ളതു്."

കിശോർ:-അതെ എന്റെ മനസ്സാണെനിക്കു പ്രതിഫലംതരുന്നതു്. ഞാൻ പറയുന്നതിഷ്ടമുണ്ടെങ്കിൽ നിങ്ങൾ കേട്ടാൽമതി. ഞാനൊരിക്കലും പരപീഡനം ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. ആത്മപീഡനം എത്രയായാലും സഹിക്കുവാൻ തയാറുമാണു്.

ഇത്രയും പറഞ്ഞു് ഉരാദൃഷ്ടിയോട്ടുകൂടി കിശോർ പുഞ്ചിരിയാൽ വികസിതമായ ബേലയുടെ മുഖത്തേയ്ക്കു നോക്കി. ബേലയുടെ മുഖത്തു് മാദകമായ ഒരു പുഞ്ചിരികളിയാട്ടമുണ്ടായിരുന്നു. സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാറായി. തുറന്നുകിടന്ന ജനാലയിൽക്കൂടി ശരൽക്കാലസന്ധ്യയിലെ അസ്തമനസൂര്യന്റെ ഇളംചുവപ്പാർന്ന രശ്മികൾ ബേലയുടെ കപോലങ്ങളിൽതട്ടി മിന്നിത്തിളങ്ങുന്നു. വാതലിലെ കർട്ടൻ നേരിയകാറ്റേറ്റുകിടന്നലയുന്നു. സർവ്വത്ര ശാന്തി. ഒരു ചെറിയമേശയ്ക്കരുകിൽ കിശോറും ബേലയും അഭിമുഖമായിരിക്കുകയാണു്. കിശോറിന്റെ പാദ

ങ്ങൾ അയാളറിയാതെതന്നെ ബേലയുടെ പാദങ്ങളെ സ്പ്
ശിക്കുകയാണെങ്കിൽ കിശോറിന്റെ ശരീരമാകെ ഒരു
കോരിത്തരിപ്പുണ്ടാകും. ബേലയും പുളകിതഗാത്രയാവും.
രണ്ടുപേരും മൌനമവലംബിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു.

അല്പസമയംഅങ്ങനെകഴിഞ്ഞു. ബേല തന്നെ മൌ
നംഭഞ്ജിക്കുവാൻ തയാറായി. തന്റെ ഭാവപരിവർത്തന
ത്തിൽ സ്വയം ലജ്ജിതയായി ചായനിറച്ചിരുന്ന കപ്പ്
കിശോറിന്റെ മുമ്പിലേയ്ക്കുനീട്ടികൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "ചാ
യ തണുത്തുകഴിഞ്ഞു."

കിശോറും നിദ്രയിൽനിന്നുണർന്നവനേപോലെ ല
ജ്ജിതനായി കപ്പ് കൈയിലെടുത്തപ്പോൾ അയാളുടെ
കൈവിരലുകൾ ബേലയുടെ വിരലുകളെ സ്പർശിച്ചു. വൈ
ദ്യുതാഘാതമേറ്റാലെന്നപോലെ അവളുടെ ശരീരം വി
റച്ചു. ചൂടുള്ള ചായ തുളുമ്പി അവളുടെ കൈയിൽവീണു.
കിശോർ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു. "ബേലാ!"

ബേല:-എന്താണു കിശോർ?

കിശോർ ശാന്തഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഒന്നുമില്ല ബേലാ. ഒരിന്ദ്രജാലക്കാരന്റെ ശക്തി
യാൽ നാം രണ്ടുപേരും ശിലാപ്രതിമകളായിത്തീർന്നാൽ
ലോകം നമ്മെ നോക്കി എന്തൊക്കെയായിരിക്കും അനു
മാനിക്കുകയെന്നു ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുപോയി."

ഉത്തേജിതയെന്നപോലെ ബേല പെട്ടെന്നു പറ
ഞ്ഞു. "ലോകം! ലോകത്തിനെപ്പറ്റിയുള്ള ചിന്തയാ
ണോ നിങ്ങൾക്ക്. നിങ്ങൾ ഒരു ബാഹ്യസ്ഥനായിട്ടാ
ണോ ഈ ലോകത്തിലേയ്ക്കു വന്നിരിക്കുന്നതു്? എന്നാൽ

ലോകംതന്നെ നമുക്കു കടപ്പെട്ടിരിക്കുകയാണ്. പിന്നെ നാം ലോകത്തെ എന്തിനു ഭയപ്പെടണം?"

കിശോർ ഗംഭീരഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു. "അതു ശരിയായിരിക്കാം. പക്ഷെ, ഞാൻ തീർച്ചയായും ലോകത്തിനു കടപ്പെട്ടവനാണ്. വായു, പ്രകാശം, വെള്ളം, ഫലമൂലങ്ങൾ—സർവോപരി നിങ്ങൾതന്നെയും ലോകത്തിന്റെ സംഭാവനയാണ്. എന്റെ കടമ വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയുമാണ്. കടമപ്പെട്ടവന് സ്വസ്ഥത കുറയുകയേയുള്ളൂ. ബേലാ! ഞാനൊരു കടക്കാരനാണ്. സത്യത്തെ അതിന്റെ യാഥാർത്ഥ്യത്തിൽക്രൂടിമാത്രം കാണണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. അതെത്രമാത്രം ഭീഷ്മരമായതാകട്ടെ! ഭയാനകമായതാകട്ടെ! അതിനെക്കുറിച്ചു എനിക്കു ഭയമില്ല."

ബേല അല്പനേരം എന്തോ ആലോചിച്ചതിനുശേഷം പറഞ്ഞു. "കിശോർ! അപ്പോൾ ഞാൻ സ്വപ്നം കാണുകയാണോ? സ്വപ്നസാമ്രാജ്യത്തിൽകിടന്നു നട്ടംതിരിയുകയാണെന്നോ? അതെനിക്കു പൂർണ്ണബോദ്ധ്യമാകുന്നനിമിഷത്തിൽ എന്റെ ഹൃദയം നുറു നുറു കഷണങ്ങളായി പൊട്ടിത്തകരും. നിങ്ങൾ സ്വതാല്പര്യം ഉപേക്ഷിക്കുന്നതുവരെ ഞാൻ എല്ലാം സഹിച്ച് എല്ലാം ഹൃദയത്തിൽ ഒതുക്കി ഓരോ ദിവസവും എണ്ണിയെണ്ണി കഴിച്ചുകൂട്ടും."

കിശോർ:-നീ പറയുന്ന സ്വതാല്പര്യം എന്താണ്? അതുപേക്ഷിക്കുവാനോ സ്വീകരിക്കുവാനോ വല്ലതുമുണ്ടോ? അതിനെന്താണടിസ്ഥാനം? എന്തൊരു നിലനി

ല്ല്? മനുഷ്യരെ ആയിരമായിരം കൃഷ്ണങ്ങളാക്കിവേർ പെടുത്തുന്നു. അതാക്കും അഭിമാനിക്കാവുന്ന ഒരു തത്വ മേയല്ല. മനുഷ്യന്റെ ഓരോ അംശങ്ങളും തനിയെ—അ പൂർണ്ണങ്ങളായി അവനിൽതന്നെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. നമു ക്കു അവയെ ഒന്നിച്ചുചേർത്തു് പൂർണ്ണതനേടുന്നതിനാണു സ്നേഹം, യോഗം, തപസ്സു്, ആത്മത്യാഗം—ഇവവേണ്ട തു്. അതാരറിയുന്നു?

തുടർന്നു പലതും സംസാരിക്കുവാൻ ബേല ആഗ്രഹി ച്ചു. പെട്ടെന്നു അവളുടെ പിതാവു് ബാരിസ്റ്റർ ചാറർ ജി സായം സവാരിക്കുള്ള വേഷത്തിൽ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. ബമ്മാചുരുട്ടിന്റെയും സുഗന്ധ തൈലത്തിന്റെയും മാദകമായ പുതുമണം അവിടെങ്ങും വ്യാപിച്ചു. അദ്ദേഹം ബേലയേ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. "ബേ ല! ഞാനുംവരുന്നു. മാന്യനായ ഒരാൾ നിന്നെ പരിച യപ്പെടുവാൻവന്നിരിക്കുന്നു."

ബേല അല്പം പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി സാരിത്തുമ്പു ശ രിയായി എടുത്തിട്ടുകൊണ്ടു് പിതാവിനോടു പറഞ്ഞു.

"വരൂ! അച്ഛാ! കിശോർബാബുവുമുണ്ടിവിടെ."

വാതലിലെ കർട്ടൻമാറ്റികൊണ്ടു് കറുത്തു് ഭീമാ കാരനായ ഒരാൾ അവളുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു.

തുടുത്തകവിൾത്തടങ്ങളും കറുത്തുതടിച്ച അധര ങ്ങൾക്കിടയിൽ പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ചുരുട്ടും. അ ദ്ദേഹമാണു അവളുടെ പിതാവു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പു റകെ മദ്ധ്യവയസ്സനായ ഒരാൾക്കൂടിയുണ്ടു്. മെലിഞ്ഞു വിളറിയശരീരം-സുന്ദരമല്ലാത്തമുഖം--ഉള്ളോട്ടുവലിഞ്ഞ

കണ്ണുകൾ–അവയിൽ പരിപൂതമായകണ്ണുട-ഹിറ്റ്ലരു ടേതുപോലെയുള്ള മീശ-ഒതുങ്ങാത്തതെങ്കിലും ഏറെക്കു റെ ഒതുക്കിചീകിയ തലമുടി-സാമാന്യം നല്ല പൊക്കം വേഷമോ? കോട്ടും പാൻറും—ആ രൂപത്തിൽ അദ്ദേഹം സ്വയം സന്തുഷ്ടനാണെങ്കിലും അന്യർക്കു ഒട്ടും ആകർഷ കതതോന്നാത്ത രൂപം. പിതാവിൻെറ ആഗമനത്തോ ടുകൂടി ബേലയും കിശോറും സ്വസ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നും എ ഴുനേറ്റുനിന്നു. മി. ചാറ്റർജി പുഞ്ചിരിയോടായി പറഞ്ഞു.

"ഇദ്ദേഹമാണു മി. സെൻ. പല കമ്പനികളുടേയും ഡയറക്ടരും 'ചൌധുരി എസ്റ്റേറ്റ്' ഉടമസ്ഥനുമാണ് മി: സെൻ. എൻെറ ആത്മമിത്രങ്ങളിൽ ഒരാളുമാണ്."

തൻെറ വാചാലതയിൽ അഭിമാനംകൊണ്ടു സന്തുഷ്ടനായ മി: ചാറ്റർജി പുഞ്ചിരിതൂകി. ബേല തൊഴുതു കൊണ്ട് മി: സെന്നിനു സ്വാഗതമരുളി. അദ്ദേഹത്തി ൻെറ കൈയിൽ സിഗരറ്റിരുന്നു പുകയുന്നുണ്ടെങ്കിലും ബേല അടുത്തുചെന്നു കൈകൊടുത്തു. സ്ത്രീകൾക്കു കൈ കൊടുക്കുവാനും അവരുടെ കോമളമായ കൈകൾ സ്പർ ശിച്ചു സുഖം അനുഭവിക്കുവാനും സെൻ അതീവതല്പര നുമാണ്. ബേലയുടെ കരസ്പർശനത്താൽ സംതൃപ്തനാ യി പുഞ്ചിരിതൂകികൊണ്ട് മി: സെൻ ചാറ്റർജിയോടാ യി ചോദിച്ചു. "ഈ മാന്യനെ എന്താണങ്ങു എനിക്കു പ രിചയപ്പെടുത്താത്തതു?"

ചാറ്റർജിയുടെമുഖം ലജ്ജകൊണ്ടു വിവർണ്ണമായി. ബേലയും കിശോറും ആ വൈവർണ്ണ്യഭാവം സ്പഷ്ടമായികണ്ടു. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ വാചാലനും യുക്ത്യനുസരണമാ

യി പെരുമാറുവാൻ വശമുള്ളവനുമായ ചാറർജി ഒട്ടും ക്രൂസൽക്രൂടാതെ ഇപ്രകാരംപറഞ്ഞു: "സ്നേഹിതാ ഞാൻ വെളിയിലേക്കിറങ്ങുകയാണ്. ബേല അദ്ദേഹത്തിനെ നിങ്ങൾക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിത്തരും."

ചാറർജി കിശോറിനെ ചൂണ്ടിക്കൊണ്ടാണതു പറഞ്ഞതു്. ബേലയ്ക്കു സ്നേഹിതന്മാരായി വളരെപേരുണ്ടു്. അവരിൽ ഒരാളാണു കിശോരും. ചാറർജിക്കു അവരെപ്പറ്റി അത്രമാത്രമേ പരിചയമുള്ളൂ. ചുരുട്ടിൽനിന്നും എരിഞ്ഞചാരം മേശപ്പുറത്തുള്ള ഒരു ടിന്നിൽ തട്ടികൊണ്ടു് ചാറർജി പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം പുറത്തേക്കിറങ്ങിയപ്പോൾ ബേല നീക്കിയിട്ട ഒരു കസേരയിൽ മി: സെൻ ഉപവിഷ്ടനായി. "എന്താ? ഇനിയും ഇദ്ദേഹത്തിനെ എനിക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിത്തരുമോ!" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് സെൻ തന്റെ ജിജ്ഞാസാഭരിതമായ ദൃഷ്ടികളാൽ ബേലയുടെ രൂപസൌന്ദര്യം ആസ്വദിച്ചുതുടങ്ങി. മാദകതപംതുളുമ്പുന്ന ദൃഷ്ടികളാൽ ആരെയും ആകർഷിക്കുവാൻ അഭ്യസിച്ചുകഴിഞ്ഞ ബേലയുടെ ദൃഷ്ടികൾ മി: സെന്നിന്റെ ദൃഷ്ടികളുമായി ഇടഞ്ഞു. അവൾ തന്റെ സ്നേഹിതനായ കിശോറിനെ പരിചയപ്പെടുത്തി. "ഇദ്ദേഹം ഒരു സെമിന്ദാരാണു്. കോളേജിൽ വായിക്കുന്നു. എന്റെ സഹപാഠിയും സ്നേഹിതനുമാണു്" എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ബേല തന്റെ ലജ്ജാനിർഭരമായ ദൃഷ്ടികളാൽ കിശോറിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കു നോക്കി.

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ കിശോറിനു തലചുറ്റുന്നതായി തോന്നി. തന്റെ മുമ്പിൽകാണുന്നതെല്ലാം, താൻതന്നെയും അതിവേഗത്തിൽകിടന്നു കറങ്ങുന്നതായും. സെമി

ന്മാർ. കിശോർ ഒരു സെമിന്ദാരേഅല്ല. ഈ പച്ചക്കള്ളം എങ്ങനെ ദഹിക്കുമെന്ന് അയാൾ ചിന്തിച്ചുപോയി. സത്യാവസ്ഥ അപ്പോൾതന്നെ വെളിപ്പെടുത്തിയാലെന്തെന്ന അയാൾക്കുതോന്നാതിരുന്നില്ല. തന്റെ പിതാവ് ഒഷ്കീത്തിനേടിയ ഒരു പോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടരായിരുന്നുവെന്നും, കൊള്ളയും വഞ്ചനയുംകൊണ്ടുമാത്രം ഉദ്യോഗപുലത്തിവരവെ അതിഭയങ്കരമായ ഒരു ദ്രോഹപ്രവൃത്തിയുടെ ഫലമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗം നഷ്ടപ്പെട്ടുവെന്നും, ഇപ്പോളദ്ദേഹം ചീഞ്ഞുതുടങ്ങിയ തണ്ടിൽവിടർന്ന പുഷ്പമല്ല—കേവലം കുമിളമാത്രമാണെന്നും, വ്യക്തമാക്കിയാൽതന്നെയെന്താണ്? എന്നാൽ എത്രതന്നെ ശ്രമിച്ചിട്ടും ഈ പരമാർത്ഥങ്ങൾ വെളിപ്പെടുത്തുവാനയാൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. അവൾ പറഞ്ഞ ആ മിഥ്യാകഥനം മൌനമായിരുന്നു കേൾക്കുവാനേ അയാൾക്കു നിർവാഹമുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അയാളുടെ ആത്മാവിന് അതേ കഴിയൂ. മറെറാരു കാര്യംക്രൂടി കിശോറിനെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തി. ഒരു സാധാരണ വ്യക്തിയെ തന്റെമിത്രങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതു് അപമാനകരമാണെന്ന് ബേല വിശ്വസിക്കുന്നതായി അവളുടെ സംഭാഷണത്തിൽനിന്നും കിശോർ മനസ്സിലാക്കി. "അദ്ദേഹം ഒരു സെമിന്ദാരും എന്റെ സ്നേഹിതനുമാണ്." സ്നേഹിതന്റെമുമ്പിൽ പ്രയോഗിച്ച സെമിന്ദാർ എന്ന വിശേഷണം കിശോറിന് അഭിമാനജനകമല്ല. പ്രത്യുത അപമാനകരമായിട്ടാണു തോന്നിയതു്. ഏതായാലും അയാൾ ഒന്നുംപറഞ്ഞില്ല. സഹിക്കുകമാത്രമേ ചെയ്തുള്ളൂ.

കിശോർ ചിന്താധീനനായി. സാവധാനത്തിൽ

ഇടറുന്ന കാൽവെപ്പോടുകൂടി മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. ബേലയോടോ അവിടെ നവാഗതനായ മി. സെന്നിനോടോ എന്തെങ്കിലും പറയുകയോ യാത്ര ചോദിക്കുകയോപോലും ചെയ്യാതെയാണ് കിശോർ ഇറങ്ങിപ്പോയത്.

കിശോർ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സംതൃപ്തഭാവത്തിൽ ഒരു നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ട് മി. സെൻ ബേലയുമായി സംഭാഷണമാരംഭിച്ചു:

"വെറും ഒരരസികൻ. എന്താ? അയാൾ രോഗിയോ മറേറാ ആണോ?

ബേലയുടെ മുഖമോ? കിശോറിന്റെ ഈ പെരുമാറ്റത്തിൽ ലജ്ജകൊണ്ടു വിവർണ്ണമായി. അവൾ അസ്വസ്ഥയായി പറഞ്ഞു:

"അതെയതെ. അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെയാണ്. ഒരു പക്ഷേ വല്ല രോഗവുമായിരിക്കാം"

മി. സെൻ ബേലയുമായി അഭിപ്രായൈക്യം ലക്ഷ്യമാക്കി തുടർന്നു പറഞ്ഞു:

"കേവലം ഒരു ഗ്രാമീണൻ. നിങ്ങൾക്കും അപമാനം. ഈവിധമുള്ള പെരുമാറ്റങ്ങൾ ഞാനൊരിക്കലും സഹിക്കയില്ല. എനിക്കും ഖേദകരമായിപ്പോയി"

അദ്ധ്യായം നാല്

ലോകത്തിൽ ചില വ്യക്തികൾ കൊക്കിനെപ്പോലെയാണ്. കൊക്കുകൾ പെന്നിരിക്കാനുള്ള കൊമ്പുകൾ വൃത്തികേടാക്കുക സാധാരണയാണ്. അത്തരം മനുഷ്യരുടെ കൂട്ടത്തിൽ പെട്ടയാളാണ് മി: സെന്നും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂർണ്ണമായ പേർ അനിലസെൻ ഹൃന്നായിരുന്നു. മൂന്നുനാലുപ്രാവശ്യം മട്രിക്കുലേഷനുതന്നെ തോറ്റിട്ടുണ്ട്. വിദ്യാഭ്യാസകാലത്തുതന്നെ ദുർന്നടത്തക്കാരനെന്നു പേരുസമ്പാദിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. പിതാവിന്റെ വമ്പിച്ച സ്വത്തു ധൂർത്തടിക്കുവാനുള്ള സന്ദർഭവും കിട്ടി. യുവാവും സമ്പന്നനുമായതിനാൽ സൊസൈറ്റിയിൽ, വിശേഷിച്ചും വനിതാമദ്ധ്യത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനു പ്രത്യേക സ്ഥാനം കിട്ടിയിരുന്നു. സ്വഭാവേന ആ ശാഖയിലും കൊക്കിനെപ്പോലെതന്നെ അഴുക്കുണ്ടാക്കുവാൻ അധികകാലം വേണ്ടിവന്നില്ല. ബേലയുടെ പിതാവായ ചാറ്റർജി ഇപ്രകാരമുള്ള ഭാഗ്യഹീനന്മാരുടെ സംഘത്തിലെ ഒരു പ്രമുഖാംഗമാണ്. സമ്പന്നന്മാരും പരിഷ്കാരഭ്രമികളുമായ ആരെയും സ്വാധീനത്തിലാക്കുവാൻ ചാറ്റർജിക്കുള്ള സാമർത്ഥ്യം പ്രശംസനീയവുമാണ്. കാരണം അങ്ങനെ ധനവാന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ തന്റെ ജീവിതം ഉത്സാഹഭരിതമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുവാൻ താല്പര്യവുമുണ്ട്. പണത്തോട് അത്രമാത്രം ആസക്തിയും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ട്. യുവാവും ധനവാനുമായ ഒരു സ്നേഹിതനെ

ലഭിക്കുന്നത് അദ്ദേഹത്തിനു ആഹ്ലാദകരമാണ്. തന്റെ വാത്സല്യഭാജനമായ ഓമനപ്പുത്രിയുടെ ബുദ്ധിപൂർവമായ പെരുമാറ്റത്തിലും പരിഷ്കൃതമനോഭാവത്തിലും ചാറർജി സന്തുഷ്ടനും അഭിമാനിയുമായിരുന്നു. അവളിൽ അതിരില്ലാത്ത വിശ്വാസവും അർപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ഒരുദിവസം അദ്ദേഹം ബേലയെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു:

"മകളേ! മി. സെൻ ഒരു നല്ല മനുഷ്യനാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബന്ധുക്കളും നല്ലനിലയിലുള്ളവരാണ്""

അദ്ദേഹത്തിന്റെ പക്കൽ ധാരാളം പണമുണ്ടെന്നുകൂടി പറയാൻ ഭാവിച്ചപ്പോഴേക്കും ബേല ഇടയ്ക്കുകയറി പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! മി. സെന്നിന്റെ വണ്ടിയെപ്പോലെ ഒരു കൂടിയ വണ്ടി ഞാനും വാങ്ങും"

മി: ചാറർജി ഉത്സാഹഭരിതനായി പെട്ടെന്നു മകളോടു പറഞ്ഞു.

"മകളേ! കുറേക്കൂടി ധൈര്യമായിരിക്കൂ! മി: സെന്നിന്റെ വണ്ടിതന്നെ നമ്മുടേതാകാനുള്ള സന്ദർഭം അതു വിദൂരത്തിലല്ല" ബിലാത്തിയിൽനിന്നും മടങ്ങിവന്നതിനുശേഷവും തനിക്കേതോ ഒരു കുറവിനിയും ഉണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനറിയാം. ഈ വാചകം പറയേണ്ടിയിരുന്നില്ലെന്ന് തോന്നിയതിനാൽ അദ്ദേഹം ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ആ മോഡലിലുള്ള വണ്ടികൾ വളരെ വിലകൂടിയവയാണ്. ഇരുപതിനായിരംരൂപാ. കാണുന്നില്ലെ വെള്ളത്തിൽകൂടി വള്ളങ്ങൾ ഒഴുകിപോകുന്നതുപോലെ

യല്ലേ അതിന്റെ ഓട്ടം. സവാരിക്കെന്തൊരു സുഖം? വരട്ടെ-സന്ദർഭമുണ്ടാവട്ടെ! ധൃതിക്കൂട്ടിയാൽ ഒന്നും നടക്കുകയില്ല" അദ്ദേഹം പിന്നെയും പലതും പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ലക്ഷ്യമെന്താണെന്നു ബേലയ്ക്കു വ്യക്തമായി മനസ്സിലായില്ല. അവളുടെ ഹൃദയം അപ്പോഴും മി: സെന്നിന്റെ വിലക്രുടിയതും ആകർഷകവുമായ ആ വണ്ടിയുടെ ചുറ്റുപാടും വിഹരിക്കുകയായിരുന്നു. ആ വണ്ടിയോട് മി: സെന്നിനുള്ളതിനേക്കാൾ ആത്മാർത്ഥമായ സ്നേഹം അവൾക്കു തോന്നിപ്പോയി. പരമാർത്ഥത്തിൽ ഭാഗ്യഹീനനായ സെന്നിനെ- ആ മനോഹരമായ വണ്ടി-ബേലയുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തോളമെത്തിച്ചു.

മാതൃഹീനയായ ബേലയ്ക്കു കേവലം പിതാവിന്റെ ആശ്രയമേയുള്ളൂ. സൊസൈറ്റിയിലും ക്ലബ്ബുകളിലും അവളുടെ സഹവാസം യുവതികളുമായിട്ടല്ലാ, പിന്നെയോ യുവാക്കന്മാരുമായിട്ടാണ്. സഖികളോടവൾക്കിഷ്ടമില്ല, സഖാക്കളോടുമാത്രമേയുള്ളൂ. കാളേജിലെ പരിതഃസ്ഥിതികളും അവളുടെ ഹൃദയത്തേയും താരുമാറാക്കി. അവളുടെ എണ്ണമറ്റമിത്രങ്ങളിൽ ഒരുവന്റെ രൂപം പോലും കലങ്ങിമറിഞ്ഞ ആ ഹൃദയത്തിൽ പ്രതിബിംബിച്ചിരുന്നില്ല. സ്ത്രീസഹജമായ സഹൃദയത്വം അവളുടെ ഹൃദയത്തെ തട്ടിയുണർത്തുമ്പോൾ അവൾ സ്വയം കോപിഷ്ടയാകും. എന്നാൽ അവൾക്കു കോപമുണ്ടായാലും അതിന്റെ പരിണാമം വ്യർത്ഥമായിത്തീരുകയേയുള്ളൂ. ഒടുവിൽ അവൾ ചിന്തിക്കും, തനിക്കിങ്ങനെ കോപമുണ്ടാകുന്നതിന്റെ രഹസ്യംതന്നെയെന്താണെന്ന്; തനിക്കെങ്ങനെ കോപമുണ്ടാകുന്നു എന്നുംമറും. ബേല സ

തൃത്തിന്റെ കണ്ണുമറയ്ക്കാനാണിഷ്ടപ്പെട്ടന്നത്. അവൾ വിചാരിച്ചിരുന്നത് സത്യത്തിന്റെ പരിണാമം സുന്ദരമാണെന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ സത്യത്തിന്റെ രൂപം ഏറ്റവും രൂക്ഷവും കഠോരവും ഭയാനകവുമാണെന്ന് അവൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു. ആ ഭയങ്കരരൂപത്തെ നേരിൽ കാണുവാൻ ഹൃദയദാർഢ്യമുള്ളവർക്കേ പറ്റൂ. ബേലയ്ക്ക് അത്രത്തോളം ഹൃദയദാർഢ്യമില്ല. അവൾ പിന്നെ ചെയ്തതോ? തന്റെ ചുറ്റും ഭ്രമമാകുന്ന വലയും കെട്ടി നിശ്ചിന്തയായി അതിനുള്ളിൽതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടി.

ശരൽക്കാലചന്ദ്രികയിൽ മുങ്ങിക്കുളിച്ചരാത്രി. ചന്ദ്രികയും വൈദ്യുതപ്രകാശവും പരസ്പരം അലിഞ്ഞുചേർന്ന് ബേലയുടെ മുറിയിൽ തത്തിക്കളിച്ചു. അവ ക്ഷണികങ്ങളാണെങ്കിലും ബേലയ്ക്ക് ഉപയോഗപ്രദമായിത്തന്നെ തോന്നി. ബേല ആരെയോ സ്വാഗതംചെയ്യുവാൻ തയാറായി കസാലയിൽ ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചിരിക്കയാണ്. എന്തെങ്കിലും ഒരു ശബ്ദംകേട്ടാൽ അവളുടെ ശ്രദ്ധ വാതലിൽ പതിയും. പെട്ടെന്നു വാതലിലെ കർട്ടൻ മാറിക്കിശോർ അകത്തുകടന്നു. അയാളുടെ സൌഷ്ഠവമേറിയ ശരീരത്തിലും സുന്ദരവും നിഷ്കളങ്കവുമായ മുഖത്തും തട്ടിയ വൈദ്യുതപ്രകാശത്തിൽ ഒരു മാദകതയുള്ളതായി അവൾക്കു തോന്നി. ബേല നിശ്ചേഷ്ടയായി. അവൾ മി: സെന്നിനെയാണ് പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നത്. ഘടികാരത്തിലേക്കു നോക്കികൊണ്ട് ബേല നെടുവീർപ്പിട്ടു. കാരണം അവൾ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മി: സെൻ വന്നുചേരാമെന്നു പറഞ്ഞ സമയം ആയികഴിഞ്ഞു. സുവ്വിധാ യോഗ്യനെന്നും കൃത്യനിഷ്ഠയുള്ളവനെന്നും സ്വയം

അഭിമാനിച്ചുവരുന്ന മി: സെൻ കൃത്യസമയത്തിനുമുമ്പോ പിമ്പോ വരാനിടയില്ലെന്നു അവർക്കു അറിയാം "ഈ കിശോർ ക്ഷണിക്കപ്പെടാത്ത കിശോർ—എവിടുന്നു ചാടിവീണു" എന്നു എത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും അവർക്കു പിടികിട്ടിയില്ല.

കിശോർ ഒരു കസേരയിൽ അവർക്കഭിമുഖമായി ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചു. മഹാനായ ഒരു ബ്രഹ്മചാരി നഗരത്തിൽ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹം ഒരു അഗാധപണ്ഡിതനും ത്യാഗിയുമാണെന്നും മറ്റുമുള്ള ഒരു വിശേഷവർത്തമാനവുംകൊണ്ടാണ് കിശോർ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ഇംഗ്ലീഷിലും സംസ്കൃതത്തിലും പണ്ഡിതനായ ആ ബ്രഹ്മചാരി പല പ്രാവശ്യവും ഭൂപ്രദക്ഷിണംപോലും നിർവഹിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ബ്രഹ്മചാരി നഗരത്തിൽവരുന്നുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭാഷണംകേൾക്കണ്ടതാണെന്നും കിശോർ ബേലയോടു മുൻപൊരു ദിവസം സൂചിപ്പിച്ചിരുന്നതാണു്. അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭാഷണംകേൾക്കാൻ ബേല ചെല്ലാമെന്നും കിശോറിനു വാക്കുകൊടുത്തിരുന്നു. ബ്രഹ്മചാരി പ്രഭാഷണംനടത്തുന്ന സമ്മേളനത്തിനു ബേലയേക്കൂട്ടികൊണ്ടുപോകാനാണു കിശോർ വന്നുചേർന്നതു്. എന്നാൽ ആ പരിപാടിയെപ്പറ്റി ഓർക്കാതെയാണു ഇന്നുതന്നെ സിനിമായ്ക്കുപോകാൻ തയാറായി അദ്ദേഹത്തിനെ പ്രതീക്ഷിച്ചു് ഇരിക്കുമെന്നു് ബേല മിസ്റ്റർ സെന്നിനു വാക്കുകൊടുത്തുപോയതു്.

ഇനി എന്തുചെയ്യണമെന്നറിയാതെ ബേല കിശോറിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കുതന്നെ പ്രശ്നസൂചകമായിനോക്കുക

യായിരുന്നു. കുറച്ചുസമയത്തേക്കുകൂടി മി: സെൻ വരാതിരുന്നെങ്കിൽ നന്നായിരുന്നുവെന്നു് ബേല മനസ്സാ ഈശ്വരനോടു പ്രാർത്ഥിച്ചു. മി: സെന്നിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ കിശോറുമായി സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നതിലും, പരിചയംനടിക്കുന്നതിലും ഖേല ഭയപ്പെടുകതന്നെചെയ്തു.

കിശോർ:-ബേലാ! എന്താണാലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

ബേല:-ഒന്നുമില്ല. ആകപ്പാടെ ഇന്നൊരു സുഖം തോന്നുന്നില്ല. പ്രഭാഷണം ഇന്നത്തേക്കുമാത്രമേയുള്ളോ? നമുക്കു് നാളെ പോയാൽപോരേ?

കിശോർ ഗൗരവംവിടാതെതന്നെ പറഞ്ഞു:

"ചെല്ലാമെന്നു വാക്കുകൊടുത്തിട്ടുണ്ടു്. നിങ്ങളുമായി പരിചയപ്പെടുന്നകാര്യത്തിൽ ബ്രഹ്മചാരി ഏറ്റവും താല്പര്യമുള്ളതായും പറഞ്ഞു. ഇങ്ങനെയുള്ള പെൺകുട്ടികളെയാണു് ദേശത്തിനു് ആവശ്യമെന്നുകൂടി പറയുകയുണ്ടായി"

ബേല വീണ്ടും ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ...എന്തുപറയട്ടെ! തലവേദനയുണ്ടു്. തണുപ്പേറ്റാൽ പനിപിടിച്ചു് കിടപ്പാകാനിടയായെങ്കിലോ എന്നും ഭയമുണ്ടു്."

കേവലം പൊളിയാണു പറഞ്ഞതെങ്കിലും സാധാരണനിലയിൽ ബേലയെ വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്ന കിശോർ സഹതാപപൂർവം പറഞ്ഞു:

"ഈ അവസ്ഥയിൽ നിങ്ങൾ വരണമെന്നു നിർബ്ബ

ന്ധിക്കുന്നതെങ്ങനെയാണ്? ഔചിത്യപൂർവം ആലോചിച്ചു വേണ്ടതു ചെയ്താൽ മതി. പ്രഭാഷണം ആരംഭിക്കുന്നതിന് ഇനിയും സമയമുണ്ട്"

"പ്രഭാഷണം ആരംഭിക്കുന്നതിന് ഇനിയും സമയമുണ്ട്" എന്നു കേട്ടിട്ടും ബേല സന്തോഷം ഭാവിച്ചില്ല. പ്രഭാഷണം ആരംഭിക്കുവാൻ സമയമായെന്നുവരികിൽ കിശോർ പെട്ടെന്നു പോകുമായിരുന്നു. ഇനിയും ഏറെക്കുറെ പ്രസംഗത്തിനു സമയമാകുന്നതുവരെ കിശോർ അവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കുകയേയുള്ളൂ. ഇതൊക്കെ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു ബേല വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഞാനെന്താണു ചെയ്യുക? ഞാൻ പറയാനുള്ളതു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അവസാനതീരുമാനത്തിനു നിങ്ങൾക്കു വിട്ടതാണു. എന്റെ സുഖാരോഗ്യങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് എന്നോക്കാൾ നിങ്ങൾക്കാണു കൂടുതൽ താല്പര്യമെന്നു എനിക്കു പലപ്പോഴും ബോദ്ധ്യംവന്നിട്ടുണ്ട്. എന്താ? എന്റെ ഈ വിശ്വാസം ശരിയല്ലെന്നുണ്ടോ കിശോർ?"

കിശോർ ഉദാസീനഭാവത്തിൽ: "പക്ഷേ ഞാനാ ഉത്തരവാദിത്വത്തിൽനിന്നും സ്വയം മുക്തനായോ? അതോ നിങ്ങളെന്നെ മുക്തനാക്കിയോ? അതൊക്കെ പോകട്ടെ. അതിൽ ഒരു രസവുമില്ല. ഭൂതകാലസംഭവങ്ങളെ കുഴിച്ചുമൂടുകയാണുചിതം. മരിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ആ ജഡത്തെ ആരെങ്കിലും ഇഷ്ടപ്പെടുമോ? കേവലം അതിന്റെ സ്മരണകൾക്ക് മനുഷ്യനെ കരയിക്കാൻ കഴിയും. പക്ഷേ കരയുന്നതിനാരെങ്കിലും ഇഷ്ടപ്പെടുമോ?"

ബേലയുടെ ഹൃദയത്തിൽ പൊന്തിവന്ന വിവിധ ചിന്ത

കളെ ഹൃദയത്തിൽതന്നെ അമത്താൻ ശ്രമിച്ചു. ഇത്ര ഗൌരവമേറിയ പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് അവർക്കുത്തരംകിട്ടുന്നില്ല. മറുപടിക്കുവേണ്ടി പല വാക്കുകളേയും അവളാശ്രയിച്ചു. യുക്ത്യനുസരണങ്ങളായി ഒന്നുംകിട്ടിയില്ല.

അത്രയുമായപ്പോഴേക്കും വാതലിലേ കർട്ടൻ മാറി കൊണ്ട് മി. സെൻ മുറിയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. ബേല യുടെ അടുത്തു കസേരയിലിരിക്കുന്ന കിശോറിനെ കണ്ട മാത്രയിൽ മി: സെൻ ഇളിഭ്യനായി-പരിഭ്രമിക്കുകതന്നെചെയ്തു. എന്നാൽ സെന്നിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ കേവലം അരസികനായ താൻ എന്തിനു ബാധകമാകുന്നു എന്നു കരുതിയിട്ട ക്രുദ്ധനായിരിക്കാം, കിശോർ കസേരയിൽനിന്നും എഴുന്നേറ്റുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "വരു! മി: സെൻ! ഞാനിറങ്ങുകയാണ്."

എന്തുകൊണ്ടോ? അപ്രതീക്ഷിതമായ ആ സ്വാഗതത്തിനു മി: സെൻ മറുപടിയൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ ബേല ഇത്രയും പറഞ്ഞു. "കിശോർ! നാളെ തന്നിൽ കാണുമല്ലോ?"

അപ്രത്യാശിതമായ ആ യാത്രപറയലും കിശോറിനെ സംഭ്രമനാക്കിയില്ല. സഹജമായ ഗാംഭീര്യം അയാളുടെ മുഖത്തുനിഴലിച്ചു. കിശോർ ബേലയെ ലക്ഷ്യമാക്കികൊണ്ടുപറഞ്ഞു. "ഇന്നത്തെകാര്യമേ എനിക്കറിയാവൂ. നാളത്തെകാര്യം ഈശ്വരനല്ലേ അറിയാവൂ. ബേലാ! പ്രഭാതത്തിലെ മറവികഠം സന്ധ്യയുടെ വീട്ടിൽ എത്തിക്കും." ഈ വ്യംഗ്യാത്മകമായ വാചകം കേട്ടപ്പോൾ ബേലനെടുവീർപ്പിട്ടു. മി: സെന്നിന്റെ മുഖവും വിവർണ്ണമായി.

കിശോർ വാതലിനുവെളിയിലിറങ്ങിയപ്പോൾ സെൻ ബേലയോട്ട ചോദിച്ചു. "എന്താ? തയാറായോ? സിനിമാ ആരംഭിക്കാറായി. എന്റെ വീട്ടുകാരായ സ്ത്രീകൾ നിങ്ങളെയും പ്രതീക്ഷിച്ചു കാറിൽതന്നെയിരിക്കുന്നു." കിശോർ തിരികെവന്നു ബേലയുടെമുഖത്തേക്കു നോക്കി. ഒന്നു പുഞ്ചിരിച്ചു. ബേല നിസ്തബ്ധയായി മുഖം കുനിച്ചു.

അദ്ധ്യായം അഞ്ച്

ശ്രീ ആനന്ദസ്വരൂപ ബ്രഹ്മചാരി ഒരു സകലകലാവല്ലഭനായിരുന്നു. കോളേജ്വിദ്യാർത്ഥികൾക്കു ബ്രഹ്മചാരിയോട് ശരീരത്തിനു ഹൃദയത്തോടു തോന്നുന്നതു മമത ഉണ്ടായികഴിഞ്ഞു. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പൂർവചരിത്രങ്ങളെക്കുറിച്ചാർക്കും അറിവില്ല. എന്നാൽ അദ്ദേഹം പോയിട്ടുള്ള ദേശങ്ങളിൽനിന്നെല്ലാം നിർബന്ധപൂർവ്വം അവിടുത്തുകാർ അദ്ദേഹത്തെ രാജ്യത്തിനു വെളിക്കാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അമേരിക്ക, ജപ്പാൻ, ചൈന, എന്നിവിടങ്ങളിലെല്ലാം സഞ്ചരിച്ച ബ്രഹ്മചാരി 'മനുഷ്യർ എന്നാനേയ്ക്കുമായി ലോകത്തോടു യാത്രപറഞ്ഞു പൊയ്കഴിഞ്ഞു' എന്നു പഠിച്ചു. ആ വിഷയം സമർത്ഥിച്ചു അന്യരെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുന്നതിനായി അദ്ദേഹം ഭാരതത്തിൽ അങ്ങോളമിങ്ങോളം സഞ്ചരിക്കുകയാണ്.

ബ്രഹ്മചാരിക്കു അമ്പതുവയസ്സു പ്രായംവരും. വെളുത്തനിറവും തേജസ്സുമുള്ള ശരീരം. ഗാംഭീര്യമേറിയ മുഖം. മുഴക്കമുള്ള സ്വരത്തിൽ അദ്ദേഹം പറയാൻ തുടങ്ങുമ്പോൾ ലോകത്തിലെ സകലജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പത്തുക്കളും അനാക്കിൽ സ്ഥിതിചെയ്കൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിനെക്കൊണ്ടു പറയിക്കുകയാണെന്നു് ആർക്കും തോന്നിപ്പോകും. മഹാന്മാരെന്നഭിമാനിക്കുന്ന പലരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭാഷണത്തിലാകൃഷ്ടരായി മുമ്പിൽ സാഷ്ടാംഗപ്രണാമം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

ഇങ്ങനെയൊക്കെയാണെങ്കിലും ബ്രഹ്മചാരി താവളമടിക്കുന്നിടങ്ങളിലെല്ലാം പോലീസുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ അന്വേഷണാർത്ഥം സമയത്തും അസമയത്തും വരുന്നും പോകുന്നുമുണ്ട്. പ്രഭാഷണങ്ങൾ നടത്തുമ്പോഴൊക്കെ നോട്ടുബുക്കുകളുമായി സി. ഐ. ഡി. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ സദസ്യരുടെ ഇടയിൽ കാണാറുണ്ട്. എന്നാൽ ഇതുകൊണ്ടൊന്നും ബ്രഹ്മചാരി തന്റെ ശ്രദ്ധയെ വ്യതിചലിപ്പിക്കാറില്ല പൗരസ്ത്യവും പാശ്ചാത്യവുമായ ചിന്താഗതികളെ വിശകലനംചെയ്തു പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. സാർവദേശീയ ചിന്താഗതിക്കാരനായ ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയോട് ആരും സ്പർദ്ധകാട്ടിയാലും അവ നിഷ്ഫലങ്ങളായേ പരിണമിക്കൂ! കിശോർ അത്ഭുതകരമാംവിധം ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പ്രഭാവത്തിലും സമ്പർക്കത്തിലും വശഗനായിക്കഴിഞ്ഞു. അയാൾ പഠിത്തത്തിൽ ഉദാസീനനായി. ആത്മാർത്ഥതയോടുകൂടി ബ്രഹ്മചാരിയെ ബഹുമാനിച്ചു വിശ്വസിച്ചു. അദ്ദേഹവുമായി സമ്പർക്കം പുലർത്തി.

ഒരു ദിവസം ബ്രഹ്മചാരി കിശോറിനെ വിളിച്ചു പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! നിങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു ഡസൻ ചെറുപ്പക്കാരെ എനിക്കു കിട്ടിയാൽ മതി. എന്നാൽ എന്റെ സങ്കല്പങ്ങൾ സഫലങ്ങളാകും"

ഇതെന്തൊരു നിർദ്ദേശമെന്നാലോചിക്കുകയായിരുന്ന കിശോർ. കിശോറിന്റെ മൌനഭാവംകണ്ട ബ്രഹ്മചാരി തുടർന്നു പറഞ്ഞു:

"ലോകത്തിലെ വിദ്യാസമ്പന്നന്മാരായ വ്യക്തി

കും തങ്ങും അജ്ഞാനികളാണെന്നുള്ള പരമാർത്ഥം വിസ്മരിക്കുന്നു. സത്യമെന്തെന്നറിയാതിരിക്കുന്നതാണു് അജ്ഞാനം. ആ അർത്ഥത്തിൽ വിദ്വാന്മാർപോലും അജ്ഞാനികളാണ്. അന്യരുടെ മുമ്പിൽ തങ്ങും അജ്ഞന്മാരാണെന്നുള്ള സത്യാവസ്ഥ തുറന്നു സമ്മതിക്കുന്നതു യുവാക്കന്മാരെയാണെനിക്കാവശ്യം. ഞാൻ പോയിരുന്നിടത്തൊക്കെ എന്നെ സമീപിച്ചവരോടെല്ലാം ഈ തത്വം ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ലോകം എത്തു മർദ്ദനങ്ങളും സഹിക്കുന്നു എന്നാൽ അവനെ മൂഢനെന്നോ അജ്ഞാനിയെന്നോ പറയുകയാണെങ്കിൽ മൂഢതമാണു്. എന്നാൽ ഒരുവൻ പണ്ഡിതനെന്നഭിമാനിക്കുന്നവൻ അജ്ഞാനിയാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ അതു് ഒരിക്കലും അവൻ സഹിക്കയില്ല. മനസ്സിലായില്ലേ?

കിശോർ വിനയപൂർവ്വം ചോദിച്ചു. "അതെങ്ങനെ സംഭവിക്കും? എന്നാൽ....."

ബ്രഹ്മചാരി പുറപ്പാടും തിരിഞ്ഞുനോക്കിയിട്ടു പറഞ്ഞു. 'നിങ്ങും സശ്രദ്ധം ചിന്തിച്ചുനോക്കു! അപ്പോൾ അതിന്റെ പരമാർത്ഥം മനസ്സിലാകും.' ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മചാരി മൂന്നുനാലു തടിച്ച പുസ്തകങ്ങും കിശോറിന്റെ മുമ്പിലേയ്ക്കുവച്ചു. പിന്നെയും തുടർന്നു:-

"ഇനി നിങ്ങും പോകൂ! ഈ പുസ്തകങ്ങും നല്ലപോലെ വായിച്ചുനോക്കണം. ഇടയ്ക്കെന്തെങ്കിലും സംശയമുണ്ടായാൽ വരണം. വിശദമായി പറഞ്ഞുതരാം. പോരേ? ഇനിയെന്തുവേണം?"

ആ തടിച്ച പുസ്തകങ്ങുംകൊണ്ടു് അത്ഭുതത്തോടുകൂടി കിശോർ പറഞ്ഞു.

"ഹേ! ഗുരുദേവ്! ഇവ വായിച്ചാൽ മനസ്സിലാകുമോ? ഇതെല്ലാം ഒരുപക്ഷേ എന്റെ അദ്ധ്യാപകന്മാക്കുകൂടി മനസ്സിലാകുമോ എന്നു സംശയമാണു"

ബ്രഹ്മചാരി ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി സ്നേഹപൂർവം പറഞ്ഞു.

"ഇതാണു നിങ്ങളുടെ അജ്ഞത. സഹനശക്തിയെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾക്കു പൂർണ്ണമായ വിശ്വാസമില്ല. വായിച്ചുനോക്കു! എന്തുകൊണ്ടു മനസ്സിലാകുകയില്ല. സമയം പാഴാക്കരുതു; എഴുനേൽക്കു!"

കിശോർ പുസ്തകങ്ങളും എടുത്തു യാത്രപറഞ്ഞു. അയാൾ ഇതുവരെയും ജീവിതത്തിന്റെ ആരോഹണാവരോഹണക്രമങ്ങളെപറ്റി പഠിച്ചതിൽനിന്നും വ്യത്യസ്ഥങ്ങളായ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പുതിയ ഉപദേശങ്ങളെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുന്തോറും കൂടുതൽ കുഴപ്പത്തിലായി. ഏതോ ദുർദ്ദേവതയുടെ ശാപമെന്നോണം നികൃഷ്ടമായ പിതാവിന്റെ ഭൂതകാലജീവിതം അയാൾ അപഗ്രഥിച്ചുനോക്കി. സ്റ്റേഷനിലെ ഇരുമ്പഴികൾക്കകത്തിട്ടു മർദ്ദിക്കുമ്പോൾ മൂർച്ഛിതരായിപോകാറുള്ള നിരപരാധികളെ ഭാവനയിൽകണ്ടു. അപമാനത്തിന്റെയും ഉപദ്രവങ്ങളുടേയും കൊടുങ്കാറ്റിൽപെട്ട സ്ത്രീകളേയും കുഞ്ഞുങ്ങളേയും വൃദ്ധന്മാരെപോലും നരകയാതനയനുഭവിയാക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാരെയും കണ്ടു. പിശാചുപോലും ഭയപ്പെടുമാറ് മനുഷ്യത്വത്തെക്കുടി വിഴുങ്ങുവാനെന്നോണം ഭയാനകമായി കണ്ടിട്ടുള്ള തന്റെ പിതാവിന്റെ ആ വിശ്വരൂപം, അയാളുടെമുമ്പിൽ നിഴലിച്ചുകണ്ടു. ഇപ്രകാരം ഭാവനയിൽ

ക്രൂടി പൊന്തിവന്ന ചിത്രങ്ങൾ കാണുമ്പോൾ അയാളുടെ തലച്ചോറിൽ ക്രമാതീതമായ നീറ്റൽ ഉണ്ടാകുന്നതായിതോന്നി. പലേ പ്രശ്നങ്ങളും ഒന്നിനുപിറകെ ഒന്നായി അയാളുടെമുമ്പിൽ നിരന്നു. മനുഷ്യൻ മറ്റൊരു മനുഷ്യന്റെ പ്രതിയോഗിയായി പിശാചിന്റെ രൂപം പ്രാപിക്കുന്നു; അതിന്റെ കാരണം എന്താണു്? കിശോർ ഗാഢമായാലോചിച്ചു. ഹൈസ്കൂളിൽനിന്നു് കാളേജിലെത്തിയതിനുശേഷമുള്ള അനുഭവങ്ങളിൽനിന്നും ഭ്രമിക്കും ലോകത്തിനും ദ്രുതഗതിയിൽ പരിവർത്തനമുണ്ടായി പുരോഗമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായാണു് ചിന്താവിഷയമായി. ബ്രഹ്മചാരിയുടെമുമ്പിൽ ഈ പ്രശ്നങ്ങളുന്നയിച്ചപ്പോൾ അതിനുത്തരങ്ങൾ അടങ്ങിയ തടിച്ച പുസ്തകങ്ങൾ നിരത്തിവച്ചു. ആ പുസ്തകങ്ങൾ എട്ടുത്തു താളുകൾ മറിച്ചു അങ്ങുമിങ്ങും അയാൾ കണ്ണോടിച്ചു. അപ്പോൾ അതു വായിക്കുവാൻ കൌതുകവും താല്പര്യവും ഉണ്ടായി. ദുരൂഹസ്ഥങ്ങളായ ചിന്തകൾ അയാളുടെ മസ്തിഷ്കത്തിൽ ഒന്നൊന്നായി തടിച്ചുകൂടി. അയാൾക്കതു മനസ്സിലാക്കുവാൻ അതു എളുപ്പമാണെന്നും തോന്നിയില്ല.

പുസ്തകം വായിക്കുന്തോറും ബുദ്ധി താനേ വികസിച്ചുവരുന്നതായി കിശോറിനു തോന്നിത്തുടങ്ങി. ജീവൽപ്രശ്നങ്ങൾ പലതും പൊന്തിവന്നു. തന്നെസംബന്ധിച്ചും അന്യരെസംബന്ധിച്ചും ആ പ്രശ്നങ്ങൾവച്ചുകൊണ്ടയാൾ ചിന്തിക്കുവാൻ പ്രേരിതനായി. വീണ്ടും അയാൾ ഒരു ദിവസം ബ്രഹ്മചാരിയെ സന്ദർശിച്ചു. അതിനുമുമ്പു് അദ്ദേഹത്തെ സന്ദർശിച്ചപ്പോഴത്തെ മനോഭാവമായിരുന്നി

ല്ല ഇത്തവണ കിശോറിനുണ്ടായത്. പുതിയ വീക്ഷണത്തിൽ ബ്രഹ്മചാരി കുറേക്കൂടി ആദരണീയനായ ഒരുൽകൃഷ്ട വ്യക്തിയാണെന്നാണു കിശോർ കണ്ടത്. സന്ദർശകരായ മറ്റു വ്യക്തികളെ യാത്രയാക്കിയതിനുശേഷം സ്നേഹപൂർവം കിശോറിനോടു സംഭാഷണം ആരംഭിച്ചു:

"എന്താ കിശോർ! പുസ്തകത്തിൽനിന്നും എന്തെങ്കിലും ലഭിച്ചുവോ? അതോ കേവലം ശൂന്യമാണോ ആ ഭണ്ഡാരം?"

കിശോർ:-പ്രഭോ! അങ്ങനെയല്ല. ദ്രുതഗതിയിൽ അതെന്നെ പരിവർത്തനത്തിലേക്കു നയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. എന്റെ അനുഭവങ്ങളതിനു സാക്ഷ്യംവഹിക്കുന്നു. അങ്ങയേയും ഇപ്പോൾ മനുഷ്യനായിട്ടുതന്നെ കാണുന്നു. മുമ്പ് ദൈവരൂപത്തിലാണു കണ്ടിരുന്നതു്.

മനസാ സംതൃപ്തനായി ബ്രഹ്മചാരി കിശോറിനോടു ചോദിച്ചു:

"എന്താ മനസ്സിലാകാത്തതായി അതിലൊന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലേ?"

കിശോർ:-ഇല്ല. ഗുരോ! (ശാന്തസ്വരത്തിൽ) അങ്ങയോടു ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിക്കുവാനുള്ള പരിതസ്ഥിതിയിൽ ഞാനെത്തിയിട്ടില്ല. എല്ലാവശത്തുകൂടിയും ഒരുദാസീനത എന്നെ ബാധിക്കുന്നുണ്ടു്. അങ്ങനെയുണ്ടാകുന്ന ബന്ധനങ്ങൾ ഓരോന്നായി അഴിച്ചുകൊണ്ടുവരികയാണു ഞാൻ.

ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പ്രോജ്വലിതമായ ലലാടത്തിൽ ചിന്തകളുടെ രേഖകൾ വ്യാപിച്ചു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു് ഉത്സാഹം കുറഞ്ഞാൽ മനുഷ്യന്റെ മാനസികമായവളർച്ച നശിച്ചു മുരടിക്കുകയേയുള്ളൂ. കിശോർ! അതൊരു ശുഭലക്ഷണമല്ലല്ലോ? നാം കുട്ടികളെപ്പോലെ ഉത്സാഹഭരിതരായിരിക്കണം. മാനസികദുർബല്യം അനുനിമിഷം നമ്മെ മരണത്തിന്റെ കൈയിൽ വീഴ്ത്തുകയാണു്. ആ പുസ്തകങ്ങൾ നിങ്ങളെ ആകർഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അനുകൂലമായും പ്രതികൂലമായും പല പ്രശ്നങ്ങളും ഉണ്ടാവുക സ്വാഭാവികം മാത്രമാണു്. നിങ്ങളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു് ജിജ്ഞാസയാണോ ഉദാസീനതയാണോ സംജാതമായതെന്നാണെനിക്കറിയാനാഗ്രഹം"

കിശോർ ലജ്ജിതനായി മുഖംകുനിച്ചു. അനുനിമിഷം താൻ മരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നു അപ്പോൾ അയാൾക്കു അനുഭവപ്പെട്ടു. ഉദാസീനതയുടെ ഘനീഭൂതങ്ങളായ സമൂഹങ്ങൾ ക്രമേണ അയാളുടെ സമസ്തജീവിതത്തെയും ആവരണംചെയ്തു്, ഉഷ്ണോപമുണ്ടാക്കുകയാണു്. ആന്തരികമായ ആ ചൂടിൽനിന്നും വർത്തമാനഭാവികം ജീവനോടെ രക്ഷപെടുകയില്ല. മൗനംപൂണ്ടിരുന്നുപോയ കിശോറിനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് വീണ്ടും ബ്രഹ്മചാരി ചോദിച്ചു:-കിശോർ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതെന്താണു്?

പതിഞ്ഞസ്വരത്തിൽ കിശോർ മറുപടിപറഞ്ഞു. "ഒന്നുമില്ല പ്രഭോ!"

ബ്രഹ്മചാരി:-ഈ 'ഒന്നുമില്ല'യെന്നതിനുപകരം വളരെയുണ്ടെന്നു വരുത്തുവാനാണെന്റെ ഉദ്ദേശം. ഈ ലോ

കത്തിന്റെ ഇന്നത്തെ ഗതി ഇങ്ങനെയാകാനുള്ള കാരണംതന്നെ നമ്മുടെ നവയുവാക്കന്മാരുടെ 'ഒന്നുമില്ലാ'യെന്നഭാവവും ഉദാസീനതയുമാണ്. ആ സ്ഥിതിക്കു വിപ്ലവകരമായ ഒരു പരിവർത്തനംവരുത്തണം. കർമ്മപ്രബുദ്ധതയോടുകൂടിയുവാക്കന്മാർ മുന്നോട്ടുവരിക! ആത്മാർത്ഥതയുണ്ടെങ്കിൽ എല്ലാം സഫലങ്ങളാവും.

അദ്ധ്യായം ആറ്

കിശോറിന് ബേലയുടെ ഒരു കത്തുകിട്ടി. തമ്മിൽ കാണാനാഗ്രഹമുണ്ടെന്ന് ആ കത്തിൽ പ്രത്യേകം എഴുതിയിരുന്നു. ക്രടാതെ തന്റെപേരിൽ കിശോർ അന്യായമാണു ചെയ്യുന്നതെന്നും വൃഥാ തെറ്റിദ്ധരിച്ചിരിയ്ക്കുന്നുണ്ടാവുമെന്നുംക്രടി എഴുതിയിരുന്നു. ബേലയുടെ കത്തു കണ്ടപ്പോൾ അയാൾക്കു ദേഷ്യംവന്നു എങ്കിലും പെട്ടെന്നയാൾ സ്വസ്ഥനായി. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ വരവോട്ക്രടി കിശോർ കാളേജിൽ ഹാജരാകാറേയില്ല. രണ്ടാഴ്ചയായി അവധിയെടുത്തിരിക്കുകയാണ്. ബേലയുടെ കത്തുകണ്ടപ്പോൾ ദേഷ്യംവന്നെങ്കിലും അയാളുടെ ഹൃദയത്തിന്റെ അടിത്തട്ടിൽനിന്നും ബേലാ! ബേലാ! എന്നു ആ ഓമനപേരു പൊന്തിവന്നു. അയാളെ വീണ്ടും ബേലയിലേക്കാകഷ്ടിച്ചു. ബേലയെ മറക്കുവാനും അവിടെപോകാതെകഴിക്കുവാനും അയാൾ ശ്രമിച്ചുവെങ്കിലും അയാളുടെ ആത്മാവ് അവളെക്കുറിച്ചുള്ള ഓർമ്മ പുതുക്കുവാനും അങ്ങോട്ടു പാഞ്ഞെത്തുവാനും വെമ്പൽകൊണ്ടു. അമർന്നുകിടന്ന രോഗം അനുകൂല പരിതസ്ഥിതികളുണ്ടാകുമ്പോൾ അതിശക്തിയായി ആക്രമണം നടത്തുംപോലെ ഹൃദയത്തിൽ അടിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന സംസ്കാരം—നല്ലതായാലും ചീത്തയായാലും അവയ്ക്കനുകൂലമായ പരിതസ്ഥിതി വരുമ്പോൾ പതിന്മടങ്ങു പ്രഭാവത്തോടുക്രടി മനുഷ്യനെ വശപ്പെടുത്തുന്നു. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പ്രഭാ

വത്താൽ കിശോർ ക്രമേണ പഴയ അച്ചുതണ്ടിൽനിന്നും പുതിയൊരച്ചുതണ്ടിൽ മാറികഴിഞ്ഞു. ആ പരിവർത്തനം എങ്ങനെയാണെന്നുപോലും കിശോർ അറിഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ ബേലയുടെകത്ത് അയാൾ മറക്കാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രിയപ്പെട്ട പ്രേമഗീതത്തിന്റെ പല്ലവികളും സ്വരങ്ങളും സ്പഷ്ടമായിമീട്ടുവാൻ ഒന്നുകൂടി പ്രേരിപ്പിച്ചതേയുള്ളൂ. കിശോർ അറിയാതെതന്നെ ഞെട്ടിപ്പോയി. അയാൾ തനിയേ ഹൃദയത്തോടുതന്നെ മല്ലിടുവാൻ തയ്യാറായി. ആ ആഗ്രഹത്തെ ബലമായി അമർത്താൻ അയാൾ ശ്രമിച്ചു. വലിയവലിയ ദുർഗ്രഹങ്ങളായ പ്രശ്നങ്ങൾ അയാളുടെമുമ്പിൽ നിരനിരങ്ങനെ നില്ക്കുമ്പോഴാണ് അവിചാരിതമായി ബേലയെക്കുറിച്ചുള്ള സ്മരണകൾ അയാളെ ആകർഷിച്ചതു്. ജീവിതത്തിന്റെ ഏതുതട്ടിലാണോ അവൾ നിന്നിരുന്നത് അതിലും ഒരുപടി മുകളിലെത്തി കിശോറിന്റെ സ്ഥാനം.

സന്ധ്യയായി. കിശോർ തന്റെ മുമ്പിൽ നിവർത്തുവച്ചിരുന്ന പുസ്തകത്തിലേക്കു ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുവെങ്കിലും, അടുത്തിരുന്ന ബേലയുടെ കത്തിലേക്കു ബലാൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു. മനോഹരമായ നീലനിറത്തിലുള്ള കടലാസിൽ കറുത്തുരുണ്ടു് വടിവൊത്ത ആ കർഷണീയമായ അക്ഷരങ്ങൾ കിശോറിനെ ചിന്താകുലനാക്കി. പെട്ടെന്നയാൾ ഇരിപ്പിടത്തിൽനിന്നെഴുനേറ്റ് ആ കത്തു തുണ്ടം തുണ്ടമായി വലിച്ചുകീറി ജനാലയിൽക്കൂടി പുറത്തെറിഞ്ഞു തിരികെവന്ന് സ്വസ്ഥാനത്തിരുന്നുകൊണ്ടു് വീണ്ടും പുസ്തകത്തിലേക്കു തന്റെ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുവാൻ ചിന്താഗ്രസ്തമായ മനസ്സുമായി

ഒരു ദ്വന്ദയുദ്ധംതന്നെ ആരംഭിച്ചു. മിക്കവാറും ഒരു മ
ണിക്കൂർവരെ ആ സമരം നടന്നു. പെട്ടെന്നു കിശോറി
ന്റെ ദൃഷ്ടി വാച്ചിൽ പതിഞ്ഞു. എട്ടടിക്കാൻ ഏതാ
നും മിനിട്ടുകളേ ഇനിയുള്ളു. ബേല തമ്മിൽ കാണണ
മെന്നു കത്തിൽ എഴുതിയിരുന്നതും എട്ടുമണിയ്ക്കെന്നാ
ണ്. ഏതോ ഒരാകർഷണശക്തിയാലെന്നപോലെ അ
യാൾ ഇരിപ്പിടത്തിൽനിന്നെഴുനേറ്റു. കട്ടിക്കുടിയ കോ
ട്ടും എടുത്തിട്ടു മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. തു
റസ്സായ നിരത്തിലൂടെ ബേലയുടെ ബംഗ്ലാവിനെ ലക്ഷ്യ
മാക്കി നടന്നു. നിരത്ത് മിക്കവാറും ശൂന്യമായിരുന്നു.
ആരെങ്കിലും വരുന്നുണ്ടോ പോകുന്നുണ്ടോ എന്നു പ്രതീ
ക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് വഴിവിളക്കുകൾ മിന്നിപ്രകാശിക്കുന്നു
ണ്ട്. അവയുടെ പ്രതീക്ഷയെ സഫലമാക്കുവാനെന്നോ
ണം കിശോറിനെമാത്രമെ നിരത്തിൽ കാണാനുള്ളു. അ
യാൾ മറ്റൊന്നിലും ശ്രദ്ധിക്കാതെ ബംഗ്ലാവിന്റെ നേ
രെ നടക്കുകയാണു ചെയ്തത്. നല്ല തണുപ്പുള്ള രാത്രി.
തണുത്ത കാറ്റ് ശക്തിയായി വീശുന്നുമുണ്ടായിരുന്നു.
അതൊന്നും വകവയ്ക്കാതെ ബേലയേപ്പറ്റി ഓർത്തോർത്ത്
ബംഗ്ലാവിനടുത്തെത്തിയത് കിശോർ അറിഞ്ഞതേയി
ല്ല. അയാൾ കാലിലിട്ടിട്ടുള്ള ചെരിപ്പുകളിൽനിന്നും കി
റോ-കിറോ എന്ന ഘർഘരശബ്ദം മാത്രമേ ആ നിശ്ശ
ബ്ദതയേയും അയാളുടെതന്നെ ഏകാഗ്രതയേയും ഭഞ്ജി
ച്ചിരുന്നുള്ളു.

കിശോർ ബേലയുടെ മുറിയെ സമീപിച്ചു. വാത
ലിലെ കർട്ടൻ മാറാനായി ഉയർത്തിയ കൈ അകാരണ
മായി തടഞ്ഞു. മുറിയിൽ മറ്റാരോക്കുടിയുണ്ടെന്നു സം

ഭാഷണം കേട്ടപ്പോൾ അയാൾക്കു മനസ്സിലായി. അതു സംഭാഷണം അയാൾ ശ്രദ്ധിച്ചു:

"ബേലാ! സുന്ദരമായ വസ്തുക്കൾ അതാരാണിഷ്ടപ്പെടാത്തത്?"

ഇതു കേട്ടപ്പോൾ കിശോർ ഒന്നു ഞെട്ടി. അതു അയാൾക്കു അസഹ്യമായിട്ടാണു തോന്നിയതും. എങ്കിലും അയാൾ പിന്നെയും ശ്രദ്ധിച്ചു. ബേല അതിനു മറുപടി പറയുകയായിരുന്നു:

"സുന്ദരമായ വസ്തുക്കൾ ആർക്കും ഇഷ്ടപ്പെടുകയില്ലെന്നു ഞാനെപ്പോൾ പറഞ്ഞു? താങ്കൾ താങ്കളുടെതന്നെ അഭിപ്രായങ്ങൾ സമർത്ഥിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയായിരുന്നുവെന്നാണെന്റെ ബലമായ വിശ്വാസം"

അകത്തുനിന്നും പുരുഷസ്വരം പിന്നെയും കേട്ടു:

"എന്റെ അഭിപ്രായം സമർത്ഥിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഞാൻ പറഞ്ഞതായിരിക്കാം. പക്ഷേ എന്റെ അഭിപ്രായം തെറ്റാണെന്നു സ്ഥാപിക്കാൻ നിങ്ങൾക്കാവില്ല. ഇതെന്റെ പുതിയ ഒരഭിപ്രായമല്ല. യുഗയുഗാന്തരങ്ങളായി കോടിക്കോടി കവികളും പണ്ഡിതന്മാരും ഈ അഭിപ്രായം പുഷ്ടിപ്പെടുത്തി നിലനിർത്തിവരുന്നതാണ്. അതിനും തുടരുന്നുവെന്നോയുള്ളൂ"

ബേല:-എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു വിശേഷവസ്തുവിനെ സുന്ദരമെന്നു പറയുന്നതു തെറ്റാണ്. സൗന്ദര്യത്തിനു അഖണ്ഡമായ—സ്ഥിരമായ ഒരു പരിഭാഷ ഇന്നു

വരെ കേട്ടിട്ടില്ല. ഇഷ്ടപ്പെട്ടനായാളിന്റെ രുചിയാണ് സൌന്ദര്യവിശേഷത്തിനു മാനദണ്ഡം. ഒരു വിടർന്നറോ ജാപുഷ്പത്തെ സുന്ദരമെന്നാണു പറയും. അപ്പോൾ ഒരു ഭാവനാസമ്പന്നനായ സഹൃദയൻ വാടിയ ഒരു മൊട്ടിനെ സുന്ദരമെന്നു പറഞ്ഞു പ്രശംസിക്കും. ഒരാളിനു ബാലാർക്കന്റെ ഇളംചുവപ്പാണ് രശ്മികളും ഹൃദയാഹ്ലാദകരമെന്നു തോന്നുമ്പോൾ മറെറാരാളിനു അസ്തമയാർക്കന്റെ രശ്മികളും ആഹ്ലാദകരമായിതോന്നും. അങ്ങനെ സൌന്ദര്യത്തിനു നിശ്ചിതമായ ഒരു പരിധി നിണ്ണയിക്കുക അസാദ്ധ്യമെന്നു സ്പഷ്ടമായി മനസ്സിലാക്കാവുന്നതല്ലേ?

പുരുഷൻ:-നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം ശരിതന്നെ ബേലാ. എന്നാൽ എന്റെ വിശ്വാസം—സ്ത്രീയാണു സൌന്ദര്യസങ്കേതമെന്നാണ്.

അപ്പോൾ വാദഗതിയ്ക്കു സ്വാഭാവികമായ ഒരു സ്തംഭനംനേരിട്ടു. ഈ പറഞ്ഞതെല്ലാം കിശോർ വെളിയിൽനിന്നു കേൾക്കുകയായിരുന്നു. അയാൾ വിയർത്തുപോയി. തന്റെ ചെവിപൊത്തി ഇതുകേൾക്കാതെ—മനഃക്ഷോഭത്തിനു ഇടകൊടുക്കാതെ കഴിച്ചാൽമതിയായിരുന്നു എന്നയാൾക്കാഗ്രഹമുണ്ടായി. എന്നാൽ അതു ചെവികൊടുത്തു കേൾക്കണമെന്ന് അയാൾക്കു ജിജ്ഞാസതോന്നി. അതുകൊണ്ടു കേട്ടുനിന്നുവെന്നേയുള്ളൂ.

ബേല വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"സ്ത്രീസൌന്ദര്യം അത്രമാത്രം ഒരു വിശിഷ്ടവസ്തുവല്ല. സൌന്ദര്യത്തിന്റെ സ്ഥൂലമായ ഒരു രൂപം ഈ ലോകത്തു അനാദികാലംമുതലേ നിലനിന്നുവരുന്നു. അതിൽ

അന്തർഭവിച്ചിട്ടുണ്ട് സ്ത്രീസൗന്ദര്യവും. നാം ആംശിക മായ ഒരു വസ്തു എടുത്തുകാട്ടി വാദപ്രതിവാദത്തിനു മുതിരാതെ സമ്പൂർണ്ണമായ വസ്തുവിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി വിശാലവീക്ഷണത്തിൽക്കൂടിതന്നെ വാദം നടത്തണം"

പുരുഷൻ:-ബേലാ! എന്തു്? ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യം നിനക്കു മനസ്സിലായോ? നിങ്ങൾ നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടാണീ വാദം നടത്തിയതെന്നു എനിക്കറിയാം.

ബേല അല്പം ലജ്ജിതയെന്നപോലെ ശാന്തസ്വരത്തിൽ പിന്നെയും പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളുടെ ചിന്താഗതിക്കു തെറ്റുപറ്റി എന്നു എനിക്കും തോന്നിയതിൽ ഖേദമൊന്നുമില്ലല്ലോ"

പുരുഷൻ:-ദു:ഖം! നിങ്ങൾ എന്തുപറഞ്ഞാലും എനിക്കു ദു:ഖമില്ല. നിങ്ങളുടെ സമീപത്തു വരുമ്പോൾ അതിർകവിഞ്ഞ സന്തോഷവും അവാച്യമായ ഒരു സുഖവുമാണെനിക്കുണ്ടാകുന്നത്. അതിനിടയിൽ ദു:ഖത്തിനു സ്ഥാനമെവിടെ?

ബേല:-ഞാൻ കൃതജ്ഞതയുള്ളവളായി. അപ്പോൾ കല്ലുട്ടായാത്ര അങ്ങനെതന്നെയിരിക്കുന്നതേയുള്ളൂ? എന്നും ഇങ്ങനെ കസേരയും മേശയുമായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയാൽ എന്താണൊരുരസം? ദുർല്ലഭമായി വന്നുചേരുന്ന അവസരങ്ങൾ ഉപേക്ഷിക്കുക എനിക്കൊട്ടും ഇഷ്ടമുള്ള കാര്യമല്ല.

പുരുഷൻ ഉത്സാഹഭരിതമായ സ്വരത്തിൽ പിന്നെയും തുടർന്നു:

"ഞാൻ നിങ്ങളുടെ അനുവാദം പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഇപ്പോഴാണു പൂർണ്ണസമ്മതം ലഭിച്ചത്. നിങ്ങൾ ദുർല്ലഭമെന്നുപറഞ്ഞ ഈ അവസരം എന്റെ ജീവിതത്തിലെ അമൂല്യവും ചിരപ്രതീക്ഷിതവും ആണെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം."

ബേല ആഹ്ലാദത്താൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. അവൾക്കു ഭ്രാന്തുപിടിച്ചുപോയെന്നുതന്നെ കിശോറിനു തോന്നിപ്പോയി. അയാളുടെ മസ്തിഷ്കത്തിൽ തിളപ്പിച്ച എണ്ണകോരിയൊഴിച്ചാലെന്നപോലെ നീറൽ അനുഭവപ്പെട്ടു. അയാൾ തന്നത്താനറിയാതെ ചോദിച്ചുപോയി.

"എന്താ? ഞാൻ അകത്തേക്കു വരട്ടെയോ?"

മുറിയുള്ളിൽനിന്നും കസേരകൾ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നീക്കിയിടുന്ന ശബ്ദം കേൾക്കാമായിരുന്നു. ബേല പരിഭ്രമത്തെയടക്കി പതിഞ്ഞസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"വരൂ! കിശോർബാബു"

ഒരു മദ്യപാനിയെപ്പോലെ ആടിയാടിയാണു കിശോർ അകത്തേക്കു കടന്നത്. കണ്ണുകൾ ജവാപുഷ്പത്തെപ്പോലെ ചുവന്നിരുന്നു. ഹൃദയത്തുടിപ്പു ക്രമാതീതമായി. മി. സെൻ കസേരയിലിരിപ്പുണ്ട്. ശൃംഗാരവേഷഭാവങ്ങളിൽ ബേലയും. ഈർഷ്യാകലുഷിതമായ കണ്ണുകളാൽ കിശോർ അവരെ രണ്ടുപേരെയും മാറിമാറിനോക്കി. എന്നിട്ടയാൾ പറഞ്ഞു. "നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിനു വിഘ്നംവരുത്തിയതിൽ ഖേദിക്കുന്നു"

ബേലയുടെമുഖം പെട്ടെന്നു ചുളിഞ്ഞു. വെറുപ്പുകൊണ്ടും രസഭംഗംവരുത്തിയതിൽ അല്പം കോപത്തോടു

ക്രടിയും മി: സെൻ അലമാരിയിലിരിക്കുന്ന പുസ്തകങ്ങളുടെനേക്കു മുഖംതിരിച്ചുകളഞ്ഞു.

ബേല:-കിശോർ ബാബു അതെന്താണ്? താങ്കൾ താങ്കൾ...എന്തുകൊണ്ടാണങ്ങനെ പറഞ്ഞത്?

കിശോർ കസേരയിലിരുന്നുകൊണ്ട്.

"പറയൂ! എന്താണു വേണ്ടതു്? എന്തിനാണെന്നു..." കത്തുകൊടുത്തയച്ചു വിളിച്ചകാര്യം എന്താണെന്നു് അയാൾ ബേലയോടു ചോദിച്ചു. ബേലയേ ലജ്ജിതയാക്കത്തക്കവണ്ണം അയാൾ പറഞ്ഞതു മി: സെന്നിനു അശേഷം രസിച്ചില്ല. ബേല തനിക്കു കത്തുകൊടുത്തയച്ചകാര്യവും സ്നേഹംപുലർത്തുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതും സെന്നിനെ അറിയിക്കരുതെന്നു വിചാരിച്ചിരിക്കും. മൈത്രീഭാവം മനസ്സിലാക്കാതിരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ബേല മി: സെന്നിന്റെ മുമ്പിൽവച്ചു് 'നിങ്ങൾ' എന്നതിനുപകരം 'താങ്കൾ'എന്നാണു കിശോറിനെ സംബോധനചെയ്തതു്. അല്പം പാരവശ്യത്തോടുകൂടി ബേല പറഞ്ഞു. "താങ്കൾക്കു ധൃതിയൊന്നുമില്ലല്ലോ? ഇപ്പോൾ വന്നതല്ലേയുള്ളു. ഇരിക്കു! പിന്നീടു കാര്യങ്ങൾ സംസാരിക്കാം."

ആംഗ്യംകൊണ്ടു് യാത്രപറഞ്ഞു് മി. സെൻ കുണ്ഠിതഭാവത്താൽ—മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ എഴുനേറ്റു വാതിലിനെ സമീപിച്ചു് അദ്ദേഹം ഇത്രയും പറഞ്ഞു:

"ബേച്ചാ! ഞാനിറങ്ങട്ടെ! പിന്നെ വരാം. ഒരു പക്ഷേ എന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം നിങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിനു തടസ്സമായി വന്നാലോ"

അല്പം ക്രോധഭാവത്തിൽ സെൻ ഇത്രയും പറ

ഞെങ്കിലും ബേല ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"താങ്കൾ ഇത്രപെട്ടെന്നു കോപിഷ്ടനാകുകയോ? സംഭാഷണത്തിൽ എന്തെങ്കിലും അനൗചിത്യം വന്നു പോയെങ്കിൽ അതിനു ദിനം കാണുന്ന നമ്മൾ അതു സാരമാക്കേണ്ടതില്ല. പൊതുവേ താങ്കൾ അസ്വസ്ഥനാണിപ്പോൾ. നല്ല തണുപ്പുള്ള രാത്രി. സമയവും അധികരിച്ചു. ഈ കാരണത്താൽ അങ്ങു പോകുകയാണെങ്കിൽ ഞാൻ സസന്തോഷം യാത്രപറയാം. അല്ലാതെ മുൻപറഞ്ഞ കാരണം അന്യായവും വേദനാജനകവുമാണ്"

മി. സെന്നിന്റെ ഉയർന്ന ഫണം താണു. അദ്ദേഹം ശാന്തഭാവത്തിൽ ഒരു ചെറുപുഞ്ചിരിതൂകി പറഞ്ഞു:

"അല്ലല്ലാ! അങ്ങനെയുള്ള കാര്യങ്ങളൊന്നുമില്ല. നിങ്ങളുടെ ഈ സ്നേഹിതൻ ഇപ്പോൾ വന്നില്ലെങ്കിലും ഞാൻ പോകാനൊരുങ്ങുകയായിരുന്നു. മറെറാന്നും തെറ്റിദ്ധരിക്കരുത്. ശ്രദ്ധാഹൃദയനാണു ഞാൻ. മനസ്സിൽ ഒന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു പുറമേ മറെറാന്നു പറയുന്നതെനിക്കിഷ്ടമല്ല"

ഇങ്ങനെ ഒരുവ്യാജപ്രസ്താവനചെയ്തതിൽ മി: സെൻ സ്വയം ലജ്ജിതനായി.

സംഭാഷണം മതിയാക്കാമെന്നുകരുതി ബേല കസേരയിൽനിന്നും എഴുനേറ്റ് സെന്നിനോടായി പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ പിന്നെ കാണുമല്ലോ? നമസ്തേ! വണ്ടി വെളിയിലുണ്ടോ, അതോ ഞങ്ങളുടെ ഡ്രൈവറേ വിളിക്കണോ?"

"വേണ്ടാ നമസ്തേ!" ഇത്രയുംപറഞ്ഞ് ഈർഷ്യാകലുഷിതമായ ദൃഷ്ടിയോടുകൂടി കിശോറിനെ നോക്കിയിട്ട് സെൻ വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. കിശോർ ശാന്തഭാവത്തിൽ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. സെന്നിനെ യാത്രയാക്കിയതിനുശേഷം ബേല കിശോറിന്റെനേരെ തിരിഞ്ഞ്, ചോദിച്ചു.

"എന്താ കിശോർ!"

കിശോർ തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെതന്നെ മറുപടിപറഞ്ഞു.

"ബേലാ! ഇതുപറയാനാണോ?"

ബേല തിരിഞ്ഞു കിശോറിന്റെ അടുത്തുകിടന്ന ഒരു കസേരയിൽ വന്നിരുന്നു സ്നേഹഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"കിശോർ! എനിക്കറിയാം. ഇന്നു നിങ്ങൾ കോപം നല്ലപോലെ അഭിനയിച്ചു"

കിശോർ ഉദാസീനമട്ടിൽ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളെന്റെ മരണപത്രത്തിൽ ബലാൽക്കാരമായി എന്നെകൊണ്ടു ഒപ്പിടുവിക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയാണോ? ദയവായി നിങ്ങളുടെ ഈവിധ കൊള്ളരുതായ്മകൾ കുറച്ചാൽകൊള്ളാം. എന്നെതന്നെ മറന്നേയ്ക്കൂ!"

ബേല ക്രുദ്ധിതയായി കിശോറിന്റെ തോളിൽ കൈയിട്ടുകൊണ്ട് എഴുനേറ്റു. അല്പം പാരവശ്യത്തോടുകൂടി ബേല പറഞ്ഞു:

"കിശോർ! സ്നേഹപൂർവം മൃഗത്തെ അടുക്കൽവിളിച്ചതിനുശേഷം നായാട്ടുകാരൻപോലും അതിന്റെ

മേൽ അന്വയയ്ക്കാൻ ധൈര്യപ്പെടുകയില്ല. എന്നാൽ നിങ്ങൾ ഈ നിഷ്ഠുരകർമ്മം ചെയ്യുന്നതിൽനിന്നും പിന്മാറുന്നില്ലല്ലോ"

കിശോർ ഒന്നും മറുപടിപറഞ്ഞില്ല. ബേലയുടെ സ്പർശനവും അയാൾക്കൊരു ഭാരമായിട്ടാണു തോന്നിയതു്. ബേല പലതും പറഞ്ഞു. പക്ഷേ അതെല്ലാം കിശോറിനു വെറുപ്പും ക്ഷോഭവും വളർത്തിയതേയുള്ളൂ.

മുറിയിലാകെ ഒരു ശാന്തത. ബേലയും കിശോറും പരസ്പരഭിന്നങ്ങളായ രണ്ടു ചിന്താസിന്ധുവിൽകിടന്നു മുങ്ങുകയും പൊങ്ങുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

കുറേനേരം ആലോചനയിൽ മുഴുകിയശേഷം നൈരാശ്യഹൃദയയായ ബേല ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:

"കിശോർ! നമ്മുടെ ഇരുവരുടേയും മദ്ധ്യേ ഇപ്രകാരം ഒരുയന്ത്രം കന്മതിൽ എങ്ങനെയുണ്ടായിയെന്നെനിക്കു തീരെ മനസ്സിലാകുന്നില്ല. അതാരാണതിനു കാരണക്കാരൻ?"

കിശോർ അത്യന്തം വ്യഗ്രചിത്തനായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

"ബേലാ! ഉദ്വേഗജനകങ്ങളായ കാര്യങ്ങളേക്കുറിച്ചു് ഇനി ഇപ്പോൾ സംഭാഷണംചെയ്യാതിരിക്കൂ! മനസ്സിനെ ഉദ്വേഗരഹിതമായനിലയിൽ സ്വസ്ഥമായിവിടുക! നമ്മുടെ ചുറ്റുപാടും ഹൃദയത്തിലും ശാന്തമായ ഒരന്തരീക്ഷം സൃഷ്ടിക്കുവാനാണെന്റെ ശ്രമം. അതിനു നീ ബാധകമാകാതിരിക്കുമെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം."

ബേലയുടെ ശൃംഗാരഭാവം അവളെതന്നെ ലജ്ജി

തയാക്കി. പരാജിതയെന്നപോലെ അവൾ കസേരയിൽ ചെന്നിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"കിശോർ! വിചാരങ്ങളുടെ ചരമവികാസത്തിനെയാണു വൈരാഗ്യമെന്നോ വിരാഗമെന്നോ പറയുന്നതു്. പരിഭാഷകന്മാർ വേറേ എന്തൊക്കെയോ ആണെന്നു പറഞ്ഞെക്കും. എന്നാൽ ഞാൻ ഇങ്ങനെയാണു മനസ്സിലാക്കുന്നതു്. നിങ്ങളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു ഉത്ഭ്രതമായിട്ടുള്ള വൈരാഗ്യം—ഒരു പക്ഷേ നിങ്ങൾക്കൊരു പുതിയ പരിഭാഷയ്ക്കു നിദാനമായേയ്ക്കും."

ഒരു വിളറിയചിരിയോടുകൂടി കിശോർ പറഞ്ഞു. "എന്തു്? ലോകം പരിഭാഷകളെ ആധാരമാക്കിയാണോ നടക്കുന്നതു്? പരിഭാഷകൾ പലതും ഉണ്ടാകുന്നു. അവയിൽ ചിലവ തെറ്റായും ചിലവ ശരിയായും പരിണമിക്കുന്നു. എന്നാൽ ലോകം തന്റെ ഗതി അതിന്റെ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു വ്യതിചലിപ്പിക്കുകയോ, പരിഭാഷകൾക്കുവേണ്ടി പ്രതീക്ഷിച്ചുനിൽക്കുകയോ ചെയ്യുകയില്ല. അങ്ങനെ സംഭവിച്ചതായി ഇന്നുവരെ ആരും കാണുകയോ കേൾക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല"

ബേല:-കിശോർ! ഞാൻ നിങ്ങളെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരികയാണു്. നിങ്ങൾ ക്ഷണനേരംപോലും ചെവിതന്നു കേൾക്കുന്നുമില്ല. നിങ്ങളുടെ കാൽക്കൽവീണു് തടഞ്ഞുനിർത്തുവാനും എന്റെ വിളികൾ അത്ര ശക്തിമത്തല്ലായിരിക്കാം.

കിശോർ:-ബേല! നിങ്ങളുടെ പ്രശ്നത്തിനു നിങ്ങൾതന്നെ ഏറ്റവും മനോഹരമായ മറുപടിയാണു പറ

ഞ്ഞത്. ജീവിതത്തിന്റെ വിശാലമായ നിരത്തിൽക്കൂടി അനേകായിരമാളുകൾ സഞ്ചരിക്കുന്നു. നിങ്ങളല്ലാതെ മറ്റാരെങ്കിലും പേരുചൊല്ലി ആരെയെങ്കിലും വിളിക്കുന്നുണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ വിളിയോ? അനേകായിരംപേരുടെ ശബ്ദകോലാഹലങ്ങളിൽപെട്ട് അസ്പഷ്ടമായി വായുമണ്ഡലത്തിൽ ലയിച്ചുതേയുള്ളു. അതാർക്കുവേണ്ടി? ആരെ ലക്ഷ്യമാക്കി വിളിച്ചതാണെന്നും അറിയാൻ കഴിയാതെയായി. ബേലാ! നിങ്ങളേതെങ്കിലും ഒരു പ്രത്യേക വ്യക്തിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി വിളിക്കുന്നതിനല്ല ഇഷ്ടപ്പെട്ടത്. പിന്നെയോ? ലോകത്തിലെ വ്യക്തികളെ ഒന്നാടങ്കം വിളിക്കുകയായിരുന്നു. എന്നിട്ടോ ഞാൻ നിങ്ങളുടെ വിളികൾ കേൾക്കുന്നില്ലായെന്ന ദോഷാരോപണങ്ങളെല്ലാം എന്നിലും.

ബേലയുടെ ഹൃദയം മരവിച്ചതായി തോന്നി. അല്പം പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി അവൾ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളുടെ പേരുചൊല്ലിയാണു ഞാൻ വിളിച്ചതെന്നു പറയുന്നുവെങ്കിലോ?"

കിശോർ:-എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ ശബ്ദം എനിക്കു കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം ഉച്ചത്തിലായിരുന്നില്ല. അല്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ വിളികേൾക്കാനാകാത്തവണ്ണം അത്ര വിദൂരതയിലായിരിക്കും എന്റെ നില, എന്നോ എനിക്കു പറയുവാനുള്ളു.

അദ്ധ്യായം ഏഴ്

കിശോറിന്റെ ഹൃദയാബ്ധിയിൽ വിചാരവീചികൾ ഒന്നൊന്നായി കൃതിച്ചുപൊന്തി. ക്രമാനുഗതമായ ഒരു പരിവർത്തനത്തിനു അയാൾ വശംവദനായി. വിപ്ലവാരോത്തേജകങ്ങളായ സിദ്ധാന്തങ്ങളടങ്ങിയ പുസ്തകങ്ങളും ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ആത്മാർത്ഥതനിറഞ്ഞ ഉപദേശങ്ങളും മനുഷ്യന്റെ ഭാവനകൾ മുറവിളിക്കൂട്ടുന്ന ആ രംഗത്തിലേക്കു കിശോറിനെ സ്വയം എത്തിച്ചു. ഭയാനകമായ ഒരു ഘട്ടത്തിലേക്കു വഴുതിക്കൊണ്ടിരുന്ന അയാളുടെ സംസ്കാരത്തിന്റെ ഗതി പെട്ടെന്നു നിലച്ചുവെങ്കിലും ബ്രഹ്മചാരിനൽകിയ പുസ്തകങ്ങളിൽനിന്നും ഉപദേശങ്ങളിൽനിന്നും പുതിയതായി ഉടലെടുത്ത ഒരു നവീന സംസ്കാരം അയാളുടെ ഹൃദയത്തെ ആവരണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. തന്റെ പഴയ സംസ്കാരത്തിൽനിന്നും മുക്തനാവാൻ അയാളാഗ്രഹിച്ചുവെങ്കിലും അതും പൂർണ്ണമായി ഫലിച്ചില്ല. അയാളതുവരെയും വിദാവനംചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത വിധത്തിലുള്ള ഒരു ഭയങ്കരവിപ്ലവം അയാളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു നടന്നു.

രോഗം ഭയാനകമാംവിധം മൂർദ്ധന്യദശയിലെത്തുമ്പോൾ ഒരാൾ ലഹരിപദാർത്ഥം ഉപയോഗിക്കുകയാണെങ്കിൽ അതിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങളും രസവും അനുഭവിക്കേണ്ട സർവശക്തികളും മൂർച്ഛിതമായിത്തീരുന്നു. ആ ഒരു ദശയാണു് ഇന്നു കിശോറിനുണ്ടായതു്. സംഭാ

ഷണമദ്ധ്യേ കിശോർ ബ്രഹ്മചാരിയോട് പറഞ്ഞു:

"ഹേ! ഗുരുദേവ! വിവിധചിന്തകൾ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ കടന്നുകൂടിയിട്ടുണ്ട്. എന്റെ പഴയ സംസ്കാരം ഇപ്പോഴും എന്നിൽ ഉണ്ട്. അവിടത്തെ ഉപദേശങ്ങൾ അവയുമായി ഒരു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധംതന്നെ നടത്തുകയാണെന്നിൽ. ഭയാനകമായ ഒരു ഭ്രൂകമ്പമുണ്ടാകാനാണെപ്പും. വിവിധചിന്തകൾ പൊട്ടാറായ ഒരഗ്നിപർവ്വതംപോലെ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിവിങ്ങുകയാണോ എന്നുതന്നെ തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഈ ഘട്ടത്തിൽ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു എനിക്കു ഒരു രൂപവുമില്ല."

ബ്രഹ്മചാരി:-കുഞ്ഞേ! ഇതുതന്നെയാണു ഞാനും വിചാരിച്ചിരുന്നതു്. നമ്മുടെ യുവജനസമുദായം മാനസികമായ കുരുക്കിൽനിന്നും രക്ഷനേടണമെന്നാണു എന്റെ ഉദ്ദേശം. വിഷംകൊണ്ടുതന്നെ വിഷംകെട്ടുത്തണമെന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തെയാണു ഞാൻ പ്രധാനമായി് ഗണിക്കുന്നതു്. സംസ്കാരം ചീത്തയായാലും നല്ലതായാലും നാം തുടർച്ചയായി സ്വീകരിച്ചുപോരുന്നു. അവ നാമറിയാതെ യഥാകാലങ്ങളിൽ അതിന്റെ പ്രഭാവം കാണിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

കിശോർ:-അവിടത്തെ അഭിപ്രായം ശരിയാണു്. മൂഗീയനായ രോഗിയെ തേൾ ദംശിക്കുന്നു. അപ്പോഴും രോഗി വെപ്രാളത്തോടുകൂടി ഓടുകയേയുള്ളൂ. എന്നാൽ തേളിന്റെ വിഷം രോഗിയേ കൂടുതൽ വിഷമത്തിലാക്കുകയായിരിക്കും ചെയ്യുന്നതു്. എന്നപോലെ ദുർഘടസ്ഥിതിയിലായ ഞാനെന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു വിശദമായി ഉപദേശിച്ചുതരണം.

ഈ പ്രശ്നങ്ങൾ ബ്രഹ്മചാരിയെ വ്യാകുലനാക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസന്നമായിരുന്ന മുഖത്തു വിഷാദത്തിന്റെ കാളിമ വ്യാപിച്ചു. അല്പനേരം ശാന്തനായിരുന്നതിനുശേഷം ബ്രഹ്മചാരി കരയുവാൻ തുടങ്ങി. യുവശിഷ്യന്മാർ അസ്വസ്ഥരായി. അവർ പരിഭ്രമത്തോടെ മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി. ദുഃഖാർത്തനെപ്പോലെ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"ഹേ ഗുരുദേവാ! എന്താണിത്? ഞാനെന്തു തെറ്റു ചെയ്തു?"

സ്വസ്ഥതഭാവിച്ചുകൊണ്ട് ബ്രഹ്മചാരി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! ഇന്നതാണു നിങ്ങളുടെ കർത്തവ്യം, ഇന്നതാണ് നിങ്ങൾക്കുള്ള ശരിയായ മാർഗ്ഗം എന്നു് എന്റെ സമർത്ഥന്മാരായ പുത്രന്മാരോടു പറയുവാൻ കഴിയുമായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാനെത്രമാത്രം സന്തുഷ്ടിയുള്ളവനാകുമായിരുന്നു. നിങ്ങളോടെന്താണു പറയേണ്ടതെന്നെനിക്കറിയാം. പക്ഷെ പറയുവാൻ നിവർത്തിയില്ലെന്നുള്ളതാണെന്റെ ദുഃഖഹേതു"

മറെറാരു വിദ്യാർത്ഥിയുവവായിരുന്ന വിമൽ. അയാൾ കിശോറിന്റെ ഒരാത്മമിത്രവും ആദർശചരിതനുമാണ്. അയാൾ പറഞ്ഞു:

"ഹേ ഗുരുദേവാ! എന്തു്? അങ്ങേയ്ക്കും ചിലപ്പോൾ മനസ്സിലുള്ള കാര്യങ്ങൾ പറയുവാൻ കഴിവില്ലാതെവരുന്നോ?"

ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ട് ബ്രഹ്മചാരി പറഞ്ഞു:

"പറയാം കുഞ്ഞേ! എന്നാൽ ഇപ്പോൾ നിവർത്തിയില്ല. പറയുവാനുള്ള പരിതസ്ഥിതികൾ നിങ്ങൾ എനിക്കുണ്ടാക്കിത്തരുമെങ്കിൽ അപ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയത്തിലെ ആശയങ്ങൾക്കു രൂപംനൾകി നിങ്ങളുടെയും ലോകത്തിന്റെയും മുമ്പിൽ സ്പഷ്ടമായി പ്രകാശിപ്പിക്കാം. സത്യത്തെ അധികകാലം മറച്ചുവെയ്ക്കാനാവില്ലെന്നെനിക്കറിയാം. അതൊരിയ്ക്കലല്ലെങ്കിൽ മറെറാരിക്കൽ സ്വയം വിവിധരൂപങ്ങളായി പ്രകാശിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും"

കിശോർ:-പ്രിയപ്പെട്ട വിമൽ! നമുക്കാർക്കെങ്കിലും ദിവസം പുലർന്നുവെന്നു പറയാൻ കഴിയുമോ? സൂര്യന്റെ പ്രകാശമാണു ദിവസം പുലർന്നുവെന്നു നമ്മെ അറിയിക്കുന്നത്. സൂര്യൻ പ്രഭാതമായെന്നു പ്രസംഗിക്കാറില്ല. പത്രങ്ങളിൽ പ്രസ്താവന നൾകാറില്ല. തന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിലാണു ദിവസം പുലരുന്നതെന്നുള്ള ഭാവമേയില്ല.

വിമൽ മൌനംഭാവിച്ചതുകണ്ടു മറെറാരു ശിഷ്യയുവാവ് ജിജ്ഞാസയോടുകൂടിചോദിച്ചു. "ഹേ, ദേവാ! ഞങ്ങളറിയാനാഗ്രഹിക്കുന്നത് ഞങ്ങളുടെ കാളേജു ജീവിതം ഈ ഘട്ടത്തിൽ മതിയാക്കണോ-അതോ ഇനിയും തുടരണമോ? തുടരണമെങ്കിൽ ഏതു രൂപത്തിൽ വേണമെന്നുപദേശിക്കണം. പാഠ്യപുസ്തകങ്ങളുരുവിട്ടുരുവിട്ടു ഞങ്ങൾ വിഷമിച്ചു."

എന്തോ ആലോചിച്ചതിനുശേഷം ബ്രഹ്മചാരി പറഞ്ഞു.

"ഈ പ്രശ്നത്തിനുത്തരം നിങ്ങളുടെ ഹൃദയംതന്നെ നൽകും. നമ്മുടെ വിവേകബുദ്ധി ഏതൊരു വസ്തുവിനെയാണോ സ്വീകരിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നുകരുതുന്നത് അവയെല്ലാം ബലാൽസ്പർശിക്കുകപോലും ചെയ്യരുത്. നിങ്ങൾ ലോകത്തിലെ സത്യസ്വരൂപത്തെ കാണുകയും കേൾക്കുകയും അറിയുകയും ചെയ്യേണ്ടതാണാവശ്യം"

കിശോർ:-ഞാൻ സത്യത്തിന്റെ വിവിധരൂപങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അവയിലേതാണ് ഗ്രഹിക്കേതു-ഏതാണു ത്യജിക്കേണ്ടതു് എന്നെനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഞാനെന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്?

ബ്രഹ്മചാരി:-നിങ്ങൾ മിഠായിപീടികയുടെമുമ്പിൽ നില്ക്കുകയാണെന്നിരിക്കട്ടെ. വിവിധതരത്തിലുള്ള മിഠായികൾകണ്ടുപരിഭ്രമിക്കുകയാണോ? പുളിയെത്തന്നെയെടുക്കുക. വിവിധതരത്തിലുള്ള മിഠായികളിൽ പുളിരസം കുറഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കും. സത്യത്തിനു രണ്ടു രൂപം ഒരിക്കലുമില്ല. നൂറുകടങ്ങളിൽ പ്രതിബിംബമായി മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന ചന്ദ്രൻ നൂറുചന്ദ്രന്മാരല്ല. ഒരു ചന്ദ്രന്റെ പ്രതിബിംബംതന്നെ അനേകമായി കാണുന്നുവെന്നു കാണുക.

അങ്ങനെ സംഭാഷണം ഏതാണ്ടുമുഴുമിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് കിശോറും മറ്റും പിരിഞ്ഞു. രാത്രി കുറെചെന്നു. അവർ വെളിയിലേക്കിറങ്ങി നിരത്തിലെത്തിയപ്പോൾ കുറേ ആളുകൾ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ കെട്ടിടത്തിലേയ്ക്കു ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു് അവിടെ നിൽക്കുന്നതായികണ്ടു. കിശോർ വി

മലിനോട് ചോദിച്ചു: "ഇവർ ആരാണു സ്നേഹിതാ!"

ചിരിച്ചുകൊണ്ട് വിമൽ മറുപടികൊടുത്തു.

"നമ്മെ ജീവിതത്തിന്റെ നിശ്ചിതമായ ഒരു പരിഭാഷയെക്കുറിച്ച് വിശദമായ വിവരങ്ങൾ നൽകി കഠോരമായ കർത്തവ്യത്തിലേയ്ക്കു ബലാൽ നയിക്കുന്നവരാണവർ." വിമലിന്റെ ഈ നിർവചനംകേട്ട് ആ യുവജനസംഘംക്ഷുബ്ധമായി പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. കിശോറിനുമാത്രം ചിരിവന്നില്ല. അയാൾ കുഴപ്പംപിടിച്ച ചിന്തകളുടെ കുരുക്കഴിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയായിരുന്നു.

× × × × ×

ക്രൂരതൽ കുഴഞ്ഞുമറിഞ്ഞ തന്റെ മനോഗതിയെപ്പറ്റി ഓർക്കുന്തോറും കിശോർ പരിഭ്രാന്തനായി. ഒരു വലിയ സെമിൻഡാരുടെ പുത്രനായ വിമൽ ഇങ്ങനെയെല്ലാം വിശദീകരണങ്ങൾ നൽകിയിട്ടും കിശോറിന്റെ ചിന്താക്കുഴപ്പം വർദ്ധിച്ചതേയുള്ളൂ. മാനസികമായ വ്യാധി വഷളിച്ചു മനസ്സു മൂടുപടിച്ച ഒരുദിവസം കിശോർ വിമലിനോടു പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! എനിക്കു ഭ്രാന്തുപിടിക്കും. ഞാനെന്തിനാണീ വിവിധങ്ങളും ഉത്തേജകങ്ങളുമായ വിചാരങ്ങളുമായി മല്ലിടുന്നതു്? ഇപ്രകാരമുള്ള എല്ലാ കുഴപ്പങ്ങളിൽനിന്നും മുക്തനാവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുകയാണു്. അല്ലാതെ പുതിയപുതിയ ചിന്തകളെന്തിനു ചുമക്കുന്നു. ഞാനെങ്ങോട്ടാണു പോകുന്നതെന്നു എനിക്കറിയാം. പക്ഷേ പറവാനാവില്ല. അതിനു വാക്കുകളും പോര"

വിമൽ:-നിങ്ങൾ എന്റെ വീട്ടിലേക്കു വരൂ! ഇ

പ്പോൾ എന്റെയും മനസ്സ് അസ്വസ്ഥമാണ്. എനി ക്കിതുയും അറിയാം. ഇന്നത്തെ ലോകം! ഇന്നത്തെ സമു ദായം! ഇന്നത്തെ മനുഷ്യർ!

കിശോർ രൂക്ഷഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ലോകം! സമുദായം! മനുഷ്യർ! ഇതൊക്കെ എ ന്തിനുവിടുന്നു പോകട്ടെ! നാമെന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്? അതുമാത്രം ചിന്തിക്കു! നാമെന്തിനു ജീവിക്കുവാൻതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുന്നു? ഉദ്ദേശരഹിതമായ ജീവിതമാണു് ലോ കത്തിന്റെ പരമലക്ഷ്യമെങ്കിൽ പ്രളയം ഇതാ നമ്മുടെ തലയ്ക്കുമീതെ എന്നു ഞാൻ പറയും. ഉദ്ദേശരഹിത മായി ലോകം നഷ്ടമായെന്നുംവരും. ഏതെങ്കിലും ഉ ദ്ദേശത്തോടുക്രൂടിയ ജീവിതമാണു ലക്ഷ്യമെങ്കിൽ ആ ഉ ദ്ദേശം എന്താണെന്നാണെനിക്കറിയേണ്ടതു്. ഉദ്ദേശര ഹിതമായി ജീവിക്കുവാനാണിടവരുന്നതെങ്കിൽ ആത്മ ഹത്യചെയ്യുന്നതാണെനിക്കിഷ്ടം. കേവലം ജഡവസ്തു വായ വൃക്ഷത്തെപ്പോലെ ഇച്ഛാരഹിതമായി-ഉദ്ദേശര ഹിതമായി ജീവിക്കുക ജീവിതമല്ല. അന്ധമായ അനു കരണമാണു്."

ഇതുകേട്ട വിമൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. കിശോറിന്റെ തോളിൽ കൈതട്ടിക്കൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു:

"നമ്മുടെ ജീവിതത്തിന്റെ പ്രഥമോദ്ദേശ്യം ആകർ ഷകമായ വേഷത്തിൽ ഒരുങ്ങിച്ചമഞ്ഞു് ഗേൾസ്സ്കൂളി ന്റെ മുക്കിലുള്ള ആ റോഡിൽ ഉലാത്തുകയും ഏതെങ്കി ലും സൌന്ദര്യദേവതയെ കാണുമ്പോൾ ഹൃദയവേദന യോടുക്രൂടി മൂളിപ്പാട്ടുപാടുകയും ചെയ്കയെന്നുള്ളതാ

ണ്ണ്"" എന്നിത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സാധാരണ പാടാറുള്ള ഒരു പാട്ടിന്റെ രണ്ടുനാലുവരികൾ പാടിത്തുടങ്ങി. കിശോർ വിമലിന്റെ ഹാസ്യോൽഫുല്ലമായ മുഖത്തേക്കു കുറേനേരം നോക്കിനിന്നു. വിമൽ ആ ഗാനശകലം പാടി ആനന്ദത്തിൽ ലയിച്ചുപോയി.

അദ്ധ്യായം എട്ട്

വിമലിന്റെ പിതാവ് അതിവിസ്തൃതവും അമിതാദായകരവുമായ സെമിൻദാരികളെല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ച് താൻ ചെയ്ത കർമ്മങ്ങളുടെ സ്ഥിതിവിവരക്കണക്കുകളും തയാറാക്കിക്കൊണ്ട് മേലാഫീസിൽ ഹാജരായിക്കഴിഞ്ഞു. അതിനുശേഷം ആ സെമിൻദാരിയുടെയും കുടുംബത്തിന്റെയും ഭരണച്ചുമതലകളെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മൂത്തപുത്രനായ നാരായണബാബുവിന്റെ ചുമലിലായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ലാളനയാൽ വിമലിനു പിതാവിന്റെ അഭാവത്തിൽ ദുഃഖം എന്താണെന്നുതന്നെയും അറിയേണ്ടിവന്നില്ല. ആ നിലയിൽ വളർന്നുവന്ന വിമൽ ഒരു തന്നിഷ്ടക്കാരനും സ്വതന്ത്രനും ആയിത്തീർന്നു. തന്നെ നിയന്ത്രിക്കുവാൻ ഒരു രക്ഷകത്താവ് ഈ ലോകത്ത് വേറെ ആരെങ്കിലും ഉണ്ടെന്നോ ഇല്ലെന്നോ അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ഒരു ധാരാളിയായതുകൊണ്ട് കോളേജിൽ അദ്ദേഹത്തിനു ധാരാളം മിത്രങ്ങളുമുണ്ടായി. യുവസഹജമായ എല്ലാത്തരം ഗുണങ്ങളും ദോഷങ്ങളും വിമലിൽ വർദ്ധമാനമായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വളരെവേഗം ആരോടും അടുക്കുവാനും അതിലിരട്ടിവേഗത്തിൽ ആരിൽനിന്നും അകലുവാനും അദ്ദേഹത്തിനു കഴിയും. കൂട്ടുകാരുമായി സംഘംചേർന്നു സിനിമാകാണുകയും സൈ്വരവിഹാരംചെയ്കയും അദ്ദേഹത്തിനു നിത്യവും ഒരു നേരമ്പോക്കു മാത്രമാണ്. വിമൽ

കിശോറിന്റെ ആത്മാർത്ഥമിത്രമായതെങ്ങനെയെന്നറി
ഞ്ഞുകൂടാ. അവർ പരസ്പരം അഭിപ്രായൈക്യമുള്ള
വരുമായിത്തീർന്നു. കിശോർ ചഞ്ചലഹൃദയനായ ഒരു
യുവാവായിരുന്നു. എന്നാലും അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ
പൊട്ടാറായ ഒരഗ്നിപർവതം കുടികൊള്ളുന്നുണ്ടെന്നു വി
മലിനറിയാമായിരുന്നു. കിശോറുമായുള്ള സന്തതസമ്പ
ർക്കത്തിൽ വിമൽ പരിഭ്രമിച്ചിരുന്നുവെങ്കിലും അയാളെ
ത്യജിക്കുകയെന്നകാര്യം മരണത്തേക്കാൾ അസഹ്യമാ
ണു്. ബ്രഹ്മചാരി ആ നഗരത്തിൽ ആഗതനായതറി
ഞ്ഞു് ആദ്യമായി അദ്ദേഹത്തിനെ സമീപിച്ചതും അദ്ദേ
ഹത്തിനുള്ള മഹത്വമെത്രമാത്രമെന്നു് മനസ്സിലാക്കിയതും
വിമലാണു്. അയാൾമുഖേനയാണു് കാളേജിലെ മിക്ക
വിദ്യാർത്ഥികളും ബ്രഹ്മചാരിയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെന്ന
തും ശിഷ്യത്വം സ്വീകരിച്ചതും. വിമലിന്റെ ചഞ്ചല
മനസ്കതയേയും പ്രവർത്തനസന്നദ്ധതയേയും സർവോപ
രി ആകാരസൌഷ്ഠവത്തേയും എല്ലാവരും ബഹുമാനി
ച്ചിരുന്നു.

കിശോർ പരിതഃസ്ഥിതികളുടെ ശക്തിയേറിയ സ
മ്മർദ്ദനത്താൽ വ്യഗ്രഹൃദയനായി ഒരുദിവസം വിമലി
നോടു പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! നിങ്ങൾ ആന്തരികമായി ഏറ്റവും
അസ്വസ്ഥനായിക്കാണപ്പെട്ടന്നല്ലോ. കളിയും ചിരിയും
നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമായി തോന്നുന്നില്ലെങ്കിൽ പോകട്ടെ!
എനിക്കതിൽ ഒരു വിഷമവുംതോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ
കർത്തവ്യങ്ങളുടെ ഒരു ദുർഭ്രതം നിങ്ങളെ അലട്ടുന്നുണ്ടെന്നു
കാണുന്നതു് എന്നെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തുന്നുവെന്നതന്നെ പ

റയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഗംഭീരങ്ങളായ ചിന്താസമൂഹങ്ങൾ നമ്മെ അസഹ്യപ്പെടുത്തുകയാണു്. ഈ ഘനീഭവിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന വായുവിൽ ശ്വാസോച്ഛ്വാസംചെയ്യാൻപോലും നമ്മുടെ ശ്വാസകോശങ്ങളുസമർത്ഥങ്ങളാണു്""

കിശോർ കേവലം കുട്ടികളെപ്പോലെ ബാലിശമായി പിന്നെയും പറഞ്ഞു: "പിന്നെ ഞാനെന്താണു ചെയ്യുക? നമുക്കുചിതമായതോ അനുചിതമായതോ ആയ കർത്തവ്യമെന്താണെന്നു എനിക്കു തീരെ മനസ്സിലാവുന്നില്ല. ബഹ്മചാരി എന്നെ കുരയിൽനിന്നും നടീമദ്ധ്യത്തിലേക്കു തള്ളിവിട്ടിരിക്കുകയാണു്. ഞാനെന്റെ വിചാരങ്ങളാകുന്ന ഏങ്ങലുകളാൽ പരിഭ്രാന്തനാണു്. ചിന്തകൾ തന്നെ ഉർബ്ബലങ്ങളായിപോകുന്നു."

കിശോറിന്റെ സംഭാഷണം വിമലിനേയും ചിന്താകുലനാക്കി. അയാൾ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ പറയുന്നതനുസരിച്ചു് നിങ്ങൾ എന്നോടൊപ്പം വരൂ! രണ്ടോ നാലോമാസം-അല്ലെങ്കിൽ രണ്ടോ നാലോ ആഴ്ചകൾ നമുക്കു ഗ്രാമത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടാം. അപ്പോഴേക്കും മനസ്സു് സ്വസ്ഥവും ശാന്തവുമാകും. നമുക്കവിടെ മനംതെളിഞ്ഞു് കളിക്കുകയോ ചിരിക്കുകയോ എന്തുവേണമെങ്കിലുമാകാം. ലോകം! അതു നരകത്തിൽ പോകട്ടെ! നാമെന്തിനതൊക്കെ ചിന്തിക്കുന്നു"

കിശോർ:-ഈ കാര്യങ്ങളെങ്ങനെയാണു വിമൽ. എന്റെ പിതാവാണെങ്കിൽ ഒരു പഴയ പോലീസിൻ സ്സെക്ടർ. ഞാനും ഒരു ഇൻസ്പെക്ടരാകണമെന്നാണദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗ്രഹം. ഭാവിയെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കുന്ന

ഒരാളിന്റെ ആഗ്രഹംമാത്രമാണത്. ആക്കും വേണ്ടാത്ത ശൂന്യതയിലേക്കാണ എന്റെ ഗതി. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ കാര്യംതന്നെ എടുക്കാം. നമ്മളെല്ലാം കൊടുങ്കാറുകളെപ്പോലെ ലോകമാകെ ഇളക്കിമറിക്കണമെന്നാണദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗ്രഹം. ഒരിൻസ്പെക്ടർക്കും ഈ ശൂന്യതയ്ക്കും കൊടുങ്കാറിനുംതമ്മിലെന്തൊരു ഐക്യമെന്നാണ് എനിക്ക എത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും മനസ്സിലാകാത്തത്"

വിമൽ: "നിങ്ങൾ കുമാരിബേചാദേവിയുടെ ഒരു പാസകനായി കഴിയൂ എന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. എന്റെ അഭിപ്രായം ശിരസാ വഹിക്ക! എന്നെപ്പോലെ നിസ്സാരന്മാരായ വ്യക്തികളേ നിങ്ങൾ വെറുതേവിട്ടേയ്ക്ക! എന്തിനു പരിഹസിക്കുന്നു"

ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി കിശോർ മൗനംപൂണ്ടു. അയാളുടെ കണ്ണുകളുടെ മുമ്പിൽതന്നെ ഒരു നിമിഷനേരത്തേക്കു ബേല ഒരു സ്ത്രീമഭിനയിച്ചു് അപ്രത്യക്ഷയായി. അങ്ങനെ അയാൾ മറക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നസ്മരണകളെയും വേദനകളെയും തട്ടിയുണർത്തിയതിൽ അയാൾക്കെന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരമർഷമാണു തോന്നിയത്. അയാൾ ചിലതൊക്കെ മറക്കുകയായിരുന്നു. ചിലതൊക്കെ അംശികമായി മറന്നും കഴിഞ്ഞു. മനുഷ്യൻ കഴിഞ്ഞതൊക്കെ മറന്നു നിശ്ചിന്തനാകാൻ ശ്രമിക്കുകയാണ്. അവൻ തന്നെത്തന്നെ മറക്കുന്നു.

വീണ്ടും കിശോർ പറഞ്ഞു:

"വിമൽ! ഞാൻ ഏകാന്തതയെ ഭയപ്പെടുന്നു. ഞാനേകാന്തതയിൽ പെടുകയാണെങ്കിൽ എന്റെ ചിന്തു

കറം കരടി, സിംഹം ചെന്നായ് എന്നിതുകളുടെ രൂപം വഹിച്ച് എന്നെ പിച്ചിച്ചീന്തിക്കളയും. ഞാൻ തന്നെ ത്താനെ ഭയപ്പെടുന്നു. അതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നറിഞ്ഞൂ കൂടാ. എനിക്കു ഗ്രാമത്തിൽ കഴിയുവാനും കഴിയുകയില്ല."

തീഷ്ണദൃഷ്ടികളാൽ കിശോറിനെ നോക്കിക്കൊണ്ട് വിമൽ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ സ്വയം മറക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്ന ചില സ്മരണകൾ നിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ അനുനിമിഷം പൊന്തിവരുന്നുണ്ടെന്നെനിക്കറിയാം. കിശോർ! നിങ്ങൾ സ്വയം വഞ്ചിതനാകരുത്. മനസ്സിനോട് സദാ മല്ലടിക്കുന്നത് ഒരിക്കലും ശരിയല്ല നിങ്ങൾ ബ്രഹ്മചാരിയോടു പറഞ്ഞതോർക്കുന്നുണ്ടോ? മൃതപ്രായനായ ഒരു രോഗിയെ തേൾകടിക്കുകയാണെങ്കിൽ എന്താണു ഗതി? അത് എത്ര പരമാർത്ഥം?"

കിശോർ പരിഭ്രാന്തനായി. ഭയത്രസ്തനായി. അയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "എനിക്കു വേദനയുള്ളിടത്തു നിങ്ങൾ വീണ്ടും വീണ്ടും അടിക്കുകയാണോ? നിങ്ങൾ അത്ര കർക്കശനും നിർദ്ദയനുമാകരുതെന്നാണെന്റെ പ്രാർത്ഥന."

കിശോർ വർത്തമാനപത്രം നോക്കികൊണ്ട് ചാരുകസാലയിൽകിടന്നു. വിമൽ താനിരുന്ന കസേര കിശോറിന്റെ കസേരയോടടുപ്പിച്ചിട്ടു. ക്ഷണനേരം മൌനംപൂണ്ടിരുന്നിട്ടും കിശോർ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. കിശോർ അല്പംകഴിഞ്ഞ് തന്റെ കൈയിലിരുന്ന പത്രം മേശപ്പുറത്തേയ്ക്കു ഇട്ടു. വിമൽ തലയുയർത്തിനോക്കിയപ്പോൾ കി

ശോർ കിടന്നു കരയുന്നതായിട്ടാണു കണ്ടതു്. കണ്ണുകൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളുമാണു്. പതിവില്ലാത്തവണ്ണം കിശോറിന്റെ ഈ ഭാവവ്യത്യാസം വിമലിനെ അതിശയിപ്പിച്ചു. അയാളുടനേതന്നെ സഹതാപപൂർവം നോക്കികൊണ്ടു് വിമൽ പറഞ്ഞു.

"സഹോദരാ! ഞാനിതാദ്യമായി കാണുകയാണു്. നിങ്ങൾ കരയുകയാണോ? നിങ്ങൾ ഇത്ര ശുദ്ധനാണെന്നു് ഞാൻ കരുതിയില്ല. കാര്യം ഇത്രത്തോളമായോ? കൊള്ളാം."

ഒരു ലജ്ജിതനെപ്പോലെ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"വിമൽ! നിങ്ങളെന്നെ രക്ഷിക്കണം. ഞാൻ അത്രത്തോളം അസ്വസ്ഥനാണു്. എന്റെ അവസാനം എങ്ങനെയോ?"

വിമൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു കിശോറിന്റെ ചുമലിൽ തട്ടിക്കൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:

"എണീക്കു! സന്ധ്യയായി. നമുക്കു സിനിമായ്ക്കു പോകാം"

സാധാരണ സിനിമാകാണാനോ മറ്റു വിനോദപരിപാടികൾക്കോ പോകുന്നതിൽ അത്ര താല്പര്യമില്ലാത്ത കിശോർ ഏതോ ദിവ്യമന്ത്രത്താലാകൃഷ്ടനെന്നപോലെ വിമലിന്റെകൂടെ പുറപ്പെട്ടു. തിയേറ്ററിൽ അന്നു പതിവിൽ ഏറെ ആൾത്തിരക്കുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും രണ്ടുപേരും ഒന്നാംക്ലാസ്സ് ടിക്കറുവാങ്ങി യഥാസ്ഥാനങ്ങളിൽ ചെന്നിരിപ്പായി. പ്രദർശനംതുടങ്ങി. അവരിരുന്നതിന്റെ പുറകിലുള്ള വരിയിൽ രണ്ടുപേരിരുന്നു

നടത്തിയ സംഭാഷണം കിശോറിൻെറ ശ്രദ്ധയിൽപെട്ടു. അതിൽ ഒരാളിൻെറ സ്വരം അയാൾക്കു സുപരിചിതമാണ്. ഇടറിയ സ്വരം. പോരെങ്കിൽ മദ്യപാനത്താലുന്മത്തവും. മി: സെൻ ആയിരുന്നു അതു്. മറേറയാളുടേതും ഒരിടറിയസ്വരംതന്നെ. അതു തികച്ചും അപരിചിതവും. കിശോറിൻെറ ശ്രദ്ധ അവരുടെ സംഭാഷണത്തിൽ മാത്രമായി.

സെൻ പറയുകയാണ്:

"ഒരു വെറുംപെണ്ണ്. എന്നാൽ സുന്ദരിയാണ്. ഓ! സാരമില്ല"

മറേറയാൾ മറുപടിയായി പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളും അവളേപ്പോലെയാണോ? ഒരു സ്വർണ്ണപ്പക്ഷിയെ കണ്ടാൽ നിങ്ങൾ ഈ ജന്മംമുഴുവൻ കൃതാർത്ഥതയുള്ളവനായിത്തീരുമല്ലോ?"

സെൻ: "അവൾ വല്ല മറയിലുമാണോ? മൂങ്ങയേപോലെ രാത്രിയിലേ വെളിയിലേക്കിറങ്ങുകയുള്ളോ? അതൊന്നുമല്ല. നാളെ അവളെ നിങ്ങളുടെ അടുത്തു കസേരയിൽ ഇരുത്താം. ഈയിടെ അവൾ കുറേശ്ശകുറേശ്ശ എൻെറ വലയിൽപെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. ഒരുതവണ വീണുകഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ ഓടിപ്പോവാനുംമററും എളുപ്പമല്ല"

മറെറയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"വീഴട്ടെ! നിങ്ങൾ പരമഭാഗ്യവാൻതന്നെ. ഈ നിറംപിടിച്ച പെണ്ണുങ്ങൾ ഹോട്ടലിലെ തീൻമേശയ്ക്കു ചുററും മണംപരത്തുന്ന മധുരപലഹാരങ്ങളാണ്. ഇവ

രെ വൈഷ്ണവരുടെ അടുക്കളയിൽ വിളമ്പുന്ന ഫലാഹാര ങ്ങളെന്നുപറയുന്നതബദ്ധമാണു്. അവ അടുക്കളയുടെ വെളിയിൽ കൊണ്ടുവന്നാൽ അശുദ്ധങ്ങളായിപോകും. എന്താ മി: സെൻ മനസ്സിലായോ?"

വെള്ളിത്തിരയിൽ ഒരു നത്തകി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട തോടുകൂടി അവർ സംഭാഷണംനിത്തി. പിന്നീട് അവ ളെപ്പറ്റിയായി അവരുടെ ചിന്തകം. കിശോറിന്റെ ശരീരത്തിരല രക്തം മൂടുപിടിച്ചു. അതു മസ്തിഷ്കത്തി ലേക്കു സംക്രമിച്ച് തിളയ്ക്കുവാൻതുടങ്ങി. അയാം ഒന്നു കൂടിതിരിഞ്ഞുനോക്കി. ആ നേരിയ പ്രകാശത്തിൽ ആ ഭാസകരങ്ങളായ സംഭാഷണങ്ങം ചെയ്തു കുചേഷ്ടിത ങ്ങം കാട്ടികൊണ്ടു് മി: സെന്നിനോടു ചേർന്നിരുന്നു് സ ല്ലപിക്കുന്ന ആ വ്യക്തിയെവ്യക്തമായി കണ്ടില്ല. ഇന്റർ വെൽസമയമായപ്പോം മി: സെന്നിന്റെ കൂട്ടുകാരനെ കിശോർ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. ദുഷ്ടസംസർഗ്ഗത്താൽ യൌ വനം നിഷ്ഫലമാക്കി നികൃഷ്ടനെന്നു് പൊതുജന പ്രശം സയുംനേടി മനുഷ്യത്വംതന്നെ ആ മുഖത്തുനിന്നും യാ ത്രപറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞ ഒരു മദ്ധ്യവയസ്കനാണയാം.

കറുത്തവട്ടക്കം നിറഞ്ഞു വിരൂപമായമുഖം; ചുവ ന്നുതുടുത്തകണ്ണുകം; പതിഞ്ഞമൂക്കു്; നീണ്ടുതടിച്ചുദേ ഹം; ഇടുങ്ങിയകഴുത്തു്, തലയും ദേഹവുമായി ഒരു അസാ ധാരണ ബന്ധം; ആകപ്പാടെ അപരിചിതക്കും സുപരി ചിതക്കും പരിഹാസ്യനാണയാം.

കിശോറിനെ കണ്ടമാത്രയിൽ മി: സെന്നിന്റെ മു ഖം വിവർണ്ണമായി.

കിശോറിന്റ് ആകപ്പാടെ അസ്വസ്ഥത വർദ്ധിച്ചു. വിമലിനോടയാൾ പറഞ്ഞു: "എനിക്കിവിടെ ഇരിക്കാൻവയ്യ. തീരെസുഖമില്ല."

വിമൽ:-നിങ്ങൾക്കെന്താണസുഖം. എത്ര നല്ലൊരു ചിത്രം? കിശോർ! നിങ്ങൾ ചിത്രത്തിലേയ്ക്കു ശ്രദ്ധിക്കൂ...!

കിശോർ വീണ്ടും അവിടെ ഇരിക്കുവാൻ നിർബന്ധിതനായി. തന്റെ ശരീരമാകെ ചുട്ടുനീറുന്നതുപോലെ അയാൾക്കുതോന്നി. സ്വസ്ഥനാകാൻ ശ്രമിക്കുന്തോറും മനോവ്യഗ്രത വർദ്ധിച്ചു. ഏതു കാര്യങ്ങളും ബേലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ടവയാണെന്നയാൾക്കുതോന്നി. അയാളവിടെയിരുന്നു ചിന്തിച്ചു: ബേലയുമായെനിക്കെന്താണു ബന്ധം? വായുവേപോലെ സാർവജനീനമായ ഒരു സമ്പത്താണോ അവൾ? അതിലും കവിഞ്ഞ് അവളുമായി ബന്ധംപുലർത്താനയാൾക്കു നൈസർഗ്ഗികമായ അധികാരം വല്ലതുമുണ്ടോ? വിവിധചിന്തകളാൽ വിവശനായിത്തീർന്നപ്പോൾ അയാൾ വിമലിനോടു ചോദിച്ചു.

"സഹോദരാ! നിങ്ങൾ ബേലയേ അറിയുമോ?"

വിമൽ:-ആ ഒരു കാര്യമേയുള്ളോ നിങ്ങൾക്ക്! അവളെയാരാണറിയാത്തത്? അവളിവിടത്തെ...

കിശോർ:-ഓഹോ! ശരിതന്നെ. ഞാനതോർത്തില്ല...ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു്...! അതു പോകട്ടെ! അങ്ങനെ നിസ്സാരകാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു നാമെന്തിനു ചിന്തിക്കുന്നു, നിസ്സാരകാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു ചിന്തിച്ചു മനസ്സുപുണ്ണാ

ക്കുന്നവൻ കേവലം നിസ്സാരനായിത്തീരുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള നിസ്സാരവ്യക്തികളെകൊണ്ടു് ലോകത്തു് യാതൊന്നുംനടക്കുകയില്ല.

വിമൽ പുഞ്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് പിന്നെയും വെറുതെയിരുന്നു.

അന്നു പതിവിലും താമസിച്ചാണു കിശോർ ക്യാമ്പിലെത്തിയതു്. ബ്രഹ്മചാരിയിൽനിന്നുവാങ്ങി വായിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു തടിച്ചപുസ്തകം മടിയിൽവച്ചു് അതിന്റെ താളുകൾ മറിച്ചുകൊണ്ടു് മേശയ്ക്കരികിൽ ഒരു കസാലയിൽ തന്റെ പിതാവിരിക്കുന്നതാണയാൾ കണ്ടതു്.

കിശോറിനെ തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു് പിതാവു ചോദിച്ചു:

"ഈ പുസ്തകം എവിടെനിന്നു കിട്ടി? ഇതു കണ്ടുകെട്ടിയ പുസ്തകമാണു്. എനിക്കറിയാം. ഞാൻ പോലീസ് ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറിലല്ലേ ഇരുന്നതു്."

കിശോർ:-ഒരു പക്ഷേ അങ്ങനെയായിരിക്കാം. എന്നാൽ ഇന്നു എല്ലാ ബുക്സ്റ്റാളിലും വില്ക്കുന്നുണ്ടു്. ഇതെന്റേതല്ല ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയുടേതാണു്.

ഹരിഹരസിംഹൻ വെറുപ്പോടും ശാസനാരൂപത്തിലും പറഞ്ഞു:

"എനിക്കിത്തരം പുസ്തകങ്ങളോടു് വലിയ വെറുപ്പാണു്. ഇതിൽ വഴിപിഴപ്പിക്കുന്ന കാര്യങ്ങളേയുള്ളു. നീയിതു വായിക്കരുതു്. ഞാൻ കർശനമായി താക്കീതു

ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള സാഹിത്യം തൊട്ടുകൂടാപോലും ചെയ്യരുത്"

കിശോർ കസേരനീക്കിയിട്ടു അതിലിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അമ്മയുടെ സുഖക്കേടിപ്പോൾ എങ്ങനെയിരിക്കുന്നു?"

ഹരിഹരസിംഹൻ ആ ചോദ്യത്തിനുത്തരമായി ഒന്നു മൂളുകമാത്രമേ ചെയ്തുള്ളൂ.

അദ്ധ്യായം ഒമ്പത്

പിതാവിന്റെ നിർബന്ധപ്രകാരം കിശോറിന്നു നേതന്നെ വീട്ടിലേക്കു പോകേണ്ടതായി വന്നു. പോകുന്നതിന്നുമുമ്പു് ബേലയുമായി കാണാനവസരംകിട്ടിയില്ല. യാത്രാമദ്ധ്യേ ടെയിനിൽവച്ചു് ഹരിഹരസിംഹൻ പുത്രനോടു ചോദിച്ചു:

"രണ്ടുരണ്ടരമാസമായി നിന്നെ വഴിതെറ്റിച്ചു പഠിപ്പുമുടക്കിയ ആ ബ്രഹ്മചാരി ആരാണ്?"

ശാന്തഭാവത്തിൽ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! വിദ്യാസമ്പന്നനും അനുഭവജ്ഞാനിയുമായ ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയാണദ്ദേഹം. അദ്ദേഹം ലോകപര്യടനം നടത്തുകയും ലോകത്തിലെ വിവിധ ഭാഷകളിൽ സാമാന്യപരിജ്ഞാനം നേടുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്."

കിശോറിന്റെ ഈ മറുപടികേട്ടു് ഹരിഹരസിംഹന്നു് ദേഷ്യംവന്നു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"അതൊക്കെ കള്ളമാണു്. അത്ര വലിയ ഒരു വിദ്വാൻ സന്യാസിവേഷത്തിൽ ഭിക്ഷയാചിച്ചോ അല്ലാതെയോ അലഞ്ഞുതിരിയുകയോ? തീർച്ചയായും അങ്ങനെയുള്ള ഒരാൾ ഗവർമ്മെൻറുദ്യോഗം കൈക്കലാക്കും. ഇയാളൊരു തികഞ്ഞ ധൂർത്തനായിരിക്കും. ഞാൻ പോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടർ ആയിരുന്നപ്പോൾ ഇപ്രകാരമുള്ള ധൂർത്തന്മാരെ കണ്ടാൽ അപ്പഴേ പിടിച്ചു് ജയിലിലടക്കുകയായിരുന്നു പതിവു്.

ഹരിഹരസിംഹൻ നിർല്ലജ്ജനായി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഇങ്ങനെയുള്ള ധൂർത്തന്മാരുടെ കൂട്ടുകെട്ട് തന്റെ ഭാവിക്കു നാശംവരുത്തുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്"

കിശോർ ജ്വലിച്ചുയർന്ന കോപം അമർത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"മഹദ്വ്യക്തികളെ നല്ലപോലെ അടുത്തറിയാതെ കേവലം ധൂർത്തന്മാരെന്നു ഗണിക്കുന്നതു് തീരെ ഉചിതമല്ല. അതെന്നോക്കാൾ ലോകപരിചയംനേടിയ അങ്ങയ്ക്കറിയാവുന്നതാണല്ലോ. വലിയ വിദ്യാസമ്പന്നരായ പ്രഫസർന്മാർപോലും ബ്രഹ്മചാരിയുടെ കാൽക്കൽ വീണു ജ്ഞാനാഭ്യർത്ഥനചെയ്യുന്നതാണു ഞാൻ കാണുന്നതു്. ഈ ബ്രഹ്മചാരിയെപ്പോലെ ജ്ഞാനസമ്പന്നനും തീഷ്ണബുദ്ധിയുമായ ഒരു ഗുരുവിനെ ഇതിനുമുമ്പ് കണ്ടിട്ടില്ലെന്നാണാ വിദ്വാന്മാരുടെ അഭിപ്രായം. ത്യാഗിവര്യനാണദ്ദേഹം. ധനത്തിൽ ഒട്ടും ആഗ്രഹമില്ല. ജ്ഞാനസമ്പാദനത്തിനുവേണ്ടി ലോകമെങ്ങും സഞ്ചരിച്ചു. അദ്ദേഹം ചെന്നിടങ്ങളിലെല്ലാം അസൂയാർഹമായ ബഹുമതിലഭിച്ചു"

ഹരിഹരസിംഹൻ കൈയിൽ ഇരുന്ന എരിഞ്ഞുതീരാറായ ചുരുട്ടു ദൂരെക്കളഞ്ഞു. വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"എനിക്കു നിന്റെ പ്രസ്താവനകേൾക്കുവാനാഗ്രഹമില്ല. ഞാൻ പോലീസ്ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറിൽ എത്ര കാലം സേവനം അനുഷ്ഠിച്ചു. കള്ളന്മാരെയും കൊള്ളാവുന്നവരേയും എനിക്കു തിരിച്ചറിയാം. വേഷംമാറിയ ചെ

ന്നായ്ക്കളെ ഓറനോട്ടത്തിൽ ഞാൻ കണ്ടുപിടിക്കും. നീ പറയുന്ന ആ ബ്രഹ്മചാരിയെ-അല്ലെങ്കിൽ അയാളേപ്പോലുള്ള ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയെ ഒരിക്കൽ ഞാൻ പിടിച്ചിട്ടുണ്ട്. അന്വേഷണംനടത്തിയപ്പോൾ അവനൊരു പെരുങ്കള്ളനാണെന്നു തെളിഞ്ഞു. പകലൊക്കെ ശാസ്ത്രപുരാണങ്ങളെക്കുറിച്ചു പ്രസംഗിക്കും. രാത്രിയിൽ കൊള്ളയുംനടത്തും—തികഞ്ഞകള്ളൻ."

കിശോർ അത്യന്തംഖിന്നനായി പറഞ്ഞു: "അച്ഛാ! അവിടത്തെ ഈ ഭർത്സനങ്ങൾ എന്നെ ഏറ്റവും വേദനിപ്പിക്കുന്നു. ലോകത്തിലുള്ള എല്ലാ ബ്രഹ്മചാരികളേയുംകുറിച്ചല്ല എന്റെവാദം. ലോകത്തിൽ കോടാനുകോടി മനുഷ്യരില്ലേ?"

ട്രെയിൻ അതിവേഗത്തിൽ ഓടുകയാണ്. ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ ഇരിപ്പടത്തിൽ ഉറച്ചിരുന്നുകൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"ഞാനത്ര മഠയനാണോ? ഇരുപതുവർഷം പോലീസിൻസ്സൈക്കരുടെ പദവിയിൽ ആ കസാലയിൽ..."

കിശോർ:-എനിക്കറിയാം. നല്ലവണ്ണമറിയാം. അവിടുന്ന് ഒരു പോലീസിൻസ്സൈക്കരായിരുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ അനുഭവംവച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞാൽ ഒരു പോലീസിൻസ്സൈക്കരാകുക എന്നത് ഒരു വലിയ മഹാകാര്യമല്ല. ഒരു പോലീസിൻസ്സൈക്കർക്കു കള്ളന്മാരെയും അക്രമികളെയും പെട്ടെന്നു തിരിച്ചറിയാം. എന്നാൽ ലോകത്തിലുള്ളവരെയെല്ലാം കള്ളന്മാരും അക്രമികളുമായി കാണുകയും കരുതുകയും ചെയ്യുന്നതു വങ്കത്തരമാണ്. ഇ

ന്നു് അങ്ങയുടെ പഴയ വീക്ഷണഗതി ഒന്നു മാറേണ്ടതു ത്യാവശ്യമാണു്. ഇന്നു് അങ്ങു് ഒരു തികഞ്ഞ നാഗരികൻ എന്ന നിലയിൽ ചിന്തിച്ചുനോക്കൂ! അതാണങ്ങയിൽനിന്നും ഇന്നത്തെ ജനങ്ങൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്."

ഹരിഹരസിംഹൻ കോപിഷ്ഠനായി തന്നെത്തന്നെ മറന്നുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:

"നീ എന്തുപറഞ്ഞു. ഒരു പോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടർ അത്ര നീചനാണെന്നോ?"

ഇത്ര കർക്കശമായി പിതാവിന്റെ മുമ്പിൽ നിന്നുകൊണ്ടു് സംസാരിച്ചുപോയതിൽ കിശോർ പശ്ചാത്തപിച്ചു നില്ക്കുമ്പോഴുള്ള പിതാവിന്റെ രൗദ്രഭാവവും ചോദ്യവും അയാളെ നടുക്കി. പിതാവിനെ ശാന്തനാക്കാനായി അയാൾ പറഞ്ഞു:

"അങ്ങ് കാര്യമില്ലാതെ കോപിക്കുകയാണ്. നമ്മൾ തമ്മിൽ ഇനിയുമെന്തിനു വാദപ്രതിവാദം നടത്തുന്നു? എന്റെ സംഭാഷണം അങ്ങയ്ക്കു ഖേദകരമായിത്തീർന്നെങ്കിലോ എന്നാണെനിക്കു ഭയം"

സാധാരണ ഹരിഹരസിംഹൻ കോപിഷ്ഠനായിക്കഴിഞ്ഞാൽ അത്ര പെട്ടെന്നു ശാന്തനാകുകയില്ല. പരപീഡനത്തിൽ അത്യധികം തല്പരനായ അദ്ദേഹത്തിന് എപ്പോഴും അന്യരെ കഷ്ടപ്പെടുത്തുകയെന്നതു് ഏറ്റവും സന്തോഷപ്രദമാണ്. ഇന്നദ്ദേഹം പോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടർ അല്ലാത്തതുകൊണ്ടു് ശാരീരികമായ പീഡനം നല്കാൻ കഴിവില്ലെങ്കിലും വാക്കുകൊണ്ടു് പരപീഡനം നല്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനുള്ള സാമർത്ഥ്യം കുറയൊന്നുമല്ല.

തന്റെ ഗ്രാമത്തിൽപോലും ഹരിഹരസിംഹൻ ആക്കും ഒരു പരിഹാസപാത്രമായിത്തീർന്നതിൽ അത്ഭുതമില്ല. നീചത്വത്തിനും ക്രൂരത്വത്തിനും ഉദാഹരണമായി അദ്ദേഹത്തിനെ അവരെല്ലാവരും ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുക ഒരു പതിവായിത്തീർന്നു. അത് കിശോറിനും സ്പഷ്ടമായറിയാം. ഹരിഹരസിംഹൻ ഗൗരവം വിടാതെ പിന്നെയും പറഞ്ഞു:

"നീ ഏതുവഴിയെയാണ് പോകുന്നതെന്ന് എനിക്കറിയാം. നിന്നെയും നിന്റെ കൊള്ളരുതാത്ത ബ്രഹ്മചാരിയേയും ഞാൻ ജയിലിലാക്കുന്നതിനു മുമ്പ് മടിക്കുകയില്ല. നിനക്കോർമ്മയിരിക്കട്ടെ! നിയമത്തിന്റെ മുമ്പിൽ എനിക്കു പുത്രനെന്നോ മിത്രമെന്നോ ഉള്ള ചിന്തയില്ല."

ഇതുയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ ഗൗരവംവിടാതെ നിയമജ്ഞനെന്നും നിയമഭക്തനെന്നും പ്രഖ്യാപനംചെയ്തുകൊണ്ട് നടത്തിയ സംഭാഷണം ആ കമ്പാർട്ടുമെന്റിലുള്ള സഹയാത്രക്കാരെ എത്രമാത്രം ഇളക്കിമറിച്ചുവെന്നു ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചു. എല്ലാവരും പുച്ഛഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനെക്കുറിച്ച് പിറുപിറുക്കുകയായിരുന്നു. അതദ്ദേഹത്തിൽ കേവലം നൈരാശ്യമാണുളവാക്കിയതു്. അദ്ദേഹം എല്ലാവരേയും ലക്ഷ്യമാക്കി ഇങ്ങനെ തുടർന്നു:

"ഇന്നും എന്റെ ശരീരത്തിൽ ഒരു പോലീസിൻ സ്പൈക്കുടെ രക്തമാണുള്ളതു്. ഇന്നുവേണമെങ്കിലും ഗവർമ്മെൻറിനോട് മത്സരിച്ച് ആ സ്ഥാനം എനിക്കു നേടാം. മനഃപൂർവം ഗവർമ്മെൻറുദ്യോഗത്തിൽനിന്നും

പിരിഞ്ഞുപെന്നോയുള്ളൂ"

ഹരിഹരസിംഹന്റെ ഇപ്രകാരമുള്ള പ്രസംഗങ്ങളും ശ്രവിച്ചു മൌനമവലംബിച്ച് ഒടുത്തിരുന്ന സഹയാത്രക്കാരിലൊരാൾ തന്റെ സ്നേഹിതനോടായി പറഞ്ഞു:

"ഇതൊരാശ്ചര്യകരമായ കാര്യമാണ്. ഇത്രനാളും ഞാൻ അവനവന്റെ വംശപാരമ്പര്യഗുണങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള പലരേയുംകുറിച്ച് കേട്ടിട്ടേയുള്ളൂ. എന്നാൽ ഈ മഹാന്റെ ശരീരത്തിൽ പോലീസിൻസ്പെക്ടരുടെ രക്തമാണൊഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്. ഒരുപക്ഷേ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പൂർവികന്മാർ പരമ്പരയാ പോലീസിൻസ്പെക്ടരന്മാർതന്നെയായിരുന്നിരിക്കാം.

"മറെറാരുയാത്രക്കാരൻ തന്റെ കൂട്ടുകാരനോടു പറഞ്ഞു:

വലിയ ഭയങ്കരൻ! ഘാതകവംശത്തിൽ പിറന്നവനാണിയാൾ"

അത്യന്തം ലജ്ജിതനായി കിശോർ ട്രെയിനിന്റെ ജനാലയിൽക്കൂടി വെളിയിലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. വിസ്തൃതവും നോക്കെത്താത്തവിധം വിശാലവുമായ വയലുകളും ഉരുകുന്ന വെയിലും. ടെലിഗ്രാഫ് കമ്പികളിൽ അങ്ങിങ്ങു കൂട്ടംകൂട്ടമായി നിരന്നും ഒറയ്ക്കും ഇരുന്ന് ചിലച്ചുകൊണ്ട് ഊഞ്ഞാലിലാടുന്നതുപോലെ ആഹ്ലാദമനുഭവിക്കുന്ന വിവിധജാതി പക്ഷികളും അയാളുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചു.

ഹരിഹരസിംഹൻ പിന്നെയും പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ നേരത്തേ പറഞ്ഞില്ലെന്നുവേണ്ട. നിന്റെ ഭാവിനന്മയെ ഓർത്തു ബ്രഹ്മചാരിയെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതായിത്തീരും"

കിശോർ പിതാവിനോടതിന്റെ ഉത്തരം പെട്ടെന്നു പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും മനസ്സിൽ കുറിച്ചുകഴിഞ്ഞു. "എനിക്കുതോന്നുന്നതു് എന്റെ ഭാവിക്ഷേമത്തിനുവേണ്ടി അങ്ങയുടെ ക്രൂട്ടുകെട്ടു ഉപേക്ഷിക്കുന്നതല്ലേ നല്ലതെന്നു്."

വണ്ടി നിശ്ചിതസ്റ്റേഷനിലെത്തി. ഹരിഹരസിംഹൻ വണ്ടിയുടെ കതകുതുറന്നു് ആദ്യം താഴെയിറങ്ങി. അഹംഭാവത്തോടുകൂടി കിശോറിനോടായി പറഞ്ഞു:

"ഇവിടെ കൂലിക്കാർ വല്ലവരുമുണ്ടോയെന്നുനോക്കൂ!"

കിശോർ അവിടെ ഒരന്വേഷണം നടത്തി. എന്നാൽ ആ കുഗ്രാമത്തിലെ സ്റ്റേഷനിൽ കൂലിക്കാരെ സാധാരണകിട്ടാൻ വിഷമമാണെന്നയാൾക്കറിയാം. പിതാവു പറഞ്ഞതനുസരിച്ചുവെന്നേയുള്ളൂ. അയാൾ അങ്ങുമിങ്ങും നടന്നുനോക്കിയിട്ടു പറഞ്ഞു:

"കൂലിക്കാരെ ഒന്നും കാണുന്നില്ലല്ലോ"

ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ ബെഡ്ഡിലേയ്ക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഇങ്ങനെയുള്ള സ്റ്റേഷൻ നരകത്തിൽ പോകട്ടെ! റയിൽവേകമ്പനിക്കാക്കേഴുതിയെങ്കിലേ നിവർത്തിയുള്ളൂ. യാത്രക്കാരുടെ സുഖസൗകര്യങ്ങൾ പാലിക്കേണ്ട ഉത്തരവാദിത്വം അവർക്കല്ലേ?"

ഇതുകേട്ടു് കിശോർ ഒന്നു പുഞ്ചിരിച്ചതേയുള്ളൂ.

പിതാവിനോടു വാദിക്കുന്നതത്ര ഇഷ്ടമില്ലാത്ത കാര്യമാണ്. അങ്ങനെ അവിടെയിരുന്ന് അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നോക്കിയക്രട്ടത്തിൽ ദുർഭാഗ്യവശാൽ നഗരത്തിൽ പാൽ കച്ചവടത്തിനുപോയിരുന്ന പാൽക്കാരൻ ഹരിഹരസിംഹനെ കണ്ടു. കിശോർ പെട്ടെന്നായാളെ സമീപിച്ചു. ഒടുവിൽ ഭാഗ്യഹീനനായ പാൽക്കച്ചവടക്കാരന്റെ തലയിൽ ഭാരമുള്ള കെട്ട് ഏറ്റി. പിതാവും പുത്രനും തങ്ങളുടെ ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്ക് നടന്നു. കിശോർ തന്റെ സൂട്ട് കേസ് സ്വയം തൂക്കിക്കൊണ്ടാണു നടന്നത്. മകന്റെ ഈ നാണംകെട്ട പ്രവൃത്തിയെ ക്രുദ്ധദൃഷ്ടിയോടുക്രടി ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് നോക്കി തലയും ഉയത്തി അഭിമാനവും അഹംഭാവവും കലർന്നഭാവത്തിൽ ഹരിഹരസിംഹനും മുമ്പേ നടന്നു.

ഗ്രാമത്തിൽ എത്തിയിട്ടും കിശോർ വെറുതേ സമയം കളഞ്ഞില്ല. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ നിർദ്ദേശമനുസരിച്ച് ആ ഗ്രാമത്തിലെ സ്ഥതിഗതികളേക്കുറിച്ച് ഒരു അന്വേഷണംതന്നെ നടത്തി. ഓരോ ഗ്രാമത്തേയും നഗരത്തേയും ഓരോ വ്യക്തികളെന്നു കണക്കാക്കിനോക്കുകയാണെങ്കിൽ ഏകദേശം എഴരലക്ഷം കണ്ടേക്കും. അതിൽ ഏഴരലക്ഷവും മരണത്തിന്റെ മടിയിൽകിടന്നു ശ്വാസംവലിച്ചു അന്ത്യനിമിഷങ്ങളും എണ്ണികൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. ഏഴരലക്ഷം വ്യക്തികളുള്ളതിൽ ഏഴരലക്ഷവും ആസന്നമരണരാണെങ്കിൽ ശേഷിക്കുന്ന അരലക്ഷം ജനങ്ങളെക്കൊണ്ട് എങ്ങനെ ഒരു രാഷ്ട്രം വികസിക്കും? കിശോർ ചിന്താകുലനായി. അയാൾ ഗ്രാമത്തിൽ സഞ്ചരിച്ച് ശരിയായസ്ഥിതിഗതികൾ രേഖപ്പെടുത്തി

വിശദവിവരങ്ങൾ ബ്രഹ്മചാരിയെ അറിയിച്ചു. അദ്ദേഹം നിർദ്ദേശങ്ങളടങ്ങിയ മറുപടിയും കിശോറിനുനല്കി.

ഗ്രാമത്തിൽ താമസമാണെങ്കിലും കിശോർ ഗ്രാമത്തെക്കുറിച്ച് ശരിയായി മനസ്സിലാക്കിയിട്ടില്ല. ബാഹ്യമായിനോക്കുമ്പോൾ കൊഴുത്തുതടിച്ചുകാണുന്ന വ്യക്തിയുടെ ഉള്ളിലേക്കു ഒരു നല്ല പരിശോധനനടത്തികഴിയുമ്പോൾ അവിടെ വിവിധരോഗങ്ങൾ പുറത്തേയ്ക്കിറങ്ങാൻ വെമ്പൽകൊണ്ടുനിൽക്കുകയാണെന്ന പരമാർത്ഥം ഒരു യഥാർത്ഥവൈദ്യനേ ഗ്രഹിക്കാൻ കഴിയുകയുള്ളൂ.

മൂന്നുനാലാഴ്ചകളിലെ അനുഭവംകൊണ്ട് കിശോറിന്റെ ചിന്താഗതി പുതിയമാർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്കു തിരിഞ്ഞു. ഗ്രാമങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിലേയ്ക്കു കടക്കുന്നോറും തന്റെ ഹൃദയത്തിലേയ്ക്കു ക്ഷുദ്രകീടാണുക്കൾ പറന്നുപറ്റുന്നുണ്ടോ എന്നുക്രമേണ സംശയമായി. അതോടുക്രമേണ കിശോർ അവിടെനിന്നും പോകാനുള്ള വട്ടം കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ഒരു ദിവസം ഹരിഹരസിംഹൻ കിശോറിനോടായി ചോദിച്ചു:

"കാളേജിലെ പഠിത്തം നീ മതിയാക്കിയിരിക്കയല്ലേ? പിന്നെ എന്തിനിത്ര ബദ്ധപ്പെട്ടു പട്ടണത്തിലേയ്ക്കു പോകുന്നു? നീ വൃഥാ പട്ടണത്തിൽ അലഞ്ഞുനടക്കുന്നതിനുള്ള ചെലവുകൾ ഞാനെന്തിനു വഹിക്കണം?"

കിശോർ:—ഞാൻ അവധിയെടുത്തിട്ടുണ്ട്. കാളേജിൽനിന്നും എന്തിനുവിടണം? ഇക്കൊല്ലം ബി. ഏയുടെ ഫൈനൽപരീക്ഷയാണ്.

"അവധിയെടുത്തിട്ടുണ്ട്""

പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ തുടർന്നു:

"എന്തിനു നീ അവധിയെടുത്തു? ബ്രഹ്മചാരിയുടെ വലയിൽക്കുടുങ്ങി നീ നിന്റെ ഭാവി നശിപ്പിച്ചു. നിന്റെ ഈ അപരാധം ക്ഷന്തവ്യമല്ല."

കിശോർ:—അങ്ങു വീണ്ടും ആ പ്രശ്നംതന്നെ ഉരുവിടുകയാണ്. അക്കാര്യങ്ങളൊന്നും ചച്ചുചെയ്യുന്നതിന് ഞാനൊരുങ്ങുന്നില്ല. അങ്ങു ക്ഷമിക്കണം. ഞാനങ്ങയെ എന്തിനു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നു?

ഹരിഹരസിംഹൻ:-അതു സാദ്ധ്യമല്ല. നീ ആ ബ്രഹ്മചാരിയുമായുള്ള ക്രുട്ടുകെട്ടുപേക്ഷിക്കണം. ഞാൻ പോലീസിനു അറിവുകൊടുത്തു ആ കൊള്ളക്കാരനെ ജയിലിലടപ്പിക്കും. എനിക്കറിയാം—അയാളൊരു കൊള്ളക്കാരൻതന്നെയെന്നു എനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ട്.

കിശോർ ഈ പ്രലപനങ്ങളം കേൾക്കാതെകഴിക്കാൻ രണ്ടു ചെവികളിലും വിരലിട്ടുകൊണ്ടു മറുപടിപറഞ്ഞു

"രാമ! രാമ! പറയുന്നതിനും അതിരില്ലാതായി. ഞാൻ അങ്ങയുടെ കാല്ക്കൽവീണപേക്ഷിക്കുന്നു. ഈ അതിവാദം നല്ലതല്ല. 'അങ്ങു മനഃപൂർവ്വം എന്റെ ഭാവനകളെ ചവുട്ടിത്തെക്കുകയാണു'."

ഹരിഹരസിംഹൻ കോപത്താൽ വിറച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ...ഞാൻ നിനക്കു മനസ്സിലാകാനാണു പറയുന്നത്. നീ അതു മനസ്സിലാക്കണം"

കിശോർ സമാധാനത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"അങ്ങു് എന്റെ ദൈവമാണു്. അങ്ങു പറയുന്നു

ത് എന്റെ നന്മയ്ക്കുവേണ്ടിയാണെന്നെനിക്കറിയാം. എ
ന്നാൽ ബ്രഹ്മചാരിയെസംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അങ്ങയു
ടെതെറ്റിദ്ധാരണകൾ ഉപേക്ഷിക്കണം. ആ ധാരണ
കൾ ഒന്നു പുനഃപരിശോധനചെയ്തു മതിയാവൂ. അങ്ങ
യുടെ സ്വതസിദ്ധമായ അധികാരം ദുർവിനിയോഗം ചെ
യ്യുകയാണെങ്കിൽ ഇനിയൊരവസരത്തിൽ അങ്ങു പശ്ചാ
ത്തപിക്കേണ്ടതായിവരുമെന്നു എനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ട്. അതങ്ങയെ വളരെ ക്ലേശിപ്പിച്ചുവെന്നുംവരാം. അപ
കടത്തിൽപെടുമ്പോൾ ആലോചിക്കുവാനുള്ള അവസ
രം നഷ്ടപ്പെട്ടെന്നുംവരാം"

ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കിശോർ എഴുനേറ്റ് നി
രത്തിലേക്കുനടന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ നിശ്ചേഷ്ടനായി
തേജസ്വിയായ പുത്രന്റെ പോക്ക് വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട്
അവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നതേയുള്ളൂ.

അദ്ധ്യായം പത്ത്

സന്ധ്യയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ബേല ഉദാസീനഭാവത്തിൽ ബംഗ്ലാവിൽനിന്നും പെട്ടെന്നിയിലേക്കിറങ്ങി. അവൾ സാവധാനം നിരത്തിൽക്കൂടി മറുവശത്തേക്കുതിരിഞ്ഞു് ഗംഗാതടത്തിലേക്കുള്ള ഇടവഴിയിലെത്തി. അവിടെനിന്നുകൊണ്ടു ചുറ്റും ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചു. ജനസഞ്ചാരമില്ല. വനാന്തർഭാഗത്തു് ഭയാനകമായ അന്ധകാരം വ്യാപിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ബേല എന്തോ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു് കുറേനേരം അവിടെ നിന്നു. ഒടുവിൽ എന്തോ തീരുമാനിച്ചിട്ടെന്നതുപോലെ ധൃതിയിൽ ബംഗ്ലാവിലേയ്ക്കുതന്നെ തിരിച്ചുപോന്നു. തന്റെ മുറിയിൽ കയറി പശ്ചാത്താപാർത്തയായി ചാരുകസാലയിൽ കിടന്നു രണ്ടുകൈകൊണ്ടും മുഖംപൊത്തി കരയുവാനാരംഭിച്ചു. അവളുടെ മനോഹരമായ കൈവിരലുകൾക്കിടയിൽക്കൂടി അശ്രുധാരധാരയായി ഒഴുകി. കുറേനേരം അങ്ങനെ കരഞ്ഞുപ്പോഴേക്കും അവൾക്കല്പം സ്വസ്ഥത കിട്ടി. എഴുന്നേറ്റ് വ്യാകുലഭാവത്തോടുകൂടി മുറിയിൽത്തന്നെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നു. എന്നിട്ടും മനസ്സിനൊരു സ്വസ്ഥതകിട്ടിയതായി അവൾക്കു തോന്നിയില്ല. ഭാഗ്യഹീനയായ ബേല ആ മുറിയിൽ ഏകാന്തതയിൽ ബാണമേറ്റ് അതിവേദനയനുഭവിച്ചു പരക്കംപായുന്ന ഹരിണിയേപ്പോലെ അസ്വസ്ഥയായി അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടക്കുകയായിരുന്നു.

രാത്രിയായി. ഭയാനകമായ ഇരുട്ട് എവിടെയും വ്യാപിച്ചുതുടങ്ങി. ബംഗ്ലാവിന്റെ മുൻവശത്തുള്ള തോട്ടത്തിൽ ചീവീടുകൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി ശബ്ദിക്കുന്നുണ്ട്. മുറിയിൽ ഇലക്ട്രിക്ക് ലൈറ്റിന്റെ സ്വിച്ചിട്ട് വേലക്കാരൻ വന്നവഴിയേപോയി. ബേല അസ്വസ്ഥയായി കസേരയിൽ ചെന്നുകിടന്നുവെങ്കിലും പെട്ടെന്നു എണീറ്റു. അകസ്മികമായി പുഞ്ചിരിതൂകികൊണ്ട് മി: സെൻ മുറിയിലേയ്ക്കു കയറി. മി: സെന്നിനെ കണ്ടമാത്രയിൽ ബേലയുടെമുഖം അവളറിയാതെ തുടുത്തുപോയി. ബേലയുടെ ഭാവകലുഷിതമായമുഖത്തേയ്ക്കു നോക്കികൊണ്ടു മി:സെൻ ചോദിച്ചു. "ബേലാ! നിങ്ങൾ എന്നെ കണക്കിനു വഞ്ചിച്ചു."

ബേല വിഷാദമഗ്നയായി പറഞ്ഞു: "എന്റെ അപരാധത്തിനു മാപ്പുതരൂ! ഞാനൊരു ഭ്രാന്തിയായിത്തീരും—ക്ഷമിക്കൂ!" പിന്നെയും മി: സെൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഞാൻതന്നെ ഒരു ഭ്രാന്തനാകാനാഗ്രഹിക്കുകയാണ്. എന്റെ ബേലാ! ആ നിർജനമായ കാട്ടുപ്രദേശത്തു നിങ്ങളെ പ്രതീക്ഷിച്ചു വളരെനേരം കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഒടുവിൽ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ പോന്നു. ഇത്ര സുന്ദരമായ ഏകാന്തതയിൽ ഈ മുറിയിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ട് തവളകളുടെ ക്രൂരരങ്ങായ ആ കാട്ടുപ്രദേശത്തേയ്ക്ക് എന്തിനാണെന്നെ തള്ളിവിട്ടതെന്ന് എനിക്ക് ഒട്ടുംമനസ്സിലാകുന്നില്ല."

ഈ തീവ്രമായ വ്യംഗ്യപ്രയോഗം ബേലയ്ക്ക് ഒട്ടും സഹിച്ചില്ല. അവൾ അത്ര കേൾക്കാതിരിക്കുവാൻ കൈ

കൊണ്ടു ചെവി രണ്ടും പൊത്തി. ആ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേയ്ക്കിറങ്ങുവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ മി: സെൻ കൈകൊണ്ടു തടുത്തുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:

"എന്ത്? എന്താണിത്? എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ദേവി, എങ്ങോട്ടാണു പോകുന്നത്? ഞാൻ കേവലം അന്യനാണോ? ഇനി ലജ്ജിക്കുന്നതുകൊണ്ട് യാതൊരു കാര്യവുമില്ല"

ബേല ഒരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടു കസേരയിൽ ചെന്നിരുന്നു. അവൾ കേവലം ബോധരഹിതയെപ്പോലെയായി.

നീരസദൃഷ്ടിയോടുകൂടി ബേലയെ നോക്കിക്കൊണ്ട് സെൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഞാനെന്റെ ജീവനെ നിങ്ങൾക്കു പണയപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഹാ! ഈ സമ്പൂർണ്ണമായ ആത്മസമർപ്പണം എത്ര സുന്ദരം? എത്ര ആനന്ദപ്രദം? ജീവനെ അത്യുന്നതമായ പദവിയിൽനിന്നും എത്രത്തോളം മുന്നോട്ടു പായിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ബേലാ, ഹാ! എന്റെ പ്രാണാധികപ്രിയേ! വരൂ! വരൂ! ഈ പാപ-താപഗ്രസ്തമായ ലോകത്തിൽനിന്നും അകലെ-വളരെ അകലെ നമുക്കു ചെന്നെത്താം. പാക്കാനൊരു കടിലും അവിടെ സജ്ജമാക്കാം"

കേവലം നാടകീയമായരീതിയിൽ ആ കലിയുഗദുഷ്ടൻ തന്റെ പ്രസംഗം സമാപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ക്ഷുധാർത്തയായ ചെന്നായെപ്പോലെ ബേലയെ തുറിച്ചുനോക്കി. ബേല നിസ്സംജ്ഞയായി, നിശ്ചലയായി കസേരയിൽ കിടക്കുകയായിരുന്നു. പെട്ടെന്നവളുടെ ശ്വാസോച്ഛ്വാ

സത്തിന്റെ വേഗതക്കൂടി. മി: സെൻ നാലുപുറവും ഒന്നു നോക്കി. ബേലയെ തന്റെ നിന്ദ്യമായകരവലയത്തിലകപ്പെട്ടുത്തുവാൻ വെമ്പൽപൂണ്ടു മുന്നോട്ടടുത്തു. എതിർക്കുമെന്ന ഭയമില്ല. കാരണം അവൾ അത്രമാത്രം പരവശയായി കിടക്കുകയായിരുന്നു.

× × × × ×

നേരം അർദ്ധരാത്രികഴിഞ്ഞു. എങ്ങും നിശ്ശബ്ദത. ഭീകരമായ ഏകാന്തത—ലോകം സുഷുപ്തിയിലാണ്ടുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. രാത്രിയിലെ ഭീകരമായ ആ ഏകാന്തവേളയിൽ ബേല സ്വപ്നബാധത്തോടുകൂടി ഒരാത്മപരിശോധനനടത്തി. അവളുടെ ശരീരം കോരിത്തരിച്ചു. ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അവൾ മുറിയിൽതന്നെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടക്കാൻതുടങ്ങി. നിലക്കണ്ണാടിയുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നുനിന്നുകൊണ്ട് സ്വയം അംഗനിരീക്ഷണംനടത്തി. സുന്ദരമായ രൂപം; കറുത്തുനീണ്ട കണ്ണുകൾ; ബലവും സൗഷ്ഠവവുമുള്ള ശരീരം; റോജാപൂവിനോടൊത്തനിറം ഇവയെല്ലാം ഒത്തിണങ്ങി ആരെയും ആകർഷിക്കുന്ന ഒരു തരുണീമണി. അവൾ നിലക്കണ്ണാടിനോക്കി സംതൃപ്തയായി. താൻ ഒന്നും നഷ്ടപ്പെട്ടുത്തിയിട്ടില്ല; അലച്ചിലിൽ ആകർഷകതയുടെ കുറവുവരുത്തിയതുമില്ല എന്നവളഭിമാനിച്ചു. അവളുടെ ലാവണ്യത്തിനു കുറവുതട്ടിയിരുന്നുവെങ്കിൽ, ശരീരത്തിന്റെ നിറം പൊയ്പോയെങ്കിൽ, അംഗസൗഷ്ഠവം നഷ്ടപ്പെട്ടെങ്കിൽ, തീഷ്ണമായ കണ്ണുകളുടെ കാന്തി മങ്ങിപ്പോയെങ്കിൽ, മേഘവർണ്ണംപൂണ്ട നീണ്ട വാർമുടി ഇലപൊഴിയൻമരത്തിൽനിന്നും ഇലപൊഴിയുമ്പോലെ പൊഴിഞ്ഞുപോയെങ്കിൽ അവൾ തീർച്ചയാ

യും ആത്മഹത്യചെയ്യുമായിരുന്നു. എന്നാൽ യുവതീയുവാക്കന്മാർ സൈരവിഹാരം നടത്താറുള്ള ക്ലബ്ബുകളിലും സമുദായമദ്ധ്യത്തിലും ഉൽകൃഷ്ടസ്ഥാനം നേടുവാനുള്ള ഉപകരണങ്ങളെന്തെല്ലാമാണോ അതെല്ലാം ഇന്നവൾക്കു സ്വായത്തമാണു്. പിന്നെ അന്യഥാ ചിന്തിക്കുവാനോ മനസ്താപിക്കുവാനോ കാരണമില്ലെന്നവൾ സമാധാനിച്ചു. അല്പനേരംക്രൂടി ആ മുറിയിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നിട്ടു് അവൾ കിടക്കയിൽ ചെന്നുകിടന്നു. എന്നാൽ അവൾക്കശേഷം ഉറക്കംവന്നില്ല. കിടക്കയിൽ തിരിഞ്ഞുംമറിഞ്ഞും കിടന്നതേയുള്ളൂ. ഒടുവിൽ കിടക്കയിൽനിന്നും എണീറു അലമാരിതുറന്നു മധുരപനീയം കുറെ ഗ്ലാസിൽ പകർന്നുകുടിച്ചു.

അവളുന്മത്തയേപ്പോലെയായി. കണ്ണുകൾ ചുവന്നു. അംഗങ്ങൾ ഓരോന്നും ഉന്മാദഭരിതങ്ങളായി. അവളുടെ ഭാവനകൾ അട്ടഹാസങ്ങളിൽക്രൂടി പുറത്തേയ്ക്കുവമിച്ചു. അവൾ പിന്നെയും പാനീയം കുറേക്രൂടി അകത്താക്കി. എന്നിട്ടും അവളുടെ മാദകത കുറഞ്ഞില്ല. പതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിച്ചതേയുള്ളൂ. അത്രയുമായപ്പോഴേക്കും പ്രഭാതത്തിനു സ്വാഗതംനല്കി രാത്രി വിടവാങ്ങി. വൈദ്യുതപ്രകാശം മങ്ങി. ബേല ഒരു നെടുവീർപ്പു വിട്ടുകൊണ്ടു് കട്ടിലിൽതന്നെ കമിഴ്ന്നുകിടന്നു. കുറേനേരം അങ്ങനെ കിടന്നപ്പോഴേക്കും മാദകത നിശ്ശേഷം വിട്ടുമാറി.

അദ്ധ്യായം പതിനൊന്ന്

സന്ധ്യയായി. സൂര്യന്റെ ചെങ്കതിർരശ്മികൾ ആകാശത്ത് ചെഞ്ചായം പൂശി. കിശോർ ഗ്രാമാതിർത്തിയിൽക്കൂടി മലംപ്രദേശത്തേയ്ക്ക് ചിന്താഗ്രസ്തനായി നടന്നുപോകുകയായിരുന്നു. യദൃച്ഛയാ അയാളുടെ ദൃഷ്ടി അടുത്തുള്ള നിരത്തിലേക്ക് പതിഞ്ഞു. ഗ്രാമത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി നടന്നുപോകുന്ന ഒരു സഹപാഠി അയാളുടെ ദൃഷ്ടിയിൽപെട്ടു. കിശോർ തന്റെ സഹപാഠിയെ കാണാനായി നടത്തത്തിനു വേഗതകൂട്ടി. അല്പസമയംകൊണ്ട് കിശോർ സ്നേഹിതനൊപ്പമെത്തി. സ്നേഹിതനോ കിശോറിനെ കാണാനായി ധൃതിയിൽ ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്ക് പോകുകയുമായിരുന്നു. പാറിപ്പറന്നുകിടക്കുന്ന മുടി, മുഷിഞ്ഞ വേഷം, കാലിൽ പഴയ ചെരിപ്പ്, ക്ഷീണിച്ച മുഖം, ഇതാണാ സ്നേഹിതന്റെ അപ്പോഴത്തെ നില. അല്പം പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കിശോർ ചോദിച്ചു:

"എന്താ ദിനേശ്? ഈ നിലയിൽ? നിങ്ങൾ...?"

ദിനേശൻ തന്റെ മുഷിഞ്ഞ വസ്ത്രങ്ങളിലേക്ക് നോക്കി ലജ്ജിതനായി. അയാൾക്കതൊക്കെ ചിന്തിക്കാൻ എപ്പോഴാണവസരമെന്നൊരു ഭാവം മുഖം സ്പഷ്ടമാക്കി.

ദിനേശൻ:-സ്നേഹിതാ! ഒരു കത്തുണ്ട്. ബ്രഹ്മചാരി സ്ഥലംവിട്ടു.

"നിങ്ങളെന്തു പറഞ്ഞു?" പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കി

ശോർ ചോദിച്ചു. "എവിടെപ്പോയി? എന്താണതിനു കാരണം?"

കിശോറിന്റെ ഹൃദയത്തുടിപ്പിനു വേഗതക്കൂടി. ശുഭാശുഭ ചിന്തകൾക്കവസരമില്ല ചഞ്ചലമനസ്കനായി അയാൾ വീണ്ടും ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങൾ എന്തുകൊണ്ടു് സ്പഷ്ടമായി ഒന്നും പറയുന്നില്ല? എന്തുകൊണ്ടാണദ്ദേഹം പോയതു്? എന്താ പോലീസ്?..."

ദിനേശൻ വളരെ വിഷമിച്ചു് പോക്കറ്റിൽനിന്നും ഒരു കത്തെടുത്തു കിശോറിന്റെനേരെനീട്ടികൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "ഈ കത്തുവായിച്ചതിനുശേഷം കീറികളഞ്ഞേക്കു! എന്നാണു ബ്രഹ്മചാരിയുടെ നിർദ്ദേശം. അദ്ദേഹം നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ചില പുസ്തകങ്ങളും വിമലിനെ ഏൽപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇതിൽ കൂടുതലായി എനിക്കൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ."

കിശോർ ഉൽക്കണ്ഠാകുലനായി കത്തുനിവർത്തുവായിച്ചു. ഒരു പ്രാവശ്യമല്ലാ, പലപ്രാവശ്യം വായിച്ചു. എന്നിട്ടും ഇനി എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു് ഒരെത്തുംപിടിയുംകിട്ടിയില്ല. ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢനായിനില്ക്കുന്ന കിശോറിനോടായി ദിനേശൻ പറഞ്ഞു.

"പ്രിയസ്നേഹിതാ! എല്ലാ ചുമതലകളും നിങ്ങളിലർപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മചാരി സ്ഥലംവിട്ടു. ഇനിയും ഞങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങളെന്തെല്ലാമാണെന്നു നിങ്ങൾ നിർദ്ദേശിക്കു!"

യാത്രാസമയത്തു ബ്രഹ്മചാരി പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ മിക്കവാറും തിരിച്ചുവരും. എന്റെ യാത്ര മുടക്കാൻ നിവർത്തിയില്ല.

"അദ്ദേഹം ഇത്രപെട്ടെന്നു പോകാനുള്ള കാരണവും മറ്റും വിമലിനറിയാം എല്ലാ കാര്യങ്ങളും വിമലിനേ ധരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്."

അല്പസമയത്തേ മൌനത്തിനുശേഷം കിശോർ പെട്ടെന്നു ധൈര്യം അവലംബിച്ചു പറഞ്ഞു. "സാരമില്ല. ഇനി എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നെനിക്കറിയാം. പരിണാമം എന്തുമാകട്ടെ, സത്യത്തെമുൻനിർത്തി പ്രവൃത്തിക്കണം. സത്യംപ്രചരിപ്പിക്കുക! അതാണു ഗുരുദേവന്റെ അന്തിമനിർദ്ദേശം. ആകട്ടെ! ദിനേശ്! നിങ്ങൾപൊയ്ക്കോള്ളൂ. സംശയരഹിതമായി നമുക്കു നമ്മുടെ ജീവിതത്തെ സാധനയിൽക്കൂടി അന്ത്യംവരേയും കൊണ്ടുപോകാൻ സാധിക്കും. സംശയമുണ്ടെങ്കിൽതന്നെയും നമ്മുടെ നിശ്ചയാത്മകമായ വിപ്ലവത്തെ എതിർക്കുന്ന ചില പ്രതിവിപ്ലവകാരികളെമാത്രമാണ്. അങ്ങനെയുള്ളവരെ ആദ്യംതന്നെ ജയിച്ചു കീഴടക്കാം."

രണ്ടുപേരും സംസാരിച്ചുകൊണ്ട് ഗ്രാമത്തിലെ തെരുവിലെത്തി. അതിനു തൊട്ടടുത്താണ് കിശോറിന്റെ വീട്. ഗൗരവഭാവത്തിൽതന്നെ കിശോറിന്റെ പിതാവ് ഹരിഹരസിംഹൻ ഗേറ്റിൽ നില്പുണ്ട്. കാരണമൊന്നുമില്ലെങ്കിലും അദ്ദേഹം സദാ ഗൗരവഭാവം വഹിച്ചിരിക്കും. ഉദ്യോഗത്തിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ അകലെനിന്നാരെങ്കിലും വരുന്നതു കണ്ടാൽ അദ്ദേഹം അറിയാതെതന്നെ കോപവും ഗൗരവവും വന്നുകഴിയും. അതദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹജസ്വഭാവമായും തീർന്നു. എന്നാൽ ഇന്നാ

പ്രാഭവം വിശേഷിച്ചും ഈ ഗ്രാമത്തിൽ എങ്ങനെ ശോഭിക്കും? എന്തായാലും തന്റെ പേരുകേൾക്കുമ്പോൾതന്നെ ആ ഗ്രാമവാസികൾ ഭയംകൊണ്ടു മൂളാറുള്ളതു അദ്ദേഹത്തിനു സന്തോഷകരമാണ്. പ്രസന്നത ഭാവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഗൗരവം ഭാവിക്കുന്നതാണ് അദ്ദേഹത്തിന് ഏറ്റവും ഇഷ്ടം. മനുഷ്യൻ മനുഷ്യന്റെ നേരെയമർത്തുപോൾ കാണിക്കുവാനിഷ്ടപ്പെടുന്നതെന്താണെന്നുള്ള രഹസ്യം എത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും കിശോറിനിന്നുവരെയും മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിച്ചിട്ടില്ല. അകലെവച്ചുതന്നെ കിശോറിന്റെ കൂടെ ഒരാളെക്കൂടി കണ്ടതിൽ ഹരിഹരസിംഹൻ അല്പം പരിഭ്രമിച്ചു. അയാളും ഒരു തികഞ്ഞ കള്ളനായിരിക്കാം. മുഷിഞ്ഞ വേഷവും മറ്റും കണ്ടപ്പോൾ ഒരു തെണ്ടിയോ കൊള്ളക്കാരനോ ആയിരിക്കാമെന്നു ഹരിഹരസിംഹൻ സംശയിച്ചു.

പിതാവിന്റെ അടുക്കലെത്തിയപ്പോൾ സ്നേഹഭാവത്തിൽ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! ഇദ്ദേഹം എന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനാണ്. ദിനേശനെന്നാണു പേരു്. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛൻ മി. ഏ. എൻ. മിശ്ര—ഡെപ്യൂട്ടി മജിസ്ട്രേട്ടാണ്"

ഹരിഹരസിംഹന്റെ രൗദ്രഭാവം പെട്ടെന്നുമാറി മുഖം പ്രസന്നമായി. ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അദ്ദേഹം എഴുനേറ്റു് വിനീതഭാവത്തിൽ ദിനേശനോടായി പറഞ്ഞു.

"വരൂ! വരൂ! ഇരിക്കൂ! ഞങ്ങളുടെ, ഈ ദരിദ്രന്മാരുടെ വീട്ടിലേക്കു വരുന്നതിനു എന്താണൊരുബന്ധം"

ഭക്ത്യാവേശത്തിൽ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സ്വയം ലജ്ജിതനായി കിശോറിന്റെ നേരെതിരിഞ്ഞു് ഹരിഹരസിംഹൻ വീണ്ടും ചോദിച്ചു.

"ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പിതാവിപ്പോളെവിടെയാണു്"

കിശോർ:-'ഉംകാ ഡിസ്ട്രിക്ടിൽ. മുമ്പു ഇവിടെത്തന്നെ S. D. O. ആയിരുന്നിട്ടുണ്ടു്' ഹരിഹരസിംഹൻ മി. ഏ. എൻ. മിശ്രയുടെപേർ ഓമ്മിച്ചുനോക്കി. പെട്ടെന്നു അദ്ദേഹത്തിനു ഓർമ്മവന്നു. ഒന്നു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഓഹോ! എനിക്കോർമ്മയുണ്ടു്. മി. മിശ്രയുമായി ഞാൻ പരിചയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിനെപ്പോലെ മഹാന്മാരായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുമായി പരിചയപ്പെടുവാൻ എനിക്കന്നു ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. കിശോർ! എന്താ മിഴിച്ചുനില്ക്കുന്നത്? ഇദ്ദേഹത്തിനു വിശ്രമത്തിനുംമറ്റും വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾചെയ്യു!"

കിശോറിന്റെ മുഖത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു് ദിനേശ് പറഞ്ഞു.

"വേണ്ട. ഞാനിപ്പോൾതന്നെ പോകുകയാണു്. കിശോറിനെയൊന്നു കാണുവാൻവേണ്ടി വന്നതാണു്. പോകേണ്ട അത്യാവശ്യമായ കാര്യമുണ്ടു്. ഞങ്ങളൊന്നിച്ചതന്നെ പോകുകയാണു്. പരീക്ഷ അടുത്തുകഴിഞ്ഞു"

ഹരിഹരസിംഹൻ തൊഴുതുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഇന്നത്തെരാത്രിയെങ്കിലും ഇവിടെ വിശ്രമിക്കണം. പിന്നെ കിശോർ നിങ്ങളുടെയെല്ലാം..."

ഭാവാവേശംകൊണ്ടും, മുൻപരിചയംവച്ചുകൊണ്ടും ഹരിഹരസിംഹൻ സേവകന്റെയോ, അടിമയുടേയോ, നിലയിൽ വർത്തമാനംപറഞ്ഞുതുടങ്ങുകയായിരുന്നു. അപ്പോഴാണ് തന്റെ സംഭാഷണം വല്ല തെറ്റിദ്ധാരണയ്ക്കും ഇടയായെങ്കിലോ എന്നോർത്തത്.

ഏതായാലും ദിനേശൻ അന്നുരാത്രി അവിടെ താമസിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ഹരിഹരസിംഹൻ വളരെ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിത്തന്നെ ആ ഡിപ്യൂട്ടി മജിസ്ട്രേട്ടിന്റെ പുത്രനെ സ്വീകരിച്ചു സൽക്കരിക്കണമെന്നു ഭാര്യ കമലയെ അറിയിച്ചു. അതു കേട്ടപ്പോൾ അത്ഭുതഭാവത്തിൽ കമല ചോദിച്ചു.

"എന്താ പറഞ്ഞത് ഇദ്ദേഹം ഒരു ഡിപ്യൂട്ടി മജിസ്ട്രേട്ടിന്റെ പുത്രനാണെന്നോ? വേഷങ്ങൾകണ്ടിട്ടു വളരെ മോശമാണല്ലോ."

ഹരിഹരസിംഹൻ:-വസ്ത്രങ്ങളുടെകാര്യം കളയൂ! ഇപ്പോഴുള്ള കുട്ടികളുടെ വേഷമൊക്കെയിങ്ങനെയാണ്. ചെരിപ്പ്, മുണ്ട്, ബട്ടൻസിടാത്തഷർട്ട്, തലയിൽ കടന്നൽക്കൂടുപോലെയുള്ള തലമുടി, പാക്കറ്റിൽ ഒരു ഫൌണ്ടൻപേന. ഇതൊക്കെയാണിന്നത്തെ പരിഷ്കാരം. എനിക്കറിയാം ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛൻ S. D. O. ആയിരുന്നു. ഇവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നിട്ടുണ്ട്. ഞാനദ്ദേഹത്തെ പലപ്പോഴും കണ്ടിട്ടുണ്ട്. നല്ല യോഗ്യൻ. ദയാശീലൻ. എന്തുപറയാനാണ്?" കമല ആകട്ടെ എന്നു മറുപടിപറഞ്ഞിട്ടു ഗൃഹകാര്യങ്ങളിലേർപ്പെട്ടു. ഹരിഹരസിംഹൻ വീണ്ടും വെളിയിലേയ്ക്കുവന്നു.

അത്താഴംകഴിഞ്ഞുവിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ കിശോർ ദിനേശനോടിങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ ഗ്രാമത്തിൽനിന്നും എങ്ങും പോകുന്നില്ല. ഇവിടെ എനിക്കു വളരെകാര്യങ്ങൾ ചെയ്യുവാനുണ്ട്. ഗ്രാമത്തിനെന്നെ വേണമെന്നില്ല. എന്നാൽ ഗ്രാമം എനിക്കുവേണം. എനിക്കു ഗ്രാമത്തിൽ ഒട്ടുവളരെ കൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യുവാനുണ്ടെന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. മുഴപ്പുകൾ എവിടെയെല്ലാം കാണുന്നുവോ അവിടെയെല്ലാം ആപ്പറേഷൻനടത്തണം. അതാണ് ഗ്രാമത്തെപഠിക്കുമ്പോൾ കിട്ടുന്ന ഒരു രഹസ്യം. നഗരാധിപത്യംതന്നെ എനിക്കിഷ്ടമല്ല. ഗ്രാമങ്ങൾ സ്വയം പര്യാപ്തങ്ങളല്ല. കുബേരഗൃഹത്തിലെ വിധവയെപ്പോലെ അന്യരുടെ സമ്പാദ്യങ്ങൾ കയ്യടക്കുന്നു. ഗ്രാമങ്ങളിലെ മഹത്പരുതിന്റെ മുമ്പിൽ നഗരങ്ങൾ മുട്ടുകുത്തുകയേയുള്ളൂ.

ദിനേശൻ:-എന്നാൽ, ഗ്രാമവാസികൾ ഒട്ടും ചിന്തിക്കുകയോ പഠിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല. അവരുടെ പഴമ ശിലാപ്രതിമപോലെ ഹൃദയങ്ങളിൽ ഉറഞ്ഞുപോയി. കേവലം ശിലയുടെനേർക്ക് ശരംപ്രയോഗിക്കുന്നതു വ്യർത്ഥംതന്നെയെന്നാണെന്റെ അഭിപ്രായം.

കിശോർ:- അതാലോചിക്കേണ്ടതുതന്നെ. ഗ്രാമീണർ നമ്മുടെ പുറപ്പാടിൽ അത്ര വിശ്വാസമുള്ളവരല്ല. നിരാശയാണവർക്ക്. നാം അവരെ തുടരെ തുടരെ തട്ടിയുണർത്തണം. അവർക്കാശയും വിശ്വാസവും ജനിപ്പിക്കണം.

അദ്ധ്യായം പന്ത്രണ്ട്

പരീക്ഷയുടെകാര്യത്തിൽ കിശോറിന്റെ ശ്രദ്ധ ക്രൂ
ടുതൽ പതിഞ്ഞു. ഈതവണ കിശോർ നഗരത്തിൽ വ
ന്നതിൽപിന്നെ വിദ്യാർത്ഥിമിത്രങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഒരു
കോളിളക്കം പൊതുവേ ഉള്ളതായി കണ്ടു. അയാൾ പ്ര
ത്യേകംപ്രത്യേകം വിദ്യാർത്ഥിമിത്രങ്ങളുമായി സംഭാഷ
ണം നടത്തുകയും തന്റെ ആശയങ്ങൾ അവരെ മനസ്സി
ലാക്കി ആ മാർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്ക് ആകഷ്ടിക്കുകയും ചെയ്തു
കൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ സിരകളിൽ പുതുരക്തം—ചൂട്
പിടിച്ചുരക്തം പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങിയതായും അയാൾ ക
ണ്ടുപിടിച്ചു. അങ്ങനെ തന്റെ പരിശ്രമങ്ങൾ പ്രയോ
ജനപ്രദങ്ങളായി കണ്ട് സംതൃപ്തനായി പരീക്ഷയിലേയ്ക്ക്
കിശോർ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചു. പുറമേ ശാന്തത കാണു
ന്നുണ്ടെങ്കിലും ഉള്ളിൽ ഒരമ്പരപ്പ് പലരിലും ഉള്ളതായി
അയാൾ മനസ്സിലാക്കി. അതുന്മൂലനംചെയ്യാൻ അവരെ
വിവിധ കമ്മപരിപാടികളിൽ നിമഗ്നരാക്കി. ബേലയെ
ക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്തകൾ കിശോറിനെ അലട്ടുമ്പോഴൊക്കെ
അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരു ഭ്രകമ്പം ഉണ്ടാകാൻ വെ
മ്പിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി തോന്നും. അയാൾ അതിപ്ര
യത്നംചെയ്തു മനസ്സിനെ ഏകാഗ്രമാക്കുവാനും പുതിയ
ചിന്താഗതികൾമുഖേന പലതും മറക്കുവാനും ശ്രമിച്ചു.
പരീക്ഷ വന്നുപോയി. ബേല പഠിത്തംതന്നെ മതിയാ
ക്കി. വിവിധമിത്രങ്ങളുമൊത്ത് അവൾ ബംഗ്ലാവിൽത്ത
ന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുകയാണ് സാധാരണപതിവ്. മി. സെ

ന്നിൻെറ കാറിൽ സൈ്വരസഞ്ചാരം ചെയ്യുകയും ക്ലബ്ബു കളിലും സൊസൈറ്റിയിലും പ്രധാന സ്ഥാനം വഹിക്കുകയും ചെയ്യുവരികയാണ്. അവളുടെ ജീവിതനദീപ്രവാഹം എത്രത്തോളം അസഭ്യമായ മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടിയാണ് ഒഴുകുന്നതെന്നുള്ള ചിന്ത അവൾക്കോ അവളുടെ പിതാവായ ചാറർജിക്കോ ഉണ്ടാകാറില്ല. ബിലാത്തിയിലെ സർവ്വസാധാരണമായ വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യം ആസ്വദിച്ചുകൊണ്ട് പിതാവും പുത്രിയും പരസ്പരം അപരിചിതരെന്നപോലെ ജീവിതം നയിക്കുകയാണ്. യാദൃശ്ചികമായി ചാറർജി മകളുടെമുറിയിലേയ്ക്കു കടന്നുചെല്ലുമ്പോളായിരിക്കും അവളുടെ ധാത്രിയിൽനിന്നും അവളുറങ്ങുകയാണ് അല്ലെങ്കിൽ വെളിയിൽ എവിടെയോ പോയിരിക്കുകയാണ് എന്നറിയുന്നത്. അപ്പോഴും ആ ധാത്രിയോട് ബേലയുടെ നടപടിയെക്കുറിച്ചു ചോദിക്കാതെ മറേറതെങ്കിലും വിഷയത്തെപ്പററി എന്തെങ്കിലും അല്പം സംസാരിച്ചിട്ട് വായനമുറിയിലേയ്ക്കു പോകും. ഇങ്ങനെ കുറേ നാളായി തുടർന്നുവരികയാണ്. ഒരുദിവസം എന്തോ സംസാരിക്കണമെന്നുറച്ചുകൊണ്ട് ചാറർജി ബേലയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു ചെന്നു. അപ്പോൾ അവൾ അന്നു രാവിലെ എവിടെയോ പോയതാണെന്നും ഇതുവരെ മടങ്ങിവന്നില്ലെന്നും ധാത്രി പറഞ്ഞാണദ്ദേഹമറിഞ്ഞത്. ഈ വാർത്ത കേട്ടപ്പോൾ ബാരിസ്റ്ററുടെ നെറ്റി ചുളിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം അവരോടു ചോദിച്ചു:

"അവൾ നിങ്ങളോടെന്തുപറഞ്ഞു? രാവിലെ പോയതാണെന്നോ? അതത്ര ശരിയല്ല. ഞാൻ കുറേമുമ്പ് അവളെ കണ്ടല്ലോ"

ചാറർജിയുടെ ശുദ്ധഗതിയോർത്ത് ധാത്രി പിന്നെയും പറഞ്ഞു:

"അങ്ങേയ്ക്ക് മറവിപറ്റിയതായിരിക്കാം. ഇന്നലെയായിരിക്കും ബേലയേ കണ്ടത്. ഇന്നരാവിലെ അവർ ചായകുടികഴിഞ്ഞു മി: സെന്നുമൊത്തു ഇവിടെനിന്നും പോയതാണ്"

ചാറർജി: "ഓഹോ! മി: സെന്നിന്റെക്രൂടെയോ?"

അപ്പോഴേക്കും സുമുഖനും സുന്ദരനും യുവാവുമായ അരിവയ്പുകാരൻ പിറർ മുറിയിൽകയറി വിനീതഭാവത്തിൽ നിലയായി.

ധാത്രി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ കള്ളംപറഞ്ഞുവെന്നായിരിക്കും അങ്ങു കരുതുന്നത്. പിറരോടുതന്നെ ചോദിച്ചുകൊള്ളൂ"

പിറർ ഒന്നുമറിയാതെ പരിഭ്രാന്തനായി ചോദിച്ചു:

"എന്താണു അവിടത്തെ കല്പന?"

തന്റെ കാമുകിയായ ധാത്രിയോട് 'എന്താണവിടത്തെ കല്പന' എന്നറിയാതെ പറഞ്ഞുപോയത് അബദ്ധമായെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ അയാൾ സ്വയം ലജ്ജിച്ചു. ധാത്രിയും അതുകേട്ടു ലജ്ജിച്ചു തലകുനിച്ചു.

ചാറർജി ശാന്തഭാവത്തിൽ ധാത്രിയോടായി പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ എന്റെ ക്രൂടെവരൂ!"

ചാറർജി തന്റെ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു കസാലയിൽ ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ധാത്രിയോടു വീണ്ടും പ

റഞ്ഞു: "നിങ്ങൾ കള്ളം പറയരുതു്."

ധാത്രി വിനീതഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കുതന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് മറുപടിയായിപറഞ്ഞു.

"ഇല്ല. കള്ളം പറയുകയില്ല."

ചാറർജി:- എന്നാൽ പറയൂ. ബേല മിക്കവാറും സെന്നിന്റെകൂടെ വെളിയിൽ ചുറ്റിസഞ്ചരിക്കുകയാണോ? അതോ അവളുടെ മുറിയിൽതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടുകയാണോ പതിവ്?

ധാത്രി:-അല്ലെന്നു പറയുന്നതെങ്ങനെയാണ്? മിക്കവാറും രാത്രി പന്ത്രണ്ടുമണിയാകാതെ മടങ്ങിവരികയില്ല. പിന്നെ...

ചാറർജി:- എന്തു്? പറയൂ! എന്തിനു മടിക്കുന്നു? പറയൂ?

ധാത്രി പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"ഓ, ഒന്നുമില്ല. ഇതുയേ എനിക്കറിയാവൂ. അവിടുന്നു കുഞ്ഞിനെ ഒന്നുപദേശിക്കണം. മി: സെൻ ഒരു നല്ല മനുഷ്യനാണെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല."

ചാറർജി പരിഭ്രമിച്ചുവെങ്കിലും അതു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്താതെ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "അതബദ്ധം! മി: സെൻ ഒരു നല്ലയാളാണ്. അദ്ദേഹം ഒരു പ്രഭുവല്ലേ? എന്താണദ്ദേഹത്തിനൊരു കുറവ്?"

അവൾ പിന്നെ ഒന്നുംപറഞ്ഞില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായം അതു രസിച്ചുമില്ല. അവൾ അല്പനേരംകൂടി അവിടെനിന്നതിനുശേഷം ചോദിച്ചു: "എന്താ

ഇനി ഞാൻ പോകട്ടെ!"

ചാറർജി:-വരട്ടെ, അവിടെ നിൽക്കൂ! എന്തു് സെന്നിനെ നിങ്ങൾ ഇഷ്ടപ്പെട്ടന്നില്ലേ?

ധാത്രി നിഷേധഭാവത്തിൽ തലയിളക്കിക്കൊണ്ടു് പറഞ്ഞു:

"ഒരിക്കലുമില്ല. രാജാക്കന്മാരിൽവച്ചു രാജാവോ, ചക്രവത്തിയോ, ദേവനോ ആയിക്കൊള്ളട്ടെ! എന്നാലും കേവലം മനുഷ്യൻതന്നെയല്ലേ?"

ഒന്നു ഞെട്ടിയിട്ടു് ചാറർജി ചോദിച്ചു.

"ധാത്രി എന്താണു പറഞ്ഞതു്? മഹാരാജാവോ ചക്രവത്തിയോ ഭഗവാനോ മനുഷ്യനേക്കാൾ മേലെയാണോ?" ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു ധാത്രി പൊയ്ക്കൊള്ളാൻ പറഞ്ഞു.

അദ്ദേഹം വീണ്ടും ആലോചനതുടങ്ങി. ഇന്നുവരെയും അദ്ദേഹം രാജാക്കന്മാരെയും മഹാരാജാക്കാരെയും അത്രകണ്ടു ബഹുമാനിച്ചിരുന്നു. കുബേരനായാൽ എല്ലാമായിയെന്നാണദ്ദേഹത്തിന്റെ ധാരണ. എല്ലാ ഗുണങ്ങളും ധനത്തോടൊപ്പം ധനവാനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ധനത്തെ മറന്നു് മനുഷ്യത്വത്തെ വിവേചിച്ചറിയാൻകഴിയും. ഈ വാദം ഇതിനുമുമ്പു് ചാറർജിയുടെ ചിന്താവിഷയമായിട്ടില്ലായിരുന്നു. എന്നാലെന്തു്, സെൻ ഒരു മനുഷ്യനല്ലേ? ഭൂതമോ, പ്രേതമോ, പിശാചോ, വല്ലതുമാണോ? അങ്ങനെ പലതും ചിന്തിച്ചു. കുറേനേരം അങ്ങനെയിരുന്നതിനുശേഷം എഴുനേറ്റ് ഷെൽഫിൽനിന്നും ഒരു തടിച്ച നിയമപുസ്തകം എടുത്തു

മറിച്ച് അതിൽ ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുപ്പായി. എന്നാൽ അതും മനസ്സിനു് സ്വസ്ഥതനൽകുന്നില്ലെന്നുകണ്ട് എഴുന്നേറ്റ് മുറിയിൽ ഉലാത്താൻതുടങ്ങി. അപ്പോഴേയ്ക്കും വെളിയിൽ കാർവന്നുനിന്നശബ്ദംകേട്ടു.

ബേലാ മി. സെന്നിനോട്ടുകൂടി കുട്ടികളെപ്പോലെ ഓടിച്ചാടി അവളുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു വന്നുകയറി. മി ചാറർജി അവളെ കാണാനായി മുറിയുടെ മുമ്പിലേയ്ക്കു വന്നപ്പോഴേയ്ക്കും മുറിയുടെ കതകുകൾ അകത്തുനിന്നും അടച്ചുകഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിനു കോപംതോന്നി. കുറേനേരം അവിടെ നിന്നെങ്കിലും ഒന്നുംപറയാതെ ഒടുവിൽ തന്റെ മുറിയിൽച്ചെന്ന് കസേരയിൽ കിടപ്പായി. ജീവിതത്തിൽ ആദ്യമായിട്ടാണ് അദ്ദേഹത്തിനു തന്റെ പരിവാരങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്തയുണ്ടായത്.

ധാത്രി ഒരു നിഴൽപോലെ മുറിയിൽകടന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കസേരയുടെപുറകിൽ അല്പനേരംനിന്നു. അവളുടെ സാരിയുടെ ഉലച്ചിൽശബ്ദംകേട്ട് ചിന്തയിൽനിന്നും ഉണർന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ അവൾ വാതിലിന്നടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം കൽശസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"ധാത്രീ! ബേല വന്നോ?"

ധാത്രി തിരിച്ചുവന്നു പതുക്കെ പറഞ്ഞു.

"അതു പറയാൻതന്നെയാണു ഞാൻ വന്നത്. ക്രൂടെ ആ സെന്നുമുണ്ട്"

അല്പം ആലോചിച്ചിട്ട് ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"ആ സെൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞാൽ വന്ന് എന്നെ

അറിയിക്കണം. ബേലയോട് എനിക്കു രണ്ടുവാക്കു പറയുവാനുണ്ട്. നിങ്ങൾ പൊയ്ക്കൊള്ളൂ"

നേരം വളരെവൈകി, സന്ധ്യയായി, രാത്രിയും കുറേ ഇരുട്ടി. ചാറർജി ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു മി: സെൻ പോയോയെന്ന് ധാത്രിയേവിളിച്ചു അന്വേഷിക്കാറുണ്ട്. പക്ഷേ ഇത്ര ഇരുട്ടിയിട്ടും ബേലയുടെ മുറി അടച്ചിരിക്കുകയാണെന്നും സെൻ പോയിട്ടില്ലെന്നുമാണ് അവൾ അദ്ദേഹത്തിനോട് പറഞ്ഞത്.

രാത്രി പതിനൊന്നുമണിയ്ക്കാണ് സെൻ അവിടെനിന്നും പോയത്. ചാറർജിക്കു കണക്കിലധികം ദേഷ്യംവന്നു. സന്ധ്യമുതൽ രാത്രി പതിനൊന്നുമണിവരെ മി: സെൻ അവളുടെ മുറിയിൽ കതകടച്ചു കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുക. അതാണദ്ദേഹത്തെ അരിശംകൊള്ളിച്ചത്. രാത്രിയിലും ഇത്രവളരെനേരം കതകടച്ചു മുറിക്കുള്ളിൽ ഒരു യുവാവ് ഒരു കന്യകയുമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുക അനുചിതവും അസഭ്യവുമാണ്. അദ്ദേഹം ആലോചനമതിയാക്കി നെറ്റിയിൽ പൊടിച്ചുവന്ന വിയർപ്പുതുടച്ചുകൊണ്ട് എഴുനേറ്റ് പുത്രിയുടെ മുറിയിലേക്കുനടന്നു. അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിലുണ്ടായ വിവിധ വിചാരസംഘട്ടനങ്ങൾ എത്രമാത്രമായിരുന്നുവെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനുമാത്രമേ അറിയാമായിരുന്നുള്ളൂ. വാതിലിൽ കൈകൊണ്ടു തട്ടിയപ്പോൾ പതറിയസ്വരത്തിൽ ബേല അകത്തുനിന്നും ചോദിച്ചു:

"ആരാണത്?"

ശാന്തസ്വരത്തിൽ ചാറർജി മറുപടിനൽകി:

"ഞാൻതന്നെ ബേലാ! കതകുതുറക്കൂ!"

പുത്രീവത്സലനായ ചാറർജി മകളേ എന്നു വിളിക്കാൻഭാവിച്ചുവെങ്കിലും ബേലായെന്നേ നാവിൽക്കുടിവെളിയിലേയ്ക്കു വന്നുള്ളൂ.

ബേല അകത്തുനിന്നുംപറഞ്ഞു:

"ഇല്ല. എനിക്കു തീരെസുഖംഇല്ല. കതകുതുറക്കുന്നില്ല..."

ഇങ്ങനെ ഒരു മറുപടി പുത്രിയിൽനിന്നും അദ്ദേഹം തീരെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നതേയല്ല. തന്റെ സ്വരമാണെന്നു് അവൾ ഒരു പക്ഷേ, അറിയാതെയായിരിക്കാം ഇങ്ങനെ മറുപടിനൽകിയതെന്നു കരുതി. അല്പംകൂടി ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഞാൻതന്നെ ബേലാ! കതകുതുറക്കൂ!"

"ഓഹോ! പപ്പാ! ഞാൻ പറഞ്ഞതു ശരിയാണു്. ഉറങ്ങട്ടെ! കതകുതുറക്കാൻ സാധിക്കില്ലല്ലോ? ഞാൻ... ഞാൻ...കിടന്നുകഴിഞ്ഞു."

ചാറർജി:-നീ തുറന്നേകഴിയൂ! വേഗംതുറക്കൂ!

അകത്തുനിന്നും മറുപടിയില്ല. അദ്ദേഹം ഇനിയെന്തുചെയ്യണമെന്നറിയാതെ മിഴിച്ചുനിന്നുപോയി.

ബേല മദ്യപാനത്താലുന്മത്തയായിതളർന്നുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഈ നിലയിൽ പിതാവുമായി കാണുന്നതു തീരെ പറ്റിയതല്ലെന്നു അവൾക്കറിയാം.

ചാറർജി പതുക്കെനടന്നു മുറിയിലേയ്ക്കുപോന്നു.

രാവിലെ എന്തു മുഖവുരയോടുകൂടിവേണം ബേല യോടു സംസാരിക്കേണ്ടതെന്നായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചി ന്ത. ബേലയുടെ സ്വരത്തിൽനിന്നും അപ്പോൾ അവൾ ക്ക് 'ബ്രാൻഡി'യുടെ ലഹരി തലയ്ക്കുപിടിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു ചാറർജിക്ക് മനസ്സിലായി. അവൾ അതൊക്കെ ഉപ യോഗിക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു നീരസംതോന്നിയില്ല. കാരണം ബിലാത്തിയിൽ കുറേനാൾ ജീവിച്ചതിനിടയ്ക്ക് അവിടത്തെ സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ അതൊക്കെ ഉപയോഗി ക്കുന്നതു സാധാരണ അനുഭവപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ്. അവി ടത്തെ പരിഷ്കാരങ്ങൾ കഴിയുന്നതു അതേപടി അനുക രിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിന് അതൊരപരാധ മായികാണാൻകഴിഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ അവളുടെ ഇന്ന ത്തെ നടപടി അശേഷം സഹിച്ചില്ല.

അദ്ധ്യായം പതിമൂന്ന്

ഒരു സി. ഐ ഡി. ഒരു കുറവാളിയുടെ നടപടികളെ വീക്ഷിക്കുന്നതുപോലെയാണ് ഹരിഹരസിംഹൻ തന്റെ പുത്രനെവീക്ഷിച്ചത്. കിശോറിന്റെ സ്നേഹിതന്മാരാരെല്ലാമെന്നും ഗ്രാമങ്ങളിൽ അയാൾ എന്തൊക്കെ ഉപജാപകവൃത്തികളാണു ചെയ്യുന്നതെന്നും അതിനൊക്കെ സാമ്പത്തികസഹായങ്ങൾ എങ്ങനെ കിട്ടുന്നുവെന്നും അന്വേഷിക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു താല്പര്യം കൂടുതലായിത്തീർന്നു. കസ്ബായിലെ പോലീസിൻസ്പെക്ടരുമായി ഇവരുടെ സംഘടിത ഗ്രാമസേവനങ്ങളുടെ പിറകിൽ അപകടകരമായ ഏതോ ഗൂഢോദ്ദേശങ്ങളുണ്ടെന്നുകൂടി ഹരിഹരസിംഹൻ സംസാരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ആ സൂചന അദ്ദേഹത്തിനും ചില സംശയങ്ങൾക്കിടയാക്കി. എന്നാൽ പരമാർത്ഥത്തിൽ കിശോറിനോ അയാളുടെ സേവാസംഘത്തിനോ അങ്ങനെ എന്തെങ്കിലും ഗൂഢോദ്ദേശങ്ങളുണ്ടായിരുന്നില്ല.

ബ്രഹ്മചാരിയിൽനിന്നുകിട്ടിയ ശിക്ഷണവും നിർദ്ദേശങ്ങളും അനുസരിച്ച് ഗ്രാമങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ച് അക്ഷരജ്ഞാനമില്ലാത്ത ഗ്രാമീണരെ വയോജന നിർബന്ധിത വിദ്യാഭ്യാസത്തിനു പ്രേരിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. കേവലം കൃഷിക്കാരായ ഗ്രാമീണരിൽ മനുഷ്യക്തൃത്വാപേക്ഷിതമായ ധൈര്യവും ആത്മാഭിമാനവും വളർത്താൻ ശ്രമിച്ചു. എന്തിനും അക്ഷരജ്ഞാനം ആവശ്യമാണല്ലോ. അവർ

തമ്മിൽ മിഥ്യാ ഭയവും അവിശ്വാസവും വച്ചുപുലത്താതിരിക്കണമെങ്കിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള പരിപാടികൾ നടപ്പിലാക്കിയേ കഴിയൂ. ആരോഗ്യം, ഗ്രാമശുചീകരണം, സഹവർത്തിത്വം, ഐകമത്യം, മുതലായ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ച് അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട നടപടികളും ഗുണദോഷവിചിന്തനങ്ങളും അടങ്ങിയ ലഘുലേഖകളും ലഘുഗ്രന്ഥങ്ങളും അച്ചടിച്ചു അവർക്കു വിതരണംചെയ്തു. യുവാക്കന്മാർ ഒത്തുചേർന്നുടെയ്നിൽ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള ഗ്രാമസേവാസമിതിക്കു യഥായോഗ്യം സാമ്പത്തികസഹായങ്ങളും കിട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. കിശോറിന്റെ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ വിശ്വസിച്ച് പല ധനവാന്മാരും കഴിവുള്ളതുകകൾ സംഭാവനനൽകിവന്നു. കിശോറിന്റെയും സഹപ്രവർത്തകരുടേയും പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഗ്രാമങ്ങളുടെ മുക്കിലും മൂലയിലും കോളിളക്കംതന്നെയുണ്ടാക്കി. കിശോർ തന്റെ ഗ്രാമത്തിൽതന്നെ സമിതിയുടെ ഒരുപകേന്ദ്രം സ്ഥാപിച്ചു. ഇതൊക്കെക്കണ്ട് സഹിക്കാൻകഴിയാതെ ഹരിഹരസിംഹൻ നേരെ പോലീസ് സ്റ്റേഷനിലെത്തി. ഇൻസ്പെക്ടരോട് ഇതൊക്കെ കേവലം ഉപജാപകവൃത്തികളാണെന്നും, ഇതുടനെ അമർച്ചചെയ്യേണ്ടതാണെന്നും നിർബന്ധിച്ചു. ഹരിഹരസിംഹന്റെ നിവേദനങ്ങൾ കേട്ടിട്ട് അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം മറുപടിനൽകി:

"അങ്ങുപറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. അങ്ങും ഒരിൻസ്പെക്ടറായിരുന്നില്ലേ? ഞാനെത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും ഈ സേവാസമിതിപ്രവർത്തനങ്ങൾ നിയമവിരുദ്ധമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. നേരേമറിച്ച് അതെല്ലാം നിയമവിരുദ്ധപ്രവർത്തനങ്ങളാണെങ്കിൽ അങ്ങയുടെ പുത്രനായ കിശോ

രും അതിലുൾപ്പെട്ടവനല്ലേ?"

ആവേശഭരിതനായി ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു: "നിയമത്തിന്റെമുമ്പിൽ എനിക്കു പുത്രനെന്നോ മിത്രമെന്നോ ഉള്ള ചിന്തയില്ല പോലീസ്മാനവലിൽ തന്നെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതെന്താണെന്നുനോക്കൂ! നാം പോലീസുദ്യോഗസ്ഥന്മാരാണ്. നമുക്കു നിയമാനുസരണമുള്ള അധികാരങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കണം"

ഇൻസ്പെക്ടർ ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞത് രസിക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ട് ശ്രുതിമാറി. പക്ഷേ ഹരിഹരസിംഹൻ അതു വകവയ്ക്കാതെ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "താങ്കൾ എന്നെ സഹായിക്കുമോ?"

അല്പം വെറുപ്പോടുകൂടി യുവാവായ ഇൻസ്പെക്ടർ മറുപടിനൽകി. "അങ്ങയുടെ ഉദ്ദേശങ്ങളെന്താണ്?"

ഹരിഹരസിം:-ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നത് (അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും തിരിഞ്ഞുനോക്കി പതുക്കെ) ഈ തെണ്ടിപ്പിള്ളേരെയെല്ലാം പിടിച്ച് ജയിലിൽ അടയ്ക്കണമെന്നാണ്. സർക്കാരിനോടു നന്ദിയുണ്ടെങ്കിൽ..."

ഇൻ:-അങ്ങ് പറഞ്ഞതൊന്നും എനിക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ല. ഇത്തരം ഗ്രാമോദ്ധാരണപ്രവർത്തനങ്ങൾ അതിന്റെ പരിപാടികൾ സദുദ്ദേശങ്ങളോടുകൂടിയാണോയെന്നുനോക്കിച്ച് അംഗീകാരം നൽകുകയും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ആണ് ഗവൺമെൻറു ചെയ്യുവരുന്നത്.

അതുകേട്ട് ഹതോത്സാഹനായി ഹരിഹരസിംഹൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "ഗവൺമെൻറിന്റെ ബുദ്ധിക്കുതന്നെ തകരാറുപറ്റി. താങ്കൾതന്നെ ഒന്നാലോചിച്ചു നോക്കൂ!

ഈ പിള്ളേർ ഗ്രാമങ്ങളിൽ അരാജകത്വം വളർത്തുകയല്ലേ? ഇതുകണ്ടിട്ടും ഗവമ്മെൻറ് കണ്ണടക്കുന്നു എൻെറ കാലത്തിങ്ങനെയുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളെ നിർദ്ദയം തടഞ്ഞിരുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള ദ്രോഹികളെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിൽ യാതൊരുദാക്ഷിണ്യവും കാണിച്ചിരുന്നില്ല."

ഈ പ്രസ്താവനകൾ ഇൻസ്പെക്ടർക്ക് അശേഷം രസിക്കാതായി. നീരസഭാവത്തിൽതന്നെ അദ്ദേഹം വീണ്ടും ചോദിച്ചു. "മര്യാദക്കാരായ കുട്ടികാരോടൊപ്പം നിങ്ങളുടെ സ്വന്തം മകനെ ജയിലിലടയ്ക്കണമെന്നുതന്നെയാണോ നിങ്ങൾ ശഠിക്കുന്നത്? നിങ്ങൾ ഇത്രനാളും സ്നേഹിച്ചുവളർത്തി. അനേകായിരംരൂപാ ചെലവുചെയ്തു പഠിപ്പിച്ചു ബിരുദധാരിയുമാക്കി. ആ സ്വന്തം മകനെ ദ്രോഹകുറ്റം ചുമത്തി ജയിലിലാക്കി കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതിനുതന്നെ തയാറെടുക്കുകയാണോ? അയാൾ നിങ്ങളുടെ പുത്രൻതന്നെയല്ലേ?"

ഇതുകേട്ട് ഹരിഹരസിംഹന് ലജ്ജതോന്നി. പക്ഷെ അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രകൃത്യായുള്ള സ്വഭാവംകാരണം ആ ലജ്ജാഭാവം പുറമേ പ്രകാശിച്ചില്ല. ലജ്ജിക്കാതിരുന്നതിൽ ദു:ഖത്തിനും ഇടവന്നില്ല. അദ്ദേഹം വീണ്ടും ഇൻസ്പെക്ടരോട് പറഞ്ഞു.

"കർത്തവ്യത്തിനാണ് മഹത്വം. ഒരു ഇൻസ്പെക്ടർ എന്നനിലയിൽ അഭിമാനപൂർവ്വം 17-18-വർഷം ഞാൻ ഗവമ്മെൻറിനേ സേവിച്ചു. ഇന്നു നിങ്ങളുടെ ഈ സംസാരംകേട്ടിട്ട്, നിങ്ങൾ അവരുടെ പക്ഷംപിടിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കരുതിപ്പോകുന്നു. നിങ്ങളുടെ അധികാരപരിധി

യിലുള്ള ഈ ഗ്രാമത്തിൽ ഇന്നുനടക്കുന്ന ഉപജാപകവൃത്തികൾ കേവലം ഗ്രാമോദ്ധാരണ പ്രവർത്തനങ്ങളാണെന്ന് സ്വയം സമർത്ഥിക്കുകയുംചെയ്യുന്നു. വിദ്യാഭ്യാസപ്രചരണത്തിനു ഗവർമ്മെൻറ് വേണ്ടത്ര സ്കൂളുകൾ തുറന്നിട്ടുണ്ട്. അവയൊന്നും പര്യാപ്തങ്ങളല്ലെന്നുവരുത്തി ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അസ്വസ്ഥത വളർത്തുകയാണ് പിള്ളേരുടെ തൊഴിൽ."

എന്നിട്ടും ഇൻസ്പെക്ടർ മൌനമവലംബിച്ചതേയുള്ളൂ. ഹരിഹരസിംഹൻ കോപിതനായി അവിടെനിന്നും ഇറങ്ങിപ്പോയി. വീട്ടിൽച്ചെന്നതിനുശേഷം പോലീസ് വകുപ്പിന്റെ മേലധികാരികളുടെപേർക്ക് നീണ്ട പരാതികൾ എഴുതുന്നതിനാരംഭിച്ചു. ആ ഹർജികളിൽ അവിടത്തെ ഇൻസ്പെക്ടർ പ്രതിപക്ഷംനിൽക്കുന്നവനും സദാ അലസനും; ഉത്തരവാദബോധമില്ലാത്തവനും ആണെന്നു ഊന്നിപറഞ്ഞിരുന്നു. ഹർജികൾ തയാറാക്കി കണ്ണടയെടുത്തു മേശപ്പുറത്തുവച്ചിട്ട് അദ്ദേഹം സാഗതമായിപറഞ്ഞു:

"ഇവന്മാരെയെല്ലാം കുറഞ്ഞതു ഏഴേഴുകൊല്ലമെങ്കിലും ജയിലിലടപ്പിച്ചേ ഞാനടങ്ങുകയുള്ളൂ. ഇവർ സർക്കാറിന്റെ സൽഭരണത്തെ അവഹേളിക്കുന്നു. ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ അതിനു സമ്മതിക്കുകയില്ല."

പ്രതികാരേച്ഛയോടുകൂടിത്തന്നെ ഹരിഹരസിംഹൻ നീണ്ട മൂന്നാലു ഹർജികൾ തയാറാക്കി. അതിൽ താൻ ഒരു പോലീസിൻസ്പെക്ടരായിരുന്നുവെന്നും നിർഭാഗ്യവശാൽ ആ സ്ഥാനംനഷ്ടപ്പെടാനിടയാകുകയാണുചെ

യ്യതെന്നും, നന്ദിപൂർവം നിയമപരിപാലനം നിവർഹി
ച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും പ്രത്യേകം കാണിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇന്നും
സർക്കാരിന്റെ ഒരു എളിയസേവകനാണ്. ഈ ദ്രോഹ
പ്രവർത്തകസംഘത്തിന്റെ ഒരു സജീവപ്രവർത്തകൻ ത
ന്റെ മകൻതന്നെയാണ്. എന്നാൽ നിയമവും ന്യായ
വും അനുസരിച്ച് അവന്റെ പ്രവർത്തി സാധൂകരിക്കുക
തനിക്കിഷ്ടമുള്ള കാര്യമല്ല. ഗവർമ്മെൻറിന്റെ ഭരണ
ത്തെ തകിടംമറിക്കുന്നതിനു തയാറാകുന്നവൻ ആരുമാ
യിക്കൊള്ളട്ടെ, അവൻ നിയമാനുസരണം ശിക്ഷാർഹൻ
തന്നെയാണ്. നിയമപരിപാലനത്തിൽ പുത്രനെന്നോ
മിത്രമെന്നോ താൻ നോക്കിയിട്ടില്ല. എന്നിങ്ങനെയെ
ല്ലാം എഴുതിതീർത്തു ഭദ്രമായി കവറിലടച്ചു.

മറ്റുചില ചില്ലറക്കാര്യങ്ങൾ ചെയ്തീർത്തു. പട്ട
ണത്തിലേക്കു പോകാനൊരുങ്ങി. പോകാനിറങ്ങുന്നതി
നുമുമ്പായി കിശോർ അവിടെ വന്നുചേർന്നു. കോപവും
നീരസവും കലർന്നഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹം കിശോറിനെ
വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. "നിന്റെ ഉപജാപകവൃത്തികൾ എ
ല്ലാം എനിക്കറിയാം. ഒന്നും എന്നിൽനിന്നും മറയ്ക്കാ
മെന്നു കരുതേണ്ട."

കിശോർ ഗൌരവത്തോട്ടുകൂടി അദ്ദേഹം പറഞ്ഞ
തു എന്താണെന്നറിയാതെ കേവലം പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊ
ണ്ടു മറുപടി നൽകി. "അവിടുന്നു വായുമണ്ഡലത്തിൽക്രൂ
ടിയാണു കുതിരസവാരി ചെയ്യുന്നത്. ലോകത്തിലെ എ
ല്ലാ നല്ലകാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചും അങ്ങേയ്ക്കു നിന്ദയാണുണ്ടാ
യിരിക്കുന്നത്."

"നീ എന്തുപറഞ്ഞു?" എന്നു ക്രുദ്ധനായി ചോദി

ച്ചുകൊണ്ടദ്ദേഹം തുടർന്നു. "ഞാൻ പതിനെട്ടു വഷ്ക്കാലം ഇൻസ്പെക്ടരായിരുന്നില്ലേ? നിന്നെപ്പോലുള്ള പിള്ളരെയെല്ലാം എനിക്കു തിരിച്ചറിയാൻ പാടില്ലെന്നോ? ഇന്നും ഞാൻ ആ കസേരയിൽ ഇരുന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെയെല്ലാം ഈ പ്രവൃത്തിയുടെ ഫലം എന്റെ പേനകൊണ്ടുതന്നെ തരുമായിരുന്നു."

ഇതുകേട്ടപ്പോഴും കിശോറും വികാരഭരിതനായെങ്കിലും വിനയപൂർവ്വം പിതാവിനോടു പറഞ്ഞു. "ബാബുജീ! അങ്ങു മനുഷ്യത്വത്തെ ബഹുമാനിക്കൂ! അങ്ങു ഗൌരവപൂർവ്വം ഉരുവിട്ടുന്ന ആ പദം അപകടംനിറഞ്ഞതുതന്നെയായിരുന്നു. അങ്ങു പതിനെട്ടുവഷ്ം ആ പദം അലങ്കരിച്ചതിന്റെ ഫലമായി അങ്ങയുടെ മനുഷ്യത്വം നശിച്ചു."

ഹരിഹരസിംഹൻ ക്രോധാവേശത്താൽ "ഞാൻ... ഞാൻ നിങ്ങളെയെല്ലാം ജയിലിൽ അടപ്പിച്ചേ ഇനി എന്തും ഭാവമുള്ളൂ" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ടെന്റിലേക്കുതന്നെ തിരിച്ചു.

അദ്ധ്യായം പതിനാലു്

ക്രമേണ ബേലയ്ക്കു് മി: സെന്നിന്റെ ബാഹ്യവും ആന്തരികവുമായ ശ്രുപവൈകൃതങ്ങൾ അനുഭവപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാമീപ്യവും സാന്നിദ്ധ്യവും അവൾക്കസഹ്യങ്ങളായിത്തീർന്നു. തന്റെ ആനന്ദത്തിനുപകരം അസുഖം വളർന്നു. എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തെ ആട്ടിപ്പായിക്കാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല.

ഒരുദിവസം അദ്ദേഹം ബേലയോടു ചോദിച്ചു:

"റാണീ! നീ ബേൽവൃക്ഷത്തിന്റെ പഴംതിന്നിട്ടുണ്ടോ?"

ബേല: "എത്രയോതവണ! ഞങ്ങളുടെ തോട്ടത്തിൽ ആ വൃക്ഷങ്ങൾ ധാരാളം ഉണ്ട്"

ഒരു ദീർഘനിശ്വാസംവിട്ടുകൊണ്ടു് സെൻ വീണ്ടും ചോദിച്ചു:

"അതിലെ പഴുതപഴങ്ങൾ അടർത്തിയെടുക്കാതിരുന്നാൽ, അവ വീണ്ടും പച്ചയായിത്തീരും. അതു നിനക്കറിയാമോ?"

ബേല: "എന്തുകൊണ്ടറിഞ്ഞുകൂടാ? ഞാനെത്രതവണ കണ്ടിട്ടുണ്ട്"

സെൻ: "ഇതുതന്നെയാണു കന്യകമാരുടെ കാര്യത്തിലുമുള്ള രഹസ്യം. പ്രേമത്തിന്റെ ചരമസീമയിലെത്തിയിട്ടും കാമുകൻ കാമുകിയെ വിവാഹംകഴിക്കാതിരു

ന്നാൽ അവളിൽ മൂത്തീകരിച്ച പ്രേമം വീണ്ടും തളിർക്കുകയും പച്ചപിടിക്കുകയുംചെയ്യും"

ബേല സെന്നിന്റെ വ്യംഗാർത്ഥസൂചകമായ ഈ ഉപമയുടെ പൊരുൾ മനസ്സിലാക്കി ശ്രുണ്ടിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു. "വിവാഹം! ഛീ! വിവാഹത്തെ ഞാൻ വെറുക്കുന്നു. വിവാഹം—ഏതൊരു സ്ത്രീയുടേയും സ്വീതന്ത്ര്യത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നു. ആ പരാധീനത ഏതവസ്ഥയിലും അവർക്കു സുഖപ്രദമല്ല. മി. സെൻ! ആ അടിമത്തം ഒട്ടും അഭിലഷണീയമല്ല."

ബേലയുടെ നിന്ദാനിർഭരമായ മുഖത്തേക്കു തുറിച്ചു നോക്കിയ സെന്നിനോടായി അവൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "ജീവിതംമുഴുവൻ ഒരു പുരുഷന്റെ അടിമയാകുക കേവലം മൌഢ്യമല്ലെങ്കിൽ പിന്നെയെന്താണ്? ഞാൻ തുറസ്സായ വായുവിൽ ഉത്സാഹഭരിതയായി ജീവിക്കുവാനാണിഷ്ടപ്പെടുന്നത്. അതോർക്കുവാൻകൂടി വിഷമം. നിങ്ങളാവിഷയത്തേക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കാതിരിക്കൂ! അതു പഴയകാട്ടാളന്മാരുടെ ഇടയിലുള്ള സംസ്കാരമാണ്. പരിഷ്കാരത്തിന്റെ മണിമേടയിൽ സുഖിക്കുന്ന യൂറോപ്യന്മാരുടെ വിവാഹസമ്പ്രദായം എങ്ങനെയെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമോ?"

ബേലയുടെ പരിഷ്കൃതാശയങ്ങളുടെമുമ്പിൽ മി: സെന്നിന്റെ പരിമിതമായ പരിജ്ഞാനം തലകുനിച്ചു. അല്പബുദ്ധിയായ സെന്നിന് നവീന തീയറികളെപ്പറ്റിയെന്തറിയാം? അദ്ദേഹം ഒരു കുബേരയുവാവാണെന്നമാത്രമേയുള്ളൂ. സെൻ ഒന്നും മിണ്ടാതിരുന്നതുകണ്ട ബേല വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"അത്യന്താപേക്ഷിതമായ ആവശ്യംവരുമ്പോഴല്ലാതെ ഒന്നിനെക്കുറിച്ചും ചിന്തിച്ചു തലപുണ്ണാക്കേണ്ട. അതു കേവലം വിഡ്ഢിത്തമാണ്. വിവാഹം ജീവിതത്തിന്റെ അത്യന്താപേക്ഷിതമായ ഒരാവശ്യമെന്നു പറയുകവയ്യ. ദുഷിച്ചുപാരമ്പര്യങ്ങൾ കണ്ണടച്ചനുകരിക്കുക അന്ധതയാണ്."

മി: സെൻ:-എനിക്കു അത്തരംകാര്യങ്ങളോടു തീരെ വെറുപ്പാണ്. സ്വതന്ത്രമായി ജീവിക്കണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നവർ വിവാഹം അശേഷം ഇഷ്ടപ്പെടുകയില്ല.

ആവേശഭരിതനായി മി: സെൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞെങ്കിലും മനസാ പശ്ചാത്തപിച്ചു. ബേല ചാറർജിയുടെ ഏകപുത്രിയും, കേവലം ലുബ്ധനായ അദ്ദേഹം വമ്പിച്ച ധനവാനുമാണെന്നുള്ളതുമാണ് ബേലയുടെ മഹത്വമെന്നു് സെൻ കണ്ടുപിടിച്ചു. ചാറർജി വിഖ്യാതനായ ഒരു ബാരിസ്റ്ററും, മാസംതോറും അനേകായിരംരൂപാ വരവുമുള്ളയാളുമാണ്. മി. സെൻ വീണ്ടും പ്രകൃതത്തിലേക്കു കടന്നു:

"എന്നാൽ ബേലാ! പ്രേമപൂർണ്ണങ്ങളായ രണ്ടു ഹൃദയങ്ങളെ ക്രൂടിയിണക്കുന്ന രേഖ പരസ്യപ്പെടുത്തുകയാണു വിവാഹം. ആ സത്യം ലോകത്തിന്റെ മുമ്പിൽ നാമെന്തിനു മറയ്ക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നു?"

ബേല വീണ്ടും നിഷേധസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു: "ഞാനതേപ്പറ്റി കേൾക്കാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. സമ്പാദിക്കുക, തിന്നുക, സുഖിക്കുക, ഈ സിദ്ധാന്തമാണ് യൂറോപ്പിൽ ഇന്നു പ്രചാരമുള്ളത്. അവിടത്തെ ജീവിതത്തോ

ടൊ അവരുടെ പ്രേമത്തിന്റെ നേരേയോ അങ്ങേയ്ക്കു സന്ദേഹമുണ്ടോ?"

മി. സെൻ:-വൈവാഹിക ജീവിതത്തെസംബന്ധിച്ചു യൂറോപ്യന്മാരും പെട്ടെന്നു നിഷേധിക്കുകയില്ല. പിന്നെ സംസ്കാരംകൊണ്ടു നാം ഹിന്ദുക്കളുമല്ലേ?

ബേല മേശപ്പുറത്തു കൈയ്യടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഹിന്ദുവായതുകൊണ്ടെന്താണു്? ഹിന്ദുത്വത്തിന്റെ ദോഷങ്ങളെ കെട്ടിപ്പിടിച്ചാശ്ലേഷിക്കുന്നതിനെനിക്കു ഇഷ്ടമില്ല. കരിമ്പിന്റെ രസം ആസ്വദിക്കുവാനെനിക്കു ആസക്തിയുണ്ടു്. എന്നാൽ അതിന്റെ ചണ്ടി ചവച്ചിറക്കുക എന്നാലാവില്ല. നിങ്ങൾ ഹിന്ദുവായിരിക്കു! പക്ഷേ ഹിന്ദുത്വത്തിന്റെ ദോഷങ്ങളെ കണ്ണടച്ചനുകരിക്കുക വിഡ്ഢിത്തമാണു്"

അവർ ഇങ്ങനെ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ കിശോർ അവിടെയെത്തി. ബേല സെന്നുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നുകണ്ടു് അകത്തേക്കു കയറാൻ മടിച്ചു് വരാന്തയിൽതന്നെ നിന്നു

കിശോർ അവിടെവന്നിട്ടു് അഞ്ചാറുമാസമായി. കിശോറിനെ കണ്ടപ്പോൾ ആനന്ദവും ഉത്സാഹവുംകൊണ്ടു് മതിമറന്ന ബേല പറഞ്ഞു:

"അതു്? കിശോർബാബുവോ? വരൂ! വരൂ! അകത്തേയ്ക്കു വരൂ!"

വാതിൽകർട്ടൻ മാറിക്കൊണ്ടു് കിശോർ മുറിയിലേക്കു പ്രവേശിച്ചു. അയാളുടെ ഗാംഭീര്യമുറിയ മുഖത്തു ആത്മതേജസ്സും സന്തോഷവും കളിയാടുന്നുണ്ടായിരു

ന്നു. അസൂയയും നീരസവും കലർന്ന ഭാവത്തിൽ സെൻ കിശോറിന്റെ മുഖത്തേക്കുതന്നെ നോക്കി. നേരേമറിച്ച് കിശോറിന്റെ ആഗമനം ബേലയെ ഉത്സാഹഭരിതയാക്കി. അവളുടെ മുഖത്ത് പ്രസന്നത കളിയാടി.

കിശോർ ഒരു കസേരയിലിരുന്നുകൊണ്ട് ബേലയോടായി ചോദിച്ചു:

"ബേലയ്ക്ക് നല്ല സുഖമില്ലെന്നു തോന്നുന്നല്ലോ?"

ബേലയുടെ ഹൃദയം ക്രമാതീതമായി തുടിച്ചു. അവൾ അതിനു മറുപടിയായി പറഞ്ഞു:

"പറയത്തക്ക രോഗമൊന്നുമുണ്ടായില്ല. എങ്കിലും എന്തോ ഒരസുഖം."

ഇതു പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും അവളുടെ മുഖം ഗാംഭീര്യംകൊണ്ടു ചുവന്നു.

കിശോർ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഈ വേദാന്തങ്ങളൊന്നും കേൾക്കാനെനിക്കു താല്പര്യമില്ല. നിങ്ങളൊരിക്കലും നിരാശയാകുവാനിടയില്ലെന്നാണെന്റെ വിശ്വാസം"

"മി. കിശോറിനു വേദാന്തത്തോടത്ര വെറുപ്പാണെന്നു തോന്നുന്നല്ലോ?" മി. സെൻ ഇടയ്ക്കുകയറി ചോദിച്ചു.

കിശോർ സെന്നിന്റെനേർക്കു തിരിഞ്ഞുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അങ്ങനെയല്ല മി: സെൻ! ഞാൻ കേവലം ദർശനശാസ്ത്രത്തിൽ വിശ്വസിക്കുന്ന ഒരു ഗവേഷണവിദ്യാർത്ഥിയാണ്. നിങ്ങളെല്ലാം ഇങ്ങനെ നിരാശാവാദികളായി

ത്തീരുകയാണെങ്കിൽ ലോകത്തിലെ സാധാരണക്കാർക്ക് എന്താണൊരു സുഖം?"

കിശോറിന്റെ ഈ വ്യംഗ്യാർത്ഥസൂചന മി: സെന്നിനെ കുണ്ഠിതപ്പെടുത്തി. അല്ലെങ്കിൽതന്നെയും മി: സെന്നിനു കിശോറിനോട് ഈർഷ്യയുണ്ട്. നീരസവും കുടിലതയുംകലർന്നസ്വരത്തിൽ മി: സെൻ ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങൾ ഒരു പക്ഷേ മിസ് ബേലയെ ലക്ഷ്യമാക്കിയാണോ ഇങ്ങനെ സംസാരിക്കുന്നത്?"

'മിസ്' എന്നാ ശബ്ദംകേട്ടപ്പോൾ കിശോറിന്റെ ഹൃദയം ആനന്ദംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. ബേല മിസ്സ് ആയിട്ടില്ല. ശ്രീമതിമാത്രമാണിപ്പോഴെന്നു കിശോറിനറിയാം. അയാൾ തന്റെ ആനന്ദം അമർത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഇല്ല, ഇല്ല, ഈ വാദവിവാദത്തിൽ ബേലാദേവിയെ ഉൾപ്പെടുത്തണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല ജീവൽപ്രശ്നങ്ങളായ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കുവാനാണെനിക്കിഷ്ടം. മനുഷ്യനും മൃഗവുമായി കേവലം..."

ബേല ഭയചകിതയായി പറഞ്ഞു:

"കിശോർ! നിങ്ങൾക്കു വന്ദനം. പരിതഃസ്ഥിതികളെ എന്തിനു ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നു?"

കിശോർ അതുകേട്ടു ചിരിച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞു. "ബേലാദേവി! പരിതഃസ്ഥിതികളെ മധുരമാക്കുവാനും ഞാനാളല്ല. വെള്ളംവറ്റിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കുളത്തിൽ മത്സ്യത്തിനു ജീവിക്കാനാവില്ല."

ബേല:-നിങ്ങളം ശീതളജലംപോലെയാണെന്നാ ണെനിക്കു തോന്നിയിട്ടുള്ളതു്.

ഇതുകേട്ട് പല്ലിരുമ്മിക്കൊണ്ടിരുന്ന മി: സെൻ അവസരംകണ്ടുപറഞ്ഞു:

"വന്ദനം! ബേലാറാണീ! നിങ്ങളം കിശോറിന്റെ സംസാരത്തിൽ ശ്രദ്ധാലുവായി കണ്ണന്നതിൽ എന്റെ കൃതജ്ഞത!"

കിശോർ:-മി: സെൻ! നിങ്ങളംക്കെന്നോടിത്രമാത്രം സ്നേഹംതോന്നിയതിൽ ഞാൻ കൃതജ്ഞതയുള്ളവനാണ്. എന്നാൽ ഇപ്പോളം ഒരു പ്രത്യേക കാര്യം സംസാരിക്കുവാനാണു ഞാൻ വന്നതു്. സ്നേഹത്തെക്കുറിച്ചു വാദവിവാദംനടത്താനല്ല.

ബേലയുടെ ഹൃദയം അകാരണമായി ക്കുടുതൽമിടിച്ചു. അവളം പരിഭ്രാന്തയെപ്പോലെ പറഞ്ഞു.

"വിശേഷിച്ചു്.....ഉദ്ദേശം....."

മി: സെൻ പോകാനാണുഭാവിച്ചതെങ്കിലും, ജിജ്ഞാസുവേപ്പോലെ വീണ്ടും കസേരയിൽതന്നെ ഇരുന്നു. കിശോറിനോടായി പറഞ്ഞു: "എന്താണുദ്ദേശം? ഞങ്ങളംക്കു കേൾക്കത്തക്കതാണോ?"

മി: സെൻ ബേലയെക്കൂടി ഉൾപ്പെടുത്തി ഞങ്ങളം എന്ന ശബ്ദംപ്രയോഗിച്ചതു് ബേലയ്ക്കു തീരെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ലാ.

അങ്ങനെ സെന്നിന്റെ പാർശ്വവത്തിയായിനില്ക്കാൻ ബേല തയാറില്ല. ആ അപമാനം സഹിക്കാനാവാതെ അവളം നീരസത്തോടുകൂടിത്തന്നെ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾക്കു വേണമെങ്കിൽ കേട്ടുകൊള്ളു! എനിക്കു കേൾക്കാനിഷ്ടമില്ല. വളരെദിവസങ്ങൾക്കുടിയാണ് ഇന്നു കിശോർബാബു വന്നിരിക്കുന്നത്. അദ്ദേഹം വന്ന കാര്യങ്ങൾ സംസാരിക്കട്ടെ! ഭാവിപ്രവർത്തനങ്ങൾ ആസൂത്രണംചെയ്യാനുമുണ്ടാകും"

താൻ കഴിയുന്നതുവേഗം പോകുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നാണവൾ പറഞ്ഞതിന്റെ സാരമെന്ന് മി: സെൻ പെട്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കി. കസേരയിൽനിന്നെഴുനേറ്റുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"പൊന്നുരുക്കുന്നിടത്തു പൂച്ചയ്ക്കെന്തുകാര്യം? നിങ്ങളിരുന്നു സംസാരിക്കൂ! ഞാനിറങ്ങട്ടെ!"

ബേല കുറേക്കുടി നീരസഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"അങ്ങേയ്ക്കു പോകാം. പക്ഷേ അങ്ങയുടെ നാവിൽ നിന്നും പുറപ്പെട്ട ഈ ഉപമ അങ്ങേയ്ക്കു ഭ്രഷണമല്ല. അങ്ങയുടെ തീഷ്ണബാണങ്ങൾക്കു ശരവ്യമാകാൻ അർഹനല്ലാത്ത ഒരു വ്യക്തിയെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഇങ്ങനെ പ്രയോഗിക്കാനങ്ങേയ്ക്കു യാതൊരധികാരവുമില്ല." എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് രോഷത്തോടുകുടി ബേല മി: സെന്നിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കുതന്നെ തുറിച്ചുനോക്കി.

സ്വതേ ഗാംഭീര്യംതുളുമ്പുന്ന കിശോറിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കുതന്നെ മി: സെൻ ദൃഷ്ടിയുറപ്പിച്ചു. ആ രംഗം അതിൽക്കുടുതൽ വഷളാകരുതെന്നുകരുതി കിശോർ ബേലയോടായി പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ തൊഴാം. നിങ്ങൾ ഈ രംഗം ഇനിയെങ്കി

ലും ക്ഷുബ്ധമാക്കാതിരിക്കൂ!"

കിശോർ ഇതുയും പറഞ്ഞതുകേട്ട് മി: സെന്നും ബേലയും അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾ വിദൂരതയിലേക്കയച്ചു കൊണ്ട് മൌനംപൂണ്ടു.

അദ്ധ്യായം പതിനഞ്ച്

ലോകത്തോടുതന്നെ പിണങ്ങിപ്പോകുന്നഭാവത്തിൽ പോകാനായി എഴുനേറ്റ മി: സെന്നിനോടായി ബേല ചോദിച്ചു.

"എന്താ അങ്ങുപോകുകയാണോ?"

മി: സെൻ:-അതെ.

തന്റെ മനസ്സിൽ തിങ്ങിയുയർന്ന വെറുപ്പ്, ഇത്ര ചുരുങ്ങിയ ഒരു മറുപടിയിൽക്കൂടി പ്രകടമാക്കിക്കൊണ്ട് മി: സെൻ അവിടെനിന്നും യാത്രയായി. കിശോറിനു തന്റെ ഒരു വലിയ ഭാരം ഒഴിഞ്ഞതായിതോന്നി. ബേല താനിരുന്നകസേര കിശോറിന്റെ അടുത്തേയ്ക്കു വലിച്ചിട്ടു കിശോറിന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കിശോർബാബു! നിങ്ങൾക്കെന്തു പറ്റി? ഈ ഭാവവ്യത്യാസത്തിനെന്താണു കാരണം? നിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും നിഗ്രഹമായ ഒരു വേദന ബഹിർഗമിക്കുന്നതായി മുഖഭാവത്തിൽക്കൂടി കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. നിങ്ങൾക്കെന്തു സംഭവിച്ചു മി: കിശോർ! എന്താണു് ഞാൻ..നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഒന്നും ചെയ്യുന്നില്ലെന്നുണ്ടോ?"

കിശോർ ചിന്തയിൽനിന്നു ഞെട്ടിയുണർന്നവനേപോലെ പറഞ്ഞു

"മാറിയെന്നോ? അല്ലെങ്കിൽ....അതെ...പട്ടണത്തിൽ കുറെ അലഞ്ഞുതിരിയേണ്ടതായിവന്നു."

ബേല:-അലഞ്ഞുതിരിഞ്ഞുവെന്നോ? എന്താണു ഉദ്യോഗമന്വേഷിച്ചോ? ഞാനങ്ങനെയല്ല മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നതു്.

ചിരിച്ചുകൊണ്ടു കിശോർ പറഞ്ഞു.

"ഉദ്യോഗമോ? ഭാഗ്യംകെട്ട എനിക്കതിലാശയേയില്ല. എന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധംതന്നെനടക്കുന്നുണ്ടു്. അതിന്റെ വളർച്ച എന്റെ ഊണും ഉറക്കവും കൂടി നശിപ്പിക്കുന്നു. ഈ പരക്കംപാച്ചിൽ വ്യർത്ഥമെന്നു സ്വസ്ഥത നശിക്കുമെന്നാശിച്ചു. പക്ഷേ എങ്ങും വിശ്രമംകിട്ടുന്നില്ല. മനസ്സു് ഒന്നിലും ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നില്ല.

ബേല:-മുമ്പു് നിങ്ങളുടെ മുഖത്തു് പുഞ്ചിരി കളിയാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. സ്വതസിദ്ധമായ ആ പുഞ്ചിരി ഇന്നു കാണ്മാനേയില്ല.

ഇതുകേട്ടു് ഒരുദാസീനഭാവത്തിൽ കിശോർ മറുപടിയായി പറഞ്ഞു.

"ബേലാ! നീ പറഞ്ഞതു ശരിയാണു്. ഇന്നു ചിരിയേയവരുന്നില്ല. ചിരിക്കാൻ ശ്രമിക്കുമ്പോഴോ? ചിരിയെക്കാൾനല്ലതു കരച്ചിലാണെന്നു തോന്നിപ്പോകും. എന്റെ മനോഭാവങ്ങളെ പ്രതിനിധീകരിക്കാൻ ഇന്നു ചിരിക്കുപോലും കഴിയുന്നില്ല. അതെ കരച്ചിൽ ഇന്നെന്റെ സഹചാരിയാണു്. എന്റെ മനോഭാവങ്ങൾ പ്രതിനിധീകരിക്കാൻ കരച്ചിലിനേ കഴിയൂവെന്നായി. കരയുവാൻപോലും ഇടകിട്ടുന്നില്ലെന്നുള്ളതാണു ദു:ഖം. ഇന്നു കരയുവാൻപോലും സ്വസ്ഥതയില്ലെന്നു വന്നിരിക്കുന്നു."

ബേല:-മി: കിശോർ! ലോകം സിദ്ധാന്തങ്ങളെ ആ

ധാരമാക്കിയല്ല നടക്കുന്നത്. ആനന്ദം, സുഖാനുഭൂതി; അതാണു ജീവിതത്തിന്റെ പരമസാഫല്യം" ബേല പറഞ്ഞതുകേട്ട് കിശോർ ചിന്താകുലനായി അയാളുടെ മുഖത്തു ഗാംഭീര്യംനിഴലിച്ചു. എന്തു്? പരമാർത്ഥത്തിൽ ആനന്ദം, സുഖാനുഭൂതി അതാണോ ജീവിതത്തിന്റെ പരമസാഫല്യം?

കിശോർ ചിന്താകുലനായതുകണ്ടു ബേല വീണ്ടുംപറഞ്ഞു.

"നിങ്ങടെ ആദർശവാദം ഉരുവിട്ടന്നല്ലോ? അതു എന്താണു്? ആ സിദ്ധാന്തംതന്നെ എന്താണെന്നു സ്പഷ്ടമായഭാഷയിൽ ആരെങ്കിലും നിർവചിച്ചിട്ടുണ്ടോ? ജീവിതം ക്ഷണംപ്രതി വിനാശത്തിലേക്കു കുതിക്കുകയാണ്. അതിന്റെ ഗതിതടയാൻ ആർക്കുകഴിയും? ആ ഒഴുക്കിൽപെട്ടു നീന്തിത്തുടിക്കാതിരിക്കാൻ ഉപദേശിക്കാനാരുണ്ട്...?"

കിശോർ:-ബേലാ! നീ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ ഞാനാലോചിക്കുന്നതു്...

ബേല പെട്ടെന്നു കിശോറിന്റെ കയ്യുകടന്നുപിടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ ഇത്തരംവാദത്തിലിടപെടാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. കാരണം അതിനവസാനമില്ല. വരൂ! നമുക്കു് ജീവിതം ആനന്ദപൂർണ്ണമാക്കിത്തീർക്കുവാനുതകുന്ന സിദ്ധാന്തങ്ങളം സ്വീകരിക്കാം. നമ്മുടെ പരിശ്രമങ്ങളം കേവലം സുഖംകണ്ടെത്തുവാനും അതനുഭവിക്കാനും ആകട്ടെ!"

വിയർത്തു ചൂടുപിടിച്ച ബേലയുടെ കൈ സാവധാന

ത്തിൽ വിടുത്തിക്കൊണ്ടു കിശോർ പറഞ്ഞു.

"ബേലാ! ജീവിതത്തിന്റെ മുഖ്യമായ ഉദ്ദേശം, സമ്പാദിക്കുകയോ സുഖിക്കുകയോ അല്ലെന്നാണെന്റെ വിചാരം. നമ്മുടെ ചുറ്റും മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആക്രന്ദനങ്ങൾ എന്നെ അസ്വസ്ഥനാക്കുകയാണ്. ഞാൻ സ്വന്തമായി ഒന്നിനെക്കുറിച്ചും ചിന്തിക്കുന്നില്ല. ആ അവശരും അശരണരുമായ ദരിദ്രനാരായണന്മാരെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കുന്നതും പ്രവർത്തിക്കുന്നതും ആണ് മനുഷ്യന്റെ കർത്തവ്യമായിക്കരുതുന്നതു്."

ബേല:- ചിന്തിക്കുവാൻ, അവസാനമില്ലാതെ ചിന്തിക്കുവാൻമാത്രമായി കുറേപേർ ലോകത്തു പിറന്നിട്ടുണ്ട്. നാം ആക്രൂട്ടത്തിലല്ല മി: കിശോർ! അങ്ങനെയായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇങ്ങനെ ചിന്തിക്കുന്നതിലോ, കഷ്ടപ്പെടുന്നതിലോ അൽഭുതപ്പെടാനുമില്ല.

കിശോർ അലസഭാവത്തിൽ ഒന്നുംമിണ്ടാതിരുന്നതേയുള്ളു. ബേലയുടെ വാക്കുകൾ അയാളെ ചിന്താധീനനാക്കിയെന്നുതന്നെ പറയാം. എങ്കിലും വാദത്തിൽ തോറ്റുവെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ അയാൾ പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ ഞാനെന്താണു വേണ്ടതു്? ബേല നിർദ്ദേശിക്കൂ!"

കിശോറിന്റെ മുഖത്തുനിന്നും യാതൊരു വ്യവസ്ഥയുംകൂടാതെ ഉത്തരവാദിത്വം തന്നിലേയ്ക്കർപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പുറപ്പെട്ട വാചകം അവളിൽ സ്ത്രീത്വത്തിന്റെ പ്രാഭവം ഉണർത്തുവാൻ ഇടനൽകി. അവൾ പറഞ്ഞു:

"സർവധർമ്മാൻ പരിത്യജ്യമാമേകംശരണംവ്രജ!"

കിശോറിനു ചിരിഅടക്കാൻകഴിഞ്ഞില്ല. അയാൾ അറിയാതെ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുപോയി. സംശയഗ്രസ്തനായ ആ യുവാവ് ഇങ്ങനെ മനംതുറന്നു ചിരിക്കുന്നതുകണ്ടിട്ടു നാലഞ്ചുമാസമായി. ഈ ചിരിയിൽക്രൂടി അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽഘനീഭവിച്ചുപോയ ചിന്തകൾ അസ്തമിച്ചു.

കിശോർ പോകാനുള്ള ഭാവത്തിൽ എഴുനേറ്റതുകണ്ട് ബേലപറഞ്ഞു. "വേണ്ട നിങ്ങൾ വാക്കുതന്നിട്ടേ പോകാവൂ."

കിശോർ പരിഭ്രാന്തനെപോലെ പറഞ്ഞു. "ബേലാ; അതെങ്ങനെ? ഞാൻ വളരെദൂരം സഞ്ചരിച്ചു കഴിഞ്ഞ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും പിന്തിരിയുന്നതെങ്ങനെ? അപ്പോൾ ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നത് നിങ്ങൾ എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു" ബേല വിഷാദസ്വരത്തിൽ പെട്ടെന്നു ചോദിച്ചു. ഗൽഗദത്താൽ വാചകം മുഴുമിച്ചില്ല. അവൾ സാരിത്തുമ്പുകൊണ്ടു് കണ്ണുനീർ തുടച്ചു് അടുത്തമുറിയിലേക്കു പോയി കട്ടിലിൽകയറി കമിഴ്ന്നുകിടന്നു. അവൾക്കു ക്രമാതീതമായ സങ്കടംതോന്നി.

കിശോർ എന്തുചെയ്യണമെന്നറിഞ്ഞുകൂടാതെ ഒരു ശിശുവിനെപ്പോലെ അവൾ പോയവഴിയെ നോക്കി നിന്നു. അല്പം കഴിഞ്ഞു വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. ഒരു ചൂതുകളിക്കാരൻ കളിയിൽതോറ്റ് സർവ്വവും നഷ്ടപ്പെട്ടു മടങ്ങിപോകുന്നപോലെയാണ് കിശോർ ഇറങ്ങിപ്പോയത്.

സന്ധ്യയായി. കിളികൾ കൂട്ടുകെട്ടിയിട്ടുള്ള വൃക്ഷങ്ങളിൽ ശബ്ദകോലാഹലം കേൾക്കുന്നുണ്ട്. തടിച്ച ഒരു ചുരുട്ടും വലിച്ചുകൊണ്ട് ആഫീസ്മുറിയുടെ വരാന്ത

യിൽ ലാത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചാറർജി ഗേറിലെത്തിയ കിശോറിനെ കണ്ടു. കണ്ടപ്പോൾതന്നെ അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു:

"എന്താണു കിശോർ! പഠിത്തമൊക്കെ ഉപേക്ഷിച്ചോ?"

"ഇല്ല..." കിശോർ പറഞ്ഞു: "ഞാൻ നിയമം പഠിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്."

"നിയമം! നിയമം!" അത്ഭുതഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു: "നിങ്ങളുടെ സംസ്ഥാനത്തെ ആളുകൾക്കു നിയമം പരിപാലിക്കാനറിഞ്ഞുകൂടാ. നിങ്ങൾക്കൊക്കെ വാദിക്കുവാൻതക്ക ശേഷിയില്ല. മനസ്സിലായോ?"

കിശോർ ഗൗരവഭാവത്തിൽ മറുപടിനല്കി:

"തക്കശേഷിയില്ലെങ്കിലും മനുഷ്യത്വം ഉണ്ടല്ലോ? ഞാൻ പറയും അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ളവരുടെ മനുഷ്യത്വത്തിന്റെ....."

പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി ചാറർജി മറുപടി കൊടുത്തു:

"ഞാൻ അതല്ല പറയാൻ ഭാവിച്ചത്? നിങ്ങളുടെ ഷുഗർമിൽ നടക്കുന്നില്ലേ? അതോക്കാതല്ല ഞാൻ പറയാൻ ഭാവിച്ചത്"

കിശോർ:-ഞാൻ ഒരു 'ഷുഗർ'മില്ലിന്റെയും മുതലാളിയല്ല.

ചാറർജിക്ക് ഈ ഉത്തരം അത്രപിടിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ കിശോർ കേവലം മൂന്നാംതരക്കാരനായിപ്പോയി.

ജമീന്ദാർ, ഫിലിം ഉടമസ്ഥൻ, ബാങ്കർ, വലിയ വലിയ തുകശമ്പളമുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥൻ. ഇതൊന്നുമല്ലാത്ത സാധാരണക്കാരനോട് അദ്ദേഹത്തിനു വെറുപ്പാണ്. വെറുപ്പുകലർന്നഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ എന്തുചെയ്യുന്നു?"

കിശോർ:-അദ്ദേഹം ഒരു കൃഷിക്കാരനാണ്.

"എന്തു പറഞ്ഞു? കൃഷിക്കാരനോ?" അദ്ദേഹത്തിനു വലിയ വെറുപ്പുതോന്നി. പിന്നെ കിശോറുമായി സംസാരിക്കാൻതന്നെ അദ്ദേഹം മടിച്ചു. മുഖംതിരിച്ചുകൊണ്ടു് മുറിയിലേയ്ക്കു കയറിപ്പോയി.

കിശോർ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ചാറർജി ആ ഫീസിൽനിന്നും ഇറങ്ങി ബേലയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കുപോയി. ബേല വാതിൽക്കൽതന്നെ അശ്രുപൂർണ്ണനേത്രയായി കിശോർ പോകുന്നതു് നോക്കിനില്ക്കുകയായിരുന്നു. ശാന്തഭാവത്തോടുകൂടി മകളെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് ചാറർജി പറഞ്ഞു.

"മകളേ! ഈ പയ്യൻ ഒരു സാധാരണക്കാരൻ. അവന്റെ അച്ഛൻ ഒരു കൃഷിക്കാരൻ! പാടത്തു ജോലിചെയ്യുന്ന കൃഷിക്കാരനാണ്. നിനക്കതു മനസ്സിലായോ?"

ക്രോധഭാവം നടിച്ചുകൊണ്ടു് ബേല മറുപടി നല്കി:

"ഞാൻ പറഞ്ഞോ പ്രിൻസ് ഓഫ് വെയിത്സാണെന്നു്?"

അദ്ദേഹം ഒരു കാൽ കസേരയിലേക്കു ചവിട്ടിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അല്ല! നിനക്കു മനസ്സിലായോയെന്നു ഞാൻ സംശയിച്ചു. അല്ല! ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യം ഇങ്ങ

നെയുള്ള സാധാരണക്കാരുമായി സമ്പർക്കം പുലർത്തുന്നതു് മോശമാണെന്നാണു്. യൂറോപ്പിൽ ഇതു് പതിവില്ല"

ബേല ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! അവിടത്തെപ്പോലെയാണോ ഇവിടെ? കോടീശ്വരന്മാരും പ്രഭുക്കളുമായി ഇവിടെ എത്രപേർ കാണും. എന്റെ പിതാമഹൻ ഒരു കൃഷിക്കാരനായിരുന്നില്ലേ? കുറേ സ്വത്തുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നിരിക്കും എന്നല്ലേയുള്ളൂ."

ചാറർജി നീരസഭാവത്തിൽതന്നെ പറഞ്ഞു.

"നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ഈ നിസ്സാരന്മാരായവരെ എന്തിനു നീ കൂട്ടുപിടിക്കുന്നു? മി: സെന്നാണെങ്കിൽ വലിയ ജമീന്ദാരുടെ മകൻ. ഇവനോ?..."

ബേലയ്ക്കു സെന്നിന്റെ പേരുകേട്ടതുതന്നെ രസിച്ചില്ല. കാരണം, അവൾ വെറുത്തുതുടങ്ങിയ ഒരു വ്യക്തിയാണയാൾ. ബേല മിണ്ടാതിരുന്നതുകണ്ട് ചാറർജി വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"സൊസൈറ്റിയുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ മോശമാകരുതു്. ഇങ്ങനെയുള്ളവരുടെ സഹകരണം നമുക്കു അപമാനകരമാണു മകളേ! ഇവർ കേവലം താഴ്ന്നകൃഷിക്കാർ. സൊസൈറ്റിയിൽ എന്താണിവർക്കുസ്ഥാനം?"

ബേല:-അച്ഛാ! ക്ഷമിക്കണം. ഇവിടുത്തെ ഈ കൃഷിക്കാർ നമ്മെപ്പോലുള്ളവരുടെ സമ്പർക്കം അപമാനകരമായിട്ടാണു കരുതുന്നതു്. കാരണം അവർ സമ്പത്തിനല്ല, സംസ്കാരത്തിനാണു വിലകല്പിക്കുന്നതു് നാം അതു പൂർണ്ണമായും നശിപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

അദ്ധ്യായം പതിനാറ്

പട്ടണത്തിന്റെ അങ്ങേയറ്റത്തു മുൻസിപ്പാലിറ്റി യുടെ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട, പുതുനെപ്പോലെ ഒരു കെട്ടിടമുണ്ട്. അതിന്റെ ഭിത്തികളം കരിംപായൽപിടിച്ചു വൃത്തികെട്ടതാണ്. ചുറ്റിയും അഴുക്കും വെള്ളവും കെട്ടിക്കിടന്നു ദുർഗന്ധപൂർണ്ണമായ ആ തെരുവിൽക്കൂടി നല്ല വിലയുള്ള ഷൂസുപോലും ഇട്ടുകൊണ്ടുനടക്കുന്നതു വിഷമമാണ്. ഇരുവശങ്ങളിലുമുള്ള വീടുകളിൽനിന്നും പുറത്തേക്കുവിടുന്ന അഴുക്കുവെള്ളം ഒഴുകി റോഡിൽ തടംകെട്ടി നില്ക്കുന്നു. അവിടവിടെ തീറ്റിയെടുത്തുനടക്കുന്ന കോഴികളുടെ കാഷ്ഠങ്ങൾവീണു ക്രൂരതൽ വൃത്തികേടുണ്ടാകുന്നുമുണ്ട്. അവിടെ മുൻസിപ്പാലിറ്റിക്കാർ കടക്കാറേയില്ല. പകൽപോലും വെളിച്ചമില്ലാത്ത ആ പ്രദേശത്തു് രാത്രിയിലത്തെകാര്യം പറയാനുണ്ടോ? ശുചീകരണനടപടികളം അവിടെ നടത്താറേയില്ല. തൊഴിലാളികളും, തെണ്ടികളും, യാചകന്മാരും, റിക്ഷാവലിക്കാരും, കുതിരവണ്ടിക്കാരുമൊക്കെയാണവിടത്തെ താമസക്കാർ. അല്പം അകലെയായി ഒരു ചണമില്ലുണ്ട്. ആ മില്ലിലെ പുകക്കുഴലിൽനിന്നും മുകളിലേക്കുയരുന്ന കുതിച്ചുപൊന്തുന്ന പുക ആ പ്രദേശങ്ങളിലെങ്ങും വ്യാപിച്ചു് സദാ അന്ധകാരത്തിന്റെ പ്രതീതിയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവിടെ ജീവിക്കുന്നവരിൽ മുക്കാൽഭാഗം ആളുകളും ക്ഷയം, ആസ്മ മുതലായ മഹാരോഗങ്ങളംമൂലം കഷ്ടപ്പെട്ട

ന്നവരാണു്. അവരുടെയിടയിൽ സാംക്രമികരോഗങ്ങളും മുറക്കു ബാധിക്കാറുണ്ടു്. അടുത്തുനടക്കാറുള്ള ഉത്സവങ്ങളിൽ സ്ത്രീകളും കുഞ്ഞുങ്ങളും കൂട്ടമായി ചെന്നുകൂടും. പുരുഷന്മാർ രാത്രിയായാൽ കള്ളും, ചാരായവും, കഞ്ചാവും ഉപയോഗിച്ചു് മദോന്മത്തരായി വീടുകളിലെത്തി സ്ത്രീകളെ മർദ്ദിക്കുക അസഭ്യങ്ങൾ പുലമ്പുക മുതലായ ഉപദ്രവങ്ങൾചെയ്യും. വൈകുന്നേരമായാൽ അവിടുത്തെ അന്തരീക്ഷം കോലാഹലങ്ങളും നിലവിളികളും വാഗ്വാദങ്ങളുംകൊണ്ടു മുഖരിതമാകും. അവിടുത്തെ തൊഴിലാളികൾ മദ്യശാലയിലേക്കു പോകുമ്പോൾമാത്രം അവിടെ അല്പം സ്വസ്ഥതകിട്ടും. അവർ വന്നുകഴിഞ്ഞാൽ വീണ്ടും ബഹളങ്ങൾ വർദ്ധിക്കുകയായി. ആ ഒഴിഞ്ഞകോണിൽ കഷ്ടപ്പെട്ടും ദാരിദ്ര്യത്തിലും കഴിഞ്ഞുകൂടുന്ന ആ മർദ്ദിതലക്ഷങ്ങൾ രാപകൽ പണിയെടുക്കുകയും വിയർപ്പൊഴുക്കുകയുംചെയ്യുന്നത് ധനവാന്മാരുടേയും മുതലാളിമാരുടേയും സുഖത്തിനുവേണ്ടിയാണു്. അവരുടെ ജീവിതത്തെയോ സുഖദുഃഖങ്ങളെയോകുറിച്ചു് ആർക്കും ഒരന്വേഷണവുമില്ല. മഹാമാരികൾബാധിച്ചു് എത്രയോപേർ മരിക്കുന്നു. മുൻസിപ്പാലിറ്റിക്കാർ അതറിഞ്ഞാൽ ചപ്പുംചവറും വാരിവലിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന വണ്ടിയിൽ എടുത്തിട്ടു് എവിടെയെങ്കിലും കൊണ്ടുചെന്നു് പട്ടികളെ കുഴിച്ചുമൂടുന്നതുപോലെ കുഴിച്ചുമൂടും. ഗവൺമെൻറ്ഡാക്ടറന്മാരോ പ്രൈവറ്റ്ഡാക്ടറന്മാരോ ആ ഭാഗത്തെങ്ങും വന്നിട്ടുണ്ടോയെന്നു സംശയമാണു്. മരണമടയുന്ന തൊഴിലാളികൾക്കുപകരം മുറക്കു അകലെനിന്നും ആളുകൾ വന്നുചേരുകയും ആ കുറവു നികത്തുകയുംചെയ്തിരുന്നതു

കൊണ്ട് അവിടത്തെ ജനസംഖ്യയിൽ കുറവുവരാറില്ല. ആ മില്ലിനടുത്തായി തൊഴിലാളികൾക്കുംമറ്റും താമസിക്കണമെങ്കിൽ കുറഞ്ഞവാടകയ്ക്ക് അവിടെമാത്രമെ കെട്ടിടങ്ങൾ കിട്ടുകയുള്ളൂ.

സന്ധ്യകഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കും ആകാശം കാർമേഘങ്ങൾകൊണ്ടുമൂടി. എങ്ങും ഘോരമായ അന്ധകാരം. ക്രൂലിവേലക്കാരുംമറ്റും മദ്യശാലകളിൽനിന്നും മടങ്ങിയെത്തി മദോന്മത്തരായി അസഭ്യവാക്കുകളുംപുലമ്പി വന്നു ചേന്ന് അവരെ ഭയത്രസ്തരായിട്ടാണ സ്ത്രീകൾ എതിരേറ്റത്. പിന്നെ ഒരു ബഹളംതന്നെ. കരച്ചിലുകളും ബഹളവുംകഴിഞ്ഞു കുട്ടികൾ ഉറങ്ങിത്തുടങ്ങി. തെരുവു ഏറെക്കുറെ ഒരാറംമുതൽ മറേറ ആറാംവരെ നിർജ്ജീവമായി.

രണ്ടു വ്യക്തികൾ തെരുവിന്റെ വളവിൽവന്ന് തെല്ലിട നിന്നു. അവരിൽ ഒരാൾ പറഞ്ഞു:

"ഈ ചെളിയിൽ ചവിട്ടിയിട്ട് എന്റെ വസ്ത്രങ്ങൾക്രൂടി അഴുക്കായല്ലോ. ഇവിടെ എന്തൊരു ദുർഗ്ഗന്ധം! ഇതിലെ എങ്ങനെ നടന്നുപോകും?"

കിശോറായിരുന്ന അപരൻ. അയാൾ പറഞ്ഞു:

"ഈ കുറുക്കുവഴിയിട്ടിൽ താങ്കൾ എന്നെ എങ്ങനെ മനസ്സിലാക്കി? നമ്മുടെ ഗുരുദേവൻ എങ്ങനെ ഇവിടെ വന്നു താമസമാക്കി? ഞാൻ അതന്വേഷിച്ചുകയാണ് ഹേ വിമൽ! നോക്കൂ! അതാ ആരോ വരുന്നു"

വിമൽ കണ്ണുതിരുമ്മിക്കൊണ്ടു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി പറഞ്ഞു:

"ഹേ! ഇതു കുതിരയാണോ കഴുതയാണോ? നോക്കൂ! സഹോദരാ! സിംഹമോ പുലിയോ വല്ലതുമാണോ?"

കിശോർ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ എന്തൊരു വിഡ്ഢി! സിംഹമോ പുലിയോ ഇവിടെ എങ്ങനെ വരും? ഈ പട്ടണത്തിലെ ഉയർന്ന മാളികകളിൽ താമസിക്കുന്നവർതന്നെ പുലിയോ ചെന്നായോ ഒക്കെത്തന്നെയാണ്. പിന്നെ കാട്ടിലുള്ള ജന്തുക്കൾ"

ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ അടുത്തുവന്ന കുതിരയോ കഴുതയോ ആയ ആൾ മറുപടി നല്കി:

"ആരു്? കിശോർബാബുവോ? വരൂ! ഞാൻ നിങ്ങളെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു. ബ്രഹ്മചാരി നിങ്ങളെ കാണാനുല്ക്കണ്ഠയോടുകൂടി....."

ഖിന്നഭാവത്തിൽ വിമൽ പറഞ്ഞു:

"ആ ഉല്ക്കണ്ഠ! അതെല്ലാം നരകത്തിൽ പോകട്ടെ! ഇവിടമാണു സാക്ഷാൽ നരകം."

വന്നയാൾ:-സാക്ഷാൽ ശ്രീനാരായണൻതന്നെ ലോകോദ്ധാരണത്തിനായി വരാഹരൂപത്തിൾ അവതരിച്ചില്ലേ? സഹോദരാ! നിങ്ങളെപ്പോലെയുള്ളവരും ഈ തെരുവിൽ കഴിയുന്നുണ്ടു്. എല്ലാം ഭഗവാന്റെ..."

അയാളിത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഒരു വഴിയിൽകൂടി മുന്നോട്ടുനടന്നു. വിമലും കിശോറും അയാളെ പിന്തുടർന്ന. ഇടുങ്ങിയ ആ തെരുവിൽകൂടി അവർ നടന്നതു് വളരെ വിഷമിച്ചാണ്. അവർ ചില വളവുകളുംമററുംകഴിഞ്ഞ് ഒരു പഴയ വീടിന്റെ മുമ്പിലെത്തി. പഞ്ചമിച്ച

ന്ദ്രൻ ഉദിച്ചുവെങ്കിലും, ഒരരണ്ടനിലാവെളിച്ചമേയുള്ളു. കിശോറിനും വിമലിനും മനസ്സിൽ പരിഭ്രമമുണ്ടായി. ആ പഴയ ഒഴിഞ്ഞകെട്ടിടത്തിലാണു ആനന്ദസ്വരൂപ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ തല്ക്കാലതാമസം. ആ കെട്ടിടത്തിൽ കുറെയെങ്കിലും വൃത്തിയും വെടിപ്പുമുള്ളതായി രണ്ടുമുറികളേയുള്ളു. അതിൽ ഒന്നു കിടപ്പുമുറിയും മറേറതു പാചകമുറിയും.

കിശോറിനെ കണ്ടയുടനെതന്നെ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ മുഖം പ്രസന്നമായി. സ്നേഹപൂർവ്വം സ്വാഗതംനൾകി.

"വരൂകുഞ്ഞേ! വിമലുംവന്നോ? ഞാൻ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു"

വിമൽ വെളിച്ചത്തിൽ തൻെറ വിലപിടിച്ച വസ്ത്രങ്ങളിൽ തെറിച്ചുവീണ അഴുക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഗുരുദേവാ! വസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം വൃത്തികേടായി. അങ്ങീ വൃത്തികെട്ട പരിസരങ്ങൾക്കുള്ളിൽ എങ്ങനെ കഴിയുന്നു?"

ബ്രഹ്മചാരി ചിരിച്ചുകൊണ്ടു മറുപടിനല്കി.

"കുഞ്ഞേ! ഞാനിവിടെത്തന്നെ താമസിക്കാൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടതെന്താണെന്നറിയാമോ? ഇപ്പോൾ തുറസ്സായ സ്ഥലത്തു കഴിയുവാനെനിക്കധികാരമില്ല. വസ്ത്രങ്ങളിൽ അഴുക്കുവെള്ളം തെറിച്ചുവീണതു സാരമില്ല. അതു കഴുകുമ്പോൾ പൊയ്ക്കൊള്ളും. എന്നാൽ ജീവിതത്തിൽപററുന്ന കളങ്കങ്ങൾ കളയാനാണു നാം ശ്രമിക്കേണ്ടതു്. ലോകത്തിൽ ദു:ഖം എത്രമാത്രമുണ്ടെന്നു ഈ തെരുവിൽ ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചാൽ കാണാം. ഈ നിർഭാഗ്യവന്മാർ

സ്വമനസ്സാലെ ഇവിടെ ജീവിക്കാൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടുന്നവെന്നാണോ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്? ഇവർ ഈ നരകത്തിൽ നിരാശ്രയരായികിടക്കുന്നു കഷ്ടപ്പെടുവാനാരാണു കാരണക്കാരെന്നു ചിന്തിച്ചിട്ടുണ്ടോ? ഈ ദരിദ്രന്മാരോ അവരുടെ സമുദായമോ പരമാർത്ഥത്തിൽ എന്തുപരാധം ചെയ്തു?"

ഇതുകേട്ടു വിമലിന്റെ മുഖം ഗൗരവാനപിതമായി. അദ്ദേഹം ധനികകുടുംബത്തിൽ പിറന്നവനാണ്. ഇങ്ങനെ കഷ്ടപ്പെടുന്ന മനുഷ്യരെക്കുറിച്ചു് സ്വപ്നത്തിൽപോലും ചിന്തിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. മനുഷ്യസമുദായത്തിലെ ഈ വർഗ്ഗങ്ങളെ കണ്ടാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം തകർന്നുപോകും. അത്ര ചോലഹൃദയനാണദ്ദേഹം. അദ്ദേഹം ഗുരുദേവനോടു ചോദിച്ചു:

"ഗുരുദേവാ! ഇവരെ ഈ സ്ഥിതിയിലാക്കിയതാരാണ്?"

ഒരു ദീർഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മചാരി മറുപടി നല്കി:

"കുഞ്ഞേ! ഈ യുഗത്തിലെ ഏറ്റവും വലിയ ഒരു സത്യമാണതു്. അതാണ് മൂന്നുവർഷങ്ങളായി ദേശബന്ധുക്കളോടു് ഞാൻ ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ഈ സത്യം വെളിപ്പെടുത്തുന്നതുകൊണ്ടാണ് എനിക്കു് അണിയറയിൽത്തന്നെ കഴിയേണ്ടിവന്നത്.....ഇന്നു ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി"

ബ്രഹ്മചാരി ഇങ്ങനെ പലതും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തീ ആളിക്കത്തുന്നതിനു മുമ്പിൽ നെയ്യൊഴി

ക്കുന്നതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭാഷണം ആ യുവ ഹൃദയങ്ങൾക്ക് വികാരോത്തേജനവും ക്രോധാവേശവും നല്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അത്രയുമായപ്പോൾ സാന്ത്വനസ്വരത്തിൽ അദ്ദേഹം തുടർന്നു പറഞ്ഞു:

"കുട്ടികളെ! ക്രോധം നിങ്ങൾക്കു മാർഗ്ഗതടസ്സംചെയ്യുന്ന കിടങ്ങുകളാണ്. കർത്തവ്യനിഷ്ഠയോടും സമാധാനത്തോടും കരുതലോടുംകൂടിവേണം എന്തും പ്രവർത്തിക്കുവാൻ. കാലുകളിൽ ഒരു പക്ഷേ മുള്ളു തറച്ചുവെന്നു വരാം. എന്നാൽ ആ കാലുകൊണ്ടു ഉടനേ മുറിച്ചുകളയുകയാണോ വേണ്ടത്? സഹനശക്തിയോടുകൂടി വളരെ സമർത്ഥമായരീതിയിൽ ആ മുള്ളുകൊണ്ടു ഉഴിഞ്ഞെടുക്കയാണു വേണ്ടത്. ഞാൻ ശാന്തിയുടെ ഉപാസകനും ദീക്ഷകനുമാണ്. സന്ന്യാസധർമ്മമാണ് ശാന്തിയുടെ അടിസ്ഥാനം.

വിമൽ:--പ്രഭോ! ലോകംതന്നെ നഷ്ടപ്പെട്ടുകയാണെങ്കിൽ എന്താണു നിവർത്തി? ശപാസംമുട്ടി മരിക്കട്ടെയെന്നുകരുതി ഈ മനുഷ്യരെ ഈ നരകത്തിലേക്കു തള്ളിവിട്ട മനുഷ്യർ സംസ്കാരഹീനന്മാർതന്നെയാണ്. ആ മനുഷ്യപ്പിശാചുക്കളെ ഇനി നന്നാക്കാനാവില്ല. അവരെ ബാധിച്ച കളങ്കം മാറാനാവില്ല. അതാണെന്റെ ഖേദം.

"ഇല്ല" ബ്രഹ്മചാരി ദൃഢസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"സിംഹത്തിന്റെ കുടിലവൃത്തികളോടു നമുക്കു ബദ്ധവിരോധമാണ്. സിംഹം അതിന്റെ തനിസ്വഭാവത്തിൽ വശപ്പെട്ടുകയാണെങ്കിൽ അതൊരു നല്ലജീവിയാണ്. വനങ്ങൾക്ക് ഒരു അലങ്കാരമാണ്. ഞാൻ അവന്റെ

വംശഛേദം ചെയ്യാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല"

കിശോർ:-പിന്നെന്താണ് ഉചിതമായ കർത്തവ്യം? അവിടുന്നു ഞങ്ങൾക്കു പറഞ്ഞുതരൂ! ഭഗവാനേ! അങ്ങു ഭ്രാതൃഭയയുള്ളവനാണ്. വിഷം വിരലുകളിൽക്കൂടി മുട്ടോളം എത്തിയാൽ അവിടെവച്ചു മുറിച്ചുമാറ്റി ബാക്കി അംഗങ്ങളെ രക്ഷിക്കാതിരുന്നാൽ അതാണു ഭയങ്കരം.

ബ്രഹ്മചാരി:-കൃഷ്ണേ! നിന്റെ ഉദ്ദേശം പ്രവർത്തിയിൽവരണം. ഈ ശുഭകാര്യം യാഥാർത്ഥ്യത്തിൽവരുത്തൂ! നന്നാക്കുവാൻ കഴിയാത്ത സാധനം ഏതായാലും നഷ്ടപ്പെട്ടുകയേയുള്ളൂ. സുഖപ്പെടാൻ അസാദ്ധ്യമായ രോഗം ബാധിച്ച രോഗിയുടെ കഴുത്തുഞെരിച്ചു കൊന്നു് ആ മഹാപാപം ഏല്ക്കാൻ നിങ്ങൾ തയാറാകുമോ? രോഗിയുടെ രോഗം മാറാത്തതാണെങ്കിൽ അവൻ മരിക്കുകതന്നെചെയ്യും. കഴിയുന്ന ശുശ്രൂഷകൾചെയ്യുക. അവൻ മരിക്കട്ടെ!

കിശോർ മൗനംപൂണ്ടിരുന്നു.

ഒരു രോഗിയേയുംകൊണ്ടു് രണ്ടുപേർ അങ്ങോട്ടുവരുന്നതുകണ്ടു് ബ്രഹ്മചാരി പറഞ്ഞു.

"നോക്കൂ! കിശോർ! വിമൽ! നിങ്ങളുംനോക്കൂ! ആ കുട്ടിയാനയെപ്പോലെ തടിച്ചുകൊഴുത്തു് നല്ല തൊഴിലാളിയായി ജീവിച്ചുവന്ന ആ യുവാവ് ഇന്നു് ക്ഷയരോഗിയായിത്തീർന്നുപോയി. മിൽമാനേജർ അവനെ ഉപേക്ഷിച്ചു. അവൻ മരണത്തിന്റെ വക്കിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. വാടകകൊടുക്കാൻ നിവർത്തിയില്ലാതായപ്പോൾ താമസിച്ചിരുന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥൻ അവിടെനിന്നും ആ

ട്ടിയോടിച്ചു. രണ്ടുദിവസമായി അവൻ തെരുവിലാണു കഴിയുന്നത്. ഇങ്ങനെ അവൻ എത്രനാൾ ജീവിക്കും?"

പരമാത്ഥത്തിൽ അവൻ നല്ല ആരോഗ്യവും ശേഷിയുമുള്ള ഒരു തൊഴിലാളിയായിരുന്നുവെന്നു കണ്ടാലറിയാം. അവന്റെ നില കഷ്ടാൽകഷ്ടതരമാണു്. അവന്റെ നീളംകൂടി കുനിഞ്ഞുകൂടിയ ശരീരം കീറി വൃത്തികെട്ട പഴന്തുണികൊണ്ടു പുതച്ചിട്ടുണ്ടു്. കണ്ണുകൾ അകത്തോട്ടവലിഞ്ഞു പ്രകാശം കുറഞ്ഞവയായി. ചുമച്ചുചുമച്ചു് വേച്ചുവേച്ചാണയാൾ മുന്നോട്ടനടക്കുന്നതു്. അവർ അയാളെ വരാന്തയിൽകൊണ്ടുവന്നു കിടത്തി. ബ്രഹ്മചാരി എഴുനേറ്റു് അടുത്തുചെന്നു. അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടപ്പോൾ അയാൾ രണ്ടുകയ്യുമെടുത്തുതൊഴുതു് ഒന്നു ചുമച്ചുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു.

"അവിടുന്നു് യഥാത്ഥത്തിൽ ദൈവം. എന്നെ ആ ദുഷ്ടന്മാർ കൊന്നു. ഇനി...ഞാൻ...ജീവിക്കുകയില്ല. ഗർഭിണിയായിതന്നെ...എന്റെ ഭാര്യ...മരിച്ചു. രണ്ടുകുഞ്ഞുങ്ങൾ...ഒരേരാത്രിയിൽതന്നെ....കാളറാ....പിടിച്ചു.... ഹാ! എനിക്കു നാവുകുഴയുന്നു...ഞാൻ...ഞാൻ ഇനി ജീവിച്ചിട്ടു എന്താണു പ്രയോജനം? അവളും ആ മില്ലിൽതന്നെ പണിയെടുത്തു. അതെ ഏഴുമാസംവരെ എല്ലുനുറുങ്ങി പണിയെടുത്തു. അത്യുച്ചാനം അവളെ കൊന്നു. അതെ ഗർഭത്തോടുകൂടി"

ബ്രഹ്മചാരി അശ്രുനിറഞ്ഞ കണ്ണുകളോടുകൂടി അയാളെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ അല്പം വിശ്രമിക്കൂ! ഞങ്ങൾ കഴിവുള്ള ശുശ്രൂഷകൾ ചെയ്യാം"

ബ്രഹ്മചാരി മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ കിശോറും വിമലും നിർന്നിമേഷരായി നോക്കിയിരിക്കുകയാണു്. അവരുടെ മുഖം വിളറിയിട്ടുണ്ടു്.

× × × × ×

സമയം അർദ്ധരാത്രിയോടടുത്തു. കിശോറും വിമലും ആ തെരുവിൽക്കൂടി നിരത്തിലെത്തി. അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരു പുതിയ വെളിച്ചംവീശിയിട്ടുണ്ടെന്നു മുഖഭാവത്തിൽനിന്നും മനസ്സിലാകും. അതെ അവർക്കൊരു പരിവർത്തനം വന്നതായിതോന്നും. ആകാശത്തെയുരുന്തിനില്ക്കുന്ന മില്ലിലെ പുകക്കുഴൽ അവർകണ്ടു. കിശോർ അതു നോക്കിക്കൊണ്ടു പല്ലിറുമ്മി. അവർ ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ മുമ്പോട്ടുനടന്നു.

ഈ അർദ്ധരാത്രിസമയത്തു മി. സെൻ ഒരു കള്ളനെപ്പോലെ ബേലയുടെ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിൽകടന്നു. അയാൾ പതുക്കെനടന്നു് മൈതാനത്തിൽക്കൂടി റോഡിലേക്കു കടക്കുമ്പോൾ ആരോ അയാളെ കടന്നാക്രമണംനടത്തി. നിലവിളിക്കാൻ ഭാവിച്ചെങ്കിലും ഭയംകൊണ്ടു് ശബ്ദം പുറത്തേക്കുവന്നില്ല. അയാളെ ആക്രമിച്ചതു് ചാറർജിയുടെ അടുക്കളക്കാരനായ പിറ്ററായിരുന്നു. ആളാരെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ മി: സെൻ പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"പീറ്റർ! എന്നെവിട്ടു? ആരെങ്കിലും കണ്ടാൽ അപക്ഷേപമായിത്തീരും"

പീറ്റർ ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"സഹേബിന്റെ കല്പന ഇങ്ങനെയാണു്"

അല്പംകഴിഞ്ഞപ്പോൾ പീറററിന്റെ കൈനിറയെ നോട്ടുകൾവീണു. അതു പാക്കററിൽതിരുകിവച്ചുകൊണ്ടു താൻചെയ്ത അപരാധം ക്ഷമിക്കണമെന്നു മി: സെന്നി നോടപേക്ഷിച്ചു. മി: സെൻ വിജയഭാവത്തിൽ ഗേററിൽ ക്കൂടി റോഡിലേക്കു കടന്നു.

അദ്ധ്യായം പതിനേഴ്

പൊടിച്ചുവരുന്ന ചെടിയുടെമുളയിൽ കരിങ്കൽ എടുത്തിട്ടാൽ അതു വളർന്നു തഴയ്ക്കുകയില്ല. മനുഷ്യന്റെ ഭാവനയും അതുപോലെയാണ്. അവന്റെ പിഞ്ചുഭാവനകൾക്കുമീതെ ഭയവും വെറുപ്പും ഉളവാക്കുന്ന പാറക്കല്ലുകളാകുന്ന ഭാരംകയറ്റിക്കഴിഞ്ഞാൽ അവന്റെയും അവസ്ഥ ഇതുതന്നെയാണു്.

ബേല പ്രതിഭാശാലിയായ ഒരു യുവതിയായിരുന്നുവെന്നുള്ളതു് നിസ്തർക്കമായ കാര്യമാണ്. എന്നാൽ അവളുടെ ഭാവനകൾ ഭാരമേറിയ പാറക്കല്ലുകളുടെ ആഘാതമേറ്റ് മുരടിച്ചുപോയി. ആ ഭാരത്തെക്കുറിച്ചോർക്കുമ്പോഴൊക്കെ, അനുഭവപ്പെടുമ്പോഴൊക്കെ അവൾ വ്യാകുലപ്പെട്ടും. ദുർബലമായ കയ്യുംകൊണ്ടു് ആ പാറക്കല്ലുകൾ തട്ടിമാറ്റാൻ അവൾ ശ്രമിച്ചുനോക്കി. പക്ഷെ, ആ പാറക്കല്ലുകളുണ്ടോ അനങ്ങുന്നു? പിന്നല്ലേ മാറുക? മി: സെന്നിന്റെ പിടിയിൽനിന്നും അകലാൻ അവൾ വളരെ ശ്രമിച്ചു. അദ്ദേഹത്തെ അവൾ വെറുത്തു. ഭയവും ആവേശവും അധികരിക്കുമ്പോൾ അവൾ മദ്യത്തെ ആശ്രയിക്കുവാൻ നിർബന്ധിതയായി. പരിഷ്കാരത്തിന്റെ കളിയരങ്ങത്തിറങ്ങി വിഹരിക്കുവാനുത്സുകനായ മി: ചാറർജി ബേലയുടെപിതാവാണെങ്കിലും അവളുടെ നടപടികളെ നിയന്ത്രിക്കുന്നതിൽ താല്പര്യംകാണിച്ചില്ല. ബേല തന്റെ പരിപൂർണ്ണമായ സ്വാതന്ത്ര്യം ദുരുപയോഗ

പ്പെടുത്തി. വർത്തമാനത്തിലേയും, ഭാവിയിലേയും അവളുടെ കഴിവുകളെ അതു നഷ്ടപ്പെടുത്തി. കുബേരന്മാരും തൊഴിലില്ലാത്തവരുമായ ചെറുപ്പക്കാർ അവളുമായി സമ്പർക്കംപുലർത്തി. പരിഷ്കാരികളുടെ സൊസൈറ്റിയിൽ അവളൊരു അപ്സരസ്സായി പരിലസിച്ചു. അവൾ പങ്കെടുക്കാത്ത പരിപാടികൾ നീരസങ്ങളായിത്തോന്നിത്തുടങ്ങി. മി: സെൻ ഒരു ഭ്രൂതത്തെപ്പോലെ അവളെ പിന്തുടർന്നുവന്നു. അവൾ പോകുന്നിടത്തെല്ലാം അയാളെയും കാണാം. ചിലർ 'മിസ്സിസ് സെൻ' എന്നുക്രൂടി ബേലയെ വിളിക്കുന്നതിനു മടിച്ചില്ല.

ബേലയ്ക്ക് ഭക്ഷണം തളികകളിൽ തയാറാക്കികൊണ്ടുവന്നു മേശപ്പുറത്തുവച്ചിട്ട് അല്പംഅകലെ മാറിനിന്നു കൊണ്ട് പീറർ പറഞ്ഞു:

"മിസ് ബാബാ! മി: സെൻ പതിവായി പാതിരാത്രികഴിയുമ്പോൾ ഇവിടെനിന്നും ഇറങ്ങിപ്പോകുന്നുണ്ടല്ലോ. അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ ഇവിടെനിന്നും പോകുന്നതു സാഹേബും കണ്ടിട്ടുണ്ട്."

ബേലയുടെ ഹൃദയത്തിൽ അകസ്മികമായി ഒരമ്പുവന്നേറ്റതുപോലെയായി. അവൾ മൂർച്ഛിതയെപ്പോലെ പറഞ്ഞു.

"നീ വെറുതെ പുലമ്പാതിരിക്കൂ! അതുവെറും കള്ളമാണ്. ഞാൻ അച്ഛനോട് നിന്നെപ്പറ്റി പരാതിപറയും."

പീറർ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ മിനിയാന്നു ഗേററിൽവച്ച് മി: സെന്നി

നെ പിടിക്രുടിയതല്ലേ? ബേല അദ്ദേഹത്തോട്ട ചോദി
ക്രു! ഞാൻ കള്ളംപറഞ്ഞതാണെന്നോ?" ഇത്രയും പ
റഞ്ഞുകൊണ്ടയാൾ ഏറുകണ്ണിട്ടു ബേലയുടെ മുഖത്തേയ്ക്കു
തന്നെനോക്കി.

ബേല പരിഭ്രമത്തോട്ടക്രുടി പറഞ്ഞു.

"ഇല്ല...ഇല്ല...നീ കള്ളംപറയുന്നോ? അങ്ങനെ
യുണ്ടായിട്ടില്ല."

പീറർ ദുഡസ്വരത്തിൽ വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"അതു കൊള്ളാം. ഇനി അദ്ദേഹത്തെ പിടികിട്ടി
യാൽ സാഹേബിന്റെമുമ്പിൽ ഹാജരാക്കാം. അപ്പോൾ
ഞാൻ പറഞ്ഞതു് ശരിയായിരുന്നോ എന്നു ബോദ്ധ്യ
മാകും."

ബേല പരിഭ്രമത്തോട്ടക്രുടിത്തന്നെ വീണ്ടുംപറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ.....കൊള്ളാം.....പീറർ അതു അതു
നല്ലതല്ല."

പീറർ:-മിസ്ബാബാ! ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു അഹി
തമായി പ്രവത്തിക്കുമോ?

അശ്രുനിറഞ്ഞ കണ്ണുകളോട്ടക്രുടി—ബേല പീററു
ടെ മുഖത്തേക്കുനോക്കി. അവൻ അടുക്കളയിലേക്കുപോ
യി. വാതില്ക്കൽചെന്നു് തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ ബേ
ല പ്രതിമയെപ്പോലെ നിശ്ചേഷ്ടയായി ഇരിക്കുന്നതാണു
കണ്ടതു്. അവൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ബേലയുടെ
ഹൃദയത്തിൽ എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു സംഭ്രമമുണ്ടായി. വി
വിധവിചാരങ്ങൾ അവളുടെഹൃദയത്തിലലതല്ലി അവൾ
എഴുനേറ്റു് ആ മുറിയിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നു.

സ്വാദിഷ്ടങ്ങളായ ആ വിഭവങ്ങളും അവൾക്ക് അപ്പോൾ ആകർഷകമായി തോന്നിയില്ല. നരകത്തിലേക്കുള്ള ഈ വഴി എവിടെയാണവസാനിക്കുക? അവൾക്കതോക്കാൻപോലുംവയ്യ! അവൾക്ക് ആത്മഹത്യചെയ്യാനുംവയ്യ! അതോക്കുമ്പോൾ ആരോ പുറകിൽനിന്ന് പിടിച്ചുവലിക്കുന്നതായി തോന്നും. അവളുടെമുമ്പിൽ കിശോറിന്റെ രൂപം വ്യക്തമായിക്കണ്ടു. അതിനുശേഷം തന്റെ പ്രണയപ്രാർത്ഥികളായി വന്നിട്ടുള്ള പരിഷ്കൃതയുവാക്കന്മാരായ ധാരാളംപേർ നില്ക്കുന്നതായി അവൾ കണ്ടു. അവരുടെയും പിറകിലായി സെന്നിന്റെ വിളറിയ രൂപവും. മഞ്ഞളിച്ച ആ മുഖത്തു രാക്ഷസീയത ഇടയ്ക്കിടെ നിഴൽവീശുന്നുമുണ്ട്. വ്യാകുലചിത്തയായ ബേല വീണ്ടും കസേരയിൽ വന്നിരുന്നു. അവളുടെ ദേഹമാകെ വിയർത്തുകഴിഞ്ഞു. അവൾക്ക് കൂടുതൽ നിർബാധം സഞ്ചരിച്ച ആ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും മടങ്ങിപ്പോരാൻ വിഷമംതോന്നി. ആ പോക്കിനെ പഴിക്കുവാൻതന്നെ അവൾ സ്വയം നിർബ്ബന്ധിതയായി. ഓർക്കുമ്പോൾ പുളകംകൊള്ളുമാറുള്ള ആ പഴയ സംഭവങ്ങളെപ്പറ്റി ആലോചിക്കുന്നതുതന്നെ അവൾക്ക വിഷമമായിതോന്നി. അടിവയ്ക്കുന്തോറും ആപത്തിലേക്കു വീണുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിസ്സഹായയായ ഒരു ജീവിയെപ്പോലെ അവൾ രക്ഷപെടാൻ വെമ്പുകയാണു്. അങ്ങുകലെ സഹായഹസ്തവും നീട്ടിക്കൊണ്ടു് എന്തുത്യാഗവും അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ തയ്യാറായി നില്ക്കുന്ന കിശോറിനെ അവൾ ദീർഘദൃഷ്ടിയിൽ കണ്ടു. അവൾക്കൊരാശ്വാസംതോന്നി. പെട്ടെന്നു കസേരയിൽനിന്നും എണീറ്റു. അപ്പോഴാണു് അവളുടെ നടപടിക

ളെ വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് പീററർ ആ മുറിയിലേക്കു കടന്നു വന്നതു്. അവൻ വിളമ്പിവച്ച വിഭവങ്ങളം അതേപടി ഇരിക്കുന്നതുകണ്ടപ്പോൾ അവൾം ഭക്ഷണമൊന്നും കഴിച്ചില്ലെന്നു അയാൾക്കു മനസ്സിലായി. അതു് ആറി തണുത്തുകഴിഞ്ഞു. അയാൾം ചോദിച്ചു: "എന്തു്? കുഞ്ഞിനു സുഖക്കേടുവല്ലതുമുണ്ടോ? ഭക്ഷണംകഴിച്ചില്ലല്ലോ?"

അവൾം ഒന്നുംപറയാതെ അവന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കു പോലും നോക്കാതെ നേരെ തന്റെ മുറിയിൽകയറി കട്ടിലിൽ കിടപ്പായി. കതകു അകത്തുനിന്നും അടച്ചു.

അങ്ങനെ പകൽ അവസാനിക്കാറായി. വിലക്രുടിയ സെൻറിന്റെ സുഗന്ധം എങ്ങും വിതറിക്കൊണ്ടു് മി: സെൻ തന്റെ മനോഹരമായ കാറിൽ ബേലയുടെ ബംഗ്ലാവിലെത്തി. പീററർ ഒരു നീണ്ടസലാംഅർപ്പിച്ചു് പഞ്ചിരിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"സാഹേബ്! മിസ് ബാബയ്ക്കു നല്ല സുഖമില്ല. ഏതെങ്കിലും ഡാക്ടരെവിളിച്ചു കാണിക്കണം. ഇന്നു യാതൊരു ഭക്ഷണവുംകഴിച്ചില്ല. മുറിയിൽക്കിടന്നുറക്കംതന്നെയാണു്"

പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് സെൻ ചോദിച്ചു.

"എന്തു്? നിങ്ങളെന്തുപറഞ്ഞു? സുഖമില്ലെന്നോ? എപ്പോൾം എങ്ങനെതുടങ്ങി?"

പീററർ നാലുവശത്തേയ്ക്കും നോക്കിയിട്ടു പറഞ്ഞു.

"സാഹേബ്! വലിയവരുടെ കാര്യങ്ങൾം എല്ലാം വലുതാണു്. കേവലം അടുക്കളക്കാരനായ ഞാനതൊക്കെ എങ്ങനെ അറിയും? സാഹേബ് അതൊക്കെ ചോദിച്ചു

നോക്കണം."

മി: സെൻ പരിഭ്രാന്തനെപ്പോലെ ബേലയുടെ സമീപത്തേയ്ക്കു നടന്നു. പീറർ അടുക്കളയിലേക്കും. അവിടെ മറിയം അയാളെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു.

സെൻ വാതിൽക്കൽചെന്നുനോക്കിയപ്പോൾ അതിന്റെ കതകു് അകത്തുനിന്നും അടച്ചിരിക്കുകയാണു്. അദ്ദേഹം ശക്തിയായി കതകിൽമുട്ടി. അപ്പോൾ അകത്തു് ആരുടേയോ കാൽപെരുമാറ്റംകേട്ടു. അതെ, ബേലതന്നെ. എഴുനേറ്റ് അലസഭാവത്തിൽ കതകുതുറന്നു. അവളുടെ കണ്ണുകൾ കലങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്. തലമുടി അഴിഞ്ഞുചിതറിയിട്ടുണ്ടു്.

മി: സെൻ സ്നേഹസ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"ബേലാ! എന്താണൊരസ്വസ്ഥത? ഇപ്പോഴെങ്ങനെയിരിക്കുന്നു?"

"സാരമില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു." ബേല പതറിച്ചയോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

മി:സെൻ പതിവില്ലാതെ ശങ്കാകുലനായിപറഞ്ഞു.

"എന്നെ പ്രതീക്ഷിച്ചു്.....എന്നെ...? എന്തിനീ അസ്വസ്ഥത? ഞാനിവിടെയെത്തിയില്ലേ?"

ബേല ഒന്നും പറയാതെ അകത്തേക്കുതന്നെ കയറി. മി: സെൻ പാരവശ്യത്തോടുകൂടി അകത്തേയ്ക്കു കയറി ഒരു കസേരയിൽ ഇരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൺമുൻപിൽ വിവിധ ദൃശ്യങ്ങൾ അണിനിരന്നു. ഹൃദയത്തിൽ വിവിധ ചിന്തകൾ അലതല്ലി. അദ്ദേഹത്തിനു

എന്തെന്നില്ലാത്ത പരിഭ്രമവും ഭയവും ഉണ്ടായി. ഹൃദയം ക്രമാതീതമായി തുടിച്ചു.

ബേല വസ്ത്രങ്ങൾമാറി വേഗം വന്നുചേർന്നു. എന്നാൽ സാധാരണസാരിയാണുടുത്തിട്ടുള്ളത്. തലമുടി പാറിക്കിടക്കുന്നേയുള്ളു. ആശങ്കയും വ്യഗ്രതയും പ്രകടമാക്കാതെ അല്പം പ്രസന്നത ഭാവിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കൊള്ളാം! ഒരുപക്ഷേ ശകുന്തളയുടെ നിഷ്കളങ്കതയിൽ മോഹിതനായിട്ടായിരിക്കാം, കാളിദാസൻ ദുഷ്യന്തനെക്കൊണ്ട് "ഇയമധികമനോജ്ഞാവൽക്കലേനാപി തനീ" എന്നു പറയിച്ചിട്ടുള്ളതു്".

ബേലയുടെ മുഖത്തു് ഒരു വരണ്ടചിരി പ്രത്യക്ഷമായെങ്കിലും പെട്ടെന്നുതന്നെ മാഞ്ഞുപോയി. ആ പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ അവൾക്കു ചിരിക്കാനോ രസിക്കാനോ കഴിവില്ല. അവൾ കസേരയിലിരുന്നു പലതും ചിന്തിച്ചു...

സെൻ അവളുടെ മൌനംഭഞ്ജിക്കട്ടെയെന്നു കരുതി പറഞ്ഞു.

"ബേലാറാണി! നിന്റെ വിഷാദകാരണമറിയാനെനിക്കുൽക്കണ്ഠയുണ്ടു്. പറയൂ! എന്താണതു്?" അദ്ദേഹം അവൾ എന്താണുപറയുന്നതെന്നു ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു മുഖത്തേയ്ക്കുതന്നെനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ ബേല ഒന്നുംപറഞ്ഞില്ല. അവൾ സാരിത്തുമ്പുപിടിച്ചു് ഇഴയെണ്ണുന്നമട്ടിൽ വൃഥാ ഇരുന്നതേയുള്ളു.

സെൻ വീണ്ടും വിഷാദസ്വരത്തിൽ ചോദ്യം ആവർത്തിച്ചു. അപ്പോൾ ബേല ഇടർച്ചയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു്..."

"എന്തു്? ബേലാറാണിയെന്താണാഗ്രഹിക്കുന്നതു്?" സെൻ പരിഭ്രാന്തനായിതുടർന്നു.

"ദേവിക്കു് ആവശ്യപ്പെടാൻ പാടില്ലാത്തതായി എനിക്കൊന്നുമില്ല. എന്താണാവശ്യമെന്നു പറയൂ?"

ഇതു പറഞ്ഞിട്ടും ബേലയുടെമുഖം പ്രസന്നമായില്ല. അവളുടെ വിഷാദഭാവത്തിനു മാറ്റമില്ല. സെൻ അതുമുയും പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു് മതിയാക്കിയില്ല. വീണ്ടും തുടർന്നുപറഞ്ഞു.

"ബേലാ, എന്താണു മിണ്ടാതിരിക്കുന്നതു്? എന്തു സംഭവിച്ചു? എന്നെക്കുറിച്ചു് ദേവിക്കു വല്ല അശങ്കയുമുണ്ടോ? ദേവിക്കുവേണ്ടി എന്തുംചെയ്യാൻ ഈയുള്ളവൻ തയാറാണെന്നു തികച്ചും വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളൂ!"

സെൻ ഇതുയുംപറഞ്ഞെങ്കിലും മനസാ ലജ്ജിതനായി. ജീവിതത്തിൽ ആദ്യമായിട്ടാണദ്ദേഹം ലജ്ജിച്ചതു്. തന്റെ ഈ ദുർബലതയോർത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം സങ്കുചിതമായി.

ബേല:-ഇങ്ങനെ നാം എത്രനാൾ കഴിച്ചുകൂട്ടും? ആളുകൾ നമ്മെക്കുറിച്ചു് എന്തെങ്കിലും അപവാദം...

സ്ത്രീസഹജമായ ലജ്ജകൊണ്ടു് അതിൽക്കൂടുതലായി പറയാൻ അവൾക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. വികാരാധിക്യത്താൽ അവളുടെ തൊണ്ടയിടറി.

ഒരു ഞെട്ടലോടുകൂടി സെൻ പറഞ്ഞു.

"സന്ദേഹമോ? ആരാണു് അപവാദംപറയാൻ?

പഴയ മനസ്ഥിതിക്കാരായവർ സംശയിക്കുമായിരിക്കും? പരിഷ്കൃതസമുദായം ഒരുദേശത്തും വ്യക്തിപരമായ ജീവിതത്തിൽ കൈകടത്തുവാനിഷ്ടപ്പെടുകയില്ല. പിന്നെ വിഡ്ഢികളോ, പഴഞ്ചന്മാരോ പറയുന്നതാരാണു ഗൌനിക്കുക?"

തന്റെ വാക്ചാതുര്യം ഇങ്ങനെ പ്രകടമാക്കിയിട്ട് മി: സെൻ കസേരയിൽ നിവന്നിരുന്നു.

എന്നിട്ടും ബേല പ്രസന്നയായില്ല. അവളുടെ ദുഃഖം അതിന്റെ പരമകാഷ്ഠയിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അവൾ പറഞ്ഞു.

"ഇന്നു പരിഷ്കൃതസമുദായമെന്നോ അപരിഷ്കൃതസമുദായമെന്നോ വിവേചിക്കുവാൻ ഒർക്കാണവസരം? ലോകദൃഷ്ടിയിൽ നമ്മുടെനില സുദൃഢമാകണമെങ്കിൽ നാം ഒരേസൂത്രത്തിൽ ബന്ധിതരാകണം"

ഇത്തരം പ്രസ്താവനകൾ സാധാരണ പുരുഷൻ കന്യകയുടെമുമ്പാകെ നടത്തുകയാണു പതിവ്. അതാണു സംസ്കാരമുള്ള സമുദായങ്ങളിൽ ചെയ്യുവരുന്നതും. എന്നാൽ പരിതസ്ഥിതിയുടെ സമ്മർദ്ദനത്താൽ ധൈര്യമവലംബിച്ചുകൊണ്ട് ബേല പറയുവാൻ നിർബ്ബന്ധിതയായി. ഇങ്ങനെ പറയേണ്ടിയിരുന്നില്ലെന്ന് പിന്നീട് അവൾക്കുതോന്നി. പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ പശ്ചാത്താപമുണ്ടായി. എന്തെന്നാൽ അവൾക്കത്ര ഇഷ്ടമില്ലെങ്കിലും ഒരു കുരങ്ങിനെ പഴത്തോട്ടത്തിലെ സൂക്ഷിപ്പുകാരനായി നിയമിച്ചുപോയി. ഒരു കൈബോംബു തലയിൽവന്നു വീണ അനുഭവമാണ് ഈ പ്രസ്താവന മി: സെന്നിലുള

വാക്കിയതു്. അദ്ദേഹം കുറേനേരം ആലോചിച്ചതിനു ശേഷം മറുപടിപറഞ്ഞു: "അതൊരു ഗൌരവമേറിയ കാര്യമാണ്. അന്നു നിങ്ങൾ വിവാഹത്തെക്കുറിച്ചു് എതിർത്തപ്പോൾ എന്റെ അഭിപ്രായം പരാജയപ്പെടുകയാണുചെയ്തതു്. ഇനിയും ഇതിനൊരു മറുപടിനൽകണമെങ്കിൽ ഞാനിതിനെക്കുറിച്ചു് നല്ലവണ്ണം ആലോചിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ബേലാ! ഇതു കേവലം കുട്ടിക്കളിയല്ലെന്നോർമ്മിക്കണം. ചിരിയുടേയും കളിയുടേയും ഇടയ്ക്കു് 'എസ്സു്' മൂളുന്നപോലെ ഇതത്രപെട്ടെന്നു തീർക്കാവുന്ന കാര്യമല്ല. ജീവിതത്തെ മുഴുവൻബാധിക്കുന്ന ഈ കച്ചവടം വളരെ ആലോചിച്ചുതീരുമാനിക്കേണ്ടതാണു്."

ബേല വേദനനിറഞ്ഞസ്വരത്തിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ എന്നെ ആപത്തിന്റെ അഗാധഗർത്തത്തിന്റെ വക്കിലോളം എത്തിച്ചുകൊണ്ടു് മനഃപൂർവ്വം വഞ്ചിക്കയാണുചെയ്തതു്. അതു് ഏറ്റവും നിന്ദ്യമായിപ്പോയി."

ആ സന്ദർഭത്തിൽ കാര്യങ്ങൾ കൂടുതൽ വഷളാകാതിരിക്കട്ടെയെന്നുകരുതി മി: സെൻ വിനീതഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ബേലാ, നിങ്ങളെന്നെ അവിശ്വസിക്കുകയാണോ? ഇതൊരുവിധത്തിൽ എന്നെ അപമാനിക്കയല്ലേ? ഞാൻ നിങ്ങളെ വഞ്ചിച്ചുവെന്നോ?"

മി: സെന്നിന്റെ പാരുഷ്യംകണ്ടപ്പോൾ ബേലയുടെ രക്തത്തിനു മൂടുപിടിച്ചു. എങ്കിലും ശാന്തഭാവംനടിച്ചുകൊണ്ടു് അവൾ പറഞ്ഞു.

"എനിക്ക നിങ്ങളെ അപമാനിക്കണമെന്നാഗ്രഹ മില്ല. ആ പ്രശ്നം നിങ്ങളുടെമുമ്പിൽവച്ചുവെന്നേയുള്ളൂ."

മി: സെൻ:-നിങ്ങൾ കേവലം നിസ്സാരമായി പ്ര സ്താവിച്ച ആ പ്രശ്നം എന്റെ ജീവിതത്തെയാകമാ നം തകിടംമറിക്കുവാനും, നിഷ്പ്രയോജനമാക്കാനും ഇ ടയാക്കിയേക്കും. ഞാനതിനേക്കുറിച്ച് നല്ലവണ്ണം ആലോ ചിച്ച് ഉത്തരംപറയേണ്ടതാണ്.

ബേലയുടെ ക്ഷോഭിച്ചിരുന്ന മസ്തിഷ്കത്തിൽ ഒരു നാടാവസ്ഥയുണ്ടായി. അവൾ ചോദിച്ചു.

"എന്തു്? നിങ്ങളെന്താണു പറഞ്ഞതു്? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ മധു ഊറ്റിക്കുടിക്കാൻ തുനിഞ്ഞ പക്ഷി യാണെന്നോ? എന്തു് നിങ്ങൾ എന്റെ മുമ്പിൽവന്നു നി ന്നെന്നെ അപമാനിക്കുകയോ?"

മി: സെൻ ഒരു ചെകുത്താനെപ്പോലെ ചിരിച്ചു കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അപമാനം? സദുപദേശംചെയ്യുന്നതും അപമാ നമാണോ?"

ബേല ക്രുദ്ധയായിപറഞ്ഞു. "ഞാനൊരു മാന്യയുവ തിയാണു്. ഒരു കുലീനകുടുംബത്തിൽപിറന്ന ഒരു കന്യക യുടെ മുമ്പിലിരിക്കുകയാണു നിങ്ങളെന്നോർമ്മിക്കണം."

സെൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു മറുപടിനൽകി.

"ഒരു കുലീനകുടുംബത്തിലെ കന്യകയെന്നു പറ ഞ്ഞില്ലേ? കൊള്ളാം! അതു കേവലം ആത്മപ്രശംസയ ല്ലേ? ശരി, ഒരു ബാരിസ്റ്ററുടെ മകളെന്നുതന്നെ പറഞ്ഞതാണോ?"

മി: സെന്നിലുണ്ടായിരുന്ന അയോഗ്യത കേവലം നീചമായി മാറിക്കഴിഞ്ഞു. ബേലയുടെ യഥാർത്ഥപ്രശ്നം അങ്ങനെ നിലച്ചു പക്ഷേ അവൾ വിചാരിക്കാത്ത നിലയിൽ അതിന്റെ ഗതി പ്രവാഹത്തിൽപെട്ട് മറെറാരിടത്തുചെന്നാലച്ചു. അതെ, അങ്ങനെവരുമെന്ന് അവൾ സ്വപ്നത്തിൽപോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. സെൻ മുൻപൂർവ്വം പരിതസ്ഥിതി വഷളാക്കുകയായിരുന്നു. കാരണം ബേലയെ അകറ്റണമെന്ന് സെൻ ആഗ്രഹിച്ചു.

ബേലയുടെ ക്രോധവും വിഷാദവുമുണ്ടായി. കരച്ചിൽ വന്നെങ്കിലും അതുള്ളിൽ അടക്കിക്കൊണ്ടവൾ പറഞ്ഞു.

"മി: സെൻ! നിങ്ങൾ വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ കുറെ മുമ്പോട്ടുപോയി. ഇത്രത്തോളം സഹിക്കാനുള്ള കേൽപ്പ് എനിക്കില്ല. ഞാൻ കേവലം നിരാശ്രയയാണെന്നു കരുതി നിന്ദിക്കുകയാണ്. പട്ടിയുടെ ആക്രമണം സഹിക്കാൻ ആവാതെയാകുമ്പോൾ പൂച്ച അതിന്റെ മുഖത്തു മാന്തുന്നതു പോലുള്ള കേൽപ്പിച്ചുപോകും."

സെൻ പെട്ടെന്നു കോപിഷ്ഠനായി പറഞ്ഞു.

"എന്ത്! ഞാൻ പട്ടിയാണെന്നോ? ഞാൻ ഇങ്ങനെയുള്ള സ്ത്രീകളെ വെറുക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ളവരുമായി ഏതെങ്കിലുംവിധത്തിൽ ബന്ധംപുലർത്തുവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല."

ബേലയുടെ മുറവും അന്ധകാരം വ്യാപിച്ചതായി തോന്നി. അവൾ സങ്കടപ്പെട്ട നിലവിളിച്ചുപോയി.

മി: സെൻ വീണ്ടുംപറഞ്ഞു.

"ഹിസ്റ്റീറിയായുടെ ഈ നാടകം പലതവണ ഞാൻ

കണ്ടുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ പോകുന്നു. നിങ്ങളുടെ അസ്വസ്ഥതയുടെ ചികിത്സിക്കാൻ വേണ്ടയേർപ്പാടുചെയ്യാൻ പീറ്ററോട് പറയാം."

സെന്നിന്റെ കടിലതാപൂർണ്ണമായ വാക്കുകളും, പീറ്ററുടെപേരും ബേല കേട്ടു. പക്ഷേ എന്തെങ്കിലും പറയാൻ അവർക്കു നാവനങ്ങിയില്ല. അവർക്കു സ്വബോധമില്ലാതായി.

അദ്ധ്യായം പതിനെട്ട്

കമലം പലതവണയും നിർബന്ധിച്ചുപേക്ഷിച്ചതിന്റെ ഫലമായി ഹരിഹരസിംഹൻ പട്ടണത്തിലേയ്ക്കു പോകാൻ തയാറായി. ഏകദേശം ആറുമാസമായി കിശോർ വീട്ടിലേയ്ക്കുവരാറേയില്ല. അയാൾ തന്റെ സൃഷ്ടിപരപരിപാടികളിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധനായി ഗ്രാമങ്ങളിൽ സഞ്ചരിക്കുകയാണ്. അതിനിടയ്ക്ക് വീട്ടിൽ എത്തിനോക്കുവാൻപോലും അവസരംകിട്ടാറില്ല. കിശോറിനെപ്പറ്റി എന്തെങ്കിലുംസൂചനകിട്ടിയാൽ അതുമായി ഹരിഹരസിംഹൻ പോലീസ് സ്റ്റേഷനിലേക്കുപോകുകയായി. ഇൻസ്പെക്ടരോട് പറയും:

"അങ്ങയുടെ ഈ മൌനം ആപത്തിനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുകയാണ്. ദ്രോഹികൾക്ക് എന്തുംചെയ്യാമെന്നായിട്ടുണ്ട്. കിശോറിന്റെകൂടെ ഉദ്ദേശം നൂറു ചെറുപ്പക്കാർ തൊഴിച്ചാളികളെപ്പോലെ ഗ്രാമങ്ങളിൽ ചുറ്റിനടക്കുകയാണ്. സാധുക്കളും വിഡ്ഢികളുമായ ഗ്രാമവാസികൾ ഇവരെ ആദരിക്കുന്നുണ്ട്. വിശ്വസിക്കുന്നുമുണ്ട്. ഇവർ ചെറിയ പുസ്തകങ്ങളും, ലഘുലേഖകളും അവരുടെ ഇടയിൽ വിതരണംചെയ്യുന്നുണ്ട്. ചെറിയ സ്കൂളുകൾതുറന്ന് നീചജാതിക്കാരുടെ കുട്ടികളെ എന്തൊക്കെയോ പഠിപ്പിക്കുന്നു. കൊള്ളയേയും കള്ളത്തരങ്ങളേയുംകുറിച്ച് അവർക്ക് നാം കുന്ന ക്ലാസ്സുകളേക്കുറിച്ച് അങ്ങ് ആ

നേപഷിക്കുന്നതേയില്ല."

അപ്പോൾ ഇൻസ്പെക്ടർ ഇങ്ങനെ മറുപടിനൽകും.

"ഇത്തരം അനാവശ്യമായ കാര്യങ്ങളിൽ അങ്ങേ തിനു തലയിടുന്നു? ഇതൊക്കെ എന്റെ ചുമതലയാണ്. എനിക്കതെല്ലാം അറിയാം. താങ്കൾ ഇനിയെങ്കിലും ഇതിൽനിന്നും ഒഴിഞ്ഞുമാറു!"

ക്രോധഭാവത്തിൽ ഹരിഹരസിംഹൻ വീണ്ടും പറയും.

"സർക്കാറിന്റെ ചോറ് ഉപ്പുകൂട്ടിയാണു ഞാൻ തിന്നിട്ടുള്ളതു്. എനിക്കറിയാം താങ്കൾ..." ഇൻസ്പെക്ടർ ഗൌരവംവിടാതെ വീണ്ടും പറയും.

"അതുകട്ടെ, ഞാൻ നന്ദികെട്ടവൻതന്നെ താങ്കൾ ഒരു വിചിത്രമനുഷ്യൻതന്നെ. പോകൂ! വേറേ പണിവല്ലതുംനോക്കൂ!"

അവിടെയും രക്ഷയില്ലെന്നു മനസ്സിലാകുമ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹൻ മേലുദ്യോഗസ്ഥന്മാക്കു ഹർജികൾ എഴുതിത്തുടങ്ങും.

കിശോറിനെ അനേപഷിക്കാനാണ് ഹരിഹരസിംഹൻ പട്ടണത്തിലേക്കിറങ്ങിയതു്. പട്ടണത്തിലുള്ള സേവാസമതി ആഫീസിലാണാദ്യം ചെന്നനേപഷിച്ചതു്. അവിടെയുള്ളവരിൽനിന്നും കിശോർ ഏതു ഗ്രാമത്തിൽ, ഏതു വീട്ടിൽ ക്യാമ്പുചെയ്യുന്നുവെന്നു വിശദമായി അറിഞ്ഞു. അനന്തരം താൻ തയാറാക്കിയ ഹർജികൾ പോസ്റ്റ്പെട്ടിയിൽ ഇട്ടിട്ട് അദ്ദേഹം കിശോറിന്റെ പുതിയ ക്യാമ്പിലേയ്ക്കുതന്നെ തിരിച്ചു.

അവർ പറഞ്ഞുകൊടുത്ത ലക്ഷ്യംവച്ചുകൊണ്ട് കി ശോറിന്റെ ക്യാമ്പിനടുത്തെത്തി. വിശാലമായ ഒരു തോട്ടം. അതിന്റെ ഒരു ഭാഗത്ത് ഒരു വലിയ ബംഗ്ലാവ്. പട്ടണത്തിൽനിന്നും വളരെ അകലെയല്ല. അതിന്റെ മുമ്പിലുള്ള ഗേറ്റിൽ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള ബോർഡിൽനോക്കി അദ്ദേഹം വായിച്ചു:

"ആനന്ദാശ്രമം"

അതു വായിച്ചുതീർന്നപ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹൻ അറിയാതെ ഞെട്ടിപ്പോയി. തന്റെ പുത്രൻ സന്യാസിയായിത്തീർന്നോ? മഠങ്ങളിലും ആശ്രമങ്ങളിലും ഗൃഹസ്ഥാശ്രമികൾ താമസിക്കാറില്ല. അവിടെ സാധുക്കളും സന്യാസികളുമാണ് താമസിക്കുന്നത്. ഹരിഹരസിംഹൻ ഗേറ്റിൽക്കൂടി അകത്തേക്കു കടന്നപ്പോൾ വിമൽ വരാന്തയടിച്ചുവാരുന്നതാണ് കണ്ടത്. അദ്ദേഹത്തിന് വിമലിനെ അറിയാം. ഒരു ലക്ഷപ്രഭുവിന്റെ മകനായ വിമൽ കേവലം നിക്കറും ബനിയനും ധരിച്ചുകൊണ്ട് വരാന്തയടിച്ചുവാരുകയായിരുന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ വിമലിനെ കണ്ട് സ്തബ്ധനായിനിന്നുപോയി. അല്പം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിമൽ തലയുയർത്തി ആഗതനാരാണെന്നു നോക്കി. ആളാരാണെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ വിമൽ പറഞ്ഞു:

"മി. കിശോർ ഇന്നലെമുതൽ സക്കീട്ടിലാണ്. ഒരു പക്ഷേ മടങ്ങിയെത്താൻ ഒരാഴ്ച കഴിഞ്ഞേക്കും. ബാബുജീ! എന്തുവേണം?"

ഹരിഹരസിംഹൻ:-വിമൽബാബു! അങ്ങ് എന്താ

ണിവിടെ ചെയ്യുന്നത്? ഇതെന്ത്? ആശ്രമമോ? എനിക്കു തെറ്റുപറ്റിയോ?

വിമൽ:-ബാബുജി! ഞാൻ പരമാർത്ഥമാണു പറഞ്ഞതു്. വരൂ! അകത്തേയ്ക്കു വരൂ! ഞാനീ ആശ്രമത്തെക്കുറിച്ചു് എല്ലാം പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിത്തരാം. ഈ ആശ്രമം ഭൂമിയിലെ സ്വർഗ്ഗമാണ്.

ഹരിഹരസിംഹനു ഒന്നും മനസ്സിലായില്ല. മനുഷ്യർ കേവലം കൂലിവേലക്കാരെപ്പോലെ രാപകൽ എല്ലുമുറിയെ പണിയെടുത്തു കഷ്ടപ്പെടുന്ന ഒരു ഒഴിഞ്ഞു വൃത്തികെട്ട കോണാണിതു്. ഇവിടെയാണ് ഉൽകൃഷ്ടകുലജാതനും, ജമിന്ദാരും, എം. ഏ. ബിരുദധാരിയുമായ വിമൽ ചപ്പുകൂനം അടിച്ചുവാരുന്നതു്. ആ നിലയ്ക്കു് ഈ സ്ഥാനം സ്വർഗ്ഗമെന്നോ, ജയിലെന്നോ പറയേണ്ടതു്. ഹരിഹരസിംഹന്റെ മസ്തിഷ്കത്തിൽ ചിന്തകൂനം അലതല്ലി.

വിമൽബാബു തന്റെ ജോലിമുഴുവനാക്കിയിട്ടു പറഞ്ഞു.

"വരൂ! ബാബുജി! ചെരിപ്പ് ഊരി കൽപടിയിൽ വച്ചിട്ടു അകത്തേയ്ക്കു വരൂ!"

ഹരിഹരസിംഹൻ അവിടെയെല്ലാം ചുറ്റിനടന്നു നോക്കി. സുവ്യക്തശാന്തികളിയാടുന്നുണ്ടു്. വിദ്യാസമ്പന്നരായ അനവധി യുവാക്കന്മാർ അവിടെ പല പ്രവൃത്തികളിലും ബദ്ധശ്രദ്ധരായി കാണപ്പെട്ടു. അതൊക്കെക്കണ്ടു് ആശ്ചര്യത്തോടുകൂടിനിന്ന ഹരിഹരസിംഹനോടായി വിമൽ പറഞ്ഞു.

"ഞങ്ങളെപ്പോലെ സ്വയം സേവകരായി നൂറിലധികംപേരുണ്ടിവിടെ. ഗ്രാമങ്ങളിൽ സംസ്കാരവും വിദ്യാഭ്യാസ പ്രചരണവും വർദ്ധിപ്പിക്കുകയാണ് ഞങ്ങളുടെ പരമമായലക്ഷ്യം നാട്ടിന്റെ രക്തശൂന്യമായ ശരീരത്തിൽ ഉണർവും ഉന്മേഷവും ഉണ്ടാകാൻ ഞങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ രക്തംകൊണ്ട് നനയ്ക്കുന്നതിനാണ് ശ്രമം. അതു സാധിച്ചുവരുന്നുമുണ്ട്."

നെറ്റിയിൽപൊടിച്ച വിയർപ്പു തുടച്ചുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു.

"ഞാനെന്തു പറയാനാണ്? അങ്ങയെപ്പോലെ കുലീനകുടുംബത്തിൽപിറന്ന അരുമക്കുഞ്ഞുങ്ങൾ ഈ കഠോരജീവിതം സ്വീകരിച്ചത് ആശ്ചര്യകരംതന്നെ. ഞാൻ കാണുന്നതു"

വിമൽ:-നോക്കൂ! സുഖത്തിലും ആനന്ദത്തിലും പ്രകാരഭേദമുണ്ട്. സുഖം ബാഹ്യവസ്തുക്കളിൽക്കൂടി ലഭിക്കുന്നു. എന്നാൽ ആനന്ദത്തിന്റെ കേന്ദ്രം നമ്മുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗമാണ്. നമുക്ക് സുഖത്തെ നിസ്സാരമാക്കിക്കൊണ്ട് ആനന്ദത്തിന്റെ ശോഭയെ പ്രാപിക്കാൻകഴിയും. സുഖം ക്ഷണഭംഗുരമാണ്. എന്നാൽ ആനന്ദം ആത്മാവിൽ പ്രകാശംനിറച്ചുകൊണ്ട് എന്നും നിലനില്ക്കും.

ഹരിഹരസിംഹൻ വിസ്മയഭരിതനായി വിമൽ പറഞ്ഞതു കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ആനന്ദത്തിന്റേയും സുഖത്തിന്റേയും വ്യത്യാസങ്ങളെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിനു് ഒന്നും മനസ്സിലായില്ല. എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ കൊടുങ്കാറ്റുപോലെ ഒരുതരം ഉലച്ചിലുണ്ടാക്കി.

തോൽവിപററിയ ഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"സഹോദരാ! നിങ്ങളൊക്കെ എന്തു തമാശയാണീ കാണിക്കുന്നത്? സുഖത്തെ നിസ്സാരമാക്കിക്കൊണ്ട് ദാരിദ്ര്യത്തെയും ദരിദ്രരേയും താലോലിക്കുന്ന ഈരീതി എവിടുത്തേതാണ്? ഇത്രയുമൊക്കെ വിദ്യാഭ്യാസംചെയ്തിട്ട് അന്തസ്സും അധികാരവുമുള്ള സർക്കാരുദ്യോഗം വഹിക്കേണ്ട വരല്ലേ നിങ്ങൾ? ചപ്പുചവറുകൾ അടിച്ചുവാരാനും എച്ചിൽപാത്രങ്ങൾ കഴുകാനും ഈ നശിച്ച ദരിദ്രസങ്കേതത്തിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനും നിങ്ങളൊക്കെ ഇറങ്ങിയതുകണ്ടിട്ട് എനിക്കത്ഭുതംതോന്നുന്നു."

ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കും അവരുടെ കാളേജിലെ പ്രഫസർ തുത്തുവാരിയ ചവറുകൊട്ടയുമായി അവരുടെ അരികെക്കൂടി വെളിയിലേക്കിറങ്ങിവന്നു. അദ്ദേഹം വിമൽ അടിച്ചുവാരിയ ചവറുംവാരി തന്റെ കുട്ടയിലാക്കിക്കൊണ്ട് അകലെ പ്രത്യേകം അതിട്ടുന്നതിനു കുഴിച്ചിട്ടുള്ള കുഴിയിൽ കൊണ്ടിട്ടു. വിമൽ പ്രൊഫസറുടെനേരെ ചൂണ്ടിക്കൊണ്ടു ഹരിഹരസിംഹനോടായി പറഞ്ഞു.

"നോക്കൂ! അദ്ദേഹം ഞങ്ങളുടെ പ്രഫസറാണ്. അദ്ദേഹം ആക്സ്ഫോർഡിൽ പഠിച്ച് ഉന്നതബിരുദം വാങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. ഡി. ലിറുമാണ്. എന്നിട്ടും അദ്ദേഹം ആയിരംരൂപാ ശമ്പളംകിട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഉദ്യോഗം നിസ്സാരമാക്കി ഉപേക്ഷിച്ച് ഞങ്ങളോടൊപ്പം ജനസേവനത്തിനു തുനിഞ്ഞിറങ്ങിയതാണ്""

ഞങ്ങളുടെ ഗുരുദേവന്റെ പ്രഭാവമാണിതെല്ലാം,

താങ്കളിന്നും സാംസ്കാരികമായി ഒരുകൊല്ലം പിറകിലാണ്. മുന്നോട്ടിറങ്ങി പരിശ്രമിച്ചാൽ ഞങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശത്തെയും ആദർശസിദ്ധാന്തങ്ങളേയുംകുറിച്ച് താല്പര്യമുണ്ടാകും. കേവലം നാണയത്തുട്ടുകൾക്കുവേണ്ടിയല്ല മനുഷ്യൻ ലോകത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ളത്.

"മാസം മുന്നൂറുരൂപ ശമ്പളം?" ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ തുടർന്നു:

"ഈ പ്രഫസർക്ക് ഭ്രാന്തുപിടിച്ചിരിക്കും? അല്ലെങ്കിൽ.....?"

പെട്ടെന്നു വിമൽ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഭ്രാന്തനാകാതെ ഉദ്ദേശലക്ഷ്യത്തിൽ എത്താൻ കഴിയുമോ ബാബുജീ! ബുദ്ധൻ, നബി, ക്രിസ്തു മുതലായവർ ഒരുതരത്തിൽ ഭ്രാന്തന്മാരായിരുന്നില്ലേ? അതിരിക്കട്ടെ! അങ്ങ് കിശോറിനെപ്പറ്റിയാണല്ലോ ചോദിച്ചത്. അദ്ദേഹം ഒരാഴ്ചകഴിഞ്ഞേ മടങ്ങിവരൂ! പിന്നീടു നമുക്കു കാണാം. നമസ്തേ!" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് വിമൽ അകത്തേക്കു കയറി. ഹരിഹരസിംഹൻ അത്ഭുതസ്തബ്ധനായി വിമലിന്റെനേരെ നോക്കിനിന്നുപോയി. അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചു:- നല്ലനിലയിൽ വരേണ്ട ഈ ചെറുപ്പക്കാക്കെന്തുപറ്റി? വിദ്വാനായ ആ പ്രഫസറേക്കൂടി വഴിതെറ്റിച്ച ഇവരുടെ ബ്രഹ്മചാരി ഒരിന്ദ്രജാലക്കാരൻതന്നെയായിരിക്കും.

റോഡിലേക്കിറങ്ങിയ ഹരിഹരസിംഹൻ ആശ്രമത്തിന്റെ നേരെ ഒന്നുകൂടി തിരിഞ്ഞുനോക്കി. ചുറ്റിപ്പിണഞ്ഞു വാലുംതലയും തിരിച്ചറിയാനാവാതെ പടർന്നു കയറിയ വള്ളിപ്പടർപ്പിന്റെ പ്രതീതിയാണ് ആശ്രമ

ത്തേക്കുറിച്ച് ഹരിഹരസിംഹനു തോന്നിയത്. ഈ ആശ്രമവും വിദ്രോഹികളുടെ ഗൂഢാലോചനാ സങ്കേതമെന്നാണദ്ദേഹം വിധിയെഴുതിയതു്. അത്രമാത്രം വെറുപ്പും അതിനോടുതോന്നി.

× × × × ×

ഹരിഹരസിംഹൻ വിമൽബാബുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സമയത്തുതന്നെ പട്ടണത്തിൽനിന്നു് മുപ്പത്തിയഞ്ചുമൈൽദൂരെ വിസ്തൃതമായ ഒരു വയൽ കടന്നുകൊണ്ട് ബ്രഹ്മചാരി കിശോറിനോടു പറഞ്ഞു. "കിശോർ! നിങ്ങൾ ആമയെക്കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?"

നട്ടുച്ചസമയം. ഫാൽഗുനമാസത്തിലെ വെയിലേറ്റു ഭൂമി പഴുത്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വിളഞ്ഞുകിടന്ന ഗോതമ്പു വയലുകൾ എല്ലാം ശൂന്യമായിക്കഴിഞ്ഞു. ഇലപൊഴിയൻ വൃക്ഷങ്ങളിൽതട്ടി കാറ്റ് അലസമായി വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. കിശോർ ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ ബ്രഹ്മചാരിയുടെപിറകെ നടക്കുകയായിരുന്നു. കിശോർ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ചോദ്യത്തിൽ ശ്രദ്ധിച്ചില്ലെന്നുകണ്ടു് ബ്രഹ്മചാരി വീണ്ടും ചോദ്യം ആവർത്തിച്ചു. കിശോർ ഏതോ സ്വപ്നത്തിൽനിന്നുണർന്നവനെപ്പോലെ പെട്ടെന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു. "ഓഹോ! കണ്ടിട്ടുണ്ട്."

ബ്രഹ്മചാരി:-അതിന്റെപുറം എത്ര കട്ടപ്പുമുള്ളതാണ്. അതിന്റെപുറംമാത്രം കണക്കാക്കി അതിനെ ആമയെന്നു വിളിക്കുന്നതു് ശരിയല്ല. യഥാർത്ഥത്തിൽ അതു് ആമയുടെ ഒരു ഭാഗംമാത്രമാണ്. ആമ ആ പുറം തോടിനുള്ളിൽ ഒളിച്ചുകഴിയുകയാണ്.

വിനീതഭാവത്തിൽ കിശോർ പറഞ്ഞു. "അതു

ശരിതന്നെ."

വീണ്ടും ബ്രഹ്മചാരി തുടർന്നു.

"നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ മറന്നു് ഇങ്ങനെയുള്ള ആശ്രമങ്ങളെ അപവാദിക്കാനിടനൽകരുതു്. ആശ്രമങ്ങൾ ആമയുടെപുറംതോടുകളാണു്. അതിന്റെ ആത്മരക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയുള്ളതാണാകവചം. നിങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ വിവിധങ്ങളാണു്. ആ കർത്തവ്യങ്ങളെ മറന്നു് നിങ്ങൾ ആശ്രമചിന്തകളിൽ വ്യാപരിച്ചുകാണുന്നതു് എനിക്കു് വേദനാജനകമാണു്."

കിശോർ ഗംഭീരഭാവത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"ഗുരുദേവാ! ആശ്രമം ഉപേക്ഷിക്കണമെന്നാണോ അങ്ങു പറയുന്നതു്?"

ബ്രഹ്മചാരി:-കിശോർ! നമ്മുടെ യുവാക്കന്മാരെ ആശ്രമം വളരെ മോഹിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നെനിക്കറിയാം. ആശ്രമമില്ലാതെയുള്ള ജീവിതം അവർക്കു കൽപിക്കാൻ കൂടി വിഷമം. അതൊട്ടും നന്നല്ല. ആശ്രമം അത്യന്താപേക്ഷിതമാണു്. പുറംകവചം ഉപേക്ഷിച്ചു് ആമയ്ക്കു ജീവിക്കാൻ നിവർത്തിയില്ല. അതുപോലെ ആശ്രമം ഒരു കാരണമെന്നേയുള്ളൂ. സർവ്വവും ആശ്രമമെന്നു കരുതുന്നതു് സർവാബദ്ധമാണു്. നിങ്ങളെല്ലാം ആശ്രമത്തിൽ ചുറ്റിപ്പറ്റികഴിയുകയാണെങ്കിൽ നമ്മുടെ ലക്ഷ്യം അപ്രാപ്യമാണു്.

കിശോറിന്റെ മനസ്സു് മരവിച്ചതുപോലെയായി. അയാൾ രാപകൽ കഷ്ടപ്പെട്ടു് പരിശ്രമിച്ചു സ്ഥാപിച്ചതാണാ ആശ്രമം. അയാളുടെ ആശാകേന്ദ്രമാണാശ്രമം. ഗുരുവിന്റെ ഇപ്പോൾപറഞ്ഞ വാക്കുകൾ ആ സുഖസ-

ന്നങ്ങളെ അപ്പാടെ തകർക്കുകയാണെന്ന അയാൾക്കു തോന്നി. അതിനുവേണ്ടി താൻസഹിച്ച ത്യാഗങ്ങൾ നിഷ്പ്രയോജനങ്ങളായി തീർന്നുപോയെന്ന അയാളാശങ്കിച്ചു. വിഷാദഭരിതനായി കിശോർ ഗുരുവിനോടു ചോദിച്ചു. "അപ്പോൾ?...ഈ വിജ്ഞാനപ്രചരണമോ?"

"അതും കാരണംമാത്രമാണു" ദൃഢസ്വരത്തിൽ ഗുരുജി തുടർന്നു.

"ഇനിയും വൈരാഗ്യബുദ്ധിയോടുകൂടി മുന്നോട്ടു പോകണം. ആശ്രമം അടിച്ചുവാരുന്നതോ ഗ്രാമങ്ങളിൽ ബാലപാഠം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതോ അല്ല മനുഷ്യന്റെ ജീവിതലക്ഷ്യം. ഓരോ പടവുകളും ചവുട്ടിത്തള്ളി മുന്നോട്ടുകയറാനുള്ള കഴിവുണ്ട്. രണ്ടോമൂന്നോ പടവുകൾകയറിനിന്നുവിശ്രമിക്കുന്നതും ആനന്ദമുഗ്ധരായി പുറകോട്ടുനോക്കി വൃഥാ സമയംകളയുന്നതും ലക്ഷ്യപ്രാപ്തിയെ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയേയുള്ളൂ. ഇനിയും നൂറുനൂറുപടികൾ മുമ്പിലുണ്ട്. കുഞ്ഞേ! നിന്റെ ഈ ശാന്തിയാശ്രമം ലക്ഷോപലക്ഷം മനുഷ്യർക്കു ജീവിതസുഖം നൽകാൻ മതിയാവില്ല"

കിശോറിന്റെ കൺമുമ്പിൽ വ്യാപിച്ചിരുന്ന മറ പെട്ടെന്നുമാറി. പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കിശോർ പറഞ്ഞു.

"ദേവാ! എന്റെ ഭ്രമം മാറിക്കഴിഞ്ഞു. പരമാർത്ഥത്തിൽ നാംതന്നെ നിർമ്മിക്കുന്ന മായാവലയിൽപെട്ടു സ്വയം നാശത്തിലേക്കു പതിക്കുകയാണു."

കിശോർ ഇതുയും പറഞ്ഞതുകേട്ടു ബ്രഹ്മചാരിയുടെ മുഖം പ്രസന്നമായി.

അദ്ധ്യായം പത്തൊൻപതു്

വ്യാകുലചിത്തയായ ബേലയുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ത്രീത്വം ഉണർന്നൊഴുകുന്നു. വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടുണ്ടായ സംസ്കാരം അനിഷ്ടവും മൃഗീയവുമായ പ്രവൃത്തികൾക്കിടനൽകിയില്ല. അന്നത്തെ ക്രൂരക്രീഡയ്ക്കുശേഷം മി. സെൻ അവിടെ വരാതായിട്ടു ഒരു മാസത്തോളമായി. ബേലയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വരവു പ്രതീക്ഷിച്ചില്ല. സൈരം കെടുത്തുന്നു, ആഭാസമായി പെരുമാറുന്ന അത്തരം വ്യക്തികളെ വെറുക്കുവാനും മറക്കുവാനും അവളുടെ പുതിയ ചിന്താശക്തിയുടെ സന്ദർഭാനുസരണം സാധിച്ചു. വെറുക്കപ്പെട്ട വ്യക്തിത്വവും ചുമന്നുകൊണ്ടു് ഒരു ദിവസം മി: സെൻ അവളുടെമുമ്പിൽ ആഗതനായി.

ഏതോ ഒരു വലിയ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ യാത്രയയപ്പിനോടനുബന്ധിച്ച വിരുന്നിൽ പങ്കുകൊള്ളാനായി അന്നു ബേലയും പോയിരുന്നു. വിവിധവർണ്ണത്താലലംകൃതമായ സാരികളുണിഞ്ഞു് ദേവകന്യകമാരെപ്പോലെ വളരെ മഹിളകൾ വിരുന്നിനെത്തിയിരുന്നു.

ബേല തന്റെ രൂപസൗന്ദര്യങ്ങൾ അവരെയും അകർഷിക്കുമാറു് പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു ഐ. സി. എസ്സുകാരനായ യുവാവിനടുത്തു ഇരിക്കുമ്പോൾ അതു അകലെയല്ലാതെ കസേരയിലിരിക്കുന്ന സെന്നിനെ അകസ്മികമായി കണ്ടു. വിളറിമഞ്ഞളിച്ച മുഖം; അഴുക്കുപിടിച്ച കോന്തുപ്പല്ലുകൾ; നിഷ്പ്രഭമായ കൃടിലതനിറ

ഞ്ഞ കണ്ണുകൾ; നീണ്ടുമെലിഞ്ഞ കഴുത്ത്; മുന്നോട്ടുകുനിഞ്ഞ് ഒരിരുപ്പ്. വെറുപ്പുനിറഞ്ഞ ഒരു നോട്ടം അവൾ സെന്നിൻെറനേക്കയച്ചു. അയാളും നിർലജ്ജം അവളെത്തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

വിരുന്നുകഴിഞ്ഞ് ബേല പോകാനായി കാറിനടുത്തെത്തിയപ്പോൾ എങ്ങുനിന്നോ സെൻ ഏതോ ദുഷ്ടദേവതയാൽ ശപിക്കപ്പെട്ടവനെപ്പോലെ അവളുടെ മുമ്പിലെത്തി. കുലീനയും ഭാരതീയസംസ്കാരസമ്പന്നയുമായ സ്ത്രീകളാരായിരുന്നാലും അപ്പോൾ ആ വഞ്ചകനായ— പച്ചച്ചിരിതൂകിനിന്ന സെന്നിൻെറ ചെകിട്ടത്തടിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ വിദ്യാഭ്യാസവും സംസ്കാരവുമുള്ള ഒരു ബാരിസ്റ്ററുടെ മകളായ ബേല അസഭ്യമായ ആ പ്രവൃത്തിയ്ക്കു മുതിർന്നില്ല.

മി: സെൻ വിനയപൂർവ്വം അവളോടായി പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ ബംഗ്ലാവിൽ പോയിരുന്നു. വളരെ വിഷമിച്ചു. അതുപോകട്ടെ! അതൊക്കെ പിന്നെപറയാം. ബേലാറാണി! എൻെറ കാറിൽകയറു."

'വേണ്ടാ' എന്നവൾ ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞുവെങ്കിലും പിന്നീട് ഒന്നുംപറയാതെ അവൾ മി: സെന്നിൻെറ കാറിൽകയറിയിരുന്നു. തൻെറ കാർ വീട്ടിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുകൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊള്ളാൻ ഡ്രൈവറോടു പറഞ്ഞു.

കാർമുമ്പോട്ട് ഓടിച്ചുകൊണ്ട് മി: സെൻ പറഞ്ഞു.

"ഹൃദയശൂന്യയായ ബേലാറാണീ! എന്തുപറയാനാണ്? മനസ്താപം എൻെറ ഹൃദയത്തെ ആത്മഹത്യയ്ക്കുകൂടി പ്രേരിപ്പിച്ചു. പരമാർത്ഥത്തിൽ ഞാൻ കൂടിച്ചു

പോയാൽ അനർത്ഥങ്ങളേയുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട് ഇനി എന്റെ ജീവിതത്തിൽ മദ്യം തൊടുകയില്ലെന്നു ശപഥം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു"

'ആത്മഹത്യ' എന്നു കേട്ടപ്പോൾ ബേലയുടെ മനസ്സിൽ എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു ഭയമുളവായി. അവൾ പറഞ്ഞു:

"എന്തു്? എന്തുണ്ടായി?"

താൻപറഞ്ഞ ആ വാചകം കുറിക്കുകൊണ്ടുവെന്നു് മി: സെന്നിനു മനസ്സിലായി. അശ്രുനിറഞ്ഞ നയനങ്ങളോടുകൂടി അയാൾ പറഞ്ഞു:

"എന്തുപറയാനാണു് റാണീ! അതൊക്കെ ഓർക്കുമ്പോൾ ഹൃദയത്തിലൊരാളിക്കത്തൽ. ഞാൻ തീർച്ചയായും ഒരപരാധിതന്നെ. ക്ഷമചോദിക്കുവാൻതന്നെ ഞാനയോഗ്യനായിപ്പോയി"

ഇതുയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് മി: സെൻ ഒരുകൈകൊണ്ടു് സ്റ്റീയറിംഗിൽ പിടിച്ചു. മറേറക്കൈകൊണ്ടു് ചെരിപ്പിട്ടിട്ടുള്ള ബേലയുടെ പാദങ്ങളിൽ സ്പർശിക്കുവാൻ ഭാവിച്ചു. പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി ബേല ആ കൈയിൽ കടന്നുപിടിച്ചുകൊണ്ടു് ചോദിച്ചു:

"എന്തു്? ഇതെന്താണു മി: സെൻ?"

സെൻ ഗൽഗദത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"ദേവീ! ഞാനപരാധിയാണു്. ആത്മഹത്യചെയ്യുന്നതിനുമുമ്പു് എന്റെ ഭാഗ്യഹീനങ്ങളായ കണ്ണുകൾ ഒന്നുകൂടി ദേവിയെക്കാണാനാഗ്രഹിച്ചു. ആ ആഗ്രഹം

ഇന്നു സാധിച്ചു. ഇനി ഈ ലോകത്തിൽ ഞാനെന്തിനു ജീവിച്ചിരിക്കണം? ഞാൻ ദേവിയുടെ ഹൃദയത്തെ കുറെ വേദനിപ്പിച്ചു" ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സമത്ഥനായ ഒരു നടനെപ്പോലെ സെൻ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു.

ബേല വ്യാകുലചിത്തയായി പറഞ്ഞു:

"മി: സെൻ നിങ്ങൾ കേവലം ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ പുലമ്പരുത്. എനിക്കു നിങ്ങളോട് വിരോധമൊന്നുമില്ല. നിങ്ങൾ സ്വയം വരാതിരുന്നതല്ലേ? ഞാനെന്തു ദോഷംചെയ്തു?"

കരഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെ സെൻ പറഞ്ഞു:

"വിരോധത്തിനു വകയൊന്നുമില്ല. ഞാൻതന്നെയാണന്യായമായി പ്രവർത്തിച്ചത്. ആ പാപത്തിന്—ആ അപരാധത്തിനു പ്രായശ്ചിത്തംചെയ്യാതെ എനിക്ക് എങ്ങനെ സമാധാനമുണ്ടാകും? നിങ്ങളുടെ പ്രതിമ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചുകൊണ്ട് ഞാനീ ലോകത്തുനിന്നും വിരമിക്കട്ടെ! ഹാ...ഞാൻ..."

ബേല വിനീതഭാവത്തിൽ സമാധാനപ്പെടുത്തി:

"എന്നെയോർത്ത് നിങ്ങൾ അങ്ങനെയൊന്നും പറയാതിരിക്കൂ! ഞാനൊന്നും പറയുന്നില്ല. ഇനി നിങ്ങൾ ആത്മഹത്യയെപ്പറ്റി പറയുകയാണെങ്കിൽ എനിക്കു ബോധക്ഷയംക്രൂടി വന്നേക്കും. ഇപ്പോൾതന്നെ എന്റെ തലചുറ്റുന്നു."

സെൻ സന്തുഷ്ടനെന്നോണം നെടുവീർപ്പു വിട്ടു. കലങ്ങിമറിഞ്ഞ വെള്ളം അല്പനേരത്തെ പ്രയത്നത്താൽ

തെളിഞ്ഞുവെന്ന് സെന്നിനു വിശ്വാസമായി. തന്റെ ഉദ്ദേശം നിറവേറിയതോർത്ത് അല്പം പ്രസന്നതയോടുകൂടി മി. സെൻ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ...നിങ്ങൾ....യഥാർത്ഥത്തിൽ ഒരു ദേവിതന്നെയാണ്. എനിക്കു...ദേവിയുടെ പാദങ്ങളിൽ ധരിക്കുന്ന ചെരിപ്പുപോലും സ്പർശിക്കുവാൻ തക്കയോഗ്യത....."

ഭാവാവേശയായി ബേല മറുപടിപറഞ്ഞു:

"ഇനി എന്നെ മുള്ളുകൊണ്ടു കുത്താതെയിരിക്കൂ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ കാൽക്കൽവീഴാം"

അശ്രുനിറഞ്ഞ നയനങ്ങളോടുകൂടി മി. സെൻ ബേലയുടെ മുഖത്തേയ്ക്കുനോക്കി നെടുതായൊന്നു നിശ്വസിച്ചു. വണ്ടി ബംഗ്ലാവിന്റെ ഗേറ്റിൽ നിത്തി മി. സെൻ ബേലയുടെ കൈപിടിച്ചു വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. അയാൾ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ യാത്രയാകട്ടെ! എന്റെതെല്ലാം ദേവിയ്ക്കു പ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു. പരിപൂർണ്ണമായും ഞാൻ തോറ്റു"

ലജ്ജാവനമ്രമുഖിയായി ബേല മറുപടിനല്കി:

"കൊള്ളാം! നിങ്ങൾ ഗംഗയുടെ പ്രവാഹം തിരിച്ചുവിട്ടു."

സന്തോഷഭരിതനായി സെൻ പറഞ്ഞു.

"യഥാർത്ഥത്തിൽ ഇന്നു ഞാൻ ധന്യനായി! ഇന്നത്തെദിവസം എന്നെന്നും സ്മരണീയമായി നിലനില്ക്കും. എന്നാൽ പോകട്ടെ! എനിക്കു ഡാക്കുരുടെ വീട്ടിലേക്കു പോകണം."

അന്നു മി. സെന്നിന് ആ നഗരത്തിലെ പ്രസിദ്ധനർത്തകിയായ മിസ് രോശനാരയുടെ നൃത്തംകാണ്മാൻ പോകണം. മി. സെന്നിൻെറ ഒരു സ്നേഹിതന്റെ ബംഗ്ലാവിൽവച്ചാണ് അന്നത്തെ നൃത്തപരിപാടികൾ. അതു മാത്രമല്ല. സെന്നിൻെറ പുതിയ ജീവിതസഖിയായ സ്വർണ്ണപ്രഭയുമൊന്നിച്ച് അത്താഴത്തിനും എത്താമെന്നു വാക്കുകൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. സ്വർണ്ണപ്രഭയും പുതുപരിഷ്കാരത്തിൻെറ മണിത്തൊട്ടിലിൽകിടന്നു കളിയാടുന്ന ഒരു മഹിളാരത്നമാണ്. അവളും പിതാവിനോടൊപ്പം ബിലാത്തിയിൽ പര്യടനംകഴിഞ്ഞു വന്നവളാണ്.

സെന്നിനെ യാത്രയാക്കിയിട്ടു ബേല തൻെറ മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവൾ സ്വയം ആനന്ദമഗ്നയും ഉന്മേഷവതിയുമായി കാണപ്പെട്ടു. എങ്കിലും ഇടയ്ക്കിടക്കു മനസ്താപവും ദുശ്ചിന്തകളും മുള്ളുകളെപ്പോലെ അവളുടെ അന്തർഹൃദയത്തിൽ വേദനയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവയിൽനിന്നും രക്ഷപ്രാപിക്കാൻ അവൾ വളരെ ശ്രമിച്ചു.

കുറേനേരംകഴിഞ്ഞപ്പോൾ പീററർ കതകുതുറന്ന് അകത്തേക്കുകയറി. ബേലയുടെ ഹൃദയത്തിൽ എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു വെറുപ്പുളവായി. പീററർ ഒളിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ട് ബേലയോടു ചോദിച്ചു.

"മിസ് ബാബാ! ഇന്നു സെന്നിനും ഊണിവിടെയാണോ"

ബേല:-നിന്റെ വിഡ്ഢിത്തരങ്ങളെനിക്കു കേൾക്കണ്ട

പീററർ-കാരണമൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. സാഹേ

ബ്ബ് മാവ്, അരി, നെയ്യ്, ഇറച്ചി ഇവയൊക്കെ വാങ്ങുന്നതിൽ കുറവുവരുത്തിയിരിക്കുന്നു. സെന്നിനു ഊണുവേണമെങ്കിൽ എല്ലാം ബസാറിൽനിന്നും ഇനിവാങ്ങണം. ചിലവ് ക്രമാതീതമായി വർദ്ധിക്കുന്നുവെന്നും സാഹേബിന്റെ അനുവാദംകൂടാതെ വേറെയാൾക്കും സല്ക്കാരങ്ങൾ പാടില്ലെന്നും കർശനമായി താക്കീതുചെയ്തിരിക്കുന്നു. മി. സെന്നിനെക്കുറിച്ച് സാഹേബിനോടു എന്തെങ്കിലും പറയുന്നതു് ഉചിതമല്ലെന്നുകരുതി ഞാൻ ഒന്നുംപറഞ്ഞില്ല.

പിതാവിന്റെ ഈ നയംമാറ്റത്തിൽ ക്രോധംതോന്നിയിട്ടു ബേല പറഞ്ഞു.

"റേഷൻകാർഡിൽനിന്നും എന്റെ പേരുക്രോടി വെട്ടിയേക്കൂ! ഞാൻ പ്രത്യേകം പണംകൊടുത്തു പകർച്ചവരുത്തിക്കൊള്ളാം. അച്ഛന്റെ ബുദ്ധിക്കു ഏതോ തകരാറുണ്ടു്. ഈതരത്തിലുള്ള പെരുമാറ്റം എനിക്കു സഹിക്കാനാവില്ല"

"ഇഷ്ടംപോലെ" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് പീറർ വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. ബേല ക്രുദ്ധിതയായി ഉറക്കമുറിയിലേക്കുംപോയി. രാത്രി കുറേയായി. എങ്ങും തികഞ്ഞ നിശ്ശബ്ദത. ആരോ അവളുടെ മുറിയുടെ വാതലിൽ മുട്ടി. അവളെ സമാശ്വസിപ്പിച്ച് അത്താഴം ഉണ്ണാൻ വിളിക്കുവാൻ പീറർവന്നു വിളിക്കുകയായിരുന്നു കതകുതുറക്കാതെതന്നെ ബേല അകത്തുനിന്നു പറഞ്ഞു:

"ഞാനുണ്ണുന്നില്ല"

× × × ×

ബേല വളരെ വൈകിയിട്ടാണുണർന്നേഴുന്നേറ്റതു്.

അവൾ തന്റെ മുറിയിലേക്കു ചെന്നപ്പോൾ കൽപ്രതിമപോലെ നിശ്ചേഷ്ടനായി മി: സെൻ ഒരു കസേരയിലിരിക്കുന്നതാണു കണ്ടതു്. മി: സെന്നിനെക്കണ്ടപ്പോൾ ലജ്ജയും ആനന്ദവും ഉത്സാഹവുംകലർന്ന ഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു:

"നിങ്ങൾ? എപ്പോൾവന്നു?"

സെൻ മറുപടിപറഞ്ഞു:

"ബേലാറാണീ! രാത്രി ഒട്ടും ഉറക്കംവന്നില്ല. ദേവിയെ ഒന്നു കാണാമെന്നുകരുതി ഇങ്ങോട്ടുവന്നു"

അദ്ധ്യായം ഇരുപതു്

എന്നാൽ ഒടുവിൽ ജ്വാലാമുഖിയായ പർവതം പൊട്ടുകതന്നെചെയ്തു. ശാന്തമായ അഗ്നിപർവതത്തിന്റെ മുകൾപരപ്പിൽ സുന്ദരമായ ബംഗ്ലാവുണ്ടാക്കി അതിൽ സുഖനിദ്രചെയ്യുന്നവർ വ്യഗ്രതയോടുകൂടി ഞെട്ടിയുണർന്നുനോക്കിയപ്പോൾ ആ ബംഗ്ലാവിന്റെ ഇഷ്ടികകളോരോന്നും കാറ്റിൽ പറക്കുന്നുണ്ട്. അതിന്റെ പരമാണു അംശങ്ങൾ-അവരുടെ സുഖമാകുന്ന ലങ്ക-കരിയിലപോലെ കത്തിജ്വലിക്കുകയാണു്. അവർ ഭയഭീതരായി നിയമത്തിനുവേണ്ടി ആർത്തുവിളിച്ചു. പരിഭ്രാന്തരായി പരക്കംപാഞ്ഞു.

നഗരത്തിലെ ഏകവ്യവസായശാലയായ ചണമില്ലിൽ ഒരു പുതിയമാനേജർ വന്നിട്ടുണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെപേർ മി: സെൻഗുപ്തയെന്നാണു്. അദ്ദേഹം ബിലാത്തിയിൽപോയി പല ഉന്നതഡിഗ്രികളും സമ്പാദിച്ചു് അന്യരെ കേവലം നിസ്സാരന്മാരായിഗണിക്കുവാനും ആരെയും നിന്ദിക്കുവാനും ദോഷാരോപണംചെയ്വാനും നല്ലവണ്ണം പഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. വലിയ പരിഷ്കാരഭ്രമിയുമാണു്. അദ്ദേഹം മില്ലിലെ കൂലിക്കാരെ സാധാരണയായി ഭർത്സിക്കുകയും നിസ്സാരമായ കുറ്റങ്ങൾ കണ്ടാലുടൻ സസ്പെൻഷനും ഡിസ്മിസും ഒക്കെ ചെയ്യുകയും ചെയ്തുതുടങ്ങി. തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപകീർത്തി ദിനംപ്രതി വർദ്ധിച്ചു. മി: ചാറർജി, മി:

സെൻ, മജുംദാർ മി: ടാമിനി, മിസ് ബേല, എന്നിങ്ങനെയുള്ള മഹദ്വ്യക്തികളുംപ്പെട്ട സൊസൈറ്റിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൽകീർത്തി വർദ്ധിച്ചു. ആ സൽകീർത്തിയുടെ പ്രകാശത്തിൽ ദുഷ്കീർത്തി നിഷ്പ്രഭമായതേയുള്ളൂ.

പുതിയമാനേജർ ആദ്യമായിനടത്തിയ പരിഷ്കാരം മില്ലിലെ നിയമോപദേഷ്ടാവായ മി: ശങ്കരദയാൽ അഡ്വൊക്കേറ്റിനെ തൽസ്ഥാനത്തുനിന്നും നീക്കംചെയ്തു പകരം ബാരിസ്റ്റർ മി: ചാറ്റർജിയെ നിയമിച്ചതാണ്. തന്റെ സന്തതസഖിയായി മിസ്സ് ബേലയേയും തിരഞ്ഞെടുത്തു. മാനേജരേക്കുറിച്ചുള്ള അപവാദം തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽനിന്ന് ക്ലാക്ക്മാരുടെ മുമ്പിലെത്തി. ഈ അപവാദവാർത്തകൾ ആരോ പറഞ്ഞു അറിഞ്ഞിട്ട മാനേജർ അതു് അശേഷം വകവെച്ചില്ല സംസ്കാരവും പരിഷ്കാരവും തികഞ്ഞ അദ്ദേഹം അതൊക്കെ എന്തിനു ഗൌനിക്കണം? അദ്ദേഹം ബിലാത്തിയിലെ വായുവിലും ജലത്തിലും ജീവിച്ചവനാണ്. ഇംഗ്ലീഷ്, ബംഗാളി, ഹിന്ദി എന്നീ ഭാഷകളിൽ ആരെയും നല്ലപോലെ ഭർത്സിക്കാനദ്ദേഹത്തിനു വശമുണ്ട്.

മില്ലിൽ ജാഗരൂപ് എന്നൊരു ജമേദാരുണ്ടായിരുന്നു അയാൾ കായ്യത്തിൽ ബലവാനും മുട്ടാളനുമായിരുന്നു. തന്റേടമുള്ളവൻ കാര്യക്കാരൻ എന്നനിലയിൽ അയാൾ അവിടത്തെ തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ നേതൃത്വവും സ്വാധീനവും നേടിക്കഴിഞ്ഞു. അയാളെ മി. സെൻഗുപ്തയ്ക്കു വെറുപ്പുമാണ്. ഒരുദിവസം അദ്ദേഹം ജാഗരൂപിനെ അടുക്കൽവിളിച്ചു പറഞ്ഞു:

"കമ്പോളത്തിൽ പോയി കുറേ ഇറച്ചിവാങ്ങി ബാഗ്ളാവിൽ കൊണ്ടുപെന്ന കൊട്ടുക്കു!"

ജാഗരൂപ് സലാംകൊട്ടുത്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"യജമാനനേ! ഞാൻ വൈഷ്ണവകുലത്തിൽ പിറന്നവനാണ്. മത്സ്യമാംസങ്ങളം ഉപയോഗിക്കുകയോ തൊടുകപോലുമോ ചെയ്കയില്ല"

അയാളം മദ്യപാനത്തിൽ ബഹുസമർത്ഥനാണെങ്കിലും മത്സ്യമാംസങ്ങളം തൊട്ടിട്ടില്ല. ഈ മറുപടി കേട്ടപ്പോളം മാനേജർക്കു കോപംവന്നു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"ഞങ്ങളുടെ നാട്ടിലെ വൈഷ്ണവന്മാർ മത്സ്യമാംസങ്ങളുപയോഗിക്കും. നീ കള്ളമാണു പറയുന്നത്. ഈ ഇൻഡ്യാക്കാരിൽ വിശേഷിച്ചും നിന്നെപ്പോലുള്ള തൊഴിലാളികളംക്കു കർമ്മ--ധർമ്മങ്ങളുണ്ടെന്നോ?"

അല്പം നീരസഭാവത്തിൽ ജാഗരൂപ് മറുപടി പറഞ്ഞു:

"വൈഷ്ണവരെന്നു പറയുന്ന ഒരുതരം ആളുകളം കടൽത്തീരത്തു താമസിക്കുന്നവർ മത്സ്യമാംസങ്ങളം ഉപയോഗിക്കുന്നതു വാസ്തവമാണ്. ഗംഗയുടേയും യമുനയുടേയും മദ്ധ്യപ്രദേശമാണു ഞങ്ങളുടെ താമസം. ഞങ്ങളം തികഞ്ഞ വൈഷ്ണവഭക്തന്മാരാണ്."

ഹാസ്യഭാവത്തിൽ ചിരിച്ചു തലയാട്ടിക്കൊണ്ടു പിന്നെയും മാനേജർ പറഞ്ഞു:

"പിശാച്! എവിടെയോകിടന്ന നശിച്ച വർത്തം"

ഇതുകേട്ട് ജാഗരൂപ് കോപിഷ്ടനായി. പക്ഷേ ക

ഴിയുന്നതു സഹിച്ചുകൊണ്ടു് അല്പനേരംകൂടി അവിടെ നിന്നു പിന്തിരിഞ്ഞു എങ്ങോട്ടോ മാറി.

ആ സംഘട്ടനത്തിന്റെ ചൂടാറിയില്ല. രണ്ടുമൂന്നുദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു തൊഴിലാളിസ്ത്രീ-അതും ഒരു ഗർഭിണി കമ്പനിയിൽ പണിയെടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ കല്പടവുകളിൽതട്ടി നിലംപതിച്ചു. ആകസ്മികമായ ആ വീഴ്ച അവളെ അത്യധികം പരവശയാക്കി. അതു കണ്ടിട്ടു മാനേജർക്കു അശേഷം ദയയുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹം ആ സംഭവത്തിനു പ്രാധാന്യവും കല്പിച്ചില്ല.

ഈ പെരുമാറ്റം തൊഴിലാളികളുടെ വിരോധാഗ്നിയിൽ നെയ്യൊഴിച്ചതുപോലെയായി. അവർ ഇളകിവശായി. ആ എതിർപ്പു് മൂർദ്ധന്യാവസ്ഥയിലെത്തി. സെൻട്രൽ രണ്ടു തൊഴിലാളികളെ ചൂരൽവടികൊണ്ടടിച്ചു. പിശാചുക്കളെന്നു മുദ്രയടിച്ചു് അവരെ മില്ലിനുപുറത്താക്കി.

ജാഗരൂപ് മാനേജരെ സമീപിച്ചു പറഞ്ഞു. "യജമാനോ! ഇങ്ങനെ ഒരന്യായം ഇതിനുമുമ്പിവിടെ നടന്നിട്ടില്ല."

മാനേജർ കോപിഷ്ഠനായി മറുപടികൊടുത്തു.

"എനിക്കീ പിശാചുക്കളെ കാണുന്നതുതന്നെ ഇഷ്ടമല്ല. നശിച്ച ക്രൂലിക്കാർ, അവരുടെപെണ്ണുങ്ങൾ!....."

ജാഗരൂപ് വികാരാധീനനായി പറഞ്ഞു.

"അങ്ങയുടെ പെരുമാറ്റം കൂടെ കടന്നുപോകുന്നു. ഞങ്ങൾ തൊഴിലാളികൾ. അങ്ങും ഒരു ശമ്പളക്കാരൻ! ഞങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ അഭിമാനം സംരക്ഷിക്കാൻ ജീവൻ

പോലും ത്യജിക്കുയാൻ സന്നദ്ധരാണ്"

മാനേജർ:-അഭിമാനം! ഹും! അഭിമാനം രക്ഷിക്കും പോലും! ജമീന്ദാരന്മാരുടെ ചെരിപ്പുനക്കികളായ നിങ്ങളും മില്ലിൽവന്ന് അഭിമാനത്തെക്കുറിച്ചു പുലമ്പുന്നു? മറയത്തുപോ! അല്ലെങ്കിൽ?....."

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗർജ്ജനംകേട്ടു ജാഗരൂപ് ഞെട്ടിപ്പോയി. എന്നാൽ ആ അവസരത്തിൽ വിവേകമില്ലാതെ എന്തെങ്കിലും പറയുകയോ പ്രവർത്തിക്കുകയോചെയ്യുന്നതു മറ്റു കുഴപ്പങ്ങൾക്കു കാരണമായേക്കുമെന്നുകരുതി അയാൾ ഒന്നും മിണ്ടാതെ അവിടെനിന്നും പുറത്തേക്കു പോന്നു. മാനേജർ ജാഗരൂപിനെ ശകാരിച്ചതൊക്കെ വേറെ തൊഴിലാളികൾ കേട്ടുകൊണ്ടാണു നിന്നിരുന്നതു്. ജാഗരൂപ് മാനേജരുടെ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേക്കു വന്നപ്പോൾ അവരെല്ലാം ഒരു പരിഹാസച്ചിരി ചിരിക്കുന്നതാണു കണ്ടതു്. അവരുടെ പരിഹാസച്ചിരി ജാഗരൂപിനു് അസഹ്യമായിതോന്നി. ദേഷ്യംസഹിക്കാതെ അയാൾ അവരോടായി പറഞ്ഞു.

"ഭാഗ്യംകെട്ടവർ! നിങ്ങൾക്കുപോയി മരിക്കരുതോ?"

ജാഗരൂപിന്റെ ശാപംകൊണ്ടു് അവരിലാരും മരിച്ചില്ല. അതിനു വിധിയും അനുകൂലിക്കണമല്ലോ?

ലജ്ജയും ക്രോധവുംകൊണ്ടു് വ്യാകുലമനസ്കനായി ക്യാമ്പിൽ ചെന്നപ്പോൾ കിശോറിനെ അവിടെകണ്ടു. ആ തൊഴിലാളികളുടെ അലഞ്ഞുനടക്കുകൊണ്ടിരുന്ന കുട്ടികളുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തിനായി ആ പരിസരങ്ങളിലാ

യിതന്നെ രണ്ടു സ്ക്കൂളുകൾ കിശോറിന്റെ ഉത്സാഹത്തിൽ തുറന്നിട്ടുണ്ട്. അതിന്റെ ചുമതലയും കിശോറിനു തന്നെയാണു്. കിശോറിനെ അവിടെവച്ചു കണ്ടപ്പോൾ വിഷാദത്തോടുകൂടി ജാഗരൂപ് പറഞ്ഞു.

"സഹോദരാ! നിങ്ങൾക്കു ഞങ്ങളുടെ കായ്ത്തിൽ തീരെ ശ്രദ്ധയില്ല. ഈ മില്ലും അതിലെ അധികാരികളും ഞങ്ങളെ—പാവപ്പെട്ട ഈ തൊഴിലാളികളെക്കൊണ്ടു് എല്ലുനുറുങ്ങെ പണിയെടുപ്പിച്ചു് അധ:പതിപ്പിക്കുകയാണു്. അപമാനിക്കുന്നതിനു അതിരില്ല"

പ്രസന്നഭാവത്തിൽ കിശോർ മറുപടിനല്കി:

"അപമാനിച്ചുവെന്നുകരുതി നിങ്ങൾക്കെന്താണു ദോഷംവന്നതു്?"

ക്രോധംസഹിക്കാതെ ജാഗരൂപ് പറഞ്ഞു:

"ആ അധികാരിവർഗ്ഗങ്ങളിൽപെട്ടവനാണു നിങ്ങളും. എന്താണു് ഞങ്ങളും മനുഷ്യരല്ലേ?"

"അതെ! നിങ്ങളും മനുഷ്യർതന്നെ" കിശോർ ശാന്തസ്വരത്തിൽ തുടർന്നു:

"മനുഷ്യനായി തീർന്നുവെന്നതുകൊണ്ടു് ആരും മനുഷ്യോചിതമായ അധികാരികളായിത്തീരുകയില്ല. മനുഷ്യനുള്ളതിനേക്കാൾ വലിയതലയല്ലേ ആനയുടേതു്. പക്ഷേ—അതിനു ബുദ്ധി എത്രമാത്രമുണ്ടെന്നു സാധാരണക്കാരനുപോലും അറിയാം. അപമാനംകൊണ്ടു ദു:ഖമുണ്ടാകുന്നു. എന്നാൽ തന്റെ പിൻബലം എത്രത്തോളമുണ്ടെന്നു അറിഞ്ഞിരിക്കണം. നമുക്കു രക്ഷിക്കാൻ കഴിയാത്തതൊന്നും സൂക്ഷിക്കണമെന്നു് ആഗ്രഹിക്കരുതു്. അ

ഭിമാനം രക്ഷിക്കാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിവില്ലെങ്കിൽ ആ അ
ഭിമാനം ത്യജിക്കൂ"

ജാഗരൂപ് ഒന്നും മനസ്സിലാകാത്തരീതിയിൽ കി
ശോറിന്റെ മുഖത്തേക്കുതന്നെ തുറിച്ചുനോക്കി. അടുത്തു
തന്നെനിന്ന മറെറാരു തൊഴിലാളി പറഞ്ഞു:

"ഞങ്ങൾക്കു മരിക്കാനെയറിയാവൂ. വിശപ്പുകൊ
ണ്ടോ രോഗങ്ങൾകൊണ്ടോ മരിക്കട്ടെ! പണിയെടുത്തോ
അധികാരികളുടെ വെടിയേറേറാ മരിക്കട്ടെ! മരിക്കണ
മെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ഈ ഉർമരണങ്ങളിലൊ
ന്നിനെ-എളുപ്പമുള്ളതിനെ തിരഞ്ഞെടുക്കണം"

കിശോർ:-ലോകത്തിലേക്ക് ഏററവും ശ്രേഷ്ഠമായ
ഒരു കലയാണു മരണം. നിങ്ങൾ ഏതെങ്കിലുംതരത്തിൽ
മരിക്കണമെന്നു തീരുമാനിച്ചുകഴിയുമ്പോൾ ജ്വലിച്ചു
കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അഗ്നിപിണ്ഡമായ സൂര്യൻപോലും നി
ങ്ങളുടെ കണ്ണുകളിലേക്കു നോക്കുവാൻ ശക്തനാവുകയില്ല.

ജാഗരൂപ്:-അന്യായങ്ങൾക്കും മർദ്ദനങ്ങൾക്കും ഒര
തിരില്ല. ഞങ്ങൾക്കു സഹിക്കാനാവാതെയായി. പ്രതി
കാരംചെയ്യാൻ മനസ്സു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ
ഞങ്ങൾക്കു ബലമില്ല. പ്രതിയോഗി തികഞ്ഞ ബല
വാനും.

കിശോർ അല്പനേരം ആലോചിച്ചിട്ടു മറുപടി പ
റഞ്ഞു:

"തനേറടമുള്ള മനുഷ്യൻ അന്യായങ്ങൾക്കു വഴങ്ങി
ക്കൊടുക്കുന്നതബദ്ധമാണ്. അന്യായം പ്രവർത്തിക്കുന്നതു
തന്നെ ഏററവും കഴിവില്ലായ്മകൊണ്ടാണ്. കഴിവി

ല്ലായ്മയുള്ളവന് ജീവിതരംഗത്തുറച്ചുനില്ക്കാനാവില്ല. നിങ്ങൾ ഒരു നല്ല ലാത്തി എടുത്തുകൊള്ളണം. യുദ്ധമുണ്ടായാൽ ആ വടിയുടെ ശോഷിച്ചഭാഗം ഒടിയും. ഒടിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ വിറകായും ഉപയോഗിക്കാമല്ലോ. അപ്പോൾ ലാത്തിയെന്നുള്ള ഗുണം മാറി കേവലം മുളവടിയാണെന്നു സ്പഷ്ടമാകുമല്ലോ"

സംതൃപ്തഭാവത്തിൽ ജാഗരൂപ് ചോദിച്ചു.

"അതുകൊണ്ടു ഞങ്ങളെന്താണു ചെയ്യേണ്ടത്?"

കിശോർ:-മനുഷ്യൻ വെറുതെ ഇരുന്നുകൊണ്ട് കഷ്ടപ്പാടുകൾ സ്വയം അവസാനിക്കുമെന്നു കരുതുന്നു. അത് മഹാപാപികളുടെ ലക്ഷണമാണ്. ബലവാനായ മനുഷ്യൻ പ്രതികൂലപരിതസ്ഥിതികളെ ചവുട്ടിത്തേച്ചുകൊണ്ട് മുന്നോട്ടുപോകുന്നു. അവനു തടസ്സങ്ങളൊന്നും ഉണ്ടാകുകയില്ല. അവൻ ഭീതിന്റെ ലക്ഷണങ്ങൾ കാണുമ്പോൾ എന്തുംചെയ്യാൻ മടിയില്ലാത്തനിലയിലെത്തുകയേയുള്ളൂ.

ജാഗരൂപ് ചിന്താധീനനായിത്തീർന്നു. കിശോർ അവിടെനിന്നും പോയപ്പോൾ അയാൾ അടുത്തുനിന്ന കൂട്ടുകാരനോടു പറഞ്ഞു:

"സ്നേഹിതാ, കേവലം തൊഴിച്ചാളികളും തെണ്ടികളുമായ നമുക്ക് എന്തുചെയ്യാൻകഴിയും? ഇദ്ദേഹം പറയുന്നകാര്യങ്ങൾ വലിയവരേക്കൊണ്ടേ കഴിയൂ! നോക്കൂ! വിലപിടിച്ച വേഷങ്ങളുമണിഞ്ഞ് ഇവരൊക്കെ ചുറ്റിനടക്കുകയല്ലേ? അവരോടു തുല്യരാകാൻ നമുക്കെങ്ങനെ സാധിക്കും? അവരുടേയും നമ്മുടേയും മദ്ധ്യേ സാമുദായിക

വും സാമ്പത്തികവുമായ ഏഴ്മേറിയ കിടങ്ങുകളല്ലേ കാണുന്നത്.

ജാഗരൂപിന്റെ സ്നേഹിതൻ പറഞ്ഞു:

"കേവലം വേഷംകൊണ്ടു വലിപ്പംഭാവിക്കുന്നവനു വ്യക്തിത്വം ഉണ്ടായിരിക്കുകയില്ല. അവനെ ആരും മനുഷ്യനെന്നു ഗണിക്കുകയുമില്ല. അയാൾ എങ്ങനെയുള്ളവനാകട്ടെ! കാര്യം പറഞ്ഞാൽ സ്വീകരിക്കണം. അതു ന്യായമോ അന്യായമോ എന്നു നാം ആലോചിക്കണം. അങ്ങനെയല്ലേ ആ ബ്രഹ്മചാരി നമ്മേ ഉപദേശിക്കാറുള്ളത്"

ഒരു ദീർഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ട് ജാഗരൂപ് അയാളുടെ വീട്ടിലേക്കു പോയി.

ഈ വാർത്തകൾ കിശോറിന്റെ ഹൃദയത്തെ കൂടുതൽ വ്യാകുലപ്പെടുത്തി. ഒരു ഭാഗത്തു് ആയിരക്കണക്കിനു തൊഴിലാളികൾ; മറുഭാഗത്ത് നാലഞ്ചു മില്ലുടമസ്ഥന്മാർ. സംഖ്യാബലമുള്ള തൊഴിലാളികളുടെ മുന്നേറ്റത്തെ എതിർക്കാൻ മൂന്നോനാലോ പേർക്കു കഴിയുമോ? മില്ലിന്റെ നിലനിൽപ് തൊഴിലാളികളുടെ ശക്തിയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കും. പക്ഷേ ആ മില്ലിന്റെയും അധികാരിവർഗ്ഗങ്ങളുടേയും മേന്മയ്ക്കുവേണ്ടി എല്ലുമുറിയെ പണിയെടുത്തു ജീവൻ ബലികഴിക്കുന്ന തൊഴിലാളിവർഗ്ഗത്തെ അവർ ഗൌനിക്കാറില്ല. അവരുടെ ദുരിതങ്ങളെയും ദാരിദ്ര്യങ്ങളേയും നേരിട്ടുകണ്ടിട്ടും ഈ അധികാരിവർഗ്ഗങ്ങൾ കഠിനഹൃദയരായി മദോന്മത്തരായി രാപകൽ സുഖിക്കുകയാണു്. ഈവിധ പ്രശ്നങ്ങൾ അയാളുടെ മ

സ്തിഷ്ക്കത്തിൽ ഒന്നൊന്നായി പൊന്തിവന്നു. പരിഭ്രാന്തനായ കിശോർ ഗുരുജിയുടെ അടുത്തേക്കാണു പോയതു്.

ഗുരുജിയുടെമുമ്പിൽ കുറെ അധികം തൊഴിലാളികൾ കൂട്ടംകൂടി സംസാരിച്ചുകൊണ്ട് നിൽക്കുന്നതായി കിശോർകണ്ടു. ബ്രഹ്മചാരി അവരോടു പറയുന്നു:- അന്യായമായ എന്തു ഭർത്സനങ്ങളും മർദ്ദനങ്ങളും സഹിക്കുന്നവനെ വെടിവച്ചുകൊല്ലേണ്ടതാണു്. കാരണം അവൻ അതിനൊക്കെ കൂട്ടുനില്ക്കുകയാണു് ഒരുതരത്തിൽ എന്നുതന്നെപറയാം. അതുകൊണ്ടു് നിരപരാധികൾക്കും അപത്താണു ഫലം. അന്യായം പ്രവൃത്തിക്കുന്നവനേക്കാൾ അപരാധി അവനാണു്. അതിനു ഞാൻ പറയുന്നതു് നിങ്ങളെല്ലാം ഒത്തുചേൎന്നു് ശക്തിയായി ആ അധികാരിവൎഗ്ഗത്തേയും അവരുടെ ചെയ്തികളേയും എതിൎക്കണമെന്നാണു്.

ഇതുകേട്ട് കിശോർ ആലോചിച്ചുകൊണ്ട് അകലെനിന്നതേയുള്ളു.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തൊന്നു്

ഏതോ ഒരു വലിയ നഷ്ടം സംഭവിച്ചതുപോലെയാണു് ഹരിഹരസിംഹനു് വീട്ടിലെത്തിയപ്പോൾ തോന്നിയതു്. കഠിനമായ ജ്വരംബാധിച്ച ഒരു രോഗിക്കു പെട്ടെന്നു ഒരു കുറവുകാണുമ്പോൾ തന്റെ തലയിൽനിന്നും ഒരു വലിയഭാരം ഇറങ്ങിയതുപോലെതോന്നും. ആ അവസ്ഥയാണു ഹരിഹരസിംഹനും ഉണ്ടായതു്. ആശ്രമത്തേക്കുറിച്ചാണു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിന്ത മുഴുവനും. അതു കള്ളന്മാരുടേയും കൊള്ളക്കാരുടേയും ശ്രുഡസങ്കേതമാണെന്നു വരുത്താനാണദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രമം. അവിടെ നിയമവിരുദ്ധമായ പല പ്രവൃത്തികളും നടക്കുന്നുണ്ടു്. കൊള്ള, കൊല, പാക്കറടി, ചാരിത്ര്യഭംഗം മുതലായ അന്യായങ്ങൾ പരിശീലിപ്പിക്കുകയും നടത്തിക്കുകയുമാണവിടെ. അങ്ങനെയല്ലെന്നു കാഴ്ചയിൽ തോന്നിയെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വക്രബുദ്ധി അതു സമ്മതിക്കുന്നില്ല. യഥാർത്ഥസേവകന്മാരുടെ പരിപാവനമായ പ്രവൃത്തിമണ്ഡലമാണു് ആനന്ദാശ്രമമെന്നു സമ്മതിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു അശേഷം മനസ്സില്ല. നന്മയെ നന്മയെന്നുകാണുവാൻ—സ്വീകരിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം തയാറില്ല. ആനന്ദാശ്രമത്തിലെ നടപടികൾ രാജദ്രോഹപരവും അവിടത്തെ ആളുകൾ, രാജദ്രോഹികളുമാണെന്നു് സമർത്ഥിക്കുവാനുള്ള യുക്തികളാലോചിച്ചുകൊണ്ടു് വീട്ടിൽവന്നുകയറിയ ഹരിഹരസിംഹനോടു് കമലം ചോദിച്ചു:

"കിശോറിനെ കണ്ടോ?"

നടന്നുവന്നാക്ഷീണവും ചിന്താഭാരവും മകനോടുള്ള ദ്വേഷ്യവും സഹിക്കാൻവയ്യാതെ അദ്ദേഹം കസേരയിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഒ, അവൻ തെണ്ടിയായിത്തീർന്നു"

വിസ്മയവും പരിഭ്രമവുംകലർന്ന ഭാവത്തിൽ ഭർത്താവിന്റെ മുഖത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു കമലം പറഞ്ഞു:

"എന്തു്? നിങ്ങളെന്താണു പറഞ്ഞതു്? ഇത്രയും പഠിച്ചിട്ടു തെണ്ടിത്തിരിയുകയോ? അങ്ങനെ വരാനെന്താണുകാര്യം"

ഉള്ളിൽ പൊന്തിവന്ന നെടുനിശ്വാസം ഉള്ളിൽതന്നെ അമർത്തിക്കൊണ്ടു് ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു:

"എനിക്കു ഭ്രാന്തുണ്ടോ? ഞാൻ പറഞ്ഞതു കള്ളമാണെന്നോ? ബി. ഏക്കാരും എം. ഏക്കാരുമായ പ്രഫസറന്മാർപോലും തെണ്ടിനടക്കുന്നതു ഞാനെത്ര കണ്ടുകഴിഞ്ഞു. അവിടെ തെണ്ടികളുടെ ഒരു സങ്കേതംതന്നെയുണ്ടു്"

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹന്റെ കൺമുമ്പിൽ ആത്മമിത്രത്തിന്റെ ചിത്രംനിഴലിച്ചു. അദ്ദേഹം പലതും ചിന്തിച്ചു് കസേരയിലേക്കു മലർന്നുകിടന്നു.

"തെണ്ടികളുടെ സങ്കേതമോ?" അത്ഭുതംകലർന്ന ഭാവത്തിൽ കമലം ചോദിച്ചു:

"എം. ഏ. പാസ്സായിട്ടും മകൻ തെണ്ടികളുടെ സങ്കേതത്തിൽ കഴിയുന്നെന്നോ? ഇൻസ്പെക്ടരെക്കൊണ്ടു് അവരെയൊന്നു ഭയപ്പെടുത്തണം"

ഹരിഹരസിംഹൻ:-അത്രം വലിയ വിചിത്രമാണു് ഞാനെന്റെ കണ്ണുകൊണ്ടു് കണ്ടതാണു്. ഒരു വലിയ ബംഗ്ലാവ്; വിദ്വാന്മാരും ബിരുദധാരികളുമായവരേ അവിടെയുള്ളു. അവർ തന്നത്താൻ തുക്കുന്നു, വാരുന്നു, പാത്രങ്ങൾതേച്ചു വൃത്തിയാക്കുന്നു. സ്വയം സേവകരെന്നുപറയുന്നു, അഭിമാനംകൊള്ളുന്നു. വലിയവലിയ ജമീൻദാരന്മാരുടേയും സമ്പന്നന്മാരുടേയും മക്കളാണവർ. ആയിരംരൂപാ ശമ്പളംവാങ്ങാനർഹതയും യോഗ്യതയുമുള്ള ഒരു കാളേജുപ്രഫസർ അത്ര കേവലം നിസ്സാരമെന്നു കരുതി രാജിവച്ചു് ആശ്രമത്തിൽ ക്ലാലിക്കാരെപ്പോലെ രാപകൽ പരിശ്രമിക്കുന്നു. ഞാൻകണ്ടതാണു്. അതെ ഞാൻ എന്റെ കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടതാണു് കമലേ! ഇതാണു് എട്ടാമത്തെ ആശ്ചര്യം! ഞാൻ പോലീസിൻ സ്പെക്ടരായിരുന്നു. ഞാൻ ഇൻഡ്യയിലെ ഒട്ടുമുക്കാലുംഭാഗങ്ങൾ സഞ്ചരിച്ചുകണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇങ്ങനെയൊരത്ഭുതം ഇത്രവരെ ഒരിടത്തും കണ്ടിട്ടില്ല.

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും ഹരിഹരസിംഹന്റെ തൊണ്ടയിടറി. അദ്ദേഹം ഒന്നു നീട്ടിച്ചുമച്ചുകൊണ്ടു് വീണ്ടും തുടർന്നുപറഞ്ഞു:

"കമലം! ഈ ഭാഗ്യവാന്മാരായ യുവാക്കന്മാർക്കു് എന്തുസംഭവിച്ചു? കിശോർ! നിന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മകൻ ആ ആശ്രമത്തിലാണു്. പാവനമായ സേവനത്തിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധനായി അവൻ അവിടെയുള്ളവരുടെയെല്ലാം കണ്ണിലുണ്ണിയായിക്കഴിഞ്ഞു. ആശ്രമത്തിന്റെ ജീവൻതന്നെ അവനാണു്""

കമലം അശ്രുവാർത്തു് തൊഴുതുകൊണ്ടു് പ്രാർത്ഥിച്ചു:

"എന്റെ ഓമനക്കുഞ്ഞിനെ ഭഗവാൻ രക്ഷിയ്ക്കട്ടെ. അവന്റെ അഭിലാഷങ്ങൾ സഫലമാകട്ടെ! എവിടെയെങ്കിലും താമസിക്കട്ടെ! എന്തുവേണമെങ്കിലും ചെയ്യട്ടെ!"

ഹരിഹരസിംഹന്റെയും ഹൃദയം അലിഞ്ഞു. അദ്ദേഹവും ഇതേതരത്തിൽ ഭഗവാനോട് പ്രാർത്ഥിച്ചു. കമലം അശ്രു വസ്ത്രാഞ്ചലംകൊണ്ടു തുടച്ചു ഭർത്താവിനോട് പറഞ്ഞു.

"ആ പരിപാവനമായ ആശ്രമം കാണണമെന്നെനിക്കു അഗ്രഹമുണ്ട്. അവിടത്തെ വായുശ്വസിക്കാനും അതൊക്കെകാണാനും നമുക്ക് അങ്ങോട്ടൊന്നു പോകാം"

ആനന്ദഭരിതനായി ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു:

"ഞാനും അതുപറയാൻ ഭാവിക്കുകയായിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരു കാര്യമുണ്ട് അതുകൂടി പറയാം. ആശ്രമത്തിൽ വെറും തെണ്ടികളാണ്. അങ്ങനെയുള്ള ദ്രോഹികളെ കാണുന്നതുതന്നെ എനിക്കിഷ്ടമില്ല. ഇത്രവലിയ ആളുകളെ ഇങ്ങനെ സേവനത്തിനു പ്രേരിപ്പിച്ചതും പരിശ്രമശീലരാക്കിത്തീർത്തതും എന്തൊരു ജാലവിദ്യയാണെന്നാണ് എനിക്കത്ഭുതം. അവരുടെ ഗുരു ഏതോ ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയാണെന്നാണു കേട്ടത്. അദ്ദേഹമാണ് ഇവരെയൊക്കെ പാട്ടിലാക്കിയതു്.

കമലം ഭർത്താവിന്റെ നിന്ദാസൂചകമായ വാക്കുകേട്ടു രുഷ്ടയായി പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ ലോകത്തിലെ തിന്മകൾമാത്രമേ കാണുന്നുള്ളൂ. ആ തിന്മകൾക്കുമദ്ധ്യേ ജീവിക്കുവാനേ നിങ്ങൾ പഠിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ആരായാലുംശരി തിന്മമാത്രം കാണുക

യും പറയുകയും ചിന്തിക്കയും ചെയ്യുകയാണെങ്കിൽ അ
യാൾക്കു തിന്മയാണുഫലം. പുഷ്പങ്ങളുണ്ടെങ്കിൽ മു
ള്ളുമുണ്ട്. എന്നുവിചാരിച്ച് നാം മുള്ളുകൾക്കിടയിൽ
കൂടുങ്ങേണ്ടയാവശ്യമില്ലാ. അതുപോലെ നിങ്ങൾ രാപ
കൽ മുൾക്കാട്ടിൽ അലഞ്ഞുനടക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് നി
ങ്ങളുടെ കൈകാലുകളിൽ മുള്ളുതറയ്ക്കുന്നു. മുള്ള ശരീ
രത്തേൽക്കാതെ സൂക്ഷിച്ച് മനോഹരമായ പുഷ്പ
ങ്ങൾ പറിച്ചെടുക്കണം. അതുപോലെ തിന്മകൾ കാ
ണാനോ അതിന്റെ ദോഷഫലങ്ങൾ ഏൽക്കാനോ ഇട
യാക്കാതെ നന്മകൾ വേർതിരിച്ചുകാണാനും അതിന്റെ
ഗുണം അനുഭവിക്കാനും ശീലിക്കണം"

ഹരിഹരസിംഹൻ: "നീയെന്താണീ പറഞ്ഞത്? ഞാൻ ദോഷങ്ങൾമാത്രമേ കാണുകയുള്ളുവെന്നോ? എ
ന്തൊരപവാദം? ഇങ്ങനെയുള്ള ആശ്രമങ്ങളിൽ കേവലം
തൊഴിലില്ലാത്ത ചെറുപ്പക്കാർ എന്തൊക്കെയാണു കാ
ണിക്കുന്നതെന്നെനിക്കറിയാം. മാസം രണ്ടായിരംരൂപാ
കിട്ടുമെന്നുള്ള അത്യാഗ്രഹത്താൽ ആയിരംരൂപാ ശമ്പ
ളംകിട്ടുന്ന തൊഴിൽ ഉപേക്ഷിക്കും. ഞാനവിടെ ഒരു
പ്രഫസറെക്കണ്ടു. അയാൾ ചപ്പുചവറുകൾവാരി വൃ
ത്തിയാക്കുന്നു. അയാൾ 1000രൂപാ സർക്കാർശമ്പളം
വാങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇന്നയാൾ ലോകത്തിന്റെമു
മ്പിൽ കേവലം ഒരു തൊഴിലാളിയാണ്. ഇതിന്റെ ഉ
ള്ളുകള്ളുകൾ എനിക്കും എന്നെപ്പോലുള്ള വർക്കുമേ അറി
യാവൂ. ഞാനാണെങ്കിൽ 18വർഷം പോലീസിൻസ്പെക്ട
റായി പ്രൌഢിയോടുകൂടിത്തന്നെ എങ്ങും സഞ്ചരിച്ച്
അന്നാത്തെ ദുഷ്ടന്മാരെയെല്ലാം....."

രണ്ടുചെവികളും പൊത്തിക്കൊണ്ടു കമലം പറഞ്ഞു:

"മതിയാക്കൂ! നിങ്ങൾക്കീ മനസ്ഥിതി എങ്ങനെവന്നു?"

ക്രോധം നിയന്ത്രിക്കാനാവാതെ ഹരിഹരസിംഹൻ പറഞ്ഞു:

"എന്തു്?.....ഞാൻ മനസ്ഥിതികെട്ടവനെന്നോ? നടക്കൂ! നിങ്ങളെ ആശ്രമത്തിന്റെമുമ്പിൽ കൊണ്ടുചെന്നുവിടാം. അവിടത്തെ ദ്രോഹികളെയെല്ലാം ജയിലിലാക്കാൻ ഞാൻ വേണ്ട ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്യുകഴിഞ്ഞു:

"ആരുടെ ചോറാണു 18വർഷംകൊണ്ടു് ഞാൻ തിന്നുസുഖിച്ചതു്; ആ ഗവൺമെന്റിന്റെ ശത്രുക്കളായ ഇവരെ—ഞാൻ....."

കമലം പെട്ടെന്നു ധൈര്യംനടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ തയാർതന്നെ. പോകാം. എന്റെ കിശോർ ആശ്രമത്തിൽ സ്വയം സേവകനായിത്തീർന്നില്ലേ? ഞാൻ ഇവിടെ ഇരുന്നൊന്തുചെയ്യാനാണു്? എന്റെ കുഞ്ഞു് ഇത്ര ചെറുപ്പത്തിൽ പാവനമായ സേവനംനടത്താനായി സന്യാസിയായില്ലേ? നിങ്ങൾ ഇവിടെ ഉറക്കംതുങ്ങിയിരുന്ന പഴയ ഉദ്യോഗപ്രൌഢി ഉരുവിട്ടുകൊണ്ടു് ഞങ്ങളെ വഴിയാധാരമാക്കും ഇതാ, ഇപ്പോൾതന്നെ എന്നെ അവിടെക്കൊണ്ടുചെന്നെത്തിച്ചില്ലെങ്കിൽ?"

ആവേശംകൊണ്ടു കമലം ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ടു അകത്തേക്കുപോയി. ഭയംകൊണ്ടു് ഹരിഹരസിംഹന്റെ

ശരീരമാസകലം വിറച്ചു. കമലയുടെ ശാപം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്മുമ്പിൽകണ്ടു. ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ മറയുകയുംചെയ്തു. എന്തു്, എന്റെ കൈകൊണ്ടുതന്നെ തനിക്കാപത്തുണ്ടാക്കുകയോ? എന്താണു കമലം പറഞ്ഞതു്? അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം ആലിലപോലെ വിറച്ചു.

പകൽ അവസാനിക്കാറായി. സന്ധ്യയുടെ വരവായി. കിശോർ തന്റെ ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങുകയാണു്. അയാൾ തനിച്ചേയുള്ളൂ. ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ആഗ്രഹപ്രകാരം മാതാവിനെ സമാശ്വസിപ്പിക്കാനാണു് ആപ്പോൾ അയാൾ വരുന്നതു്. കാരണം ആപൽക്കരങ്ങളായ പ്രവർത്തനരംഗങ്ങളാണയാളെ ഇനി നേരിടുന്നതു്. പക്ഷേ അയാൾ പ്രസന്നനും ആനന്ദമുഖനുമാണു്.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിരണ്ട്

തൊഴിലാളികളുടെനേരെ മില്ലിലെഅധികാരികൾ നിർദ്ദയമായിത്തന്നെ പെരുമാറിവന്നു. തൊഴിലാളികൾ ആത്മരക്ഷാർത്ഥം സംഘടിക്കുവാനും എതിരിടുവാൻതന്നെയും അതു കാരണമായിത്തീർന്നു. ഈ വിവരം മില്ലധികാരികൾ അറിഞ്ഞതോടുകൂടി തൊഴിലാളികളുടെ സംഘടന കേവലം വിപ്ലവസംഘടനയാണെന്നു മുദ്രയടിച്ചു. ദരിദ്രതൊഴിലാളികൾ ആത്മരക്ഷാർത്ഥം സംഘടിച്ചപ്പോൾ, അവർ വിപ്ലവകാരികളാണെന്നവരുത്തുകയും നിസ്സാരമായ കാര്യങ്ങൾക്കുപോലും മർദ്ദനനടപടികളെ ആശ്രയിക്കുകയും ചെയ്തുവന്നു. അക്കാരണത്താൽ തൊഴിലാളികളും അസംതൃപ്തരായിത്തീർന്നു. പക്ഷേ അവർ തികച്ചും സമാധാനവും സഹനശീലവും ഉള്ളവരായിട്ടാണു കഴിഞ്ഞുവന്നതു്. അവരുടെ ഐകമത്യമാകുന്ന കോട്ടതകർക്കുവാനും അവരുടെമേൽ ഒരാക്രമണംതന്നെ നടത്തി അധികാരത്തിന്റെ പ്രാഭവം വിളംബരംചെയ്യാനും മില്ലുടമകൾ അവസരംപാർത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു. അവർ ആക്രമണംനടത്തേണ്ട പലേമാർഗ്ഗങ്ങളും ആലോചിച്ചുതുടങ്ങി. തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ ശാന്തവും, എന്നാൽ ഉള്ളിൽ പൊട്ടാറായ അഗ്നിപർവ്വതംപോലെ മൂർദ്ധന്യാവസ്ഥയിലെത്തിയ വെറുപ്പും അവരുടെ സംഖ്യാബലവും അധികാരവർഗ്ഗത്തെ പരിഭ്രാന്തരാക്കുകതന്നെചെയ്തു. അവരോടു് എതിർക്കുവാനും വിജയംനേടുവാനും ധൈര്യ

മില്ലാതായിത്തീർന്നു. മില്ലുടമകളിൽ പ്രമുഖർ സുഖമൻ ദാസും തിട്ടവനല്ലാലുമായിരുന്നു. സുഖമൻദാസ് വിദ്യാ സമ്പന്നനും ലക്ഷപ്രഭുവും സമുദായമദ്ധ്യത്തിൽ സ്വാധീനമുള്ളയാളുമായിരുന്നു. നഗരത്തിൽ പേരെടുത്ത നർത്തകികൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബംഗ്ലാവിൽ സമ്മേളിക്കുകയും നൃത്തപരിപാടികളും സംഗീതപരിപാടികളും കൊണ്ടാടുകയും സാധാരണയാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ മനോഭാവംകൊണ്ടു് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്കിടയിലും മാന്യമായ ഒരു സ്വാധീനം നേടുവാൻകഴിഞ്ഞു. പല വിദ്യാസ്ഥാപനങ്ങളുടേയും ആസ്പത്രികളുടേയും ഭരണസമിതിയിൽ പ്രധാനപങ്കും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നു. ആ കാരണങ്ങളാലൊക്കെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധികാരപ്രമത്തതപതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടുമിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരാത്മമിത്രമാണു് മി. സെൻഹൂപ്പ.

ഒരു ദിവസം മി: സുഖമൻദാസ് സെൻഹൂപ്പയോടായി പറഞ്ഞു:

"ഈ തൊഴിലാളികളുടെ ശക്തി പരീക്ഷിക്കാൻ നല്ലൊരു സന്ദർഭമാണിതു്. അവരെ ഇപ്പോൾ അമർത്താതിരുന്നാൽ നിയമംകൊണ്ടുപോലും പിന്നീടു് അമർത്താനാവാത്തതരത്തിൽ അവർ സുശക്തരായിതീർന്നുവെന്നുവരാം. അവരുടെ നിന്ദ അത്രമാത്രം ഉച്ചനിലയിലെത്തിയിട്ടുണ്ടു്"

സെൻഹൂപ്പ മറുപടിനൽകി:

"താങ്കളുടെ അഭിപ്രായം തരക്കേടില്ല. അവരുടെ സഖ്യം തകർക്കുകയും അവരെ അമർത്തുകയും ചെയ്യാതി

രിക്കുന്നിടത്തോളം നമ്മുടെ എതിർപ്പുകൾ നിഷ്ഫലമാകാനാണിട. ഈ തൊഴിലാളികളുടെ സംഘടന ബലപ്പെട്ടുവരികയാണ്. അവർ പുറമേ ശാന്തരായിക്കാണുന്നുവെങ്കിലും ഉള്ളിൽ തികഞ്ഞ പ്രതികാരബുദ്ധിയുണ്ട്. പൊട്ടാറായ ആ അഗ്നിപർവതം അത്രമാത്രം ഭയാനകമാണ്. ഈ തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ ഈയിടെ കുറെ യുവാക്കന്മാർ വിദ്യാഭ്യാസം പ്രചരിപ്പിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. അവരിൽ പ്രമുഖനും സമർത്ഥനും കിശോർലാൽ എന്നൊരാളാണ്"

'കിശോർ' എന്നു കേട്ടപ്പോൾ അല്പം ആലോചിച്ചിട്ടു സുഖമൻദാസ് പറഞ്ഞു:

"ആ പേരു നല്ല പരിചയമുള്ളതായി തോന്നുന്നല്ലോ. അയാൾ ഗ്രാമങ്ങളിൽ നടത്തിവരുന്ന വിദ്യാഭ്യാസസംസ്കാരപ്രചരണങ്ങളെക്കുറിച്ചു പ്രശംസിച്ചുകൊണ്ട് പത്രങ്ങളിൽ ധാരാളം വാർത്തകൾ വായിക്കാറുണ്ട്. ഗവർമ്മെന്റുകൂടി അയാളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളെ സഹായിക്കുകയും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിലാണൽ ഭൂതം!"

സെൻഗുപ്ത: "അയാൾതന്നെ കിശോർ. അയാളെ എങ്ങനെയെങ്കിലും വശീകരിച്ച് നമ്മുടെപക്ഷത്തിലാക്കാമെങ്കിൽ ഈ കുഴപ്പങ്ങൾ പെട്ടെന്നവസാനിക്കും. പക്ഷേ അയാളുടെ സേവനതാല്പര്യവും ദൃഢമായ ചിന്താശീലവും അഭിനന്ദനാർഹംതന്നെ. എന്റെ നോട്ടത്തിൽ അതു കുറെ കുഴഞ്ഞകാര്യമാണ്. ഈ ഡിസ്ട്രിക്ടിൽ അയാളുടെ സ്വാധീനവും നേതൃത്വവും അജയ്യമായിത്തീർന്നു കഴിഞ്ഞു. പ്രസംഗിക്കുന്നതിനോ ഒച്ചപ്പാടുണ്ടാക്കുന്ന

തിനോ അയാൾ മിനക്കെടാറില്ല നമ്മുടെ സൂത്രങ്ങളെ ല്ലാം അയാളുടെ അടുത്തെത്തുമ്പോഴേക്കും നിഷ്ഫലങ്ങ ളായിത്തീരത്തക്കവണ്ണം കരുതലോടും ബുദ്ധിപൂർവവുമാ യിട്ടാണ് അയാളുടെ ഓരോ മുവട്ടവയ്പുകളും. അ യാൾ ശ്രദ്ധമായോ കൃത്രിമമായോ ഒന്നുംതന്നെ ചെയ്യാ റില്ലെന്നുള്ളതാണാശ്ചര്യം. ശരംപോലെ അതു ചെല്ലേ ണ്ടിടത്തുചെന്നു തറയ്ക്കും. അതിൽ പ്രതികാരബുദ്ധി തോന്നുകയുമില്ല. ഇന്നാട്ടിലെ കൃഷിക്കാർക്കും തൊഴിലാ ളികൾക്കും ഇന്നു അയാൾ ഒരു കണ്ണിലുണ്ണിയായിത്തീർന്നി ട്ടുണ്ട്"

സുഖമൻദാസ്:-അതെന്തുമാകട്ടെ! അയാൾ മനു ഷ്യനല്ലേ? മനുഷ്യൻ എപ്പോഴും പരിതസ്ഥിതികളനുസ രിച്ച് അടിമതന്നെയാണ്. ഒരു കാര്യംകൂടി നാമോർക്ക ണം. പണമുണ്ടെങ്കിൽ ലോകത്തിലുള്ള ഏതുസാധനവും വിലയ്ക്കുവാങ്ങാം.

തലയാട്ടിക്കൊണ്ടു സെൻഗുപ്ത പറഞ്ഞു:

"താങ്കൾ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. പണത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ലോകം നമ്രശിരസ്കയാണ്. പിന്നെ ഈ പി ള്ളേരെക്കൊണ്ടു എന്തുകാര്യം?"

ഇതു ശരിയെന്നനടിച്ച് ഗാംഭീര്യത്തോടും ഉച്ചത്തി ലും സുഖമൻദാസ് പറഞ്ഞു:

"ഈ തൊഴിലാളികളിൽ ഭിന്നിപ്പുണ്ടാക്കി കുറെ യെണ്ണത്തിനെ അകറ്റാൻശ്രമിക്കൂ! ഞാൻ ആ കിശോ റിനെ പണംകൊണ്ടു വശീകരിച്ചുകൊള്ളാം. മര്യാദക്കു അവൻ കേൾക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ അവന്റെ വീടും കുടിയും

സങ്കേതവുമെല്ലാം തകർത്തു തരിപ്പണമാക്കുകയുംചെയ്യാം"

ഉത്സാഹഭരിതനായി സെൻഹ്യപ്പ പറഞ്ഞു:

"ബംഗാളിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള തെണ്ടികളെയെല്ലാം പിടിച്ചു് നരകത്തിൽകൊണ്ടുചെന്നു തള്ളും. പിന്നെ അവർ പിടഞ്ഞെഴുനേറ്റു വരുന്നെങ്കിൽ ആശുപത്രികളിലേക്കും അനാഥാലയങ്ങളിലേക്കും പൊയ്ക്കോള്ളും"

സുഖമൻദാസ് ഇടയ്ക്കുകയറി പറഞ്ഞു:

"അതു ശരിയാണു്. നമുക്കുടനേതന്നെ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യണം. ആലോചിച്ചു സമയംകളയാൻ പാടില്ല. നമ്മുടെ മൂവായിരത്തിൽപ്പരംവരുന്ന ഈ തൊഴിലാളികൾ നിയമപ്രകാരം സമരത്തിനിറങ്ങാൻ ഇടയായാൽ അതിന്റെ പരിണാമം ഭയങ്കരമായിരിക്കും. പരസ്യമായി നാമിപ്പോൾ എതിർക്കാൻതുടങ്ങിയാൽ ഈ നശിച്ച പത്രക്കാർ ഒച്ചപ്പാടുണ്ടാക്കും. അതു തെരുവിൽ പാട്ടാക്കുകയും നമ്മെക്കുറിച്ചു് പൊതുവേ അവജ്ഞയുണ്ടാക്കുകയും ചെയ്യും"

സെൻഹ്യപ്പ:-എനിക്കു വളരെ ആശങ്കയുണ്ടു്. കാരണം ഈ ദരിദ്രവാസികളെ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

ഇതു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ സെൻഹ്യപ്പയുടെ മനസ്സിൽ ഒരു ഭയമുണ്ടായി. ആ മില്ലുടമസ്ഥനായ സ്നേഹിതനും ഒരു ദരിദ്രവാസിതന്നെയാണെന്നുള്ളതാണതിനുകാരണം. മി: സെൻഹ്യപ്പയുടെ ഈ കുത്തുവാക്കു സുഖമൻദാസിനു അശേഷം രസിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രസ്താവനയെ അനുകൂലിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങൾ ഒരഞ്ചാംപത്തിക്കാരനായി പ്രവത്തി

ക്കുന്നുവെന്നാണെന്റെ അറിവ്. ക്രൂരിക്കാരുടെയിടയിൽ ഇത്ര വെറുപ്പുണ്ടായത് നിങ്ങളുടെ പെരുമാറ്റത്താലാണ്. അതു ദിനംപ്രതി സുശക്തമായി വരികയുമാണ്"

പരിഭ്രാന്തനെപ്പോലെ സെൻട്രപ്പ പറഞ്ഞു:

"ഞാനോ? ഈ തെറ്റിദ്ധാരണ അങ്ങയ്ക്കെങ്ങിനെയുണ്ടായി? ഞാനവരോട് സ്നേഹഭാവത്തിലാണിപ്പോഴും പെരുമാറിവരുന്നത്. പക്ഷെ അവർ എന്നെ എപ്പോഴും .....എന്തുപറയാനാണ്?"

ഒരു ശിപായി കടന്നുവന്ന് സുഖമൻദാസിനോടായി പറഞ്ഞു:

"ബാരിസ്റ്റർ സാഹബ് വന്നിരിക്കുന്നു"

സുഖമൻദാസിന്റെ മുഖത്ത് ഒരു പുഞ്ചിരിയുണ്ടായി. അദ്ദേഹം സെൻട്രപ്പയെ യാത്രയാക്കി. ബാരിസ്റ്റർ ചാറർജിയെ സ്വീകരിക്കുവാൻ തയ്യാറായി.

മി: സെൻട്രപ്പ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേയ്ക്കു വന്നപ്പോൾ സൗന്ദര്യവതിയായ മകൾ ബേലയുമൊത്ത് ചാറർജിവരുന്നതാണു കണ്ടത്? മി: സെൻട്രപ്പ ആദ്യം ബേലയെത്തന്നെ കടാക്ഷിച്ചതിനുശേഷമാണ് ചാറർജിക്ക് ഹസ്തദാനംചെയ്തത്. പിന്നീട് ബേലയ്ക്കു ഹസ്തദാനംചെയ്യാനായി സമീപിച്ചപ്പോൾ ലജ്ജകൊണ്ട് അവളുടെ മുഖം അരുണവർണ്ണംപൂണ്ടതായി കണ്ടു. അവൾക്കു കൈകൊടുത്തപ്പോൾ കോമളമായ അവളുടെ ഉള്ളംകയ്യിൽ ഒരു വിരൽകൊണ്ട് അമർത്തിയിട്ടാണു പിടിവിട്ടത്. ബേല തൽക്ഷണം വിയർത്തുപോയി.

സുന്ദരനും സുമുഖനും ആയ മി: സുഖമൻദാസിന്റെ

മുമ്പിൽ എത്തുംമുമ്പുതന്നെ ബേല ശാന്തയും പ്രസന്നമുഖിയും ആയിക്കഴിഞ്ഞു. അക്കാര്യത്തിൽ സമർത്ഥയായതുകൊണ്ട് ആ ഭാവമാറ്റത്തിൽ അവർക്ക് ഒരു വിഷമവും തോന്നിയില്ല. പൂവ്വൽ പ്രസന്നമുഖിയായി—ആകൃഷ്ണീയയായി അവർ സുഖമൻദാസിന്റെ പാർശ്വത്തിൽതന്നെ അഭിമാനപൂർവ്വം ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചു.

കടക്കണ്ണുകൊണ്ട് ബേലയെ ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചിട്ട് മി: സുഖമൻദാസ് പറഞ്ഞു:

"ബേലാദേവീ! ദേവി കോപിക്കരുത്. ഞാനൊരു കാര്യം പറയാം"

മി: ചാറർജിയും ബേലയും ഒരുമിച്ചുതന്നെ മറുപടിയായി: "പറയൂ, കോപിക്കാൻ എന്താണു കാര്യം?"

ഇതുംപറഞ്ഞുകൊണ്ട് പരസ്പരം മുഖത്തോട്ടുമുഖംനോക്കി ലജ്ജിതരായി. മി: സേട്ട്ജി വൈരക്കൽമോതിരം കാണത്തക്കവണ്ണം കൈ ചുഴറ്റിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ബേലാദേവിയുടെ ആരോഗ്യം മോശമായിവരുന്നതായിക്കാണുന്നു. ആദ്യത്തെതവണ സിറിമജിസ്റ്റേട്ടിന്റെ ബംഗ്ലാവിൽവച്ചു കണ്ടപ്പോൾ ഇന്നത്തെ നിലയായിരുന്നില്ല. ഇന്നുകണ്ടിട്ട് വളരെ അസ്വാസ്ഥ്യമുള്ളതായിതോന്നുന്നു. അതെ, പിന്നെ ഒരമ്പതുകൊല്ലത്തിനുശേഷം കാണുകയാണെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു"

ബേല ക്രുദ്ധിതയായി:

"50വയ്ക്കത്തിൽ കൂടുതൽ പ്രായം എനിക്കുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നുവെന്നോ? ഭഗവാനേ!"

അപമാനം നേരിട്ടവനെപ്പോലെ ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"ഞാനും അതുതന്നെ ആലോചിക്കുകയാണ്. ഏതെങ്കിലും ചികിത്സചെയ്യിക്കണം. അതിനും സമയമെവിടെ?"

സുഖമൻദാസ്: "ഡാക്ടരും ചികിത്സയും ഒന്നുംവേണ്ട. പർവതപ്രാന്തങ്ങളിലെവിടെയെങ്കിലും സുഖമായി താമസിച്ച് കുറെ വിശ്രമിച്ചാൽ മതിയാകും"

ചാറർജി: "ഓ! സുഖവാസകേന്ദ്രത്തിലയക്കുകയോ?"

സേട്ട്ജി:- ഇത്തവണ ഞങ്ങൾ കാശ്മീരിലേക്കു പോകാനാണാഗ്രഹിക്കുന്നത്. സൌകര്യമെങ്കിൽ നിങ്ങളും ഒരുമിച്ചുപോരൂ! വെക്കേഷനായാൽ ഹൈക്കോടതിയും പൂട്ടുമല്ലോ ഇവിടെ വെറുതേ ഇരുന്നാൽ മുഷിയുകയില്ലേ? രാപകൽ ഇങ്ങനെ ജോലിചെയ്യാനാണോ ജീവിതം? കുറേയൊക്കെ വിശ്രമവുംവേണം"

ചാറർജി കൃതജ്ഞതാപൂർണ്ണമായ സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"താങ്കളുടെ ഇഷ്ടംപോലെയാകട്ടെ! ബിലാത്തിയിലെ നിയമം ഒഴിവുദിവസങ്ങളിൽ അടച്ചിടും —"

ബേല: "ഞാനും സഞ്ചാരത്തിനിഷ്ടപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ അച്ഛനു പുസ്തകശാലയേക്കാൾ ഇഷ്ടമുള്ള സ്ഥാനം ലോകത്തിൽ മറെറങ്ങുമില്ല. ഞാനാകട്ടെ അതു തീരെ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല"

സ്നേഹഭാവത്തിൽ ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"നീ ശുദ്ധപാവമാണു ബേലാ! തനിയേ മനുഷ്യൻ എങ്ങോട്ടുപോകാനാണു? ഒഴിവുകാലത്തും കക്ഷികൾ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കും. സാധാരണ വലിയവലിയ കേസുകൾ ഒഴിവുകാലത്താണു വരുന്നതു"

"അതു ശരിയാണു" സേട്ട്ജി പറഞ്ഞു:

"ഇവിടത്തെ മില്ലിലുള്ള തൊഴിലാളികൾ ഇളകിവശായിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു് താങ്കളും അറിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലോ? നിയമപരമായി വിപ്ലവംതുടങ്ങാനാണവരുടെ ഭാവം. ചില കുബുദ്ധികൾ അവരെ പ്രേരിപ്പിക്കുകയാൽ എന്തിനും തയാറായി സമരത്തിനിറങ്ങുമെന്നവരെ എത്തിയിട്ടുണ്ടു"

ചാറർജി ഗൗരവംവിടാതെ ബാരിസ്റ്ററെന്നഭാവത്തിൽതന്നെ മറുപടിനല്കി:

"അങ്ങ് ഈ വിഷമസ്ഥിതികൾ കളക്ടരേ അറിയിക്കണം. കളക്ടർ മി. മാക്സ്വെൽ അല്ല ഇപ്പോൾ. അദ്ദേഹം ഒരുറച്ച പ്രകൃതക്കാരനായിരുന്നു. പുതിയതായി വന്നിരിക്കുന്ന കളക്ടർ എന്റെ ഒരു സ്യാലനാണു്. അദ്ദേഹം നിയമത്തിന്റെ മുനയുംനില്ക്കുന്ന ഒരുദ്യോഗസ്ഥനാണു്. ഞാൻ ഈ കേസിനെക്കുറിച്ചു് അദ്ദേഹവുമായി സംസാരിക്കാം. എന്താ താങ്കൾക്ക് റാവു ബഹദൂർ സത്യേന്ദ്രചന്ദ് മജുംദാറെ അറിയാമോ? അദ്ദേഹം ഇന്നു് സീനിയർമജിസ്ട്രേട്ടമാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരുകേട്ടാൽ ഇന്നാ ജില്ലമുഴുവൻ കിടുകിടവിറയ്ക്കും.

സേട്ട്ജി:-ഓഹോ! അദ്ദേഹത്തെ എനിക്കറിയാം. തികഞ്ഞ ഭാഗ്യശാലി!

സേട്ട്ജിയ്ക്കു മജ്ജംഭാവുമായി മുൻപിനാലെ പരിചയമുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞത് ചാറർജിക്കു രസിച്ചില്ല. രോഗി മരുന്നുകുടിച്ചാൽമതി. അതിന്റെ പേരറിയണമെന്നില്ല. മരുന്നിന്റെ പേരറിഞ്ഞാൽ ചികിത്സയുടെ മഹത്വം കുറഞ്ഞുപോകും.

× × × × ×

സേട്ട് സുഖമൻദാസിന്റെ ബംഗ്ലാവിൽനിന്നും ഏകദേശം ഇരുപതുമൈലകലെ തന്റെ മാതാവിന്റെ അടുത്തിരുന്നുകൊണ്ട് കിശോർ സംസാരിക്കുകയായിരുന്നു:

"അമ്മേ! ഞാൻ പോകാനനുവദിക്കൂ! ഇനിയും അമ്മയെവന്നു കാണുവാൻ സാധിക്കുന്നതെപ്പോഴാണെന്ന് അറിഞ്ഞുകൂടാ"

വ്യാകുലചിത്തയായി കമലം മറുപടിനൽകി.

"കുഞ്ഞേ! ഞാനുംകൂടെവരുന്നു. എനിക്കും ആത്രമത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടാമല്ലോ?"

കിശോർ:-അമ്മേ! അതിനു കാലമായില്ല. സമയമാകുമ്പോൾ അമ്മയെവിളിക്കും. അമ്മയ്ക്കെല്ലാം അറിയാമല്ലോ? എന്നെ പ്രതീക്ഷിച്ച് ഇവിടെത്തന്നെ കഴിഞ്ഞാൽമതി.

ഹരിഹരസിംഹൻ:-ഞാനും ആ വിളി കേൾക്കുന്നുണ്ട്.

കിശോർ:-പിന്നെന്തിനു പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു?

കിശോർ പിതാവിന്റെ പാദങ്ങളിൽവീണു തൊഴുകയ്യോടെ ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"പ്രഭോ! ദേവാധിദേവാ! പ്രിയപ്പെട്ട അച്ഛാ! ഇന്നു ഞാൻ കൃതാർത്ഥതയുള്ളവനായിത്തീർന്നു"

കിശോർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ സ്പർശിച്ചപ്പോൾ പെട്ടെന്നു താൻ തയാറാക്കി മേലുദ്യോഗസ്ഥന്മാക്കയച്ച ഹർജികളെക്കുറിച്ച് ഓർത്തു. അതിന്റെ ഗൌരവം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരമാകെ ഒരു കോരിത്തരിപ്പുണ്ടാക്കി.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിമൂന്ന്

മില്ലുടമകളും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും തൊഴിലാളികളും തമ്മിൽ പടർന്നുപിടിച്ച അസ്വസ്ഥതകളെ അമർത്താനുള്ള പരിശ്രമം നടത്തിത്തുടങ്ങി. എന്നാൽ അവരുടെ അസ്വസ്ഥതയുടെ മൂലകാരണങ്ങളും എന്തൊക്കെയാണെന്ന് അന്വേഷിക്കുന്നതിനു താല്പര്യം കാണിച്ചില്ല. അവരുടെ അവശതകളെക്കുറിച്ച് ഗൗനിക്കുകയില്ലെന്നുവന്നപ്പോൾ അവരുടെ രോഷം ദിനംപ്രതി വർദ്ധിക്കുകയാണു ചെയ്തത്. തൊഴിലാളികളോടു പകരംവീട്ടണമെന്ന് മില്ലുടമകൾ നിശ്ചയിച്ചതിനുശേഷം അവരോടുള്ള പെരുമാറ്റം കേവലം നിർദ്ദയവും അനീതിപരവും ആയിത്തീർന്നു. എന്തുംവരട്ടെ, സഹിക്കാം എന്നു നിശ്ചയിച്ച് തൊഴിലാളികൾ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ നിർദ്ദേശങ്ങളും ഉപദേശങ്ങളും അനുസരിച്ച് സേവനസന്നദ്ധരായിത്തീർന്നു. തൊഴിലാളികളുടെ നേതാവ് ജഗന്നാഥൻതന്നെയായിരുന്നു. അയാൾ പുറമേ ശാന്തനായിരുന്നെങ്കിലും ഹൃദയംപൊട്ടാറായ അഗ്നിപർവ്വതംപോലെ നീറിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ബ്രഹ്മചാരി അയാളോടായി പറഞ്ഞു:

"പ്രിയപ്പെട്ട ജഗന്നാഥാ! നീ തികച്ചും ശാന്തനായിരിക്കണം. ആ ശാന്തത ശക്തിയും ശ്രേഷ്ഠതയുള്ളതുമായിരിക്കണം. ക്രോധംകൊണ്ട് അവിവേകമായി എന്തെങ്കിലും പ്രവർത്തിച്ചുപോയാൽ എല്ലാം നഷ്ടപ്പെട്ടും. നീ അജയ്യനായിനില്ക്കു. അതാണെന്റെ ആഗ്രഹം"

ജഗത്രുപ്:-അവിടുന്നു ദേവനാണ്! ഞങ്ങൾ കേവലം മനുഷ്യർ. ഞങ്ങളെ മനുഷ്യരെപ്പോലെ ജീവിക്കുവാൻ പഠിപ്പിച്ചതുനാലും! ക്രോധ-ലോഭ-മദാദികളായ വികാരങ്ങളെ ജയിക്കുവാൻ ഇന്നു ഞങ്ങൾ പ്രാപ്തിയുള്ളവരല്ല.

"എന്തുകൊണ്ടല്ല?"

ദുഃഖസ്വരത്തിൽ ബ്രഹ്മചാരി ചോദിച്ചു.

"മനുഷ്യനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾക്കെന്തറിയാം? അവന്റെ ശക്തിക്കതീതമായി മറുവല്ലതുമുണ്ടോ?"

മറെറാരു തൊഴിലാളി പറഞ്ഞു:

"ഗുരുദേവാ! ഞങ്ങൾ അപമാനം സഹിച്ചുസഹിച്ച് മനുഷ്യത്വം കളഞ്ഞുകുളിച്ചു. ദരിദ്രരായ ഞങ്ങൾക്ക് ഒരു ക്ഷണനേരംപോലും സ്വസ്ഥതയില്ല. പിന്നെവേണമല്ലോ മനുഷ്യത്വത്തെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കാൻ"

ബ്രഹ്മചാരി ചിന്താമഗ്നനായി. ഒന്നും മറുപടി പറഞ്ഞില്ല. തൊഴിലാളികളും മൗനംപൂണ്ടു. അല്പംകഴിഞ്ഞപ്പോൾ ജഗത്രുപ് പറഞ്ഞു:

"ഗുരുദേവാ! നോക്കൂ! അകലെയിരിക്കുന്ന ആ സാധുതൊഴിലാളികളുടെപക്കൽ ഏതോ പത്രിക കണ്ടുവെന്നകാരണത്താൽ ജമേദാർ അവരെ കണക്കില്ലാതെ ഉപദ്രവിച്ചു. ആ പത്രിക ഞങ്ങൾ പതിവായി പഠിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതാണ്. ഞങ്ങൾ പകൽമുഴുവൻ ജോലിചെയ്യുകയും രാത്രിയിൽ അതു വായിച്ചുപഠിക്കുകയുമാണു പതിവ്. അതിലെ നിർദ്ദേശങ്ങളനുസരിച്ചാണ് ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടു നീങ്ങുന്നത്. നാളത്തേയ്ക്കു പഠിക്കുവാനുള്ള അ

ച്ചടിച്ച ആ പത്രികയിൽ അപകടകരമായി ഒന്നും ഇല്ല തന്നെ. എന്നാൽ മില്ലധികാരികൾക്ക് ഞങ്ങളതു വായിക്കുന്നതോ അതനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്നതോ അശേഷം ഇഷ്ടമല്ല. ഞങ്ങളുടെ അജ്ഞത അവർക്കു രക്ഷയാണ്: അതാണവരുടെ ഭണ്ഡാരം നിറയ്ക്കുന്നത്. അതാണവരുടെ തോന്നിയവാസത്തിന് സ്വാതന്ത്ര്യം നൽകുന്നത്. പരമാർത്ഥത്തിൽ അവർ ഞങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളാണ്. എന്നാൽ പരിശ്രമത്തിന്റെ ആത്മമിത്രവും. ഇന്നുവരെയും ഞങ്ങൾ അവരുടെ ഇഷ്ടംപോലെ എന്തുംചെയ്തു. അവർ ഇങ്ങോട്ടു ചെയ്തതൊക്കെ സഹിച്ചു. പക്ഷെ ഞങ്ങൾ ചെയ്ത പരിശ്രമത്തിന് അവർചെയ്ത ഉപകാരമോ; ഞങ്ങളുടെയും ഞങ്ങളുടെ ഭാവിതലമുറയായ പിഞ്ചുകുഞ്ഞുങ്ങളുടെയും കഴുത്തിനുപിടിച്ചു ഞെരിച്ചു. മറ്റെന്തെല്ലാം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു"

ബ്രഹ്മചാരി രണ്ടുകൈപ്പത്തികൾകൊണ്ടും ചെവി അടച്ചുപിടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ശിവ! ശിവ! ശാന്തി! ശാന്തി!!"

ജഗത്രുപ് ഒന്നും മിണ്ടാതെനിന്നെങ്കിലും അവിടെക്കൂടിയിരുന്ന തൊഴിലാളികൾക്ക വികാരാവേശത്താൽ മിണ്ടാതിരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവരിൽ ഒരാൾ എഴുനേറ്റു പറഞ്ഞു:

"ഞങ്ങൾ ശാന്തിയിൽ ആഗ്രഹമുള്ളവർതന്നെ. എന്തെന്നാൽ ഞങ്ങൾ ജീവിക്കാൻവന്നവരാണ്. മരിക്കുന്നതിനല്ല വന്നതു്. എങ്കിലും ഞങ്ങളുടെ കാര്യങ്ങൾ അവിടുന്നു ശ്രദ്ധിച്ചേ മതിയാവൂ!"

ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ തൊഴിലാളി മുഷിഞ്ഞതും കീറിയതുമായ ഉടുപ്പ് ഊരി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചു. ക്രത്തനെഞ്ചും, എല്ലുകളുന്തി, മാംസരഹിതമായി, ശോഷിച്ചു. ദയനീയമായിത്തീർന്ന ശരീരവും എല്ലാവരുടേയുംമുമ്പിൽ നഗ്നമായി പ്രദർശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു:

"സഹോദരന്മാരേ! തീച്ചൂളയിൽതന്നെ പണിയെടുത്തു പണിയെടുത്തു ഞാനീനിലയിലായിത്തീർന്നു. ജ്വരം പിടിച്ചു കിടപ്പിലായിട്ടു മാസം മൂന്നായി. കമ്പനിയിലെ ഡാക്ടർ പറഞ്ഞതു് മലേറിയയാണെന്നാണു്. എന്നാൽ ജനറൽ ആസ്പത്രിയിലെ ഡാക്ടർ പറഞ്ഞു അതൊന്നുമല്ല ക്ഷയംതന്നെയാണെന്നു്. എന്തായാലും ഇനി മരിക്കുവാൻ അധികതാമസമില്ലെന്നാണു എന്റെ വിചാരം. മില്ലിലെ അധികാരികൾക്കു ഹർജി അയച്ചതിന്റെ ഫലമായി ഇന്നലെ മാനേജർ എന്നെ വിളിപ്പിച്ചു:

"നീ മേലാൽ ഈ മിൽവളപ്പിൽ പ്രവേശിക്കരുതു്. കടന്നാൽ നിന്റെ....." എന്നുപറഞ്ഞിട്ടു ഒട്ടുവളരെ ശകാരിച്ചു. എന്നിട്ടും സഹിക്കാഞ്ഞു എന്നെ കഴുത്തിനുപിടിച്ചു പുറന്തള്ളി. ഞാൻ ഒരു തികഞ്ഞ വിപ്ലവകാരിയാണെന്നാണയാളുടെ വിചാരം."

അടുത്തുനിന്നവർ ഒരേസ്വരത്തിൽ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"എന്തു്? എന്തുണ്ടായി?"

അയാൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"എനിക്കു പകുതിശമ്പളം തരികയും അവധി അനുവദിക്കയും ചെയ്യണമെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനോടു ഞാൻ പറഞ്ഞു. അതാണു് ഞാൻചെയ്ത കുറ്റം. ദയയ്ക്കുപേക്ഷിക്കുന്നതുപോലും ഇക്കാലത്തു് അപരാധമാണു്."

ജഗരുപ്:-ശമ്പളമോ? മില്ലുടമകൾ ഒരിക്കലും തൊഴിലാളികൾക്കു സ്ഥിരശമ്പളം തരികയില്ല. നിങ്ങൾ മരിക്കുംവരെ പണിയെടുത്താലും അന്നന്നുചെയ്യുന്ന ജോലിയുടെ ശമ്പളമേ അവർ തരികയുള്ളു. അവർ വളരെ കുറച്ചാളുകളേമാത്രമെ സ്ഥിരശമ്പളത്തിൽ നിയമിക്കുകയുള്ളു. ബാക്കി എത്രപേരുണ്ടായാലും അവർക്കു അന്നന്നത്തേജോലിക്കുള്ള കൂലിയെ കൊടുക്കുകയുള്ളു. അതാണവരുടെ സൂത്രം.

ചിലർ ഒരേസ്വരത്തിൽ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു.

"അതു വഞ്ചനയാണു്"

ജഗരുപ്:-നാമെങ്ങനെ വിചാരിച്ചാലുംകൊള്ളാം നമ്മുടെ ഈ മില്ലിൽ ഇപ്പോൾ മൂവായിരം തൊഴിലാളികളുണ്ടു്. അവരിൽ സ്ഥിരശമ്പളക്കാരായി പരമാവധി ഇരുന്നൂറുപേരിൽകൂടുതൽ കാണുകയില്ല.

"ബാക്കിയോ?" കൂടിനിന്നവരിൽ ചിലർ ഏകസ്വരത്തിൽ ഉറക്കെചോദിച്ചു.

ജഗരുപ് തുടർന്നുപറഞ്ഞു:

"ദൈവത്തിനറിയാം. ബാക്കിയുള്ളവരെസംബന്ധിച്ചു മില്ലുടമകൾക്കു് യാതൊരു ഉത്തരവാദിത്വവുമില്ല. നിങ്ങളുടെ കയ്യൊടിഞ്ഞാലെന്തു്? കാലൊടിഞ്ഞാലെന്തു്? പണിയെടുക്കാനാവാതെ തളർന്നുവീണാലെന്തു്? അവർക്കു

ഒരു ദോഷവുമില്ല. നിങ്ങളുടെ പേരുകൾ രജിസ്റ്ററിൽ പോലുമില്ല. നിങ്ങൾ മില്ലിന്റെ നിലനില്പിനുവേണ്ടി രക്തം വെള്ളമാക്കി ഒഴുക്കിയാൽതന്നെയും ആരറിയുന്നു"

ഇതുകേട്ട് അവിടെക്കൂടിയിരുന്ന തൊഴിലാളികൾ ആവേശഭരിതരായി ബഹളംകൂട്ടാൻതുടങ്ങി. അതുകണ്ട് ബ്രഹ്മചാരി പറഞ്ഞു:

"സഹോദരന്മാരേ! ശാന്തരായിരിക്കൂ! ഏതുകാര്യവും ശാന്തമായി ആലോചിക്കണം. കണ്ണടച്ചുകൊണ്ട് ഓടുന്നവനാണു മറിഞ്ഞുവീഴുന്നതു്. നിങ്ങൾ മില്ലിലെ അധികാരികളുമായി പ്രത്യേകം സമരത്തിനുമുതിരാതെ വിശദവും നിയമാനുസൃതവുമായ ഒരു സമരപരിപാടി തയാറാക്കണം. നിങ്ങൾ അവരുടെമുമ്പിൽ തലകുനിച്ചുപോകുന്നു. അതു ബുദ്ധിശൂന്യതയും നിങ്ങൾക്കിന്നുള്ള ശക്തിയെ കെടുത്തുന്നതും ആണു്"

ജഗരൂപ് തൊഴുകയ്യോടെ പറഞ്ഞു:

"പ്രഭോ! ഞങ്ങൾ കേവലം കഴിവില്ലാത്ത തൊഴിലാളികൾ! ജീവിക്കുവാൻ എന്തു തൊഴിലുംചെയ്യാനേ ഞങ്ങൾക്കറിയാവൂ! വിവേചനബുദ്ധി അശേഷമില്ല. ജീവിക്കുവാൻവേണ്ടി ഇന്നു മരണത്തോടുമല്ലിടുന്നുവെന്നുമാത്രം. ഞങ്ങളാരെയും ദ്രോഹിക്കുന്നില്ല. പണിയെടുക്കുവാൻ മാത്രം പിറന്നു. അന്നന്നത്തെ ആഹാരത്തിൽ കവിഞ്ഞ് ഞങ്ങൾ ആരുടേയുംവക ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. ഞങ്ങൾ തൊഴിലിനു അധീനരാണ്. അതേ ഞങ്ങൾക്കറിയാവൂ. ലോകത്തിലാരുടേയും അടിമകളുമല്ല."

ആവേശഭരിതരായ ആ ജനക്കൂട്ടം പിരിഞ്ഞുപോ

യപ്പോൾ ബ്രഹ്മചാരി നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടുപറഞ്ഞു.

"ഹേ! ഭഗവാൻ! ഇവരെ രക്ഷിക്കണേ!"

വിമൽ:-എന്തൊക്കെയാണോ സംഭവിക്കുവാൻ പോകുന്നതു്? ഈശ്വരാ! പരിതഃസ്ഥിതികൾ ഒന്നിനൊന്നു കൂഴഞ്ഞുവരികയാണ്. എന്താ നമുക്കീകാര്യങ്ങളിൽ ഇടപെടണമോ?

ബ്രഹ്മചാരി:-അതുതന്നെയാണു ഞാനും ആലോചിക്കുന്നതു്. നമ്മുടെ ലക്ഷ്യം വളരെ ഉന്നതമാണ്. ഈ നിസ്സാരമായ കാര്യത്തിനു നമ്മുടെ ശക്തി ചിലവഴിക്കുന്നതു ഉചിതമാണോ? അതാണെന്റെ ചിന്ത.

വിമൽ വികലസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"അപ്പോഴെന്തു്? ഈ അരക്ഷിതാവസ്ഥയിൽ നാം അവരെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതാണോ ഉചിതം? അവർക്കു നമ്മോടുതോന്നിയ വിശ്വാസത്തെ നാം നിർദ്ദയം ചവുട്ടിത്തെയ്ക്കുകയോ?"

ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ശാന്തമായ ലലാടത്തിൽ ചിന്തയുടെ ചുളിവുകൾ ഉണ്ടായി. ഉടനെതന്നെ മറയുകയും ചെയ്തു. ശാന്തസ്വരത്തിൽ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"കുഞ്ഞേ! ഭാവനയ്ക്കും യാഥാർത്ഥ്യത്തിനും തമ്മിൽ വലിയ അന്തരമുണ്ടു്. ഈ തൊഴിലാളികളെ മർദ്ദിച്ചു രക്തം ഊറ്റിയെടുക്കട്ടെ! ഇവർ കേവലം തൃക്കരീടങ്ങളെപോലെ പിടഞ്ഞുമരിക്കട്ടെ! എന്നാലും ഇവരുടെ ആത്മത്യാഗം വ്യർത്ഥമാകുകയില്ല. ഇന്നു ലോകത്തിന്റെ ശ്രദ്ധമറ്റൊരുവഴിക്കു തിരിഞ്ഞിരിക്കുകയാണ്. ഇവരുടെ ആർത്തനാദങ്ങളും നെടുവീർപ്പുകളും ഭയങ്കരമായ ജീവ

ത്യാഗങ്ങളും ശിലാഹൃദയരായ അവരുടെ ഹൃദയത്തെ നീറുകയായിരിക്കും ചെയ്യുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് സാധനയുടെ പാഠങ്ങൾനാം കി നാം അവരെ അരങ്ങേറുകയാണ് നമ്മുടെ കർത്തവ്യം."

വിമൽ ഈ നിർദ്ദേശങ്ങൾകേട്ട് ഉല്ലംഘിതനായി. ബ്രഹ്മചാരി വീണ്ടും തുടർന്നു പറഞ്ഞു:

"നമ്മുടെ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യതയ്ക്കു ഈ തൊഴിലാളികൾ സഹായികളായിത്തീരണം. ഇവരുടെ ദുഃഖം അവസാനിപ്പിക്കുകയെന്നുവരുമ്പോൾ നമ്മുടെ ലക്ഷ്യത്തിലേയ്ക്കുള്ള പ്രയാണത്തിൽ ഒരു സുവർണ്ണാവസരം നഷ്ടപ്പെട്ടുകയാണെന്നുകൂടി ഓർക്കണം."

വിമൽ:-ഇവരുടെ ഈ ദുർഗ്ഗതിയുടെ അവസാനം എവിടെ? ഇവർക്കു ജീവിക്കുവാൻ അധികാരംഉണ്ടോയെന്നാണെന്റെ ആലോചന. അവർ സ്വയം മരിക്കട്ടെ. അതെ, കേവലം നായ്ക്കളെപ്പോലെ മരിക്കട്ടെ.

ബ്രഹ്മചാരി:-നിങ്ങൾ ആലോചിച്ചതു ശരിതന്നെ. അവരെ രക്ഷിക്കണം. എന്നാൽ എന്റെ ആലോചന മറ്റൊരു മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടിയാണ്.

വിമൽ വിനയപൂർവ്വം പറഞ്ഞു:

"ഗുരുദേവാ, എന്താണത്? എനിക്കുകൂടി കേൾക്കത്തക്കതാണോ?"

"ഓഹോ, കേട്ടുകൊള്ളൂ"

ബ്രഹ്മചാരി ശാന്തവും ദൃഢവുമായ സ്വരത്തിൽ തുടർന്നു പറഞ്ഞു.

"ആരെയും രക്ഷിക്കുന്നതു പാപമാണെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. അതാണെന്റെ ദൃഢമായ സിദ്ധാന്തവും. ഓരോരുത്തരെയും അവനവന്റെ രക്ഷയ്ക്കു പ്രാപ്തരാക്കിത്തീർക്കണമെന്നാണെന്റെ ഉദ്ദേശം. ഭിക്ഷകൊടുക്കുന്നതിനു നമുക്കുള്ള വാസന—അനാവശ്യമായ ദാനത്തിനുള്ള ദുർവ്വാസന ലോകത്തിന്റെ ഒരറ്റംമുതൽ മറ്റേഅറ്റംവരെ യാചകന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറയ്ക്കാൻ ഇടയാക്കിത്തീർക്കുകയാണ്. അതു മനുഷ്യനെ മടിയനാക്കിത്തീർക്കുന്ന ഒരു സ്വഭാവമാണ്. അവരെ സഹായിക്കുവാൻ നാം മുതിർന്നാൽ അവർ സ്വയം ഒരടിപോലും മുന്നോട്ടവയ്ക്കുന്നതിനിഷ്ടപ്പെടുകയില്ല. നടക്കുവാനുള്ള കഴിവ് ഈശ്വരൻ അവക്കു നൽകിയിട്ടുണ്ട്. കേവലം ഇഴജന്തുക്കളല്ലല്ലോ മനുഷ്യർ. ശക്തിയുള്ള രണ്ടു കാലുകൾ പരമാത്മാവ് അവക്കു നൽകിയിട്ടുണ്ട്. നല്ലപോലെ നടക്കുകയും ചെയ്യാം"

വിമൽ ഒന്നും മിണ്ടാതെയിരുന്നു. എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സ് വിഷാദപൂർണ്ണമാണ്. അന്യരുടെ ദുഃഖത്തിൽ അത്രമാത്രം അലിവുള്ളൊരു ഹൃദയമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റേതു്. അതോടൊപ്പംതന്നെ അവക്കുവേണ്ടി എന്തും സഹിക്കുവാനുള്ള കഴിവും ഉണ്ട്. ബ്രഹ്മചാരി അറിയാതെതന്നെ പലപ്പോഴും തൊഴിലാളി സങ്കേതങ്ങളിൽ പോകുകയും അവക്കു അത്യാവശ്യമായ പല സഹായങ്ങൾ ചെയ്തുകൊടുക്കുകയും ചെയ്യാറുണ്ടായിരുന്നു. അതിനെക്കുറിച്ചു് ബ്രഹ്മചാരി ചിലതൊക്കെ അറിഞ്ഞെങ്കിലും ഒന്നും അറിഞ്ഞതായി ഭാവിച്ചുമില്ല. ക്രമേണ തൊഴിലാളികൾക്കിടയിൽ വിമലിനു് മെച്ചമായ ഒരു

സ്ഥാനവും സ്വാധീനവുംകിട്ടുകയുംചെയ്യു. അങ്ങനെ അ വക്കുവേണ്ടി പ്രവത്തനത്തിലേർപ്പെട്ടതിനിടയ്ക്ക് ഒരു ദി വസം ബ്രഹ്മചാരി വിമലിനെ അരികിൽവിളിച്ച് ഒരു ദാസീനഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"കുഞ്ഞേ! നിങ്ങളം ഈ പുതിയ മാറ്റവുംമറവും ശ രിയായി മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്നാണെന്റെ ധാരണ. ആ പ്രവത്തിയുടെ ഫലം അന്യക്കും ചണ്ടികളം നിങ്ങളം ക്കുമായിരിക്കും. നിങ്ങളം ആ ചണ്ടികളം സമ്പാദിക്കുക യാണ്. നിങ്ങളെപ്പോലെയുള്ള സേവകന്മാക്ക് അങ്ങി നെയൊരു സമ്പാദ്യം ഭ്രഷണമല്ല. അതുമാത്രമല്ല, ആ സ്വഭാവം നമ്മുടെ മുഖ്യമായ ഉദ്ദേശപ്രാപ്തിയെ തകർ ക്കുവാൻ ഇടയാകും. നിങ്ങളം ഇപ്പോളം മനുഷ്യനായിക ഴിയു. അതാണുചിതം." വിമൽ പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"ഗുരുദേവാ! ഞാനങ്ങനെയൊന്നും സമ്പാദിക്കുന്നി ല്ലല്ലോ?"

ബ്രഹ്മചാരി:-വളരെയേറെക്കാര്യങ്ങളം നിശ്ചിത മായ പരിണാമത്തിൽ ആണ് ഉറച്ചുനിൽക്കുന്നത്. ഇ ന്നു നിങ്ങളം ചെയ്യുന്നതെന്തുമാകട്ടെ! അതിനും നിശ്ചിത മായ ഒരു പരിണാമമുണ്ട്. 'നേതാവാവുക'. സേവകൻ സുഖലോലുപനായി വിശ്രമിക്കാനിഷ്ടപ്പെടുകയില്ല നേ താവായിത്തീർന്നാലുടൻ അയാളിലുണ്ടായിരുന്ന സൽഗു ണങ്ങളം നഷ്ടപ്പെടുകയേയുള്ളു.

പെട്ടെന്നു വിമലിന്റെ കണ്ണുകളം പ്രകാശിതങ്ങളാ യി. എന്നാൽ അദ്ദേഹം കുറേമുന്നോട്ടു കടന്നുകഴിഞ്ഞു. തൊഴിലാളിസംഘത്തിന്റെ നേതാവായി മില്ലുടമകളു

ടേയും തൊഴിലാളികളുടേയും ഇടയിൽ ഒരു സംയോജകന്റെ രൂപത്തിൽചെയ്ത ആ തെറ്റുകളുടെ ഗൌരവം എത്രമാത്രമുണ്ടായിരിക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം അറിയാതെതന്നെ ബന്ധനത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോയി. കിശോർ സഞ്ചാരത്തിനുശേഷം ഗ്രാമത്തിൽ നിന്നുവന്നപ്പോൾ, മി: വിമലിനു നേരിട്ട തെറ്റുകളെക്കുറിച്ച് ശരിയായി അറിയുകയും, അതിനെ സംബന്ധിച്ച് സംസാരിക്കുകയുംചെയ്തു. എന്നാൽ, പലം നേരേമറിച്ചാണുണ്ടായത്. അപ്രകാരം ദിവസങ്ങൾ പലതുംകഴിഞ്ഞു. കാഴ്ചക്കാർക്ക് വിമലിന്റെ സ്ഥിതി സുദ്ധമാണെന്നും, എന്നാൽ ബുദ്ധിമാന്മാർക്ക് വളരെ മോശമാണെന്നുംതോന്നുകയാണു ചെയ്തത്. കിശോർ അത്യന്തം വ്യഗ്രദൃഷ്ടിയോടുകൂടി വിമലിന്റെ ഗതിയെ സൂക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ അതു നിഷ്ഫലമാവുകയാണുചെയ്തത്. കിശോറിനോട് ബ്രാഹ്മചാരി നിർദ്ദേശിച്ചതു്. പ്രതീക്ഷിക്കുക! എങ്ങനെയെല്ലാമാണു സംഭവിക്കുന്നതെന്നു കാണാം.

വിമലിന്റെ ഗതിവിധികൾക്കൊപ്പും തൊഴിലാളികളുടേയും ഭാവിക്രുട്ടിയിണക്കപ്പെട്ടു. മില്ലുടമസ്ഥന്മാരുടെയിടയിൽ അസ്വസ്ഥതയുളവാകരം ശാന്തിവ്യാപിച്ചു. എന്തെന്നാൽ അവർ ഒരു വെളിച്ചപ്പാടിനെ കണ്ടുപിടിച്ചു. ആ വെളിച്ചപ്പാടിന്റെ താളത്തിനൊത്തു തൊഴിലാളികൾ തുള്ളുകയുംചെയ്യും. അങ്ങനെ വെളിച്ചപ്പാടിന്റെ നിലയിൽ വിമൽ മില്ലുടമകളുടെ ഒരു പങ്കാളിയെപ്പോലെയായിക്കഴിഞ്ഞു.

ഒരു ദിവസം കിശോർ ബ്രഹ്മചാരിയോടായി പറഞ്ഞു.

"ഗുരുദേവാ! കാര്യങ്ങൾ വളരെ കുഴപ്പത്തിലായല്ലോ..."

ശാന്തഭാവത്തിൽ ബ്രഹ്മചാരി മറുപടിനൾകി. "കിശോർ! നമ്മുടെ പ്രവൃത്തിമണ്ഡലം അത്ര സങ്കുചിതമാകാൻ പാടില്ല. വിമൽ ഈയിടെ കുഴപ്പത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോയി. അദ്ദേഹം ഒരു കുലീനകുടുംബത്തിൽ പിറന്നവനാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഉയർച്ചയിലെത്തുവാനുള്ള സംസ്കാരം അടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. കുടുംബവും മററും ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടും, വലുതാകാനുള്ള വാസന വെടിഞ്ഞില്ല. ഒടുവിൽ ആ പ്രവൃത്തിതന്നെ അദ്ദേഹത്തെ കുഴിയിൽ ചാടിച്ചു. ഇന്നദ്ദേഹം ഒരു നേതാവാണ്. സേറ്സുഖമൻദാസിന്റെ വിലകൂടിയ കാർ—ഇന്നു വിമലിനു സ്വതന്ത്രമായുപയോഗിക്കാം. ഗവർമ്മെൻറ് അധികാരികളും ഇന്നദ്ദേഹത്തിനെ പിന്താങ്ങുകയാണ്. അദ്ദേഹം ആദ്യം തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ സേവനത്തിനുപോയി. തന്റെ ആപത്തുകളെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കാതെ. എന്നാൽ ഇന്നോ? തന്റെ ഔന്നത്യമാകുന്ന വലയിൽ അകപ്പെട്ടുപോയി. കുഞ്ഞേ! അദ്ദേഹം തിരിച്ചുവരുന്ന ലക്ഷണംകാണുന്നില്ല. ഇങ്ങനെയുള്ളവരുടെ അവസാന ജീവിതഘട്ടം വളരെ കഷ്ടതരമായിട്ടാണു കണ്ടുവരുന്നതു്. ഇവർ മരിക്കുകമാത്രമല്ല. സമൂലം നശിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്."

അശ്രുവാർത്തുകൊണ്ടു് കിശോർ പറഞ്ഞു.

"ഹാ! മനുഷ്യാ! നിന്റെ അവസാനം ഏവിടെയാണ്?"

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിനാലു്

പതുക്കെ പതുക്കെ വിമൽ ആശ്രമവുമായുള്ള ബന്ധംവിട്ടുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹം മിയ്ക്കവാറും സംഘടനയുമായി കഴിഞ്ഞുകൂടി. കേവലം നേതാക്കന്മാരെന്നു അഭിമാനിച്ചിരുന്നു ഞെളിഞ്ഞുനടക്കുന്ന ചിലരെ അദ്ദേഹത്തിനു കൂട്ടിനുംകിട്ടി. പുറമേ മര്യാദക്കാരെന്നുഭാവിച്ചും അകമേ തികഞ്ഞ ലുബ്ധുപുലർത്തിയും. കാൽവിദ്വയും മുക്കാൽതട്ടിപ്പും ആയി നടക്കുന്ന കുറേ ആളുകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചുറ്റുംകൂടിയിട്ടുണ്ടു്. അവരില്ലെങ്കിൽ പൊതുക്കാര്യങ്ങൾ നാസ്തിയെന്നാണവരുടെഭാവം. ഒരു ഭാഗത്തു മില്ലുടമകളും, മറുഭാഗത്തു് അധികാരിവർഗ്ഗങ്ങളും. ഒരു ഭാഗത്തു തൊഴിലാളികളും മറുഭാഗത്തു് മുൻപറഞ്ഞ കുറേ പൊതുജനനേതാക്കന്മാരും. ഇങ്ങനെ നാലുഭാഗത്തും ആപൽക്കാരികളായ മനുഷ്യരുടെ നടുവിൽ വിമൽ ആസന്നമരണനെപ്പോലെയായിത്തീർന്നു. അവരെയോരോരുത്തരേയും സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, ലക്ഷംലഗാനുമില്ലാതെ വിമൽ മുന്നോട്ടു പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. മനുഷ്യൻ മനുഷ്യത്വം കളഞ്ഞുകുളിച്ചു് മനുഷ്യനല്ലതായിത്തീരുന്ന ഒരു സങ്കേതത്തിലേക്കാണു പ്രയാണം. വിമൽ ഈ സ്ഥിതിയിൽ സത്യത്തിൽനിന്നും ആത്മാർത്ഥതയിൽനിന്നും അറിയാതെതന്നെ ബഹുദൂരം അകന്നുപോയി. കൗശലങ്ങളും, വഞ്ചനകളും, 'പോളിറിക്സു്' എന്ന രൂപത്തിൽ വിമൽ കയ്യേറ്റുണ്ടു.

ഒരുദിവസം മാർക്കമദ്ധ്യേ വിമലിനെ തടഞ്ഞുനിത്തി കിശോർ പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! നിങ്ങളും ഈ തെണ്ടികളുമായുള്ള കൂട്ടുകെട്ടുപേക്ഷിക്കൂ! നിങ്ങളും എന്താണു പ്രവർത്തിച്ചത്? നിങ്ങളും നിങ്ങളെത്തന്നെ മലക്കറിസാധനങ്ങളെന്നപോലെ വിൽക്കേണ്ടതില്ലായിരുന്നു. നിങ്ങളും നിങ്ങളുടെ ശരീരം സേവനത്തിനു ഞങ്ങളും കു വിട്ടതല്ലേ? എന്നിട്ടിപ്പോളും അതു ഞങ്ങളിൽനിന്നും പിടിച്ചുപറിച്ച് കഴകനും കാക്കയ്ക്കും ചീന്തിത്തിന്നുവാൻ കൊടുക്കുകയോ?"

ഒരമ്പരപ്പോടുകൂടി വിമൽ മറുപടി പറഞ്ഞു:

"എന്ത്? നിങ്ങളെന്താണു പറഞ്ഞത്? ഞാനെന്റെ ശരീരം കഴുകനും കാക്കയ്ക്കും പിച്ചിച്ചീന്തുവാൻ നൽകുന്നുവെന്നോ? നിങ്ങളും എന്താണിങ്ങനെ പറയുന്നത്?"

കിശോർ പെട്ടെന്നു ഗംഭീരഭാവത്തിൽ മറുപടി നൽകി:

"കൊള്ളാം! ആവശ്യമില്ലാത്തതോ നിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിനെ വ്രണപ്പെടുത്തുന്നതരത്തിലുള്ളതോ ആയി ഞാനൊന്നും പറഞ്ഞില്ലല്ലോ. ശാരീരികമായ ഹിംസയേക്കാളും വാചികമായ ഹിംസ ദോഷകരമാണെന്നെനിക്കറിയാം. എന്നാൽ ഞാൻ പറഞ്ഞത് കേവലം സത്യംമാത്രമായതിനാൽ ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നതേയുള്ളൂ."

വിമൽ:- ഞാനെന്താണു ദോഷമായി പ്രവർത്തിച്ചത്? ഈ സാധുക്കളുടെ ഭാഗത്തു ചേർന്നതാണോ എന്റെ അപരാധം? ഈ തൊഴിലാളികൾക്കുവേണ്ടി ഞങ്ങളും ഞ

ങ്ങളുടെ ജീവൻപോലും ത്യജിക്കാൻ തയാറാണ്.

കിശോർ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളിൽനിന്നും ഞാനാഗ്രഹിച്ചതും അതുമാത്രമാണ്. മി. വിമൽ! ജീവന്റെ ആ വ്യാപാരം ലുബ്ധന്മാരായവക്ക് ഏറ്റവും വിഷമകരമാണ്. അതു എനിക്കുമറിയാം. നിങ്ങൾ ജീവൻക്രുടിയും ബലിയർപ്പിക്കും. എന്നാൽ അനുനിമിഷം നമ്മുടെ ലക്ഷ്യത്തിൽനിന്നും സുപ്രധാനമായ കർത്തവ്യത്തിൽനിന്നും മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണെന്നുക്രുടി ഓർക്കണം.

"വലിയ വലിയ ബംഗ്ലാവുകളിൽ സുഖലോലുപന്മാരായിക്കഴിയുന്നവരുടെ വലയിൽ അകപ്പെട്ടുന്നതു് ആപൽക്കരമാണ്. ഒരിക്കൽ അതിൽ അകപ്പെട്ടുപോയാൽ അതിൽനിന്നും രക്ഷപെടാൻ അസാദ്ധ്യമാണ്. സുഗമമെന്നു കരുതി നിങ്ങൾ സ്വീകരിച്ച ഈ മാർഗ്ഗം നിങ്ങളറിയാതെതന്നെ നിങ്ങളെ നരകത്തിലേക്കാണെത്തിക്കുക."

വിമൽ ഏതോ സംസാരിക്കാൻ ഭാവിച്ചപ്പോഴേക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹകാരികളും നേതൃമ്മന്യന്മാരുമായ രണ്ടുമൂന്നുപേർ അവിടെ വന്നുചേർന്നു. ആ നേതാക്കന്മാർ കിശോറിനെ കണ്ടു് പരിഹാസച്ചിരി ചിരിച്ചു. അവരുടെ ചിരി അവക്കുതന്നെ ലജ്ജയുടെ കാരണമായതേയുള്ളു. അവരിൽ ഒരാളായിരുന്നു കാംറേഡ് രമേശൻ. അയാൾ കാളേജിൽനിന്നിറങ്ങിയുടനെല്ലാം കച്ചവടമാണാരംഭിച്ചതു്. ഒരിക്കൽ ഒരു കേസ്സിൽ കുടുങ്ങി 42-ാം വകുപ്പനുസരിച്ചു് ശിക്ഷവാങ്ങി ജയിലിൽ പോയി. കാ

ലാവധികഴിഞ്ഞ് ഒരു കാര്‍ഗ്രേഡായിട്ടാണ് മടങ്ങിവന്നത്. മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ അയാൾക്ക് ഷെയർമാർക്കറ്റിൽ എത്തിനോക്കുവാൻക്കൂടി വിഷമമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കി വീട്ടിൽ ഇരുന്നതേയുള്ളൂ. ഏതോ കാരണവശാൽ മില്ലിലെ ഒരുദ്യോഗസ്ഥനുമായി അയാൾ വീണ്ടും രംഗപ്രവേശംചെയ്തു. അങ്ങനെ ലജ്ജാമാറിയപ്പോൾ അയാൾ മി. വിമലിനെ ക്ഷണിച്ചു. വീണ്ടും ഒരു തികഞ്ഞ കാര്‍ഗ്രേഡായിത്തീർന്നു. മറ്റൊരാൾ കാര്‍ഗ്രേഡ് രമേശനാണ്.

അയാൾ തന്റെ പേരിനോടുകൂടി ഒരുപനാമമായി 'ആസാദ്' എന്നുകൂടി ചേർത്തുവന്നു. അയാൾ ഒരു സ്കൂൾ അദ്ധ്യാപകനായിരുന്നു. ഏതോ കാരണവശാൽ സ്കൂളധികൃതർ അയാളെ പിരിച്ചുവിടുകയുണ്ടായി. അതോടുകൂടി യാതൊരു ഗത്യന്തരവുമില്ലാതെ തൊഴിലന്വേഷിച്ചു കുറേനാൾ അലഞ്ഞുനടന്നു. അതു അസാദ്ധ്യമെന്നു വന്നപ്പോൾ കാര്‍ഗ്രേഡായി രംഗത്തേക്കിറങ്ങി. മറ്റൊരാൾ തടിച്ചുകുറിയ ഒരു പഴയ ജമീന്ദാരുമായിരുന്നു. അയാളുടെ വസ്തുവകകളും സുഖത്തിനും ആഡംബരഭ്രമത്തിനുമായി ചിലവുചെയ്തു നശിപ്പിച്ചു. അയാളുടെ അച്ഛനും റാവുബഹദൂറാകാൻവേണ്ടി നൃത്തസംഗീതനാടകാദികൾക്കും വിരുന്നുസൽക്കാരങ്ങൾക്കും മറ്റുമായി അനേകായിരം രൂപ ചിലവാക്കി. അക്കാലത്തുതന്നെ ദാരിദ്ര്യദേവത ആ കുടുംബത്തിൽ അധിവാസംതുടങ്ങി. മകന്റെ തന്റേടമായപ്പോൾ ശേഷിച്ച മുതലും നശിപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹം അനേകായിരംരൂപ കടംവരുത്തിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ റാവുബഹദൂർ ബഹുമതികിട്ടി. പക്ഷേ ആറുമാസംകഴിയുന്നതിനുമുമ്പായി താങ്ങാനാവാത്ത കടബാദ്ധ്യത മകനെ

ഏല്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു സാധാരണമനുഷ്യനെപ്പോലെ അദ്ദേഹം മരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ ശിവനാരായണബാബു കാലത്തിന്റെ ഗതിയനുസരിച്ചു് ഇന്നൊരു കാമ്രേഡായിത്തീർന്നു.

കാമ്രേഡ് രമേശൻ:-ഹലോ! മി. കിശോർ! താങ്കൾ ഇപ്പോഴിടെ എന്തുചെയ്യുന്നു?

കിശോർ:-ഭഗവൽ ഭജനം.

കാമ്രേഡ് ശിവനാരായൺ:-ഞങ്ങൾ ഭഗവാനേക്കുറിച്ചു് ഗൗനിക്കാറില്ല. അതു് കേവലം വിഡ്ഢികളുടെ പാവയാണു്. റഷ്യയിൽ ഭഗവാനെന്നൊന്നില്ല.

കാമ്രേഡ് ആസാദ്:- ഈശ്വരന്റെയോ മതത്തിന്റെയോ മുഖത്തേക്കു നോക്കുന്നതുപോലും ഞങ്ങൾക്കു് വെറുപ്പാണു്. മാർക്സ്തന്നെ എഴുതിയിരിക്കുന്നതു്.....

ഇത്രയും പറഞ്ഞുനിർത്തിയിട്ടു് അയാൾ ഓർക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. മാർക്സ് എന്താണെഴുതിയതു്? എവിടെയാണെഴുതിയതു്? പിന്നത്തെ ചിന്ത—താൻ സംസാരിക്കുന്നതാരോടാണു്? ആ വ്യക്തിക്കു് മാർക്സിനേക്കുറിച്ചും മാർക്സ് വാദത്തേക്കുറിച്ചും തികഞ്ഞ പരിജ്ഞാനമുണ്ടു്. സാമാന്യം എല്ലാനിലയിലും വിദ്യയും കഴിവുകളുമുണ്ടു്.

വിമൽ:-കിശോർ ഒരു തികഞ്ഞ ഈശ്വരഭക്തനാണു്. അതു മാത്രമാണു് നമ്മളിൽനിന്നും അദ്ദേഹത്തിനുള്ള മൗലികമായ അന്തരം.

കിശോർ:-ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സംസാരം മതിയാക്കണമെന്നാണെന്റെ അപേക്ഷ. ഞാൻ സാമ്യ

വാദസാഹിത്യം ഒട്ടുവളരെ പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇന്നും എന്റെ പഠിപ്പ് അപൂർണ്ണമാണെന്നാണ്. മാർക്സ് എന്താണെന്നു പറഞ്ഞത്? അല്ലെങ്കിൽ എന്താണു പറയാതിരുന്നത്? എന്നെല്ലാം എനിക്കറിയാം. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ ഒരു വാദപ്രതിവാദത്തിനു എനിക്കു കഴിവില്ല. ആ സ്വഭാവം ഞാനുപേക്ഷിച്ചിരിക്കയാണ്. ഈശ്വരനെ ഞാൻ തർക്കാതീതനായി കാണുകയും ചിന്തിക്കുകയും വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

കാമ്രേഡ് രമേശൻ ആഹ്ലാദഭരിതനായി പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ആസാദ് ഒരു റഷ്യൻഗീതകം ഇൻഡ്യൻരീതിയിൽ പാടിക്കൊണ്ട് നൃത്താഭിനയം തുടങ്ങി.

കിശോർ ഒരുവിധത്തിൽ അവരോടു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു. ആ സ്നേഹിതന്മാരൊന്നിച്ച് വിമൽ അവരുടെ ക്യാമ്പിലേയ്ക്കു പോയി. കിശോർ പോയതുകണ്ട് രമേശൻ പറഞ്ഞു.

"ഇയാൾ അങ്ങേഅറ്റത്തെ അരസികനാണ്. ആ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ വലയിൽകിടന്ന് ഇയാളും വഴിതെറ്റി കറങ്ങുകയാണ്. ഈശ്വരൻ, മതം, പൂജ, ജപം ഇതൊക്കെ മദ്ധ്യകാലസംസ്കാരചിഹ്നങ്ങളാണ്. ഇതിനെ അസഭ്യമെന്നതന്നെ പറയാം. ഇതെല്ലാം അസഭ്യതയുടെ ഫലങ്ങളുമാണ്. റഷ്യയിൽവച്ച് ആരുതന്നെയാകട്ടെ ഈശ്വരൻ എന്നുച്ചരിച്ചുപോയാൽ അപ്പോൾ വെടികൊണ്ടതുതന്നെ. ഒരുനിമിഷത്തിനുള്ളിൽ പട്ടാളക്കോടതിയിൽ ഹാജരാക്കിക്കഴിയും"

റഷ്യയെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ട് അയാൾ ഭാവനയിൽ

ക്കൂടി ഒരു വിഹഗവീക്ഷണം നടത്തി. ഗദ്ഗദഭാവത്തിൽ ആസാദ് വീണ്ടും തുടർന്നു:

"മോശിയേ....അല്ല, ഈയിടെ കാമ്രേഡ്സ്റ്റാലിൻ എഴുതിയിരിക്കുന്ന പുസ്തകത്തിൽ വ്യക്തമായി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത് നമ്മുടെ റഷ്യയുടെ അതിർത്തിക്കുള്ളിൽ ഒരുഭാഗത്തും ഒരു മനുഷ്യജീവിപോലും അടിമത്വം, ദാരിദ്ര്യം, ഈശ്വരൻ എന്നീ പദങ്ങൾ ഉച്ചരിക്കുകയോ, ഈ പദങ്ങൾ അതിർത്തിക്കുള്ളിലേയ്ക്കു കടത്തുകയോ ചെയ്യാൻ പാടില്ലയെന്നാണ്"

ആസാദിന്റെ വാക്കുകളെ എല്ലാവരും ശരിയെന്നു തലകുലുക്കി സമ്മതിച്ചു. വിഡ്ഢികളുടെ കൂട്ടുകെട്ട് തനിക്കു നേടിത്തന്ന ഈശ്വരനെ അയാൾ അഭിനന്ദിച്ചു. സ്റ്റാലിൻ, ട്രാട്സ്കി, ഗോർക്കി, ലെനിൻ, ഭഗവാൻ കാറൽമാർക്സ് എന്നീ പേരുകൾ പറഞ്ഞ് എന്തു വിഡ്ഢിത്തവും എഴുന്നെള്ളിച്ചാൽ അത് ആഹ്ലാദപൂർവ്വം കണ്ടു രസിക്കുവാനും മുമ്പിൽകിടന്നു തുള്ളിച്ചാടാനും സദാ തയ്യാറാണ് ആ സ്നേഹിതസംഘാംഗങ്ങൾ. അതാണ് ആസാദിനെ പ്രസന്നനാക്കിയത്.

ആസാദ് വീണ്ടുംപറഞ്ഞു.

"സ്നേഹിതരേ! റഷ്യയിലെകാര്യം—അതൊന്നുവേറേ. അതു ജാലവിദ്യകളുടെ കേന്ദ്രമാണ്. റഷ്യ ലോകത്തിലെ സ്വർഗ്ഗമാണെന്നു ബർനാർഡ്ഷാ ഒരിടത്തുപറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്."

വിമൽ:-പിന്നെ ഭാരതമോ?

കാമ്രേഡ്സുരേശൻ:-നരകം! റഷ്യയോടു താരത

മ്യ വിവേചനംചെയ്യാൻ ഭാരതം നരകമാണെന്നു നിസ്സ
ക്കംപറയാം.

ഇതുയുമായപ്പോഴും പെട്ടെന്നെന്തോ ഓർമ്മിച്ചു പറ
യാനായി കിശോർ മടങ്ങിവന്നു. ആ സ്നേഹിതസംഘം
ക്യാമ്പടിച്ചിരിക്കുന്ന മുറിയിലേയ്ക്കു കടന്നുകൊണ്ടു പറ
ഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! ഈ ഭാഗ്യംകെട്ടവരുടെ കീടാണുക്ക
ളുടെ നരകത്തിൽ നിങ്ങൾ കഴിഞ്ഞുകൂടരുത്. ഹാ! വി
മൽ! ബ്രഹ്മചാരി നിങ്ങളെ വിളിക്കുന്നു. സമയം കിട്ടിയാ
ലുടൻ അങ്ങോട്ടു വരണം."

വിമൽ പരിഭ്രമസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഇന്നോ?"

പുതിയ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുസരണമായി തയാറാ
ക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന പരിപാടികളുംമറ്റും രേഖപ്പെട്ട
ത്താരുള്ള വീക്ക്ലി എൻഗേജ്മെൻറ് ഡയറി മേശപ്പു
റത്തുനിന്നും എടുത്തു മറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ട് വിമൽ
പറഞ്ഞു:

"ഇന്നെനിക്ക്— 1, മി. സുഖമൻദാസുമായി സന്ദ
ർശനം, 2, മി. ജെ. സി. ക്യാംബെല്ലിന്റെ ബംഗ്ളാവിൽ
പോകണം, 3, മി. വാട്ട്സിനേ കാണേണ്ട അത്യാവശ്യ
മുണ്ട്. 4, റാവുബഹദൂർ സന്തോഷകുമാർ ബോസുമായി
കാണാമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. 5, തൊഴിലാളിക്ലബ്ബിൽ
ഡ്രാമായെസംബന്ധിച്ചുകൂടുന്ന മീറ്റിംഗിൽ പങ്കെടുക്ക
ണം. 6, അനാഥാലയത്തിലെ യോഗത്തിൽ അദ്ധ്യക്ഷത
വഹിക്കണം. പിന്നെ വേറെയും പല പ്രോഗ്രാം."

ഈ തിരക്കുപിടിച്ച പരിപാടികൾകേട്ട് ശാന്ത സ്വരത്തിൽ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"ഇന്ന സമയമുണ്ടെന്ന തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ ഇനി ഒരുദിവസം അല്പം ബുദ്ധിമുട്ടുക. ഈ ആഴ്ചയിൽ ഗുരുദേവൻ ആശ്രമത്തിൽതന്നെയുണ്ടായിരിക്കും."

ഇതുയും പറഞ്ഞിട്ട് കിശോർ ഉടനേതന്നെ ഇറപ്പോയി. കാമ്രേഡ് സുരേശൻ: "സംസ്കാരശൂന്യൻ. പഴമയുടെ കീറത്തുണിചുററി ഭാഗ്യംകെട്ട ഇയാൾ ജീവിതംതന്നെ നഷ്ടപ്പെടുത്തി. സന്യാസികളുടേയും ബ്രഹ്മചാരികളുടേയും ആവശ്യം ഇന്ന് ലോകത്തിനില്ല. എനിക്കീ സന്യാസികളോട് അത്ര വെറുപ്പാണ്"

കാമ്രേഡ് ആസാദ് ഒന്നുകൂടി ഞെളിഞ്ഞിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"സ്നേഹിതരേ! റഷ്യയിൽ സന്യാസിമാർ കടക്കാൻ കൂടി അനുവദിക്കുകയില്ല. അവിടെ യാചകവർഗ്ഗത്തെ കണികാണാൻകൂടിയില്ല. അടിമതപരാജ്യങ്ങളിലാണീ യാചകരും ബ്രഹ്മചാരികളുമൊക്കെ"

വിമൽ:-നമുക്കീ ഭാരതത്തിലും റഷ്യയിലെപ്പോലെ ഒരു പരിവർത്തനം വരുത്തണം.

കാമ്രേഡ് ആസാദ്:-തീർച്ചയായും. ഇവിടെ കാണുന്നതൊരോന്നും പഴയതാണ്. ഇവിടുത്തെ ആകാശവും, വൃക്ഷലതാദികളും, പർവ്വതങ്ങൾകൂടിയും പരിവർത്തനംചെയ്യേണ്ടതാണ്. എന്നാൽ ഈ ദേശം റഷ്യയിലെപ്പോലെ ആക്കാൻ പ്രയാസമാണ്. ആമയെ ഒട്ടകമാക്കാൻ കഴിയുമോ?

കാമ്രേഡ് സുരേശൻ:-നമുക്കു വിപ്ലവംനടത്തി നാട്ടിൽ ഒരു സമൂലപരിവർത്തനംവരുത്താം.

വിമൽ ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"കേൾക്കൂ സ്നേഹിതരേ! ഇന്നു മി: സുഖമൻദാസ് അയ്യായിരംരൂപാ തരാമെന്നു വാഗ്ദത്തംചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹം നല്ലയാളാണ്. ഹർത്താൽ അനുഷ്ഠിക്കണമെന്ന തൊഴിലാളികളുടെ തീരുമാനത്തെ നമുക്കു രാജിമൂലം നിർത്തിവയ്ക്കണം."

കാമ്രേഡ് സുരേശൻ സംതൃപ്തഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"വിഡ്ഢികളെ കുരങ്ങുകളിപ്പിക്കാനുള്ള വിദ്യകൾ എന്റെപക്കലുണ്ട്. ഈ കൂലിക്കാർ എന്തുതിന്നുകൊണ്ടാണ് ഹർത്താലാചരിക്കുക? സേഠിനോടു പറയൂ. ആ മില്ലിനടുത്ത് ഒരു സിനിമാതിയേററർകൂടി തുറക്കട്ടെ. ഒരു മദ്യശാലയും തിയേററും. അതുമതി. തൊഴിലാളികൾക്കു മനോരഞ്ജകമായ ഏർപ്പാടുകൾ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുകയാണ് നമ്മുടെ കർത്തവ്യം. അവർ സിനിമയും കണ്ടു കള്ളുംകുടിച്ച് ഉല്ലസിക്കട്ടെ. അവർക്കു മറെറന്തുവേണം?"

വിമൽ പറഞ്ഞു:-അതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ നാം ആ പണം എന്തുചെയ്യും?

കാമ്രേഡ് സുരേശ്:-നമുക്കീ സ്ഥാപനം ഭാരതീയ വിപ്ലവകേന്ദ്രം 'സ്മോളിനി'യെ ലെനിൻ വിപ്ലവകേന്ദ്രമാക്കിയതുപോലെയാക്കിത്തീർക്കാം. എന്തുമാകട്ടെ, കിട്ടുന്ന പണം ഉടനേതന്നെ വീതിക്കണം. കാരണം; ഈ ജൂണിൽത്തന്നെ എന്റെ സഹോദരിയുടെ വിവാഹം നടത്തിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചിരിക്കുകയാണ്.

വിമൽ:-കഴിഞ്ഞതവണയും പണം ഉടനെതന്നെ വീതിച്ചില്ലേ? എന്നാൽ ഈതവണ കിട്ടുന്നതിൽ ഒരുപങ്ക് നമ്മുടെ ഭാവിപ്രവർത്തനങ്ങൾക്കായി സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കണം.

"ഇപ്പോഴത്തെ പ്രവർത്തനത്തെക്കുറിച്ച് ആദ്യം ശ്രദ്ധിക്കൂ"

കാമ്രേഡ് ആസാദ് തുടർന്നു:

"അച്ഛന്റെ മരണത്തോടുകൂടി വീട്ടിലെ പാത്രങ്ങൾകൂടി വിറ്റുപെറുക്കി. അതൊക്കെ നിങ്ങൾക്കും അറിയാമല്ലോ. ഈ കമ്പിനിത്തൊഴിലാളികളുടെ ക്ലബ്ബുപിടിച്ചില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഏന്റെ വീട്ടുകാർ പട്ടിണികിടന്നു തുലയുമായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് നമുക്കു ന്യായമായ പങ്കുനേരത്തെതരണം. ഇന്നത്തെ ജീവിതം ഇങ്ങനെയുള്ള ആദായത്തെ ആശ്രയിച്ചാണ്."

വിമൽ:-അതു ഞാൻ സമ്മതിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ഉത്സാഹഭരിതനായി കാമ്രേഡ് സുരേശൻ പറഞ്ഞു. "സത്യംപറയാമല്ലോ മി: വിമൽ! ഈ മില്ലുകൊണ്ടുതന്നെ ഭാരതം ഉദ്ധരിക്കാം. ഇവിടെനിന്നുതന്നെ വിപ്ലവത്തിന്റെ തീജ്വാലകത്തികാളി ഭാരതത്തിലെ മുതലാളിവർഗ്ഗത്തിന്റെ ശക്തിയെ ഒന്നാകെ ജ്വലിപ്പിച്ച് ഭസ്മമാക്കിത്തീർക്കും. അടുത്ത വിപ്ലവത്തിൽ സ്റ്റാലിൻ, ലെനിൻ, ഗോർക്കി, ട്രാട്സ്കി, മൊളോട്ടോവ്, എന്നീ മഹാന്മാർ റഷ്യൻവിപ്ലവത്തിൽ വഹിച്ച പങ്കുപോലെ നമുക്കും പങ്കുവഹിക്കാം. മി: വിമൽ! നിങ്ങൾ ഇന്നു സന്ധ്യയ്ക്കുതന്നെ സേഠിനോടു പണംവാങ്ങണം. അയാൾ

പറഞ്ഞതിൽനിന്നുമാറുകയില്ലെന്നാക്കിയാ?ം അവസര ത്തിനനുസരിച്ച് ലാഭംഉണ്ടാക്കണം. അതാണു നമുക്കു അത്യാവശ്യം. എന്താ സ്നേഹിതരേ?"

മി: വിമൽ:-മി: സുഖമൻദാസ് വാക്കു പാലിക്കുന്നതിൽ നിർബ്ബന്ധക്കാരനാണ്. പറഞ്ഞാൽപിന്നെ മാറുകയില്ല.

കാമ്രേഡ് സുരേശൻ:-ലക്ഷപ്രഭുവല്ലേ? അയാൾക്കു് എന്താണൊരു കുറവ്? അയാൾ ശ്രുപാ കൃഷിചെയ്യുകയാണ്. കൃഷി! വലിയവരുടെ കാര്യങ്ങളെല്ലാം വലുതാണെപ്പോഴും. കേവലം ദരിദ്രവാസികളാണ് വാക്കുപറഞ്ഞു തെറ്റുന്നത്.

വിമൽ:-ഇതാ, ഇപ്പോഴാണു ഞാൻ മി: ക്യാംബെല്ലിന്റെ ബംഗ്ലാവിൽപോയി മടങ്ങിവന്നത്. നല്ല മനുഷ്യൻ. പോലീസ്വകുപ്പിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള ആളുകൾ വളരെ ദുർല്ലഭമാണ്.

കാമ്രേഡ് ആസാദ്:-ഇംഗ്ലീഷുകാർ മിക്കവരും യോഗ്യന്മാരായിരിക്കും. എന്നാൽ ആ സ്ഥാനത്ത് ഒരു ഭാരതീയനായിരുന്നെങ്കിൽ.....കാണാമായിരുന്നു.

എല്ലാവരും ആ പ്രസ്താവനയെ ശരിവച്ചു.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തഞ്ച്

ബേല കോളേജിൽനിന്നും ഇറങ്ങി കാറിൽകയറി പലയിടത്തും ചുറ്റിക്കറങ്ങി. ഒടുവിൽ പ്രസിദ്ധനും ലക്ഷപ്രഭുവുമായ സേഠ് സുഖമൻദാസിന്റെ ബംഗ്ലാവിൽ എത്തി. അല്പസമയം അവിടെയിരുന്നു വിശ്രമിച്ചതിനു ശേഷം വീട്ടിലേക്കും പോന്നു. ചിലപ്പോഴൊക്കെ അങ്ങിനെ അവിടെ കയറുകയും വിശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യാറുണ്ട്.

മി. സെൻ ഇപ്പോഴും ബേലയിൽ ആശപുലർത്തിപ്പോരുകതന്നെ ചെയ്തു. അയാൾ ബേലയുടെ ബംഗ്ലാവിൽ വന്നുംപോയുമിരുന്നു. പല ഉപായങ്ങളിൽക്കൂടി മമതയുടെ വിഴുപ്പുചുമക്കാൻ പ്രയത്നിക്കുകയും ചെയ്തുപോന്നു. മി. സെൻ, സെൻഗുപ്ത ഈ രണ്ടുയുവാക്കന്മാരും യൗവനയുക്തയായ ബേലയും സ്നേഹഭാവത്തിൽതന്നെ കഴിഞ്ഞുവന്നു. ബേല കേവലം ഒരു കന്യകയാണ്. അപ്രകാരംതന്നെ ദയാലുവും മനസ്വിനിയുമാണ്. സ്വബോധമില്ലാതെ പ്രേമപ്രകടനങ്ങൾ മുഖേന മി. സെൻ തന്റെ ശരീരം ബേലയുടെ ദയയുടെ തണലിൽ വിശ്രമാർത്ഥം ചായ്ക്കാറുണ്ട്. അയാൾ പുതിയ സംസ്കാരത്തിന്റെ പ്രവാചകനാണ്. പഴയ സംസ്കാരത്തിന്റെ ചിഹ്നങ്ങൾ അയാളിൽ ആരെങ്കിലും കണ്ടുപിടിച്ചാൽ തൽക്ഷണം അയാൾ ലജ്ജിച്ച് ആത്മഹത്യചെയ്തുപോകും.

അന്നു വൈകിട്ടു സെൻ മോടിയിൽ ഉടുത്തൊരുങ്ങി ചാറർജിയുടെ ബംഗ്ലാവിലെത്തി. സെൻ ഗേററിൽക്കൂടി അകത്തേക്കു കടന്നപ്പഴേ ചാറർജി കാറിലേക്കു കയറുന്ന ബേലയേയും സെൻഗുപ്തയേയും സംതൃപ്തഭാവത്തിൽ നോക്കിനില്ക്കുന്നതായിട്ടാണു കണ്ടതു്. ബേല സെന്നിനെ കണ്ടെങ്കിലും തീരെ ഗൗനിക്കാതെ മി. സുഖമൻദാസ് കൊടുത്തയച്ച കാറിൽ കയറി ഗൗരവഭാവത്തിൽ ഇരിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ഡ്രൈവർക്കുപകരം സെൻഗുപ്തതന്നെയാണു ഡ്രൈവ് ചെയ്തതു്. വായുവേഗത്തിൽ പാഞ്ഞുപോയ കാറിലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു കേവലം എച്ചിലിലയ്ക്കു മത്സരിക്കുന്ന നായയെപ്പോലെ സെൻനോക്കിനിന്നതേയുള്ളൂ. ഈർഷ്യാഭാവത്തിൽ പിന്തിരിഞ്ഞുപോകാൻ ഭാവിച്ച മി. സെന്നിന്റെ അടുത്തേക്കു പെട്ടെന്നു മി. ചാറർജി നടന്നെത്തി. സെന്നിന്റെ മുഖഭാവം പെട്ടെന്നു മാറി. ചാറർജിയെക്കണ്ടു് സെൻ തിരിഞ്ഞുനിന്നു.

കറുത്തതും പുരുട്ടിന്റെ കറപിടിച്ചതുമായ കൈ മുമ്പോട്ടുനീട്ടിക്കൊണ്ടു് ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"ഹലോ മി: സെൻ! കുറെദിവസമായല്ലോ കണ്ടിട്ടു്. സുഖംതന്നെയല്ലേ?"

സെൻ:-സാഹിബ്ജി! എന്തൊരുസുഖം! ഡിസ്പെപ്സിയകൊണ്ടു മരിക്കാറായി.

എന്തോ അല്പം ആലോചിച്ചിട്ടു് ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"ഈ രോഗം ധനവാന്മാർക്കുള്ളതാണു്. ഭക്ഷണ

ത്തിന്റെ കുഴപ്പമായിരിക്കും"

സെൻ:-എന്ത് സാഹിബ്ജി? രോഗത്തിലും വഴ്ച വാദമോ? അങ്ങ് എന്നെ കളിയാക്കുകയല്ലേ?

"എന്തിനു കളിയാക്കുന്നു, സ്നേഹിതാ?"

അല്പം പരിഭ്രമഭാവത്തിൽ ചാറർജി തുടർന്നു:

"ഞാൻ വെറുതെപറഞ്ഞെന്നേയുള്ളൂ. അതു പോകട്ടെ. മി: സെൻ! ഇന്നു വഴിതെറ്റി ഇങ്ങോട്ടു കടന്നതാണോ?"

ഇത് മുറിവിൽ ഉപ്പുവെള്ളം ഒഴിച്ചതുപോലെയാണ് സെന്നിനു തോന്നിയത്. സെന്നിന്റെ അന്തഃകരണം ദുഃഖം, വെറുപ്പ്, ക്ഷോഭം എന്നിവയാൽ നിറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. അയാൾ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ ബേലയെ ഒന്നു കാണാമെന്നുകരുതിയാണു വന്നത് എന്നാൽ അവൾ വെളിയിലേയ്ക്കിറങ്ങുകയും ചെയ്തു. പലതവണയായി വരുന്നു. കാണാതെ മടങ്ങുകയാണു പതിവ്"

കാണണമെന്നുള്ള ശബ്ദം അല്പം ദൃഢസ്വരത്തിലാണ് സെൻ പറഞ്ഞത്. മി: ചാറർജിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ചെന്നുകൊള്ളട്ടെയെന്നും കരുതി. എന്നാൽ ചാറർജിയുടെ ശ്രദ്ധ അതിലൊന്നുമായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം സഹജഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഇത് ഹിന്ദുസ്ഥാൻരീതിയാണ്. ഏറ്റവും നിന്ദ്യവും, അപരിഷ്കൃതവും. ബിലാത്തിയിൽ കാണണമെങ്കിൽ ആരുതന്നെയാകട്ടെ നേരത്തേ സമയം ക്ലിപ്തപ്പെടുത്തണം എന്നാണു പതിവ്. ആ പരിഷ്കൃതരീതി നിങ്ങളും

സ്വീകരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇന്നു പറിയതുപോലെ നിരാശയ്ക്കിടവരികയില്ലായിരുന്നു.

സെൻ ഈർഷ്യയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"മിസ് ബേലയെ മിക്കവാറും ഈസമയത്ത് മി: സുഖമൻദാസിന്റെകൂടെ കാണാറുണ്ട്. താങ്കൾ അത് ഇഷ്ടപ്പെടുന്നുവെന്ന് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല"

ചാറർജി ഒന്നും അറിയാത്തഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"എന്ത്? നിങ്ങളെന്താണു പറഞ്ഞതു്? ബേലയെ സുഖമൻദാസിന്റെകൂടെ കാണാറുണ്ടെന്നോ? നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? പരിചയം സമ്പാദിക്കുന്നതു വളരെ നല്ലതാണ്. ഇപ്പോഴത്തെ കൊടുങ്കാറ്റ് പെട്ടെന്നു അടങ്ങിക്കൊള്ളും. മി: സുഖമൻദാസ് ഒരു മഹാൻതന്നെയാണ്. ഇപ്പോൾതന്നെ മൂന്നുമില്ലുകളുടെ ഡയറക്ടറല്ലേ? നല്ല പരിഷ്കാരവും സംസ്കാരവുമുണ്ട്."

സെന്നിന്റെ അഭിപ്രായത്തോടനുകൂലിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ ചാറർജിക്കു മുഖംതാഴ്ത്തേണ്ടിവരുമായിരുന്നു.

സെൻ:-എന്താ അങ്ങ് ഈ ഹിന്ദുസ്ഥാനികളെ വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ടോ? ഇവർക്കു സംസ്കാരവും യോഗ്യതയും ഉണ്ടെന്നാണോ അങ്ങു പറയുന്നതു്? ഇവർ കുറെ മുതലാളിമാരും തൊഴിലാളികളും അത്രതന്നെ. സമ്പത്തുണ്ടെങ്കിൽ എല്ലാമുണ്ടായിക്കൊള്ളും.

ഗാംഭീര്യം നടിച്ചുകൊണ്ട് ചാറർജി പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ ഈ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. നാം ബംഗാ

ളികൾ. ഇവരെല്ലാം ഹിന്ദുസ്ഥാനികൾ. ഇവരുടെ പെരുമാറ്റം വളരെ മോശം. സംസ്കാരമുള്ളവരെന്നു ഇവരെ എങ്ങനെപറയും? എന്തുചെയ്യാം. വയർപോറ്റാൻ വേണ്ടി ഇവരുടെ ഇടയിൽ ജീവിക്കുന്നുവെന്നേയുള്ളൂ. സന്ദർഭംകിട്ടിയാൽ ബംഗാളിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോയാലെന്തെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കാറുണ്ടു്."

ബംഗാൾ എന്നു കേട്ടപ്പോൾ സെന്നിന്റെ ശരീരമാകെ ഒരു വിറയൽ. വിവാഹിതനായ തന്റെ അനുജൻ മലേറിയപിടിച്ചു് അകാലമരണമടഞ്ഞതും, നവവധുവായ വിധവ കഴുത്തിൽ കയർകെട്ടി ആത്മഹത്യചെയ്തതും അയാളൊർത്തു. അതിനുശേഷം ആ ഭയങ്കരമായ കൊള്ളയുടെ ചിത്രം. ആ വമ്പിച്ചസ്വത്തിന്റെ അവകാശി താനായിത്തീർന്നതും, എന്നാൽ അവിടെനിൽക്കക്കള്ളിയില്ലാതെ താൻ സ്വദേശംവിട്ടു് ഓടിപ്പോന്നതും എല്ലാം അയാൾ ഓർത്തു.

സെൻ മൗനമവലംബിച്ചതുകണ്ടിട്ടു് മി. ചാറർജി ചോദിച്ചു:

"എന്താ മിണ്ടാതിരിക്കുന്നതു്?"

സെൻ നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"സാഹിബ്ജീ! സ്വർണ്ണനിർമ്മിതമായ വംഗഭൂമിയുടെ പേരുകേട്ടപ്പോൾതന്നെ എന്റെ കണ്ണുകളിൽ ആനന്ദാശ്രു പൊടിച്ചുപോയി. ഹാ! ധനധാന്യസമൃദ്ധമായ, സസ്യശ്യാമളകോമളമായ നമ്മുടെ ജന്മഭൂമി! ഹാ: മി. സി. എൽ. റായി നമ്മുടെ വംഗഭൂമിയെക്കുറിച്ചു പാടിയ ആ മനോഹരമായ കീർത്തനം എത്ര അർത്ഥവത്തും അഭിമാ

നോത്തേജകവുമാണ്."

ചാറർജി തന്റെ മുറിയിലേക്കു പോയി. തപ്ത ഹൃദയനായ മി. സെന്നിന് ഒരടിമുമ്പോട്ടുവെയ്ക്കാൻ തോന്നിയില്ല. ചാറർജി സ്വദേശഭക്തിയിൽ അത്യുഗ്രചിത്തനാണ്. അദ്ദേഹം സെന്നിനെ അകത്തേക്കു വിളിച്ചു് ഇരിക്കാൻ പറഞ്ഞു.

സന്ധ്യയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. വൈദ്യുതപ്രകാശത്താൽ ആ ബംഗ്ലാവ് പ്രകാശമാനമായി ശോഭിച്ചു. ചാറർജി പലതും സംസാരിച്ചുവെങ്കിലും അതിലൊന്നും അത്ര താല്പര്യമില്ലാതെ അവിടെനിന്നും പോയാൽമതിയെന്നഭാവത്തിൽ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു സെൻ വാച്ചിലേക്കു നോക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഒരുമണിക്കൂറോളം അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു. പെട്ടെന്നു ബേല ആ മുറിയിലേക്കു വന്നുകയറി. അപ്പോഴും സെന്നിനെ കണ്ടപ്പോഴും ബേല പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് അവിടെനിന്നും പോകാൻ ഭാവിച്ചു. അതുകണ്ടു് സ്നേഹപൂർവം ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"മകളേ! വരൂ! മി. സെൻ ഇതാ നിന്നെ കാത്തിരിക്കുന്നു"

സെൻ കഴിഞ്ഞ ഒരു വർഷമായി അവിടുത്തെ നിത്യസഹചാരിയും ബേലയുടെ ആത്മമിത്രവുമാണെന്നുള്ളതു് അദ്ദേഹത്തിനറിയാവുന്നകാര്യമാണ്. അയാളുടെ പെരുമാറ്റത്തിൽ ചാറർജിക്കു നീരസവും തോന്നിയിട്ടുണ്ടു്. ബേലയുടെമുഖത്തു് ഒരു വിഷാദഛായ വ്യാപിച്ചു. ഒരുപക്ഷേ സെൻ പിതാവിന്റെ അടുത്തു് തന്നെക്കുറിച്ചു വല്ല അപവാദങ്ങളും തട്ടിവിട്ടിട്ടുണ്ടോ എന്നാണ

വർക്കു ഭയം. സെന്നിന്റെ ക്ഷുദ്രബുദ്ധിയേക്കുറിച്ച് അവർക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം.

ബേല ഉച്ചത്തിൽ ഒന്നു ചിരിച്ചുകൊണ്ട് കസേരയിൽ വന്നിരുന്നു. അപ്പോൾ മി: സെൻ ചോദിച്ചു:

"ബേലാദേവീ! എന്താണീ ഉദാസീനത?"

ബേല തന്റെ വേഷമൊന്നു നോക്കിയിട്ട്:

"ഓ, ഒന്നുമില്ല. ഞാൻ സദാ പ്രസന്നയാണ്"

ഇതുയുംപറഞ്ഞിട്ട് ബേല തന്റെ സാരി ഒന്നുകൂടി നോക്കി. മി: സുഖമൻദാസുമായി പലയിടത്തും സവാരി ചെയ്തുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ സാരി ഉടഞ്ഞു മുഷിഞ്ഞുതുടങ്ങിയിരുന്നു. അതിന്റെ പുതുമ നഷ്ടപ്പെട്ടു. അതായിരുന്നു അവൾ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്.

സെൻ:-എനിക്കൊരപേക്ഷയുണ്ട്. ദേവി കോപിക്കരുതേ!

ഇതുയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സെൻ ബേലയേയും ചാറർജിയേയും മാറിമാറി നോക്കി.

മി: ചാറർജി കണ്ണുമടച്ച് തന്റെ സസ്യശ്യാമളകോമളമായ വംഗഭൂമിയെ ധ്യാനിച്ചിരിക്കുകയാണ്. ബമ്മാച്ചുരുട്ട് വിരലുകൾക്കിടയിലിരുന്നു പുകയുന്നു. അതിന്റെ ദുർഗ്ഗന്ധം അവിടെയെങ്ങും വ്യാപിക്കുന്നുമുണ്ട്. ബേലയുടെ ഹൃദയം ക്രൂതൽവേഗത്തിൽ തുടിച്ചു. പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി അവൾ ചോദിച്ചു:

"ഞാനെന്തിനു കോപിക്കുന്നു? താങ്കൾ.....താങ്കൾ....."

സെൻ ചാറർജിയുടെ ശ്രദ്ധ തന്നിലേക്ക് ആകർഷിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

"നിങ്ങൾ ഈ ഹിന്ദുസ്ഥാനികളുടെ സമ്പർക്കം ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതെന്താണ്? ഇവർ നല്ല സംസ്കാരംകുടിയുള്ളവരല്ല"

മി: സെൻ ദേശീയവാദംപറഞ്ഞു നേടാൻ തയ്യാറെടുത്തു.

ബേല:-അതിലെന്താണു ദോഷം?

"ദോഷം, ദോഷം"

ഒന്നു ഞെട്ടിയിട്ട് സെൻ പറഞ്ഞു:

"ഈ ഹിന്ദുസ്ഥാനികൾ സംസ്കാരശൂന്യരാണ്. ഇവരെ സഭ്യരെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. അതാണു ഞാൻ പറയുന്നത്""

ബേല:-മിസ്റ്റർ! താങ്കളെന്താണീ പറയുന്നത്? എനിക്കൊന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ല

ചാറർജി പെട്ടെന്ന് ആ വാദത്തെ അനുകൂലിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"മി: സെൻ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. എന്നാൽ മി: സുഖമൻദാസ് ഒരു നല്ല ചെറുപ്പക്കാരനാണ്. കാഴ്ചയിലും പെരുമാറ്റത്തിലും അദ്ദേഹം ബംഗാളികളെപ്പോലെതന്നെയാണ്""

സെൻ:-അങ്ങ് ആദ്യംപറഞ്ഞതു ശരിയാണ്. പെരുമാറ്റത്തിൽ എന്താണു സാമ്യത? ബംഗാളിന്റെ ഐശ്വര്യം ഹിന്ദുസ്ഥാനികൾക്കു ലഭിക്കുകയോ?

മി: ചാറർജി ഉത്സാഹപൂർവ്വം പറഞ്ഞു.

"അതും ശരിതന്നെ. ആത്മാഭിമാനത്തേക്കാൾ വലിയ പ്രാധാന്യം ദേശാഭിമാനത്തിനാണ് നൽകേണ്ടത്. നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തോട് ഞാനും സർവ്വഥാ അനുകൂലിക്കുന്നു"

ബേലയും ഉത്തേജിതയായി മറുപടിരൂപത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"അച്ഛാ! അച്ഛന്റെ നാക്കിൽനിന്നും ഇപ്രകാരമുള്ള കാര്യങ്ങൾപറയുന്നതു കേൾക്കാമെന്നു ഞാനിതുവരെയും ആശിച്ചിരുന്നില്ല. അങ്ങയുടെ ഈ സമ്പദ്ചിഹ്നങ്ങളെല്ലാം ഹിന്ദുസ്ഥാനികളുടെ ദയകൊണ്ടുണ്ടായതല്ലേ? അതല്ലേ അങ്ങ് മുറിയിൽ ഇരുന്നു കതകുമടച്ച് തിട്ടപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്? അതൊരു കൃതഘ്നതയല്ലേ?"

സെൻ:-അതു പൊളിയാണ്. മി: ചാറർജിയുടെ ജ്ഞാനത്തിനുകിട്ടിയ സംഭാവനകളാണതെല്ലാം. അദ്ദേഹത്തിനു വെറുതെയോ ദാനമായോ കിട്ടിയ സമ്പത്തുകളല്ലാ ഇതൊന്നും.

ബേല:-അങ്ങ് എന്റെ അച്ഛനെ വഴിതെറ്റിക്കുകയാണ്. എനിക്കു നിങ്ങളുടെ ദേശാഭിമാനത്തേക്കുറിച്ചറിയാം. എനിക്കങ്ങനെയുള്ള കാര്യങ്ങളോടു് വെറുപ്പാണ്. അങ്ങീ വിഷലിപ്തമായ വിചാരങ്ങൾ ഉള്ളിൽ ഒതുക്കിവച്ചുകൊള്ളൂ.

സെൻ ശാന്തനായി പറഞ്ഞു:

"എന്നിട്ടും എന്തു്? നിങ്ങൾ സുഖമൻദാസിന്റെ കുട്ടികേട്ടു് ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ലേ?"

"അതിനതക്ക കാരണങ്ങളൊന്നും ഞാൻ കാണുന്നില്ല."

പരുഷസ്വരത്തിൽ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ബേല എഴുനേറ്റ് വരാന്തയിലേക്കിറങ്ങി. അവൾ തന്റെ മുറിയിൽചെന്ന് കതകു് ഉറക്കെ അടച്ചു. അവൾ കതകടച്ചശബ്ദംകേട്ടപ്പോൾ മി: സെന്നിന് വീണ്ടും ഡിസ്പെസ്സിയായെക്കുറിച്ച് ഓർമ്മയുണ്ടായി. അല്പം വിഷാദത്തോടുകൂടിത്തന്നെ സെൻ ചാറർജിയോടായിപറഞ്ഞു.

"അങ്ങു കണ്ടില്ലേ? ഒരുതരത്തിൽ ബേല നമ്മളെ അപമാനിക്കുകയായിരുന്നു."

ഉറക്കംതുങ്ങിയവനെപ്പോലെയിരുന്ന ചാറർജി ഒന്നു ഞെട്ടിയിട്ടു പറഞ്ഞു:

"ശരിയാണ്. ഇതപമാനവുമാണ്. എന്നാൽ ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നത് ഹിന്ദുസ്ഥാനികളെ നിന്ദിക്കുകയെന്നാൽ നാം നമ്മുടെ ശവക്കുഴിതോണ്ടുകയായിരിക്കുമെന്നാണ്. മി. സുഖമൻദാസ് നിലയും വിലയും വിദ്യാഭ്യാസവുമൊക്കെ തികഞ്ഞ ആളാണ്. അദ്ദേഹം നാലുപ്രാവശ്യം ബിലാത്തിയിൽ പോയിട്ടുണ്ട്. ഇനിയും പോകണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നുമുണ്ട്. ഇത്തവണ ഒരുപക്ഷേ ബേലയും കൂടെ പോയേക്കും"

വിസ്മയഭരിതനായി അകലേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ട് സെൻ പറഞ്ഞു:

"ബേലാ"

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിയാറ്

നാനാഭാഗത്തുനിന്നും മുള്ളുകൾ ശരീരത്തിൽ വന്നു തറയ്ക്കുന്നതുപോലെ കിശോറിനു തോന്നി. വിചാരങ്ങളുടെ ദംശനങ്ങൾ വൃശ്ചികദംശനത്തേക്കാൾ വേദനാജനകമായി തോന്നി. മനുഷ്യൻ സംഘട്ടനശീലമുള്ളവനോ അതോ സഹയോഗശീലമുള്ളവനോ എന്ന വാദവിഷയം കിശോറിനെ ചിന്താക്കുഴപ്പത്തിലാഴ്ത്തി. അയാളുടെ ചുറ്റും സംഘട്ടനം മാത്രമെ ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നുള്ളുവെന്നു അനുഭവംകൊണ്ടു കണ്ടു. മനുഷ്യൻ മുതൽ ക്ഷുദ്രകീടങ്ങൾവരെ രാപകൽ വകവയ്ക്കാതെ സ്വന്തനിലനില്പിനുവേണ്ടി ഘോരമായ സംഘട്ടനംതന്നെ നടത്തുകയാണ്. സഹയോഗത്തിനും സംഘട്ടനം അനിവാര്യമാണ്. ലോകത്തിന്റെ ഏതൊരുകോണിലും ദാരിദ്ര്യത്തിന്റെയും, കഷ്ടപ്പാടുകളുടെയും, പോരായ്മകളുടേയും നഗ്നനൃത്തങ്ങൾ നടമാടുകയാണ്. അവയിൽനിന്നും രക്ഷപ്രാപിക്കാൻ മനുഷ്യനും മറ്റു ജീവജന്തുക്കളും ഘോരമായ സംഘട്ടനത്തിൽ സദാ വ്യാപൃതരാണ്. വൃക്ഷങ്ങൾപോലും തങ്ങളുടെ സുരക്ഷിതമായ നിലനില്പിനുവേണ്ടി അടുത്തുകാണുന്ന ചെറുതരം ചെടികളുടേയും മറ്റും രസാംശങ്ങളെ തങ്ങളുടെ വേരുകൾ മുഖേന ചൂഷണംചെയ്തെടുക്കുന്നതും സംഘട്ടനമാണ്. പ്രകൃതിയുടെ പ്രധാനതന്ത്രംതന്നെ സംഘട്ടനമാണ്. സഹയോഗമല്ല. കാട്ടുകൂട്ടിലെ പക്ഷിമൃഗാദികളുടെ ജീവിതവും സംഘട്ടനാത്മക

മാണ്. എന്നുവേണ്ട ഓരോ ജീവജാലങ്ങളും തങ്ങളുടെ സുരക്ഷിതമായ നിലനില്പിനുവേണ്ടി സംഘട്ടനത്തിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധരാണ്. ഈ ലോകംതന്നെ ഭയങ്കരമായ സംഘട്ടനങ്ങളുടെ തീച്ചൂളയാണ്. സംഘട്ടനങ്ങളുടെ വ്യാപ്തി കിശോറിനെയാകെ ഭയാക്രാന്തനാക്കി.

ബ്രഹ്മചാരി ചിന്താമഗ്നനായിരുന്ന കിശോറിനോടായി പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ, നീ മനസ്സിനെ അചഞ്ചലമാക്കിനിർത്തു. ജീവിതത്തിനുവേണ്ടി—സ്വന്തം നിലനില്പിനുവേണ്ടി അനുനിമിഷം പോരാടേണ്ടതായിവരും. അതു പ്രകൃതിസഹജമായ വ്യവസ്ഥയാണ്. അതിൽനിന്നും ഒഴിഞ്ഞുമാറാൻ നിനക്കാവില്ല. സംഘട്ടനത്തിൽ ഇടപെട്ടേ മതിയാകൂ. അതു ജീവിതാവശ്യമാണ്"

കിശോർ:-ഗുരുദേവാ, അപ്പോൾ സഹയോഗം കേവലം മിഥ്യയാണെന്നോ?

ബ്രഹ്മചാരി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"മിഥ്യയെന്നതന്നെയല്ല, അതു കേവലം വിഡ്ഢിത്തം കൂടിയാണ്"

കിശോർ മൗനംപൂണ്ടു. അയാൾ സാധാരണ ഗുരുദേവന്റെമുമ്പിൽ വാദപ്രതിവാദങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിവില്ല. എന്നാൽ അയാളെ സദാ അലട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചോദ്യം വീണ്ടുംവീണ്ടും ആവർത്തിക്കാതിരിക്കാൻകഴിഞ്ഞില്ല.

"പിന്നെ ഈ സംഘട്ടനമെല്ലാം എന്തിന്?"

"എന്തിന്?" എന്ന ആ പ്രചണ്ഡമായ ചോദ്യത്തിന് ഉത്തരം ലഭിക്കുന്നില്ലെന്നുവന്നപ്പോൾ ഗുരുദേവ

ന്റെ മുമ്പിൽ തിരിച്ചും മറിച്ചും അതുതന്നെ ആവർത്തിക്കുവാൻ നിർബ്ബന്ധിതനായിത്തീർന്നു. ആ പ്രശ്നം തന്റെ ജീവിതത്തെ ആകെ ആവരണംചെയ്ത് ജാഗ്രദവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി അയാൾക്കനുഭവപ്പെട്ടു. സംഘട്ടനത്തിന്റെ പരീക്ഷയുടെ തീഷ്ണതകുറയ്ക്കുന്നതിന് മനുഷ്യനു തന്റെ സർവ്വവും ത്യജിച്ചേ കഴിയൂ എന്ന തത്വം കിശോറിനു മറയ്ക്കാൻ നിവർത്തിയില്ലെന്നായി. അയാൾ ഒരു പൂർണ്ണാഹുതിക്കു സമയംകാത്തിരിക്കയാണ്. അതെ, അഗ്നികുണ്ഡത്തിന്റെ വക്കിൽ. അയാൾ പ്രചണ്ഡമായ രൂപം പ്രാപിച്ച് കൺമുമ്പിലിരിക്കുന്ന ആ ഹോമസാധനത്തെയും കത്തിക്കാളുന്ന അഗ്നികുണ്ഡത്തെയും മാറിമാറി തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കണ്ണുകൾ മങ്ങുകയും ഹൃദയത്തുടിപ്പ് അധികരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

പിറകോട്ടുപോകാമെന്നു വിചാരിച്ചപ്പോൾ വാതലുകളെല്ലാം അടഞ്ഞുകഴിഞ്ഞതായുംകണ്ടു. ആ വാതലുകൾ പൊളിക്കുന്നതിനു സാദ്ധ്യമല്ല. നിലനിൽപ്പിനുവേണ്ടിയുള്ള സംഘട്ടനം; അങ്ങനെ ആ നിലനിൽപ്പിന്റെതന്നെ ആവശ്യം എന്തു്? കിശോറിന്റെ ഈ ചോദ്യത്തിനും ആരിൽനിന്നും തക്കമറുപടികിട്ടിയില്ല. എന്തു നിലനിൽപ്പിനുവേണ്ടിയാണീ നിലനിൽപ്പ്?

സന്ധ്യയായി. കിശോർ ചിന്താഗ്രസ്തനായങ്ങനെ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. അകസ്മികമായി വിമൽ ആ മുറിയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. ആശ്രമത്തിൽനിന്നും വിട്ടുപോയതിൽപിന്നെ മിയ്ക്കവാറും ഒരു വർഷത്തിനുശേഷമാണ് വിമൽ വീണ്ടും ആശ്രമത്തിൽവരുന്നത്. വിമൽ ആ

കസ്മികമായി മുറിയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ കിശോർ ഞെട്ടിപ്പോയി. സപ്നമാണോ മായയാണോ എന്നതന്നെ തോന്നിപ്പോയി. അല്പ നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ തന്റെ ആത്മമിത്രമായിരുന്ന വിമലാണ് തന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നതെന്നു കിശോറിനു ബോദ്ധ്യമായി. ആശ്രമത്തിൽ കസേരകളും മറ്റും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. കിശോർ ഒരു കട്ടിലിലാണിരുന്നതു്. വിമൽ മേത്തരം സൂട്ടിലാണു വന്നിരിക്കുന്നതും.

കിശോർ അസ്വസ്ഥനാണെന്നുകണ്ടു് വിമൽ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഞാനൊരപരിചിതനാണു കിശോർ! വൃക്ഷത്തിൽ നിന്നും വേർപെട്ടു് നാമമാത്രമായ ബന്ധത്താൽ വാടിത്തളർന്നുകഴിഞ്ഞ ഒരു ലതയാണു ഞാൻ."

"അല്ല സഹോദരാ!"

കിശോർ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ എന്തോ ആലോചിച്ചിരുന്നുപോയി. അതുപോകട്ടെ! വരൂ സഹോദരാ! ഈ കട്ടിലിൽതന്നെയിരിക്കൂ! നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ, ഇവിടെ കസേരകളും മറ്റും വാങ്ങാൻകഴിവില്ലെന്നുള്ള പരമാർത്ഥം? ദരിദ്രരുടെ ലോകം. അതൊന്നുവേറേതന്നെയാണു്."

വിമൽ താൻ ധരിച്ചിരുന്ന വിലക്രൂടിയ വസ്ത്രങ്ങൾ ഉടയാതെയും പൊടിപറ്റാതെയും സൂക്ഷിച്ചു് കിശോറിനടുത്തുചെന്നിരുന്നു. ആ മുറിയാകെ ഒന്നു വീക്ഷിച്ചതിനുശേഷം വിമൽ പറഞ്ഞു.

"കാഴ്ചയിൽ ആശ്രമത്തിനു പറയത്തക്ക ഉന്നതി

യൊന്നുമുണ്ടായിട്ടില്ല. എങ്ങും തികഞ്ഞ ഉദാസീനതയേ കാണാനുള്ളൂ. ഇക്കാലത്തിനുള്ളിൽ ഇതൊരു മഹൽസ്ഥാപനമായിത്തീർന്നില്ലല്ലോയെന്നാണു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്."

കിശോർ ശാന്തനായി മറുപടിനൽകി.

"സഹോദരാ! ദാനധർമ്മങ്ങൾകൊണ്ടാണിതു നടന്നുപോരുന്നതു്. ബാഹ്യപ്രകടനങ്ങളിൽ ഗുരുദേവനു വെറുപ്പുമാണു്. ജീവിതം സരളമായിരിക്കണമെന്നാണദ്ദേഹം എപ്പോഴും പറയുന്നതു്. ജീവിതം സരളമാക്കി സരളമാക്കി—അസ്ഥിമാത്രമായി ശേഷിച്ചു. ഇനി എന്താണു സംഭവിക്കുക എന്നറിഞ്ഞുകൂടാ."

വിമൽ:—ആശ്രമത്തിനു് എന്തെങ്കിലും സ്ഥായിയായ ഒരു വരവുണ്ടായിരിക്കണം. എന്നാലേ ഈ ശൂന്യത മാറുകയുള്ളൂ. ഞാനാലോചിക്കുന്നതു്.....

കിശോർ ഉൽക്കണ്ഠിതനായി പറഞ്ഞു:

"സ്ഥായിയായ വരവോ? സന്ന്യാസിമഠങ്ങളെപ്പോലെ ആശ്രമവും സമ്പന്നമായിത്തീരണമെന്നോ?"

"അല്ല, അല്ല" വിമൽ പറഞ്ഞു: "അതല്ല ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ താല്പര്യം. ഒന്നോ ഒന്നരയോ ലക്ഷം രൂപയോ അതിലും കടന്നാതോ ആയ ഒരു തുകയോ മൂലധനമായി....."

ഒരു പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കിശോർ പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! അത്തരം കാര്യങ്ങൾ പറയാതിരിക്കൂ! പണത്തോടു് ഗുരുദേവനു് അത്ര ഭയമാണു്. കഴിഞ്ഞ മാ

സത്തിൽ ഒരു സേട്ട് ഒരു ഭാരിച്ച തുക സംഭാവനനൽകാൻ തയാറായി. ആ സൂചനകേട്ടമാത്രയിൽ ഗുരുദേവൻ ഇവർ എന്നെ വഴിതെറ്റിക്കുവാൻ തയാറാകുന്നവല്ലോയെന്നോത്ത് അത്യന്തം വിലപിക്കുകയാണു ചെയ്തത്"

കിശോർ:-ഗുരുദേവനു വേണമെങ്കിൽ രണ്ടോനാലോ ലക്ഷംരൂപാ ഒരുദിവസംകൊണ്ടു കിട്ടുവാനുള്ളതേയുള്ളൂ. വിദേശങ്ങളിൽനിന്നും മുറയ്ക്കു ചെക്കുകൾ വരാറുണ്ട്. പക്ഷെ അതെല്ലാം സദയം മടക്കിഅയയ്ക്കുകയാണു ചെയ്യാറ് "നാം അങ്ങേയറ്റം ത്യാഗമനുഷ്ഠിക്കാത്തിടത്തോളം നമ്മുടെ അഭിലാഷങ്ങൾ ഫലപ്രാപ്തിയിലെത്തുകയില്ല. ത്യാഗത്തിനെ ആദ്യം മോഹമാണു തെരുക്കുന്നതു്. ത്യാഗത്തിന്റെ ഒടുവിൽ പരമാനന്ദമാണു ലഭിക്കുന്നത്. ആ ആനന്ദത്തെയാണു് വേദാന്തസൂരികൾ ബ്രഹ്മസാക്ഷാൽക്കാരമെന്നു പറയുന്നതു്" എന്നാണു ഗുരുദേവൻ അപ്പോഴൊക്കെ പറയുന്നത്.

വിമൽ ഉദാസീനഭാവത്തിൽ മറുപടിനല്കി:

"എനിക്കീ വേദാന്തസിദ്ധാന്തങ്ങൾ ദുർഗ്രഹങ്ങളാണ്. അവയെക്കുറിച്ചു ചർച്ചചെയ്യാൻ ഞാനിഷ്ടപ്പെടുന്നുമില്ല. ആശ്രമത്തിന്റെ ഇന്നത്തെ നില ശോചനീയംതന്നെ. അതു് എനിക്കും ഖേദകരമായി തോന്നുന്നു. ഞാൻ ഇയ്യിടെ സമ്പന്നനായ ഒരു സ്നേഹിതനുമായി ഇതേക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കുവാനിടവന്നു. അപ്പോൾതന്നെ പതിനായിരം രൂപ സംഭാവനനൽകാൻ അദ്ദേഹം തയാറായി."

കിശോർ ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! നിങ്ങൾക്കു കൃതജ്ഞത! ഒരുകാല ത്തു് നിങ്ങൾ ആശ്രമത്തിനുവേണ്ടി വിലയേറിയ കഴിവു കൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തി. ഇന്നു ഇതിന്റെ നന്മക്കുവേ ണ്ടി ചിന്തിക്കുവാൻതന്നെ ഇടവന്നപ്പോൾ നിങ്ങളോട്ടു തോന്നിയ തെറ്റിദ്ധാരണ നീങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. ഭഗവാൻ നിങ്ങൾക്കു ഇങ്ങനെയുള്ള സൽബുദ്ധി എന്നെന്നും പ്ര ദാനംചെയ്യട്ടെ."

കിശോറിനു് ഒരുപ്രകാരത്തിലും മനശ്ചാഞ്ചല്യമു ണ്ടാകുന്നില്ലെന്നുകണ്ടപ്പോൾ വിമൽ വിനീതസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ നിങ്ങളോടപേക്ഷിക്കുന്നു; ആശ്രമത്തിനു വേണ്ടി നിങ്ങൾ ഈ തുക സ്വീകരിക്കൂ. നിങ്ങൾതന്നെ ഈ തുക സൂക്ഷിക്കുകയും ആശ്രമത്തിന്റെ നന്മയ്ക്കുവേ ണ്ടി ചിലവാക്കുകയുംചെയ്താൽമതി"

ഈ പ്രസ്താവനകേട്ടപ്പോൾ സപ്തദംശനമേറ്റവ നെപ്പോലെ കിശോർ അറിയാതെ ഒന്നു ഞെട്ടിപ്പോയി. ശരീരമാകെ വിയർത്തു ഗദ്ഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! എനിക്കിന്നതിനു യോഗ്യതയുണ്ടോ? അതുവളരെ സൂക്ഷിക്കുകയോ? ഞാനെങ്ങനെ അതു ചെ യ്യും? ഞാൻ അതുയ്ക്കു ഭയപ്പെടുന്നു. എന്നെ വഴിപിഴ പ്പിക്കുവാൻ അതൊന്നുമാത്രം മതി. എന്നെ കേവലം ജീ വനുള്ള ഒരു പിശാചാക്കിത്തീർക്കുവാൻ നിങ്ങൾ ഒരുമ്പെ ടരുതേ. നിങ്ങൾ എന്റെ ഒരാത്മബന്ധുവായതുകൊ ണ്ടു് അതു മഹാപാപമാണു്. നിങ്ങളുടെ വിശ്വസ്ഥനും ഹിതകാംക്ഷിയുമായ എന്നെ ശ്വാസംമുട്ടിച്ചു കൊല്ലാനാ ണീ ആശയം വെളിപ്പെടുത്തിയതു്.

കിശോർ ഇത്രയുംപറഞ്ഞുകൊണ്ട് കട്ടിലിൽനിന്നും എഴുനേറ്റ് മുറിയിൽ ഉലാത്തുവാൻതുടങ്ങി. തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അലയടിച്ചുപൊന്തിയ വിചാരസംഘട്ടനങ്ങളിൽനിന്നും മുക്തിനേടാൻ ശ്രമിക്കുകയാണോയെന്നു തോന്നും അപ്പോഴത്തെ മുഖഭാവംകണ്ടാൽ.

വിമൽ ഒരു നെടുവീർപ്പു വിട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ കർമ്മഭൂമിയിലെ ഒരു സേവകനല്ലേ? ആകാശകോട്ട കെട്ടാതിരിക്കൂ. കേവലം ശരീരം നഷ്ടപ്പെടുന്നതുകൊണ്ട് ദേശം ഉദ്ധരിക്കപ്പെടുകയില്ല. നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിയെ ചിന്താകുലമാക്കാതെ നിയന്ത്രിക്കുകയാണെങ്കിൽ അതിന്റെ ശക്തി അത്രമാത്രം വർദ്ധിക്കുകയും നിങ്ങൾക്കു ദേശോദ്ധാരണത്തിനുള്ള കഴിവ് കൈവരികയും ചെയ്യും. ദരിദ്രൻ ഒരിക്കലും നന്നാകുകയില്ല. നിങ്ങളെന്റെ ഒരാത്മമിത്രമാണ്. നിങ്ങൾക്കു നാശമുണ്ടാകാൻ ഞാനനുവദിക്കുകയില്ല"

ഭാവനയെ എതിർത്തുകൊണ്ടുതന്നെ ഭാവനയിൽക്രൂടി വിമൽ തന്റെ ആഗ്രഹം പ്രകടിപ്പിച്ചു. കിശോർ വീണ്ടും വിമലിനോടു പറഞ്ഞു:

"വിമൽ, യാതൊരുകാര്യവും രഹസ്യമായി പ്രവർത്തിക്കരുതെന്നാണ് ഗുരുദേവന്റെ നിയമം. ആശ്രമജീവിതം ആകാശംപോലെ തുറസ്സായിരിക്കണം"

"അതു തെറ്റിദ്ധാരണയാണ് കിശോർ" വിമൽ ഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടി തുടർന്നു.

"ഗുരുദേവന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളെക്കുറിച്ച് ചിന്തിച്ചു തലപുണ്ണാക്കേണ്ടകാര്യം എനിക്കില്ല. എന്നാൽ ആ

ദ്ദേഹം പ്രവത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പ്രവത്തനരംഗമാക്കിയിരിക്കുന്ന ഈ ലോകത്തിന്റെ യഥാത്ഥമായരൂപം ഭയങ്കരമാണ്. തന്ത്രങ്ങളിൽക്രൂടിയല്ലാതെ ഒരടിമുന്നോട്ടു വയ്ക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു സാധിക്കയില്ല തന്ത്രശാസ്ത്രമെന്നു പറയുന്നതെന്താണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമോ? അവിശ്വസ്ഥത, വിശ്വാസവഞ്ചന, ദുഷ്ടത, നീചത, ധൂത്ത, കാപട്യം, ഇവയോരോന്നും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം അർത്ഥങ്ങൾ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളാണ്. എന്നാൽ ഈ ശബ്ദങ്ങളെല്ലാം പരിപൂർണ്ണമായ അർത്ഥങ്ങളോടുക്രൂടിയ ഒരു സമ്പൂർണ്ണശബ്ദമാണ് ഈ തന്ത്രം. ഈ തന്ത്രശാസ്ത്രത്തെ ആശ്രയിക്കാതെ നിങ്ങൾക്കോ നിങ്ങളുടെ ഗുരുദേവനോ, ഒരടിപോലും മുന്നോട്ടുനീങ്ങി ലക്ഷ്യത്തിലെത്താൻ സാദ്ധ്യമല്ല."

ഇത്രയുംപറഞ്ഞുകൊണ്ട് വിമൽ എലിയെപിടിക്കുവാൻ ദത്തദൃഷ്ടിയോടുക്രൂടിയിരിക്കുന്ന പൂച്ചയെപ്പോലെ കിശോറിനെ തുറിച്ചുനോക്കി.

കിശോറിന്റെ മസ്തിഷ്കത്തിൽ ഒരൊമ്പതാമുത്സവംതുടങ്ങി. രണ്ടുകൈകൊണ്ടും മുഖംപൊത്തി കട്ടിലിൽ ചെന്നിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഞാനിപ്പോൾ പരിഭ്രാന്തനായിത്തീന്നിരിക്കുകയാണ്. ചിന്തിക്കുവാൻവേണ്ട സമയംതരൂ!"

വിമൽ പ്രസന്നഭാവത്തിൽ മറുപടിനൽകി.

"ആലോചിക്കൂ! എല്ലാ കാര്യങ്ങളും സശ്രദ്ധം ആലോചിച്ചു നിങ്ങൾ തീരുമാനിച്ചാൽമതി."

കിശോർ:-നാളെ ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ബംഗ്ലാവിലേ

യ്യുവരാം. ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഏകാന്തതയാണു ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതു്. ഏകാഗ്രമായിരുന്നു ചിന്തിക്കട്ടെ!

വിമൽ:-സ്നേഹിതാ! അതാണു നല്ലതു്. തികച്ചും ഒരു വർഷമായല്ലോ നാം പിരിഞ്ഞിട്ടു്. ഇനിയും എന്നെ ദൂരെയ്ക്കു് അയച്ചിപ്പായിക്കരുതേ! എന്നെ ഒരു ജനസേവകനാക്കിത്തീർത്തതുതന്നെ നിങ്ങളാണു്. ഇനി എന്നോടു് നിർദ്ദയമായി പെരുമാറരുതു്. അല്ലെങ്കിൽ നിങ്ങൾ എന്നെ നശിപ്പിച്ചേക്കും!

കിശോറിന്റെ നയനങ്ങൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായി. വിമൽ തന്റെ തന്ത്രം ഫലിച്ചുവെന്നു സമാധാനപ്പെട്ടു.

വിമൽ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കിശോർ ഭിത്തിയിൽ ഘടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ശ്രീബുദ്ധദേവന്റെ ചിത്രത്തിനു് അഭിമുഖമായിരുന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചു.

"തഥാഗത! എനിക്കു വെളിച്ചംതരണേ! സത്യമാകുന്ന ബലം പ്രദാനംചെയ്യണേ!"

അങ്ങനെ പ്രാർത്ഥനയിൽമുഴുകി ഇരുന്നിരുന്ന കിശോർ ഉറങ്ങിപ്പോയി. അതു സ്വപ്നാവസ്ഥയിൽനിന്നും ഉണർന്നു് കണ്ണുതുറന്നു നാലുപാടും നോക്കിയപ്പോൾ രാത്രി കുറെ ഇരുട്ടിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുമെന്നു മനസ്സിലായി. അതു ശ്രമവും പരിസരങ്ങളും നിദ്രയിൽ മുഴുകിപ്പോയി. നീലാകാശത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾ അപ്പോഴും മിന്നിത്തിളങ്ങുന്നുണ്ടു്. കിശോറിന്റെ മനസ്സും ശരീരവും ഒരുപോലെ തളർന്നുകഴിഞ്ഞു. അങ്ങനെ ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചിട്ടു എത്രസമയമായിക്കാണുമെന്നു അയാൾക്കോർമ്മയില്ല. ഏതായാലും അതു സമയമത്രയും കരഞ്ഞുകൊണ്ടാണിരുന്നതെന്നു് അ

യാം ക്കറിയാം. സാവധാനത്തിൽ അവിടെനിന്നും എ
ഴുനേറ്റു കടലാസും പേനയുമെടുത്തു് ഒരു കത്തെഴുതുവാ
നാരംഭിച്ചു.

"സഹോദരാ!

ഈ കത്തു് വായിക്കുമ്പോൾ നിങ്ങൾ എന്നിൽ കോ
പിഷ്ടനായേക്കുമെന്നു എനിക്കു വളരെ ഭയമുണ്ടു്. എ
ന്നാൽ കർത്തവ്യം എന്നെക്കൊണ്ടു് എഴുതിക്കുകയാണു്.
ഞാൻ ആലോചിച്ചു; ശാന്തനായി ഏകാഗ്രമായി ആലോ
ചിച്ചു. നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കൂ!....."

ഇത്രയും എഴുതിനിർത്തി. ഇനി എന്താണെഴുതേണ്ട
തെന്നു ആലോചിച്ചു പേന താഴെവച്ചു. പ്രതിമകണ
ക്കെ ധ്യാനനിമഗ്നനായിരുന്നു. ഒരു നിശ്ചയത്തിലും എ
ത്തുന്നില്ലെന്നു വന്നപ്പോൾ കട്ടിലിൽതന്നെ കിടന്നു. ഉറ
ക്കംവന്നതുകൊണ്ടു് ചിന്തകളിൽനിന്നും അല്പനേരത്തേ
യ്ക്കു മോചനംലഭിച്ചു. കുറച്ചുനേരം മയങ്ങിക്കിടന്നു. ക
ണ്ണുതുറന്നു നോക്കിയപ്പോൾ പൂർണ്ണമാകാത്ത കത്തും പേ
നയും രാത്രിയിൽ വച്ചിരുന്നമട്ടിൽതന്നെ മുമ്പിൽകണ്ടു.
എഴുനേറ്റു വീണ്ടും ആ കത്തെഴുതാനിരുന്നു. ഇങ്ങനെ
എഴുതി:

"ഞാൻ എപ്പോഴും നിങ്ങളുടേതാണു്. എന്നാൽ
നിങ്ങൾ സൂചിപ്പിച്ച ആ ദാനം സ്വീകരിക്കുവാൻ എനി
ക്കു് അധികാരമില്ല"

ഒടുവിലത്തെ വാചകം എഴുതിയപ്പോൾ ഹൃദയം
തളർന്നു് അർദ്ധമൂർച്ഛിതനെപ്പോലെ കിശോർ ഇരുന്നു
പോയി. തന്റെ ഹൃദയത്തിനു അല്പം സ്വസ്ഥത വന്നു

പ്പോൾ എഴുതിയതു വീണ്ടും വായിക്കുകകൂടിചെയ്യാതെ കവറിലാക്കി. വിമലിന്റെ മേൽവിലാസവും എഴുതി. ഉടനേതന്നെ വെളിയിലേക്കിറങ്ങി കവർ അടുത്തുള്ള ഒരു തപാൽപെട്ടിയിൽ നിക്ഷേപിച്ചു. കത്തു് പെട്ടിയിലേക്കിട്ടപ്പോൾ കിശോറിന്റെ കൈ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ഇടണോ വേണ്ടയോയെന്നു സംശയിച്ചു് ഇടയ്ക്കിടെ കൈ പിറകോട്ടുവലിഞ്ഞു. അയാളുടെ ആദർശനിഷ്ഠ മുന്നോട്ടും മനസ്സുപിന്നോട്ടും ഒരു ബലപരീക്ഷണംതന്നെ നടത്തി. പക്ഷേ ഒടുവിൽ കത്തുപെട്ടിയിലിട്ടു. കിശോറിനു അപ്പോഴുണ്ടായ ആത്മാനന്ദം ആരെക്കൊണ്ടും വർണ്ണിക്കാനാവാത്തതരത്തിലായിരുന്നുവെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം.

പ്രഭാതത്തിലെ തണുത്തകാറ്റു് വിയർപ്പു പൊടിച്ചിരുന്ന കിശോറിന്റെ നെറ്റിയിൽവന്നു തലോടി. അയാൾ പതുക്കെ ആശ്രമത്തിലേക്കുപോന്നു. ആ സമയത്ത് ഒരുന്മാദിയെപ്പോലെയാണു് അയാൾ നടന്നുപോന്നതു്.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിയേഴ്

വൈശാഖമാസത്തിലെ ചുട്ടുപഴുത്ത നട്ടുച്ച. ദുഃഖിതനും ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢനുമായ ഹരിഹരസിംഹൻ വെളിയിലേക്കിറങ്ങുവാനൊരുങ്ങുകയാണ്. നിസ്സാരമായ വൈരാഗ്യവും ഈർഷ്യയും വച്ചുകൊണ്ട് കിശോരൂംപ്പെട്ട ആ നവയുവാക്കന്മാരുടെ ഗ്രാമസേവനപരിപാടികളെ നിന്ദ്യവും ദ്രോഹസമ്പൂർണ്ണവുമാണെന്നു ചിത്രീകരിച്ച് ഉദ്യോഗസ്ഥമേധാവികളുടെ പേക്കയച്ചുകൊടുത്ത ആ ഹർജിസംബന്ധിച്ച് സർക്കാർ ചില നടപടികൾ ആരംഭിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ ഒരു റിട്ടയാർഡ് പോലീസിൻസ് പെക്ടരാണെന്നുള്ള കാരണത്താൽ മനുഷ്യത്വം നിശേഷം ഉപേക്ഷിച്ചിരുന്നു. എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഒളിഞ്ഞുകിടന്ന സഹൃദയത്വം, സ്നേഹം എന്നീഗുണങ്ങൾ സന്ദർഭം കിട്ടിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തെ വ്യാകുലനാക്കിത്തീർത്തു.

അദ്ദേഹം അയച്ച ഹർജികൾ കഴുമരത്തിന്റെ രൂപംപ്രാപിച്ച് കിശോർതുടങ്ങിയ തേജസ്വികളായ യുവാക്കന്മാരുടെ കഴുത്തിൽ കയറിടുവാനുള്ള ലക്ഷണമാണു കാണുന്നതെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു അറിവുകിട്ടി. അതോടുകൂടി ഹരിഹരസിംഹന്റെ ശരീരം ഭയംകൊണ്ടും വിഷാദംകൊണ്ടും വിറകൊണ്ടു. തന്റെ അവിവേകത്തിന്റെ ഫലം ആസന്നഭാവിയിൽ കാണാമെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ ലജ്ജിതനായിത്തീർന്ന ഹരിഹരസിംഹന് കമല

യോടതിനെക്കുറിച്ചു് പറയുവാൻതന്നെ ധൈര്യമുണ്ടായില്ല.

തീമഴ പെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ആ നട്ടുച്ചയ്ക്കു് വ്യാകുലഹൃദയനായ ഹരിഹരസിംഹൻ വെളിയിലേയ്ക്കിറങ്ങുന്നതു കണ്ടു. സ്നേഹമയിയായ കമലം ചോദിച്ചു:

"ഇപ്പോഴോ? തീമഴപെയ്യുന്നതു കാണുന്നില്ലേ? എന്തിനാണിപ്പോൾ പോകുന്നതു്?"

ഒരുന്മാദിയെപ്പോലെ ഹരിഹരസിംഹൻ മറുപടി നല്കി:

"ഒരത്യാവശ്യകാര്യമുണ്ടു്. ഇവിടെ ഇരിപ്പുറയ്ക്കുന്നില്ല"

കമലം തടഞ്ഞുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അതുവലിയ കാര്യമെന്തുണ്ടായി? സമാധാനമായി ഇവിടെ ഇരുന്നാൽപോരെ?"

'ആകട്ടെ' എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഹരിഹരസിംഹൻ മുമ്പോട്ടു നടന്നതേയുള്ളൂ. കോപിഷ്ഠനും, ദുശ്ശാഠ്യക്കാരനുമായ തന്റെ ഭർത്താവ് കൂടെയോ ചെരിപ്പോയെടുക്കാതെ ചുട്ടുപഴുത്ത വെയിലത്തു റോഡിലിറങ്ങി നടക്കുന്നതു നോക്കി കമലം അശ്രുവാർത്തു നിന്നുപോയി. അദ്ദേഹം നടന്നു കണ്ണിൽനിന്നും മറഞ്ഞു. കണ്ണുനീർ തുടച്ചുകൊണ്ടു കമലം അകത്തേക്കുകയറി.

ഒരു സഞ്ചാരപരിപാടികഴിഞ്ഞു് കിശോർ മടങ്ങിയെത്തി. മൂന്നാലുദിവസമായി അയാൾക്കു നല്ല പനിതുടങ്ങിയിട്ടു്. വെയിലേറ്റിട്ടാണെന്നാണു് വൈദ്യൻ പറഞ്ഞതു്.

കിശോർവന്നു കയറിയപ്പോൾതന്നെ അമ്മയെ വിളിച്ചു ചോദിച്ചു:

"അമ്മേ! ബാബുജി എവിടെപ്പോയി?"

കമലം:-കുഞ്ഞേ! അച്ഛൻ വെളിയിലെവിടെയോ പോയി.

ആശ്ചര്യവും ദുഃഖവുംകലർന്ന സ്വരത്തിൽ കിശോർ ചോദിച്ചു:

"ഇപ്പോഴെവിടെപ്പോയി? ഈ ചുട്ടപഴുത്ത വെയിലത്ത്? ഇപ്പോഴാണെങ്കിൽ അത്യവലിയ അത്യാവശ്യകാര്യമെന്തുണ്ടായി"

കമലം:-ഇന്നുരാവിലെ സ്റ്റേഷനിൽനിന്നും ഒരു ജമേദാർ ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. ഏതോ ചിലതൊക്കെ സംസാരിക്കുന്നതുകണ്ടു. അതിൽപ്പിന്നെ അദ്ദേഹത്തിനു ഒരു വല്ലായ്മകണ്ടു. പിന്നെ കുളിയോ ഊണോപോലും ഇന്നു നടന്നില്ല. തലയും കയ്യുംവച്ചു് മൗനംപൂണ്ടിരുന്നതേയുള്ളൂ. ഇതാ ഇപ്പോഴെഴുനേറ്റു് വെളിയിലേക്കുപോയി.

കിശോർ ദുഃഖപൂർണ്ണമായസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"പോലീസ്ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറു് ബാബുജിയെ എന്നേ ഉപേക്ഷിച്ചുകഴിഞ്ഞു. എന്നിട്ടും അദ്ദേഹം അവരുടെ പിറകെ വാലാട്ടിനടക്കുകയാണു്"

ഒരാഴ്ചകൊണ്ടു് കിശോർ തൻെറ ഗ്രാമത്തിൽ ചില സംഘടനകൾ രൂപീകരിച്ചു. അവമുഖേന വിദ്യാഭ്യാസം, സംസ്കാരം, എന്നീ വിഷയങ്ങളുടെ പ്രചരണ പരിപാടി ആവുംവിധം നിർവഹിക്കുവാൻ കിശോർ പരിശ്രമിച്ചു. ഗ്രാമങ്ങളിൽ വായനശാലകളും ഗ്രന്ഥശാലക

ളും കഴിയുന്നതു ഉപകാരപ്രദങ്ങളായരീതിയിൽ ആരം ഭിക്കേണ്ടതു് അത്യാവശ്യമാണെന്നു് ബ്രഹ്മചാരി നിർബ്ബ ന്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അതിനുവേണ്ടിയാണു് കിശോർ ആ ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിൽ ഒരു സഞ്ചാരപരിപാടി നട ത്തിയതു്. സഹായത്തിനു സഹപ്രവർത്തകരിൽ ചിലരു മുണ്ടായിരുന്നു. ഏകദേശം അമ്പതു യുവാക്കന്മാർ കി ശോറിനോടൊപ്പം ഉണ്ടായിരുന്നു. അവർ ചെറിയ സം ഘങ്ങളായി കരകൗശലതോറും സഞ്ചരിച്ചു നിർമ്മാണപ്രവ ർത്തനങ്ങൾക്കു ജനങ്ങളെ ആഹ്വാനംചെയ്യുകയും അവരെ വിളിച്ചുകൂട്ടിവേണ്ട നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകുകയും പരിപാ ടികളിൽ ഏർപ്പെടുകയും തങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനറിപ്പോർട്ടു കിശോറിനു നൽകുകയും ചെയ്തുവന്നു. തന്റെ നേതൃത്വ ത്തിൽ ഗ്രാമസേവനം ഫലപ്രദമായി വരുന്നുവെന്നു കണ്ട പ്പോൾ കിശോർ മറ്റു ചില പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഗ്രാമത്തിൽനിന്നും ഒന്നകന്നു. അതു് സംഘടനകളുടെ നിയമനിർമ്മാണത്തിനും സുസ്ഥിരമായ നിലനില്പിനുംവേ ണ്ടി ചില വ്യവസ്ഥകൾ ബ്രഹ്മചാരിയുമായി ആലോ ചിച്ചു് രൂപീകരിക്കണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാ യിരുന്നു. എങ്കിലും അയാളുടെ ത്യാഗം, ഉത്സാഹം, ധൈ ര്യം എന്നീ സ്വഭാവഗുണങ്ങൾ ഒത്തുചേർന്ന സഹപ്രവർ ത്തകർ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റുപോലെ ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിൽ പാഞ്ഞെത്തി വിപ്ലവാത്മകമായ—എന്നാൽ സമാധാന പരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ സജീവമായി നിർവ്വഹിക്കുക യായിരുന്നു. അവരിൽ നാലഞ്ചു യുവാക്കന്മാർ ഹരിഹര സിംഹന്റെ വീട്ടിൽ ചിലപ്പോഴൊക്കെ വരാറുണ്ടു് കമ ലം സ്നേഹപൂർവ്വം അവർക്കു ഭക്ഷണങ്ങളുംമറ്റും കൊടു

ത്തേ യാത്രയാക്കാറുള്ളൂ. അവർ ഭക്ത്യാദരപൂർവ്വം അമ്മേ! യെന്നു വിളിക്കുന്നതുകേൾക്കുമ്പോൾതന്നെ കമലത്തിന്റെ കണ്ണുകൾ ആനന്ദാശ്രുക്കൾകൊണ്ടു നിറയും. തന്റെ മകനായ കിശോറിനെപ്പോലെയാണു് ആ സാദ്ധ്വി അവരെ ഗണിച്ചിരുന്നതും. കിശോറിന്റെ ആ സഹപ്രവർത്തകർ ചിലപ്പോൾ രാത്രി കുറെച്ചെന്നിട്ടായിരിക്കും വരുന്നതു്. എന്നാലും ഒട്ടും മടിക്കുടാതെ ആഹാരം പാകം ചെയ്തുകൊടുക്കുകയാണു് പതിവ്. ഏതവസരത്തിൽ അവർ വന്നാലും എന്തെങ്കിലും കഴിക്കാതെപോകാൻ ആ സാദ്ധ്വി അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. കർത്തവ്യബോധത്തോടുകൂടി ഗ്രാമസേവനവ്യാപൃതരായി സഞ്ചരിച്ചു് ക്ഷീണത്തോടുകൂടി വന്നുകയറുന്ന അവരെ മാതൃതുല്യം സ്നേഹിച്ചു സല്ക്കാരങ്ങളുംനടത്തി സംതൃപ്തരാക്കി യാത്രയാക്കുമ്പോൾ ആ യുവാക്കന്മാർ ആ സാദ്ധ്വിയുടെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ചുകൊണ്ടു് അപേക്ഷിക്കും—"മാതാജീ! ഞങ്ങളെ ആശീർവദിക്കൂ! ഈ ജീവിതയുദ്ധത്തിൽ ഞങ്ങൾക്കു് ജയം നേടുവാൻതക്ക ശക്തിനൽകണേ!"

അതു കേൾക്കുമ്പോൾ ആ മനസ്വിനി ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ ഇപ്രകാരം മറുപടി കൊടുക്കും:

"കുഞ്ഞേ! അമ്മിഞ്ഞപ്പാലിന്റെ സ്വാദു് ഓർമ്മയിലിരിക്കണേ!"

കിശോർ കട്ടിലിൽകിടന്നുകൊണ്ടു് മാതാവിന്റെ സ്നേഹത്തെക്കുറിച്ചു് ഓരോന്നോർത്തു കരഞ്ഞുപോയി.

പല മാസങ്ങളായി കിശോർ തന്റെ ഗ്രാമത്തിനു ചുറ്റുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളിൽ ചുറ്റിനടന്നു പ്രവർത്തനം നടത്തു

ത്തിവന്നെങ്കിലും സ്വന്തം വീട്ടിൽവരികയോ മാതാവിനെ കാണുകയോചെയ്യാനുള്ള അവസരം കിട്ടിയില്ല. ഹരിഹരസിംഹൻ അവിടെ വരുന്ന സേവകന്മാരോട് ചിലപ്പോൾ സ്നേഹപൂർവം സംഭാഷണംചെയ്യുകയും, അവരെ സൽക്കരിക്കുകയും ചെയ്യും. ചിലപ്പോൾ അവർ വിപ്ലവക്കാരും കൊള്ളക്കാരുമാണെന്നുപറഞ്ഞു നിന്ദിക്കുകയും ആലോചനയിൽമുഴുകി അവരെ കണ്ടഭാവംപോലും നടിക്കാതെ ഇരിക്കുകയും ചെയ്യും. കിശോറിനു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവം അറിയാമായിരുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായങ്ങൾക്കു യാതൊരു വിലയും കല്പിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ കമലം കിശോറിനെ ശകാരിക്കുകയും പിതാവിന്റെ ആത്മപ്രശംസയിൽ കോപിക്കരുതെന്നു ഉദ്ബോധിക്കയും ചെയ്യുമായിരുന്നു. പിതാവിന്റെ ഭർത്സനങ്ങൾകേട്ടു കമലം വിഷാദിക്കുമ്പോൾ കിശോർ അമ്മയെ സന്തോഷവത്തമാനങ്ങൾകൊണ്ടു് ആശ്വസിപ്പിക്കുകയുംചെയ്യും.

മുട്ടപഴത്ത ആ നട്ടച്ചയ്ക്കു പിതാവ് വെളിയിലേക്കുപോയത് കിശോറിനെ അത്ഭുതപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും അതിനെക്കുറിച്ചു പിന്നൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. അയാൾക്കു പിതാവിന്റെ സ്വഭാവം നല്ലവണ്ണം അറിയാമായിരുന്നു.

ഹരിഹരസിംഹൻ ഉന്മത്തനെപ്പോലെ വയലരികിൽക്കൂടി നടന്നു റോഡിലെത്തി. ഇനി എങ്ങോട്ടാണു പോകേണ്ടതെന്നാലോചിച്ചു് തെല്ലിട അവിടെ നിന്നു. പോലീസ്സ്റ്റേഷനിലേയ്ക്കോ അതോ ഡി. എസ്. പി.യുടെ താമസസ്ഥലത്തേയ്ക്കോ എങ്ങോട്ടുപോകണമെന്നായി ചിന്ത. ഒരു തീരുമാനത്തിലും എത്തിയില്ല.

റോഡിന്റെ ഇരുവശങ്ങളിലും വേപ്പ്, പയിൻ, അരയാൽ, പേരാൽ മുതലായ വൻവൃക്ഷങ്ങൾ പന്തലിച്ചു നില്പുണ്ട്. പച്ചപിടിച്ച് ഇളംതളിരുള്ള ചെറുശാഖകൾ "വരൂ ഈ തണൽപറ്റി യാത്രാക്ഷീണം തീർത്തുപോകാം" എന്നു മാടിവിളിച്ചുകൊണ്ട് നിരന്നുനില്ക്കുകയാണു. ഹരിഹരസിംഹൻ ഒരു വലിയ വേപ്പുവൃക്ഷത്തിന്റെ തണലിൽ ചെന്നിരുന്നു ചിന്തതുടങ്ങി. കടാ—കടാ—കടാ എന്നു താളംതല്ലിക്കൊണ്ട് ഒരു ചക്കിടാവണ്ടി മന്ദമന്ദം അതിലെ കടന്നുപോയി. പുതിയമോഡലിലുള്ള ഒരു മോട്ടോർകാർ ഇലകുടിക്ക് ഹോറനടിച്ചുകൊണ്ട് വായുവേഗത്തിൽ അതിലേ കടന്നുപോയി. ഒരാട്ടിൻപറ്റം നിയന്ത്രണാതീതമായി തീററിതിന്നുവാനുള്ള വെമ്പലോടെ അതിലേ കടന്നുപോയി. കാററടിക്കുമ്പോൾ പഴുത്ത വേപ്പിലകൾ അടന്ന് ഹരിഹരസിംഹന്റെ ദേഹത്തും പരിസരങ്ങളിലും വീണുകൊണ്ടിരുന്നു. വേപ്പിൻകൊമ്പിലിരുന്ന് ഒരു കാക്ക അകാരണമായി കരഞ്ഞു. ഒരു നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ അവിടെനിന്നെഴുനേറ്റു.

പുതിയതായി സ്ഥലംമാറിവന്ന ഇൻസ്പെക്ടറാണ് മി: മജ്ഹർഅലി. പഴയ ഇൻസ്പെക്ടർ സ്ഥലംമാറിപോയിക്കഴിഞ്ഞു. കക്ശമായ പെരുമാററത്തിൽ ജനങ്ങളുടെയിടയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരു ദുഷിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നു. എന്നാൽ പോലീസ്ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറിൽ അദ്ദേഹം സുസമ്മതനായിരുന്നു. മദ്ധ്യവയസ്കനാണദ്ദേഹം. അപൂർവ്വമായേ അദ്ദേഹം ചിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടുള്ളൂ. പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ട് ഗൗരവഭാവത്തിലാണ് അദ്ദേഹം എ

പ്പോഴും നടക്കുന്നത്

മി: മജ്ഹർഅലിയുമായി ഹരിഹരസിംഹന് മുമ്പു തന്നെ പരിചയമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അടുത്തകാലങ്ങളിൽ കാണാറില്ലാത്തതുകൊണ്ട് ആ പരിചയം വിസ്മൃതിയിലാണ്ടുകഴിഞ്ഞിരുന്നു.

തുടിക്കുന്ന ഹൃദയത്തോടുകൂടിയാണ് ഹരിഹരസിംഹൻ സ്റ്റേഷനിലേയ്ക്കു കയറിച്ചെന്നത്. ഇൻസ്പെക്ടർ മേശയുടെ അടുത്തിരുന്ന് ഏതോ റിക്കാർഡു പരിശോധിച്ചും ആത്മഗതമായി പിറുപിറുത്തും കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ ഒരു സലാംചെയ്തുകൊണ്ട് ഒരു കസേരവലിച്ചിട്ട് ഇൻസ്പെക്ടർക്കഭിമുഖമായി ഇരുന്നു. അതുകണ്ടു പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ട് ഇൻസ്പെക്ടർ, ഹരിഹരസിംഹന്റെ മുഖത്തേയ്ക്കു നോക്കാതെ പറഞ്ഞു.

"ഇതു ക്ലബ്ബ്മറുമല്ല. സ്റ്റേഷനാഫീസാണ്. ജനാബ്! വല്ലതും പറയാനുണ്ടെങ്കിൽ വേഗംപറഞ്ഞിട്ട് ഇറങ്ങിപ്പോകണം. എനിക്കു വേറേ ജോലിയുണ്ട്"

ഹരിഹരസിംഹന്റെ തലയിൽ ഇടത്തീ വീണതുപോലെ തോന്നി. മുഖം വിളറി. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ ഒരുപക്ഷേ ഓർക്കുന്നില്ലായിരിക്കും..... ഞാൻ....."

"പരിചയമൊക്കെ എന്തിന്?"

രോഷഭാവംകലർന്ന സ്വരത്തിൽ ഇൻസ്പെക്ടർ പറഞ്ഞു.

"വെറുതെ അതുമിതും പറഞ്ഞിരിക്കാനെനിക്കു സ

മയമില്ല. എന്താണങ്ങേയ്ക്ക് പറയാനുള്ളത്? അതു പറയൂ"

ഹരിഹരസിംഹൻ ഭയവും വിനയവുംകലർന്ന സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഞാനൊരു പ്രത്യേകകാര്യമറിയാനാണു വന്നത്. അങ്ങ് ജോലിത്തിരക്കിലിരിക്കുകയായിരിക്കും?"

കോപിഷ്ഠനായി കൈ മേശപ്പുറത്തടിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"ഹരിഹരബാബു! അങ്ങ് എന്റെ ഒരു പഴയ സ്നേഹിതനല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഞാൻ പുറത്താക്കുമായിരുന്നു. എനിക്കു സമയമില്ല അങ്ങേയ്ക്കു പോകാം"

താനും മുമ്പൊരു പോലീസ് ഇൻസ്പെരായിരുന്നുവെന്നോത്തപ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹന്റെ രക്തം ചൂടുപിടിച്ചു. പോലീസിന്റെമുറയിൽ സഗൗരവംതന്നെ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"മി: നിങ്ങൾ പറഞ്ഞത് തീരെ മര്യാദയില്ലാതെയാണ്. ഞാനും സക്കാർജീവനക്കാരനായി ഇതാ ഇപ്പോൾ നിങ്ങളിരിക്കുന്ന കസേരയിൽതന്നെ ഇരുന്നവനാണ്. മാന്യന്മാരോട് ഈവിധത്തിൽ സംസാരിക്കുകയെന്നത് ഒട്ടും അന്തസ്സുള്ള കാര്യമല്ല"

ഇതുകേട്ട് ഇൻസ്പെക്ടരുടെയുള്ളിൽ ഒരു പരിഭ്രമമുണ്ടായി. എങ്കിലും അതു പുറമേകാണിക്കാതെ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"എന്റെ ജോലിക്കു തടസ്സമുണ്ടാക്കാതിരിക്കണം. അതാണു ഞാൻ പറയുന്നത്....."

"ഞാൻ ഇറങ്ങുകയാണ്" എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഹരിഹരസിംഹൻ തുടർന്നു:

"ഈപ്രായത്തിലും നിങ്ങൾക്ക് സന്മനോഭാവം ഉണ്ടാകുന്നില്ലെന്നുകണ്ടപ്പോൾ ഞാൻ കുണ്ഠിതപ്പെട്ടുകയാണ്"

ഇൻസ്പെക്ടരുടെ മുഖംവിളറി. ഹരിഹരസിംഹൻ വരാന്തയിലേയ്ക്കിറങ്ങി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"മി: മജ്ഹർ! നിങ്ങൾക്കു നമസ്കാരം. നിങ്ങൾ എന്റെ കണ്ണുതുറപ്പിച്ചു"

എന്തുകൊണ്ടോ അപ്പോൾ ഹരിഹരസിംഹൻ അത്യാഹ്ലാദഭരിതനായി. ഹൃദയം സന്തോഷാതിരേകത്താൽ ക്രുതൽവേഗത്തിൽ തുടിച്ചു.

ഹരിഹരസിംഹൻ നേരേ വീട്ടിലേയ്ക്കുതന്നെയാണു തിരിച്ചത്. വെയിൽ അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു നിലാവുപോലെയും ഉഷ്ണവായു വസന്തകാലത്തെ മന്ദമാരുതനെപ്പോലെയുമാണു തോന്നിയത്. ആശാഭരിതനായി ആവേശഭരിതനായി സംതൃപ്തഭാവത്തിലാണദ്ദേഹം നടന്നുപോയത്.

തന്റെ ഹർജികളുടെ ഫലം എന്തായിരിക്കുമെന്നും തൽഫലമായി ഇൻസ്പെക്ടർക്കുണ്ടായേക്കാവുന്ന വിഷമം എന്തായിരിക്കുമെന്നും അദ്ദേഹത്തിന് അറിയാമായിരുന്നു. എന്നാൽ കിശോറിന്റെ ത്യാഗത്തിന്റേയും മഹത്പൂർണ്ണമായ സേവനങ്ങളുടേയും ദുഷ്പരിണാമം എത്ര ഭയങ്കരമായിരിക്കുമെന്ന് ഒരു ഏകദേശരൂപത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൺമുമ്പിൽ കണ്ടു.

ചിന്താമഗ്നനായി യാത്രാക്ഷീണംപോലും തോന്നാതെ വീട്ടിലെത്തിയ ഹരിഹരസിംഹന്റെ ഹൃദയം പെട്ടെന്ന് പരിഭ്രാന്തമായി. എന്നാൽ ആ ഭാവം വെളിയിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്താതെ നിയന്ത്രിച്ചു.

കിശോർ അസ്വസ്ഥനായിരുന്നിട്ടും സംഘടനാപരമായ കാര്യങ്ങളിൽ സശ്രദ്ധനായിരുന്നു. അയാളുടെ ഈ പ്രവർത്തനങ്ങളും ഹരിഹരസിംഹനെ ഒരുവിധത്തിലല്ലെങ്കിൽ മറെറാരുവിധത്തിൽ പ്രവർത്തുനുഖനാക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. കിശോർ തൊഴിലില്ലാതെ വീട്ടിലിരുന്നുവെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടാകാവുന്ന വിഷമം ഇന്നത്തേതിലും കൂടുതൽ അസഹ്യമായിരിക്കും.

ഹരിഹരസിംഹൻ അകസ്മികമായി കിശോറിന്റെ മുമ്പിലേയ്ക്കാണു കയറിച്ചെന്നതു്. വിയത്തോലിച്ചു് വിഷണ്ണഹൃദയനായിട്ടാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വരവ്. ധരിച്ചിരുന്ന വസ്ത്രങ്ങളോ വിയർപ്പും പൊടിയുംപററി ദുർഗ്ഗന്ധംവമിക്കുന്നവയും.

കിശോർ തന്റെകൂടെവന്ന രണ്ടുമൂന്നു സഹപ്രവർത്തകരുമായി പ്രവർത്തനങ്ങളെക്കുറിച്ചു് സംസാരിക്കുകയായിരുന്നു. അതു കേട്ടുകൊണ്ടു് കമലവും ആ മുറിയിൽതന്നെ ഒരു ഭാഗത്തിരിക്കുന്നു. ഹരിഹരസിംഹൻ വന്നപ്പോൾ എല്ലാവരും ഭയാശങ്കയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തേക്കുതന്നെ ഉറുനോക്കി. ആരും ഒന്നും മിണ്ടിയതുമില്ല. അല്പനിമിഷംകഴിഞ്ഞു് മൗനംഭഞ്ജിച്ചുകൊണ്ടു് കിശോർ ചോദിച്ചു.

"ബാബുജി! ഈ എരിപൊരികൊള്ളുന്ന വെയിലത്തു് എവിടെപ്പോയിരുന്നു"

ഹരിഹരസിംഹൻ ആവേശഭരിതനായി പറഞ്ഞു. "കുഞ്ഞേ! ഞാൻ മഹാപാപംചെയ്തു. അതിന് ഇനിയും പ്രായശ്ചിത്തംചെയ്യാനുമാവില്ല. എന്റെ ഹൃദയം നീറുകയാണ്. എനിക്ക് ശാന്തിലഭിക്കുകയില്ല."

കിശോർ പരിഭ്രാന്തനായി കട്ടിലിൽനിന്നും എഴുന്നേറ്റുപറഞ്ഞു:

"ബാബുജീ! അവിടുന്നു സർവാന്തര്യാമിയായ പരാശക്തിയോടു മാപ്പപേക്ഷിക്കൂ! ഇനി ശാന്തിനല്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനെ കഴിയൂ!"

ഹരിഹരസിംഹൻ:- ഈശ്വരനെ ഓർക്കുമ്പോഴെന്തെന്നെ എനിക്കു ഭയമാവുന്നു. അദ്ദേഹം ന്യായപരിപാലകനാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ന്യായങ്ങൾ ഒരിക്കലും മൃദുലങ്ങളോ, സുന്ദരങ്ങളോ, മധുരങ്ങളോ ആയിരിക്കുകയില്ല കുഞ്ഞേ!

കിശോർ:-സുന്ദരമോ മധുരമോ അല്ലായിരിക്കും. പക്ഷേ ദയാർദ്രമായിരിക്കും. അങ്ങ് കണ്ണിൽപെടുന്നതേ കാണുന്നുള്ളൂ. അവയെ സുന്ദരങ്ങളെന്നും അസുന്ദരങ്ങളെന്നും പെട്ടെന്നു നിർണ്ണയിക്കുന്നു. എന്നാൽ അവയെക്കുറിച്ച് സശ്രദ്ധം ചിന്തിക്കുകയും ഫലത്തിനു കാത്തിരിക്കുകയും വേണം. ന്യായത്തിനെ കഠോരമായ ദയയായി സ്വീകരിക്കണം. ബാബുജീ! ന്യായത്തെ അപഹരിക്കുകയും അപഹസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാരായാലും അവന്റെ ഭാവിജീവിതം കഷ്ടനഷ്ടങ്ങൾക്കിരയായിത്തീരുന്നു.

ഹരിഹരസിംഹൻ:-കുഞ്ഞേ! എനിക്കിനി ഒളിക്കാനാവില്ല. ഞാൻ ആ സർവശക്തന്റെ മുമ്പിൽ ആത്മ

സമർപ്പണം ചെയ്യും. എന്റെ തെറ്റുകളെ ക്ഷമിക്കുമെന്നു ഞാൻ പരിപൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നു.

കിശോർ പ്രസന്നവദനനായി പറഞ്ഞു:

"ഞാനങ്ങിൽനിന്നും ആശിച്ചതിതുമാത്രമാണ്"

ഹരിഹരസിംഹൻ ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ മുറിയിൽനിന്നും പുറത്തേക്കിറങ്ങി.

അന്നരാത്രിയായിട്ടും അദ്ദേഹം മടങ്ങിയെത്തിയില്ല. കമലാ കരഞ്ഞുകൊണ്ടു മകന്റെ അടുത്തുചെന്നു പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! അദ്ദേഹം എങ്ങോട്ടാണു പോയത്? ഇതുവരെയും കണ്ടില്ലല്ലോ"

കിശോർ പരിഭ്രാന്തനായി. വികാരാവേശത്താൽ മനുഷ്യൻ എന്തൊക്കെ പ്രവർത്തിച്ചുപോകുമെന്നു അനുഭവത്തിൽനിന്നും കിശോറിനറിയാമായിരുന്നു. തന്റെ അച്ഛനെ ഇത്രമാത്രം വികാരഭരിതനാക്കിത്തീർക്കുവാൻതക്ക സംഭവം എന്തുണ്ടായിയെന്നു് കിശോറിനറിഞ്ഞുകൂടാ. അയാൾ കട്ടിലിൽനിന്നും ചാടിയെഴുനേറ്റു. ആ അസമയത്തു വെളിയിലേക്കിറങ്ങരുതെന്നു കമലാ വിലക്കി.

കിശോർ അമ്മയെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അമ്മേ! അദ്ദേഹം ഒരുപക്ഷേ നഗരത്തിലേക്കായിരിക്കും പോയത്. എനിക്കു തോന്നുന്നത്....."

വിഷാദത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"അല്ലകുഞ്ഞേ! എന്റെ ഹൃദയം.....ആവേശഭരിതനായി, സന്തപ്തഹൃദയനായി അദ്ദേഹം ഇറങ്ങിപ്പോ

യി. അദ്ദേഹം അവിവേകമായി എന്തെങ്കിലും പ്രവർത്തിക്കുമോയെന്നാണെന്റെ ഭയം"

"അമ്മേ! മനുഷ്യൻ രഹസ്യങ്ങളുടെ ഒരു കലവറയാണു്. അവന്റെ ഹൃദയപേടകം തുറന്നുപരിശോധിക്കാനാർക്കും സാദ്ധ്യമല്ല. അവന്റെ മനസ്സിൽ എന്തെന്തു രഹസ്യങ്ങളാണൊളിഞ്ഞുകിടക്കുന്നതെന്നു് അവനുതന്നെയും അറിഞ്ഞുകൂടാ"

കമല ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. എന്നാൽ അവളും ഹൃദയം പൊട്ടുമാറു് കരയുകയായിരുന്നു. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു് തുറന്നുകിടന്ന വാതലിൽക്കൂടി ഹരിഹരസിംഹൻ പോയവഴിയിലേയ്ക്കും ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു് വിഷാദഭരിതനായ മകന്റെ നേർക്കും മാറിമാറി നോക്കി. ജീവിതേശ്വരനെഓർത്തു് അവളുടെ ഹൃദയം അനുനിമിഷം തൃസിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

കിശോർ തന്റെ കൂട്ടുകാരോടുപോലും ഒന്നും പറയാതെ വെളിയിലേയ്ക്കിറങ്ങി.

അച്ഛനെഅന്വേഷിച്ചു് കിശോർ ഒരാഴ്ചവരെ അങ്ങുമിങ്ങും സഞ്ചരിച്ചു. എന്നിട്ടും യാതൊരുവിവരവും കിട്ടാതിരുന്നപ്പോൾ അയാളുടെ ധൈര്യം പമ്പകടന്നു. അയാൾ മടങ്ങിയെത്തിയെങ്കിലും നിരാശനായി വീട്ടിൽ കുനിപ്പിടച്ചിരുന്നതേയുള്ളു. താങ്ങാനാവാത്ത സന്താപഭാരം അയാളെ ഉദാസീനനും നിരാശനുമാക്കിത്തീർത്തു.

കമലം ശിലാപ്രതിമകണക്കെ മൗനം അവലംബിച്ചു. കേവലം യന്ത്രത്തെപ്പോലെ ഗൃഹകാര്യങ്ങൾ നടത്തിവന്നുവെന്നുമാത്രം. അവളാരോടും ഒന്നും പറഞ്ഞുമില്ല.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തിഎട്ട്

ക്രമേണ മിൽതൊഴിലാളികൾക്ക് വിമൽ തുടങ്ങിയ നേതാക്കന്മാരുടെപേരിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസം കുറഞ്ഞു. കാരണം, അവരുടെ നേതൃത്വത്തിൽ തൊഴിലാളികൾക്കുണ്ടായിരുന്ന അവശതകൾക്ക് പറയത്തക്കയാതൊരു പരിഹാരവും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. മിൽമാനേജർ മി: സെൻഗുപ്തയുടെ നിർദ്ദയമായ പെരുമാറ്റം അദ്ദേഹത്തിനുതന്നെ അപമാനകരമായി പരിണമിച്ചു. നിസ്സാരമായ കാര്യങ്ങൾക്ക് തൊഴിലാളികളെ പിരിച്ചുവിടുകയും, ചോരയും നീരുമുള്ള തൊഴിലാളികളെ തരംകിട്ടുമ്പോൾ മർദ്ദനനടപടികൾക്ക് വിധേയരാക്കുകയും ചെയ്തുവന്നു. ഒരിക്കൽ മാനേജർതന്നെ രണ്ടു ക്ലർക്കാരെ അടിച്ചതോടുകൂടി തൊഴിലാളികൾ ക്ഷോഭിച്ചു. ആ സംഭവം മാനേജരിൽത്തന്നെ ഭയമുളവാക്കി. കാര്യേഡ് ആ സാദ്ദം രമേശനും കൂട്ടുകാരും, തൊഴിലാളികൾ അല്പസ്വല്പം വിപ്ലവമുണ്ടാക്കിയേ അവരുടെ ദൂഷണജീവിതം തുടരുവാൻ നിവർത്തിയുള്ളുവെന്നു മനസ്സിലാക്കി ഒരു ചെറിയ വിപ്ലവത്തിന് അവരെ പ്രേരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. മി: സുഖമൻദാസും ആ നേതാക്കന്മാർക്ക് കൈമടക്കുകൾകൊടുത്തുവന്നത് ചുരുക്കിത്തുടങ്ങി. എന്നുമാത്രമല്ല, ഈ നേതാക്കന്മാരെ ഗൗനിക്കാതെയുമായി. വിപ്ലവമനസ്ഥിതി പുലർത്തിവന്ന ഈ നേതാക്കന്മാരുടെ രോഷം സുഖമൻദാസിനും പ്രതികൂലമായിത്തീർന്നു. ഒരുദിവസം രമേശൻ

വിമലിനോടു പറഞ്ഞു:

"സ്നേഹിതാ! ഞാനീ തൊഴിലാളികളോടു പറഞ്ഞു മടുത്തു. അവക്കൊരു ദൃഢതയുമില്ല. ഹർത്താലനുഷ്ഠിക്കാൻ ചിലർ തയ്യാറാണ്. പക്ഷേ ഫലപ്രാപ്തിയിലെത്തുന്നതു വരെ ഒത്തുചേർന്നുനില്ക്കാൻ അവക്കാവില്ല. തീററിക്ക് എന്താണു വകയെന്നാണവർ ചോദിക്കുന്നത്."

ആസാദ് ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കിശോർ എവിടെയാണീയിടെ? അയാൾ നമ്മുടെകൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ചില പ്രയോജനങ്ങളുണ്ട്. ഈ തവണ സുഖമൻദാസിൻെറപക്കൽനിന്നും കുറഞ്ഞത് പതിനഞ്ച് ഇരുപതായിരംരൂപാ എങ്ങനെയെങ്കിലും വസൂലാക്കണം! അദ്ദേഹം നമ്മുടെകാഴ്ചയിൽപെടാതെ ഒഴിഞ്ഞുനടക്കുകയാണീയിടെ. സംസാരിക്കുവാൻ കൂടി കിട്ടാറില്ല.

ജഗദീശ്:-സാമ്യവാദത്തിൻെറ സിദ്ധാന്തംതന്നെ തരംകിട്ടുമ്പോൾ ലാഭമെടുക്കണമെന്നാണ്. കാമ്രേഡ് ലെനിൻതന്നെ റഷ്യയിലെ തൊഴിലാളികൾക്കിടയിൽ ജോലിചെയ്യാനും ജനങ്ങളുടെ സമ്പർക്കംനേടാനും കാരണമിതല്ലാതെ മറെറാന്നുമല്ല.

ജഗദീശ് ഈ പറഞ്ഞത് വിമൽ കാര്യമായി ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. അയാൾ ആസാദിനോടായി പറഞ്ഞു:

"കിശോറിൻെറ അഭാവം ഇപ്പോൾ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാകുന്നുണ്ട്. അയാളുടെ പ്രവർത്തനപരിപാടികൾ വളരെ വിസ്മയകരമാണ്. ഇന്ന് ഉണർവും തേജസ്സും ഉ

ള്ള തൊഴിലാളികൾ ഇക്കൂട്ടത്തിലുണ്ടെങ്കിൽ അയാളുടെ ശിക്ഷണത്തിൽ വളർന്നവരാണ്. അവരിൽ ഇന്നുകാണുന്ന അവ്യവസ്ഥിതി നമ്മെപ്പോലുള്ള കൊള്ളരുതാത്തവരുടെ നേതൃത്വംകൊണ്ടാണ്. നാം ഇത്രനാളും ഈതൊഴിലാളികളുടെ അജ്ഞതയിൽനിന്നും മുതലെടുത്തുകൊണ്ടാണിരുന്നത്. ഈ നല്ല അവസരം പാഴാക്കരുത്. നാം അയാളുടെ ഇഷ്ടത്തിന് ഏറെക്കുറെ വഴങ്ങിക്കൊടുത്തില്ലെങ്കിൽ ജനതാമദ്ധ്യത്തിൽ യോഗ്യവാന്മാരായ കൊള്ളക്കാരാണിവർഎന്നു മുദ്രയടിച്ച് നമ്മെ ചവുട്ടിത്തേയ്ക്കും.

കാമ്രേഡ്രമേശൻ മേശമേൽ കയ്യടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"സമുദായം എന്നുപറയുന്നതുതന്നെ എന്താണിന്ന്? സമുദായത്തിൽ കൊള്ളരുതാത്തവന്മാരാണധികവും. അവരെ ഭരിക്കണമെങ്കിൽ വഞ്ചനകൊണ്ടേ പറ്റൂ. നേരേമറിച്ച് നാം അവരുടെ അഭിപ്രായത്തിനു വഴങ്ങിക്കൊടുത്താൽ ഫലം ഭയങ്കരമായിത്തീരുകയേയുള്ളൂ. ലെനിൻ, സ്റ്റാലിൻ, മൊളോട്ടോവ്, ലിറ്റ്വിനാഫ് മുതലായവർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള തത്വങ്ങളെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുകയായിരുന്നു ആസാദ്. ആഘോഷപ്രമാണങ്ങളൊന്നും കിട്ടാതിരുന്നപ്പോൾ പൊടിച്ചുകൊണ്ടയാൾ പറഞ്ഞു:

"നാം വിപ്ലവത്തിന്റെ നേതാക്കന്മാരാണ്. നാം മൂലധനഭാവനകൾക്കു വഴങ്ങാൻപാടില്ല. കാമ്രേഡ്ലെനിൻ സംഗീതംകേട്ടാൽ ഓടിപ്പോകുമായിരുന്നു. കാരണം സംഗീതത്തിന്റെ മന്ദ്രധ്വനി തന്നിൽ കോമളഭാവനകൾ ഉളവാക്കിയേക്കുമെന്നു ഭയമുണ്ട്. അദ്ദേഹമാണെങ്കിൽ ക്രൂരപ്രവർത്തികളാണിഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നതും. വിപ്ലവ

ത്തിൽ ദയക്കും മമതയ്ക്കും സ്ഥാനംകൊടുക്കാൻ പാടില്ല"

വിമൽ:-ദയയും മമതയുമല്ലകാര്യം. സന്മനോഭാവം, വിശ്വസ്ഥത, സത്യം എന്നീ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾ ആലോചിട്ടുണ്ടോ? എന്ത്? നിങ്ങളുടെ വിപ്ലവത്തിൽ അവയ്ക്ക് പ്രാധാന്യമില്ലെന്നോ?

ആസാദ് സർവ്വജ്ഞനെപ്പോലെ തലകുലുക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അശേഷമില്ല. ഞങ്ങൾ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യതയ്ക്കാണു പ്രാധാന്യംകല്പിക്കുന്നതു്. സിദ്ധാന്തങ്ങളും അവയുടെ മഹത്വങ്ങളും ഞങ്ങൾ നോക്കാറില്ല. ഞങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശം സാധിക്കാൻ ഏതുപായമാണോ പറ്റുന്നതു് ആ ഉപായം സ്വീകരിക്കും. ഉപായങ്ങളുടെ ഔചിത്യാനൗചിത്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു് ചിന്തിക്കുന്നതുതന്നെ ബലഹീനതയായേ ഞങ്ങൾ കരുതാറുള്ളൂ"

അല്പം നീരസഭാവത്തിൽ വിമൽ പറഞ്ഞു:

"സ്നേഹിതാ! അതു കേവലം നീചമായ സ്വഭാവമാണു്. അപ്രകാരം മ്ലേച്ഛമായ ആലോചനകളിൽ എനിക്കു പങ്കില്ല. സൽഗുണങ്ങളെ ആദരിക്കുകയും പ്രവൃത്തിയിൽ കൊണ്ടുവരികയും ചെയ്യണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. മനുഷ്യത്വമില്ലാത്ത മനുഷ്യരുടെ അഭ്യുന്നതി അനുമാനിക്കാൻപോലും എനിക്കാവില്ല"

ആസാദ് നിർല്ലജ്ജം പല്ലിറുമ്മിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"റഷ്യയിലെ സാമ്യവാദം....."

പെട്ടെന്നു വിമൽ ഉത്തേജിതനായി പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾക്ക് ഒന്നുമറിഞ്ഞുകൂടാ. നിങ്ങളെപ്പോലെ അധോഗതിക്കാരായ കുറെപ്പേർക്ക് എന്തുംചെയ്യാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽപ്പിന്നെ ലോകം രസാതലത്തിലേക്കു ആണ്ടുപോകാൻ അധികനാൾ വേണ്ടിവരികയില്ല. നിങ്ങൾ സമുദായത്തിനുതന്നെ നാശകാരികളാണ്. ഞാൻ തീർത്തുപറയുന്നു—ഈ പാർട്ടിയുടെപേരിൽ നിരാശതോന്നിക്കഴിഞ്ഞു. നിങ്ങളെപ്പോലുള്ളവർ സംഘപ്രവർത്തകരായി തുടരുന്നപക്ഷം....."

ക്രോധാവേശനായി ആസാദ് പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ പാർട്ടിയെ വഞ്ചിക്കുകയാണ്. അതിന്റെ ഭീരന്തഫലം നിങ്ങളനുഭവിക്കും. സാമ്യവാദത്തിന്റെ ഉദ്ദേശങ്ങളെ എതിർത്തുകൊണ്ട് നിങ്ങൾക്കു പാർട്ടിയിൽ കഴിയാനാവില്ല. വ്യക്തികളാണു പാർട്ടിയുടെ അന്തസ്സു നിലനിർത്തേണ്ടതു"

വിമൽ സധൈര്യംപറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളുടെ പാർട്ടി നരകത്തിൽപോയി തുലയട്ടെ! ഞാൻ സത്യത്തിൽനിന്നും വ്യതിചലിക്കാൻ തയാറില്ല. ഇതുവരെ നിങ്ങളുടെ താല്പര്യപ്രകാരം പ്രവർത്തിച്ചു. എന്നാൽ ഇനിയും ഈ സാധുതൊഴിലാളികളെ ബലികൊടുക്കാൻ എന്നാലാവില്ല. നിരപരാധികളായ അവർക്കു നമ്മോടുതോന്നിയിട്ടുള്ള വിശ്വാസം നഷ്ടപ്പെടുത്തുകയാണെങ്കിൽ അവരുടെശാപത്താൽ നാം ഭസ്മമായിത്തീരും"

ആസാദ് സ്വരം അല്പം താഴ്ത്തിപറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ തൊഴിലാളികളുടെ കഴുത്തറുക്കുന്നുവെന്നു ആരുപറഞ്ഞു? എന്നാൽ പാർട്ടിയുടെ താല്പര്യങ്ങൾ സംരക്ഷിക്കേണ്ടതു....."

"പാട്ടിയുടെ താല്പര്യങ്ങൾ സംരക്ഷിക്കണം" വിമൽ വ്യംഗ്യസ്വരത്തിൽ തുടർന്നു:

"നാം എന്തെല്ലാംചെയ്യു. എന്തെങ്കിലും കാരണങ്ങൾ പറഞ്ഞു് നാം മുറയ്ക്കുമുറയ്ക്കു മില്ലുടമസ്ഥരിൽനിന്നും പണം പിടിച്ചുപറിച്ചു. അതിൽ ഒരു പൈപോലും തൊഴിലാളികൾക്കു കൊടുക്കാതെ കബളിപ്പിച്ചു. ഇതിൽനിന്നെല്ലാം നമ്മെക്കൊണ്ടു് പാർട്ടിക്കു് എന്തു പ്രയോജനമുണ്ടായി? നാം ആയിരക്കണക്കിനുരൂപാ വസൂലാക്കി പോക്കറിലാക്കി. തൊഴിലാളികളെ നിർദ്ദയം ഉപേക്ഷിച്ചു. ഇത്തരം വഞ്ചനകളിൽനിന്നും ഇനിയെങ്കിലും ഞാൻ പിന്മാറുന്നപക്ഷം എനിക്കും പാർട്ടിക്കും അതു ഗുണകരമായിരിക്കും എന്നതന്നെയാണു് എന്റെ അഭിപ്രായം"

ആസാദ് ഭയത്തോടുകൂടി ചോദിച്ചു:

"സഹോദരാ! അപ്പോൾ നമ്മുടെ സ്നേഹബന്ധം അവസാനിക്കുകയാണോ?"

വിമൽ: "നമ്മുടെ മൈത്രി—കേവലം കൊള്ളയ്ക്കു വേണ്ടിയുള്ള മൈത്രി—അതായത് ഒരുത്തൻ മറ്റൊരുത്തനെ കൊള്ളയടിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി നിഷ്കർഷിച്ചിരുന്ന മൈത്രീബന്ധം അതായിരുന്നു നാം ഇതുനാളും പുലർത്തിവന്നതു്. എന്നെ സ്നേഹിതനെന്നു കരുതുന്നുവെങ്കിൽ എന്നാലാവുന്ന സഹായങ്ങളും നിങ്ങൾക്കു പ്രതീക്ഷിക്കാം. ഞാൻ അതുമാത്രം അധഃപതിച്ചു. തൊഴിലാളികളുടെ കഷ്ടപ്പാടിനവസാനമില്ല. പിന്നെയും മി: സുഖമൻദാസിനോടു് പണം തട്ടിപ്പറിക്കാനാണു നിങ്ങളുടെ ശ്രമം. അതും ഒരുതരം സന്മനോഭാവമാണു്. നാം യോഗങ്ങളിൽ മില്ലുടമകളെ തകർക്കുവാനും തൊഴിലാളി

കളുടെ അവകാശങ്ങൾ പിടിച്ചെടുക്കുവാനും നീണ്ടനീണ്ട പ്രസംഗങ്ങൾ നടത്തുകയും പ്രസ്താവനകളിറക്കുകയുംചെയ്യുന്നു. സൌകര്യംകിട്ടുമ്പോൾ എന്റെ മുറിയിൽ ഒത്തുചേർന്നു സുഖമൻദാസിന്റെപക്കൽനിന്നും പണം വസൂലാക്കാനുള്ള ഉപായങ്ങളാസൂത്രണംചെയ്യുന്നു. നിങ്ങളൊന്നാലോചിച്ചുനോക്കൂ! ഇതെത്ര നീചവും നിന്ദ്യവുമാണു്. തൊഴിലാളികൾ കിടന്നു നരകിക്കട്ടെ! പാർട്ടി ചവറുകുട്ടയിൽ കിടക്കട്ടെ! നിങ്ങൾക്കു പണം. അതൊന്നുമാത്രമേ വേണ്ടൂ. നാരകീയമായ ഈ കൊള്ളയ്ക്കു അവസാനമില്ലെന്നോ? നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു് എന്നും ഇതു നടത്താമെന്നോ?"

ഇതൊക്കെകേൾക്കുമ്പോൾ ആ നേതൃമ്മന്യന്മാർ കോപകലുഷിതരാകുകയാണു വേണ്ടതു്. കാരണം അവക്കശേഷം സഹനശീലമില്ല. സാമ്യവാദത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽക്കൂടി നോക്കുമ്പോൾ സഹനശീലത കഴിവുകേടാണെന്നേ കാണുകയുള്ളൂ. എന്നാൽ ആസാദും രമേശും നയജ്ഞന്മാരായിരുന്നു. ഏതെങ്കിലുംതരത്തിൽ പിമലിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തണമെന്നു കരുതി അതിനായി അവരുടെ പിന്നത്തെ ശ്രമം. ആ ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി രമേശൻ പറഞ്ഞു.

"സ്നേഹിതന്മാർ പരസ്പരം ശണ്ഠകൂടുക സാധാരണയാണു്. ഒരിക്കൽ ലെനിനും നമ്മുടെ കാൾമാർക്സ്സ്റ്റാലിനും തമ്മിൽ വഴക്കുകൂടുകയുണ്ടായി. അടിസ്ഥാനതത്വങ്ങളിൽ ഏകാഭിപ്രായക്കാരുമായിരുന്നു. അതുപോലെ നമ്മളും സഹപ്രവർത്തകരായിരിക്കുമ്പോൾ വഴക്കുകൂടിയതിൽ അതിശയിക്കാനില്ല."

വിമൽ:-ഇതു വഴക്കൊന്നുമില്ല സ്നേഹിതാ! ഇവിടെ തത്പരമായിതന്നെ നമുക്ക് ഭിന്നാഭിപ്രായമുണ്ട്. നിങ്ങൾ കേവലം വഞ്ചനകൊണ്ടു എന്തും ചെയ്യാൻ തയാറായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് മേലാൽ എനിക്കു നിങ്ങളോട് സഹകരിക്കുവാനിഷ്ടമില്ല. നീചതയെ ആശ്രയിച്ചു പ്രവർത്തിക്കാൻ ഞാൻ തയാറില്ല എനിക്കു മാപ്പുതരൂ സ്നേഹിതാ!"

വിമൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞപ്പോൾ അവർ രണ്ടു പേരും വിഷണ്ണരായി പരസ്പരം മുഖത്തോടുമുഖംനോക്കി. അല്പനേരത്തേയ്ക്ക് ആരും ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. മൌനം ഭഞ്ജിച്ചുകൊണ്ട് ആദ്യം ആസാദതന്നെ പറഞ്ഞു.

"എന്നാൽ ഇപ്പോൾ നമുക്കു പിരിയാം. നാളെ ഇതേസമയത്തു ഒരുമിച്ചുകൂടാം. നിങ്ങളാണെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ വികാരപരവശനായിത്തീർന്നു. കുറെ വിശ്രമിക്കൂ! മനസ്സ് ശാന്തമാകട്ടെ! എന്നിട്ട് സാവധാനം ആലോചിച്ചുനോക്കൂ! നമുക്കും ആലോചിക്കാം"

വിമൽ അതിനുത്തരം ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. ആ സ്നേഹിതന്മാർ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ മേശയ്ക്കടുത്തുചെന്നിരുന്നു എന്തൊക്കെയോ എഴുതിത്തുടങ്ങി. എഴുതിക്കൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ സന്ധ്യയായതുകൂടി വിമൽ അറിഞ്ഞില്ല. ബ്രഹ്മചാരിയുടെപേക്ക് ഇരുപതുപേജോളമുള്ള ഒരു നീണ്ട കത്തെഴുതി മടക്കി കവറിലാക്കി മേൽവിലാസവും എഴുതി ഭൃത്യനെവിളിച്ച് ആശ്രമത്തിൽകൊണ്ടുചെന്നു കൊടുക്കണമെന്നേർപ്പാടുചെയ്തു. ഒരിരുപ്പിൽ ഈ ജോലിതീർത്തുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ നേരംഇരുട്ടിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. വേഗം കുളിക്കാനുംമറ്റുമായി എഴുന്നേറ്റു.

ടോർച്ചുലൈറ്റുമായി ഭൃത്യൻ വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. കുളികഴിഞ്ഞു് വിമൽ വീണ്ടും വായനമുറയിൽ വന്നിരുന്നു് ഒരു പുസ്തകമെടുത്തു വായനതുടങ്ങി.

അങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ അകസ്മികമായി ബ്രഹ്മചാരി അങ്ങോട്ടുതന്നെ കയറിവന്നു.

പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് പെട്ടെന്നെഴുനേറ്റ് വിമൽ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ പാദങ്ങളിൽവീണു നമസ്ക്കരിച്ചു. വാത്സല്യപൂർവം അദ്ദേഹം വിമലിനെപ്പിടിച്ചെഴുനേൽപ്പിച്ചു് ആലിംഗനംചെയ്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! എന്റെ കണ്ണട നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയി. നീ കൊടുത്തയച്ച എഴുത്തിതാ! നീതന്നെ വായിക്കൂ! കേൾക്കട്ടെ!"

വിമലിന്റെ മുഖം ലജ്ജകൊണ്ടു വിളറിപ്പോയി. അയാൾ കത്തിൽ താൻ അറിയാതെ ചെയ്തുപോയ തെറ്റുകൾ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു് പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം മാപ്പുതരണമെന്നു ഗുരുദേവനോടു അഭ്യർത്ഥിച്ചിരിക്കയാണു്.

വിമൽ വിഷാദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഗുരുദേവാ! എനിക്കു താങ്ങാനാവാത്ത ശിക്ഷ കല്പിക്കരുതേ! ഞാൻ അവിടത്തെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്കുന്നു."

ബ്രഹ്മചാരി വിമലിന്റെ വിയർപ്പുപൊടിഞ്ഞ നെറ്റിയിൽ തടവിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! നീ അധീരനാകാതിരിക്കൂ! ഇതുതന്നെയാണു നിനക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം. ആ എഴുത്തു വായിക്കൂ! കേൾക്കട്ടെ!"

വിമൽ ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ കത്തു വായിക്കാൻതുടങ്ങി. ബ്രഹ്മചാരി നിർന്നിമേഷനായിരുന്നു അതുകേട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽക്കൂടി അശ്രുധാര ഒഴുകി. ആ പവിത്രാശ്രുധാരയിൽ വിമലിന്റെ പാപങ്ങൾ കഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

കത്തു വായിച്ചുതീർന്നപ്പോൾ അദ്ദേഹം എഴുന്നേറ്റു വിമലിന്റെ കൈപിടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ഈ മുറിയിൽകാണുന്ന സാധനങ്ങൾ എല്ലാം നിങ്ങളുടേതുതന്നെയാണെങ്കിൽ ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഇതെല്ലാം വീട്ടിലേയ്ക്കു കൊടുത്തയച്ചിട്ട് എന്റെകൂടെ ആശ്രമത്തിലേയ്ക്കു പോരൂ. നിങ്ങളുടെ അഭാവത്താൽ ആശ്രമം നിർജ്ജീവമായിത്തീർന്നിരിക്കുകയാണ്. അവിടം നിന്നെ സ്നേഹപൂർവ്വം വിളിക്കുന്നു. വരൂ! പോകാം"

വിമൽ ഒന്നും ഉരിയാടാതെ ബ്രഹ്മചാരിയുടെകൂടെ ഇറങ്ങിനടന്നു. ഭൃത്യനെവിളിച്ച് അതെല്ലാം സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളണമെന്നും, ജ്യേഷ്ഠൻവരുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർദ്ദേശമനുസരിച്ച് എല്ലാം വീട്ടിൽ എത്തിച്ചുകൊടുക്കണമെന്നും ഏർപ്പാടുചെയ്തു.

രാത്രി വളരെ ഇരുട്ടിയിരുന്നു. മുമ്പേ ബ്രഹ്മചാരിയും പിറകേ വിമലയും നടന്നുപോകുകയാണ്. പ്രകാശവും നിഴലുംപോലെ. രണ്ടുപേരും ഒന്നും സംസാരിച്ചില്ല. എങ്ങും തികഞ്ഞ നിശ്ശബ്ദത. ആകാശത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾ മിന്നിത്തിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. രാത്രി നിശ്ശബ്ദതയിൽ മുങ്ങിനിന്നു. ആ നിശ്ശബ്ദതയുടെ നടുവിൽക്കൂടി ഗുരുവും ശിഷ്യനും നടന്നുപോകുകയാണ്. പാർശ്വങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങൾ തികച്ചുംനിശ്ശബ്ദത പാലിച്ചു.

അദ്ധ്യായം ഇരുപത്തൊൻപതു്

കമലം ഒരു രോഗിണിയായി. കൊടിയവേനൽ അവളുടെ രോഗം പതിന്മടങ്ങു വർദ്ധിപ്പിച്ചു. രാത്രിയും പകലും ശക്തിയായ കാറ്റുവീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആകാശം പൊടിപടലങ്ങളാലാവൃതമായി. വയലുകളും പറമ്പുകളും ഉണങ്ങിവരണ്ടു. കാറ്റടിച്ചു് വൃക്ഷങ്ങളിൽനിന്നു് ഉണങ്ങിത്തുടങ്ങിയ ഇലകൾ പൊഴിഞ്ഞുവീണുകൊണ്ടിരുന്നു. പ്രകൃതിക്കാകെ ഒരു ഭയാനകത, ഒരു പുകച്ചിൽ അനുഭവപ്പെട്ടു.

പകൽ പിന്നിട്ടു് രാത്രി പാഞ്ഞെത്തി. അകലെ ഗ്രാമങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു പരിപാടികളിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധനായി ക്ഷീണിച്ചു് വിവശനായി കിശോർ വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തി. അയാൾ പകലൊക്കെ ഗ്രാമങ്ങളിൽ ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു് സംഘടനാപരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നിർവ്വഹിച്ചു രാത്രിയാകുമ്പോഴാണു വീട്ടിൽ മടങ്ങിയെത്തുന്നതു്. കമലം ഭർത്താവിനേക്കുറിച്ചോ കിശോർ പിതാവിനെക്കുറിച്ചോ വീട്ടിൽവച്ചു് യാതൊന്നും സംസാരിക്കാറില്ലാ. അങ്ങനെ എന്തെങ്കിലും സംസാരിച്ചാൽ ഇരുവരുടേയും ആറിത്തണുത്ത വിഷാദാഗ്നി കത്തിക്കാളുമോയെന്നു് അവർക്കുതന്നെ വലിയ ഭയമുണ്ടായിരുന്നു. കിശോറിനറിയാം പിതാവിന്റെ വിരഹത്താൽ സ്നേഹമയിയായ അമ്മ തപ്തഹൃദയയായിത്തീർന്നിരിക്കുകയാണെന്നുള്ള പരമാർത്ഥം. അതുകൊണ്ടാണയാൾ അച്ഛനേക്കുറിച്ചു്

യാതൊന്നും സംസാരിക്കാതെ, തന്റെ ഹൃദയവേദന പുറത്തുകാണിക്കാതെ ഗ്രാമസേവയിൽ വ്യാപൃതനായി കഴിഞ്ഞുപോന്നതു്.

പകൽ അവസാനിച്ചു. രാത്രി കുറെ ഇരുട്ടി. നിരാശയും നിസ്സഹായതയുംമൂലം നിർജീവമായിത്തീർന്ന കിശോറിന്റെ വീട്ടിൽ തപ്തഹൃദയയായ കമലവും, വൃദ്ധയായ വേലക്കാരിയും മാത്രമേയുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. യാത്രാക്ഷീണംകൊണ്ടു പരവശനായ കിശോർ വീട്ടിൽവന്നു കയറിയപ്പോൾ കമലം വേലക്കാരിയോടായി പറഞ്ഞു:

"ആരാണു് വന്നതെന്നു പോയിനോക്കൂ! കിശോറിന്റെ പാദശബ്ദങ്ങൾക്കു അയാളുടെ പിതാവിന്റെ പാദശബ്ദങ്ങളുമായി അത്രയുംതന്നെ സാദൃശ്യമുണ്ടു്." കമലയുടെ ഹൃദയം അകാരണമായി തുടിച്ചു. അവളുടെ ഭർത്താവാണോ വന്നുചേർന്നതെന്നുൽക്കണ്ഠയുണ്ടായി.

ഭൃത്യൻ വരാന്തയിലേക്കുനോക്കിയിട്ടു പറഞ്ഞു:

"കിശോർബാബുവാണു"

കമലം ഒരു ദീർഘശ്വാസംവിട്ടുകൊണ്ടു് തിരിഞ്ഞും മറിഞ്ഞും വീണ്ടും ചുരുണ്ടുകൂടി കട്ടിലിൽതന്നെ കിടന്നു. എന്നാൽ മാതൃസ്നേഹിയായ കിശോർ കട്ടിലിന്റെ അടുത്തേക്കുചെന്നു ചോദിച്ചു:

"അമ്മേ! ഇപ്പോഴെങ്ങനെയിരിക്കുന്നു? ഇന്നു ഞാൻ വരുവാൻ കുറെ താമസിച്ചുപോയി"

സ്നേഹംനിറഞ്ഞഭാവത്തിൽതന്നെ കമലം പറഞ്ഞു:

"ഇപ്പോൾ വളരെ ആശ്വാസമുണ്ടു്. രണ്ടുമൂന്നു

ദിവസത്തിനകം പൂർണ്ണസുഖമാകുമെന്നാണു ഡോക്ടർ പറയുന്നതു""

കിശോർ അമ്മയ്ക്കു സന്തോഷംതോന്നാത്തക്കവിധത്തിൽ എന്തെങ്കിലും പറയണമെന്നാഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ ഒന്നും അപ്പോഠം ഓർമ്മയിൽവന്നില്ല. കിശോർ മൌനം ഭാവിച്ചിരുന്നതുകണ്ടു കമലം എഴുനേല്ക്കാൻശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"രാത്രി അധികം ഇരുട്ടിയില്ലേ? കുഞ്ഞേ! നീ എന്നെ ആ ആശ്രമത്തിൽ എത്തിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. തനിയേയിരുന്ന ഞാൻമുഷിഞ്ഞു. ഇവിടെയൊരു സുഖവുമില്ലതാനും"

കിശോർ അറിയാതെ ഒരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടു. ഇപ്പോഠം അമ്മ ആശ്രമജീവിതം ഇഷ്ടപ്പെടാനുള്ള കാരണം എന്താണെന്നയാഠം ആലോചിച്ചു. എന്നിട്ടു പറഞ്ഞു:

"അമ്മേ! അമ്മക്കെന്താണിവിടെ കഷ്ടപ്പാട്? ബാബുജി..."

കിശോർ അറിയാതെയാണു് ബാബുജിയെന്നു ഉച്ചരിച്ചുപോയത്. അയാഠം പെട്ടെന്നു പരിഭ്രമിച്ചുപോയി.

കമലം:-കുഞ്ഞേ! അദ്ദേഹത്തിനെക്കുറിച്ചു എന്തിനു പറയുന്നു? അദ്ദേഹം നമ്മെ ദുഃഖത്തിലാഴ്ത്തി എവിടെയോ പൊയ്കളഞ്ഞു. അതിനുതക്ക അപരാധം നമ്മളെന്തു ചെയ്തു"

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും കമലത്തിന്റെ തൊണ്ടയിടറി. അമ്മയുടെ മനോവേദനയുടെ കാരണമുണ്ടായ

തിൽ കിശോറിനും അതിയായ വിഷാദമുണ്ടായി. അ
യാൾ മനസ്സമാധാനം ഉണ്ടാവട്ടെയെന്നുകരുതി പറഞ്ഞു.

"അമ്മേ ബാബുജി മടങ്ങിവരും. എനിക്കതു വി
ശ്വാസമുണ്ട്. ഒട്ടും താമസിക്കാതെ വന്നുചേരും"

കമലം ഹൃദയത്തുടിപ്പോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! ഇതദ്ദേഹത്തിന്റെ വീടല്ലേ? വന്നുകൊ
ള്ളട്ടെ! അദ്ദേഹം മടങ്ങിവന്നു കാണാത്തിടത്തോളം എ
ന്റെ ഹൃദയം ശൂന്യമാണ്. ജീവിതംതന്നെ നിരാശാ
പൂർണ്ണമായിത്തീർന്നു. അതിരിക്കട്ടെ! എന്തുമാകട്ടെ! എ
നിക്കു കുറെ ആശ്വാസംകിട്ടിയാൽ നീ എന്നെ ആശ്രമ
ത്തിൽ എത്തിക്കുമോയെന്നു പറയൂ? എന്നെ സംബന്ധി
ച്ചിടത്തോളം ആശ്രമമാണിനി ഏറ്റവും നല്ലതെന്നാ
ണെന്റെ വിശ്വാസം"

വീട്ടിലെ ഏകാന്തത കമലത്തിനെ കരണ്ടുതിന്നുക
യായിരുന്നു. അവൾ മുപ്പതുവർഷംകൊണ്ട് ഭർത്താവിനോ
ടുകൂടി സൈരമായും സംതൃപ്തയായും കഴിഞ്ഞുകൂടിയ
ആ വീട്ടിൽ ഇന്നുകാണുന്ന ഓരോ തൂണും അനുനിമി
ഷം അന്നത്തെ മധുരസ്മരണകൾ അനുസ്മരിപ്പിച്ചുകൊ
ണ്ടിരിക്കുകയാണ്. വീട്ടിലെ ഏതൊരുകോണിൽ അവ
ളുടെ ദൃഷ്ടി ചെല്ലുന്നുവോ അവിടെനിന്നെല്ലാം അവൾക്കു
അസഹ്യവും വേദനാജനകവുമായ സ്മരണകൾ അവളു
ടെനേർക്കു പാഞ്ഞെത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവൾ അതെ
ല്ലാം മറക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുമ്പോൾ ഭൂതകാലസ്മരണകൾ
ആനന്ദനിർഭരമായ ജീവിതാനുഭവങ്ങൾ അവളുടെമു
മ്പിൽ അണിനിരക്കാൻതുടങ്ങും. അങ്ങനെ ഹൃദയഭേദ
കങ്ങളായ മാനസികക്ലേശങ്ങളിൽനിന്നും മോചനംലഭി

ക്കുവാൻവേണ്ടി അവർ അധികസമയവും ഗൃഹകാര്യങ്ങളിൽ വ്യാപൃതയാകുമായിരുന്നു. പക്ഷേ ഓരോ ജോലികളും തീരുമ്പോൾ അനന്തമായ ശൂന്യതവന്നാവരണം ചെയ്യും. അങ്ങനെ ഇടകിട്ടുമ്പോഴൊക്കെ ജീവിതംതന്നെ ഒരു ഭാരമായും ശൂന്യമായും തീർന്നതായി അവർക്ക് അനുഭവപ്പെട്ടുതുടങ്ങി"

ദയാമയിയായ അമ്മയുടെ ഹൃദയവേദന എത്രമാത്രമുണ്ടെന്ന് കിശോറിനു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. അയാളുടെ അച്ഛൻ ഇറങ്ങിപ്പോയതുമുതൽ അമ്മയുണ്ടായ വിരഹവ്യഥ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു നീറിപ്പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കയാണെന്നായാൾക്കറിയാം. അടക്കാനാവാത്ത ചില അവസരങ്ങളിലേ അതാളിക്കത്താറുള്ളൂ. കുലീനയും, സുശീലയുമായ അവളുടെ ആത്മാഭിമാനം ആ ഹൃദയവേദനയെപ്പോലും ഏറെക്കുറെ അമർത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽനടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വിചാരകോലാഹലം സുശക്തമായിത്തീരുകയാണെന്നായാൾക്കറിയാം. അതേക്കുറിച്ച് അയാൾ ചിന്തിക്കാതിരിക്കുന്നുമില്ല. നിസ്സഹായനായ ആ ചെറുപ്പക്കാരൻ ഹൃദയംനൊന്തു കരയുകയല്ലാതെ എന്താണു ചെയ്യുക?

കമലയുടെ അടുത്തുചെന്നിരുന്നുകൊണ്ട് അയാൾ പറഞ്ഞു:

"അമ്മേ! ആശ്രമത്തിൽപോയിതാമസിക്കുകയോ? ഈ വീടിന്റെ പിന്നത്തെ അവസ്ഥയെന്തായിരിക്കും."

കമല:-ഈ വീട് ഒരു വീടല്ലാതായിത്തീർന്നു. കേവലം മൺക്കൂരയാണിത്. മണ്ണിനോടുള്ള ആ മോഹം ഇല്ലാതാകണം. പ്രിയപ്പെട്ട മകനേ! ഇതിനാരുടേയുമല്ല ..."

പറഞ്ഞുതീരുംമുമ്പ് അവളുടെ തൊണ്ടയിടറി. അ
ശ്രു ധാരധാരയായി ഒഴുകി.

കിശോർ തനിക്കുണ്ടായ വേദന അടക്കാൻ ശ്രമി
ച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അമ്മേ! അച്ഛൻ തീർച്ചയായും മടങ്ങിവരും. അ
മ്മ അധീരയകുന്നതുകണ്ടിട്ട് എന്റെറയും ധൈര്യം കു റ
ഞ്ഞുവരുകയാണ്. നീ വിപ്ലവത്തിന്റെ മൂത്തീരുപമാ
യിത്തീരട്ടെയെന്നുപദേശംനൽകിയ അമ്മ ഇന്ന് എ
ന്നെ മെഴുകുകൊണ്ടുള്ള ഒരു ബൊമ്മപോലെ മാറുക
യോ?"

കമലം:-അല്ല കുഞ്ഞേ! മറുള്ളവരെപ്പോലെ നീ
യും എന്നെ തെറ്റിദ്ധരിക്കുകയോ?

അമ്മയുടെ ഓരോവാക്കുകളും കിശോറിനെ വേദ
നിപ്പിച്ചു. അയാൾ കരഞ്ഞുകൊണ്ട് വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"അമ്മയേക്കുറിച്ച് ഞാൻ തെറ്റിദ്ധരിച്ചുവെ
ന്നോ? നമ്മെ തടഞ്ഞുനിത്തത്തക്ക ശക്തി ലോകത്തിൽ
എന്താണുള്ളത്? അഥവാ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു കേവലം
കഴിവുകേടൊന്നുമാത്രമാണ്. ഞാനിന്നു സ്വീകരിച്ചിരി
ക്കുന്ന വ്രതം മുഴുവിക്കാതെ നിവത്തിയില്ല. എന്നാൽ ഇ
ടയ്ക്കിടയ്ക്ക് എന്നെ ബാധിക്കുന്ന ഉപദ്രവങ്ങൾ എന്റെ
ഹൃദയത്തെ ഉലച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെന്നു പറയാതിരി
ക്കാനാവില്ല. പ്രതികൂലമായ പരിതഃസ്ഥിതികൾ എ
ന്റെ മാർഗ്ഗത്തെ ദുർഗമങ്ങളാക്കുന്നുണ്ടെന്നെനിക്കറി
യാം. എന്നാൽ ആ ഉപദ്രവങ്ങൾ തന്റെ തെറ്റുകൾ
മറ്റൊരുത്തന്റെ ചുമലിൽ ചാരുവാനുള്ള നിഷ്ഫല

പ്രയത്നങ്ങളുടേതാണ്. എനിക്കു കഴിവുകേടുകളുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കുവാനും അവയുടെ മുമ്പിൽ തലകുനിക്കുവാനും എനിക്കശേഷം ലജ്ജയില്ല. പിന്നെ അമ്മയെ ഞാനെങ്ങനെ തെറ്റിദ്ധരിക്കും?"

"കിശോർസിംഹ്" വെളിയിൽനിന്നും ഉച്ചത്തിൽ ആരോ വിളിച്ചതായി കേട്ടു. ആരാണു വിളിച്ചതെന്നു കിശോർ ചെവിയോർത്തു. എന്നാൽ ആ സ്വരം ആരുടേതെന്നു മനസ്സിലായില്ല. ആരാണ് തന്നെ വിളിച്ചതെന്നു മനസ്സിലാകാഞ്ഞതുകൊണ്ട് കിശോർ എഴുനേറ്റ് വാതിൽതുറന്ന് വെളിയിലേക്കു നോക്കി.

അയാൾ സ്തബ്ധനായി മിഴിച്ചുനിന്നു. വീട്ടുപോലീസുകാരെക്കൊണ്ടു വളഞ്ഞിരിക്കുകയാണ്. ടോർച്ചുലൈറ്റിന്റെ തുളച്ചുകയറുന്ന വൈദ്യുതപ്രകാശം കിശോറിന്റെ മുഖത്തു പതിഞ്ഞു. കണ്ണഞ്ചിപ്പോയി. പരിഭ്രമിച്ചെങ്കിലും ക്ഷണനേരംകൊണ്ട് ധൈര്യം വീണ്ടെടുത്തു. ശാന്തവും ഗംഭീരവുമായസ്വരത്തിൽ അയാൾചോദിച്ചു:

"എന്താണു കാര്യം?"

ആരോ ഒരാൾ അധികാരസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾക്കു അറസ്റ്റുവാറണ്ടുണ്ട്"

കിശോർ മിഴിച്ചുനിന്നു. അല്പംകഴിഞ്ഞുചോദിച്ചു:

"അതിനെന്തു കാര്യമുണ്ടായി"

ആ ചോദ്യത്തിനാരും ഉത്തരംപറഞ്ഞില്ല. സമയം കളയാതെ അയാളെ അറസ്റ്റുചെയ്തു. ടോർച്ചുലൈറ്റുമായി കാൺസ്റ്റബിൾമാരിൽ ചിലർ വീടിനകത്തു ചില

പരിശോധനയ്ക്കു ഭാവിച്ചു. അപ്പോൾ കിശോർ പറഞ്ഞു:

"ഈ വീട്ടിൽ രോഗശയ്യയിൽ കിടക്കുന്ന അമ്മ മാത്രമേയുള്ളൂ. പിന്നെ നിങ്ങൾ....."

അതിനും ആരും സമാധാനം ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. കേവലം കൊള്ളക്കാരന്റെ വീട്ടു പരിശോധനയെപ്പോലെ അവർ അകത്തേയ്ക്കു കടന്നപ്പോൾ അസ്വസ്ഥയെങ്കിലും കട്ടിലിൽകിടന്ന കമലം പതുക്കെ എഴുനേറ്റ് വാതലിൽതന്നെനിന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ ആരാണ്? ഇതിനൊക്കെ എന്താണു കാര്യം?"

കമലത്തിനു ശ്വാസോച്ഛ്വാസത്തിനു തടസ്സംനേരിട്ടു. അവളുടെ ശരീരം അടിമുടി വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ ക്രൂട്ടത്തിൽനിന്ന ഒരാഫീസർ മുമ്പടിപറഞ്ഞു.

"വീട്ട ശോധനചെയ്തേ കഴിയൂ! മാറിനിൽക്കൂ!"

കമലം സധൈര്യംപറഞ്ഞു.

"ഞാൻ മാറുകയില്ല."

അവരുടെ സ്വരത്തിനു നല്ല ദൃഢതയുണ്ടായിരുന്നു. ആ ദാർഢ്യമാകുന്ന ഭിത്തിപൊളിച്ച് അകത്തുകടക്കാൻ അവർക്കു സാധിക്കയില്ല. അവരുടെമുമ്പിൽനിന്നും അവർ ഒഴിഞ്ഞുനിന്നു.

ഒരാഴ്ചകൊണ്ട് ആഹാരം ഒന്നുംകഴിക്കാതെകിടന്ന കമലത്തിനു എങ്ങനെയോ നല്ല ധൈര്യമുണ്ടായി. പരമാർത്ഥത്തിൽ അവൾക്കു ക്ഷീണം വളരെയുണ്ട്. എന്നാൽ

പരിതസ്ഥിതി അവളിൽ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റുവീശി. ദുഃഖത്തിന്റെ പാരമ്യം ശക്തിയും ധൈര്യവും വളർത്തും.

ഇൻസ്പെക്ടർ:-വീടു പരിശോധനചെയ്യുന്നതിൽനിന്നും ഞങ്ങളെ നിങ്ങൾക്കു തടയാനാവില്ല. നിങ്ങൾ സ്വയം മാറുകയില്ലെങ്കിൽ ഞങ്ങൾ ബലംപ്രയോഗിച്ചു മാറ്റേണ്ടിവരും. അതിനുത്തരം നിങ്ങൾ പറഞ്ഞുകഴിയൂ!

കിശോർ വിനയപൂർവ്വം മറുപടിപറഞ്ഞു.

"അമ്മേ! അവരുടെ കടമകൾ നിർവഹിക്കുവാൻ അനുവദിക്കൂ! അവരെ തടയേണ്ട."

ഭ്രാന്തിയേപ്പോലെ കമലം പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ മാറുകയില്ല. അവരെന്തുവേണമെങ്കിലും ചെയ്യട്ടെ!"

കിശോർ കണ്ണടച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഹേ, ഭഗവാനേ! അമ്മയ്ക്കെന്താണിങ്ങനെ തോന്നുന്നത്?"

കമലം സ്വസ്ഥാനത്തു ഉറച്ചുനിന്നുകൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഇതെന്റെ വീടാണ്"

ഇൻ:-നിങ്ങൾ വഴിയിൽനിന്നു മാറിനിൽക്കൂ! അല്ലെങ്കിൽ മാറുവാൻ ഞാനിവരോടു ആജ്ഞാപിക്കും. എന്തെങ്കിലും കുഴപ്പം നേരിട്ടാൽ നിങ്ങളുത്തരംപറയണം.

കമലം:-അതു സാരമില്ല. അത്തരം കുഴപ്പങ്ങളെ ഞാനശേഷം ഭയപ്പെടുന്നില്ല.

കിശോർ വ്യാകുലനായി പിന്നെയും പറഞ്ഞു:

"അമ്മേ! അമ്മേ! ഇവർ അമ്മയെ ബലാൽക്കാരമായി പിടിച്ചുമാറ്റാൻ ഇടയാക്കുകയോ? അതും എന്റെ മുമ്പിൽവച്ച്? മാറിക്കൊട്ടക്കൂ! അവരെ തടയേണ്ട"

കമലം വീണ്ടും ഭ്രാന്തിയെപ്പോലെ ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ മാറുകയില്ല"

× × × × ×

കിശോറിനെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കി പോലീസുകാരും ഇൻസ്പെക്ടരും പോയപ്പോൾ രാത്രി അവസാനിച്ചു. കിഴക്കു വെള്ളവീശിത്തുടങ്ങി. കമലം എഴുന്നേറ്റിരുന്നു. അവളുടെ തലയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു മുറിവിൽക്കൂടി രക്തം ഒഴുകിയിട്ടുണ്ട്. ശരീരത്തിലും അങ്ങിങ്ങു മുറിവുകൾ ഉണ്ട്. വീട്ടിൽ വേറെയാരുമില്ല. വീട്ടിലുള്ള സാധനങ്ങളോരോന്നും അങ്ങിങ്ങായി ചിതറിക്കിടക്കുന്നു.

അവൾ എന്തൊക്കെയോ പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടെണീക്കാനൊരുങ്ങി. എന്നാൽ എണീക്കാൻപോലും ശക്തിയില്ലെന്നപ്പോഴാണു മനസ്സിലായത്. നല്ല പനിയുണ്ട്. പരുക്കുകളേറ്റതുകൊണ്ട് ശരീരത്തിനു അത്യവളരെ ക്ഷീണവുമുണ്ട്. അവൾ ഒരുവിധത്തിൽ കിടക്കയിൽ നിന്നെഴുനേറ്റുകൊണ്ട് ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"അവർ കിശോറിനേയുംകൊണ്ടു പോയി. തടസ്സമെല്ലാമൊഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ സ്വതന്ത്രയായി.

ഈ വീട്ടിനു തീവച്ചു് കിശോർപോയ ആ മാർഗ്ഗം പ്രകാശപൂർണ്ണമാക്കും. എവിടെ തീപ്പെട്ടി? എന്തു് എനിക്കിനിയും എഴുനേല്ക്കാൻവയ്യേ? ഹാ! ഭഗവാനേ!"

തൽക്ഷണം കമലം മൂർഛിതയായി കിടക്കയിലേക്കു തന്നെ വീണു. ഗ്രാമത്തിലെ ആളുകൾ ആ സംഭവം കേട്ടപാതി കേൾക്കാത്തപാതി കിശോറിന്റെ വീട്ടിൽ പാഞ്ഞെത്താൻതുടങ്ങി. ചിലർ എന്തുംവരട്ടെന്നുകരുതി അകത്തേക്കുതന്നെ കടന്നു. ആ വീട്ടിലെ അവസ്ഥ ഭ്രതഗണങ്ങൾ യക്ഷന്റെ യാഗമണ്ഡപം തകർത്തതുപോലെ താറുമാറായി കിടക്കുകയാണു്. കൂടെപ്പോർ പതുക്കെപറയുന്നതുകേട്ടു:

"ഇതെല്ലാം ഹരിഹരസിംഹന്റെ പാപപ്രവൃത്തിയുടെ ഫലമാണു്"

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തു്

ബേലയുടെ ഉത്സാഹഭരിതമായ ജീവിതത്തിന്റെ രസധാര പെട്ടെന്നു നിലച്ചു. നിർബാധവും വൺണ്ണശബളവുമായിക്കഴിഞ്ഞ നാലഞ്ചുവഷ്ത്തെ ജീവിതാനുഭവങ്ങളും അവൾക്കു രസഹീനങ്ങളായി തോന്നിത്തുടങ്ങി. മി: സെന്നിന്റെ സരസമായ സംഭാഷണമോ മി. സുഖമൻഡാസിന്റെ പ്രലോഭനീയങ്ങളായ പെരുമാറ്റങ്ങളോ അവളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു അങ്കുരിച്ചുവന്ന പൂമൊട്ടിനെ വിരിയിയ്ക്കുവാൻ പര്യാപ്തമായില്ല. സെൻട്രപ്തയുടെ അടുത്തിരിക്കാറുണ്ടെങ്കിലും അവൾക്കതു സന്തോഷപ്രദമായി തോന്നുന്നുമില്ല. ഒന്നിലും ഒരു പുതുമകാണുന്നില്ല. മി. സെന്നിന്റെ യോഗ്യതകളെല്ലാം അവൾ കാൺകെത്തന്നെ മറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവയുടെ അസ്ഥികൂടമാത്രമായവശേഷിച്ച രൂപമാണിന്നവളുടെമുമ്പിൽ കാണുന്നതു്. ആ അവസ്ഥതന്നെയാണു് ഏതുകാര്യത്തിലും

യൗവനയുക്തയായ ബേല ജീവിതത്തിന്റെ സാരസ്യം എത്രമാത്രമനുഭവിക്കാമോ അത്രമാത്രം അനുഭവിക്കണമെന്നും, കഴിവുള്ളത്ര ആഹ്ലാദഭരിതമായി ജീവിക്കണമെന്നും അഭിലഷിക്കുകയും അതിനായി അങ്ങേയറ്റം ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്തുനോക്കി. പക്ഷെ ഫലം മറിച്ചായിരുന്നു. ആ മാർഗ്ഗത്തിൽനിന്നും ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു അവളറിയാതെതന്നെ വഴുതിപ്പോയി. അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ഒരേനിലയ്ക്കു നിയന്ത്രിക്കുവാനും കഴിയാതെ

യായി. വന്നവന്ന് അവളുടെ മിത്രങ്ങളുടെ പാദധ്വനി കൾപോലും വിരക്തിയുളവാക്കി. അവരുടെ പെരുമാ റ്റങ്ങൾ, സംഭാഷണങ്ങൾ, ഭാവപ്രകടനങ്ങൾ എല്ലാം ഒരേതരത്തിൽ വെറുപ്പുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ബേലയുടെ മദ്യസേവ നിയന്ത്രണാതീതമായി വ ർദ്ധിച്ചുവെന്നു ചാറർജിക്കു മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹം പ തിവിൽ കൂടുതൽ ചിന്താധീനനായി. അതെ; അതവളു ടെ ആരോഗ്യത്തെ തകർത്തുകളയുമോയെന്നദ്ദേഹത്തിനു ഭയമുണ്ടായി. മദ്യസേവ ബിലാത്തിയിലെ രീതിയനുസ രിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ അഭിമാനകരമെന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം കരുതി. എന്നാൽ നിയമാനുസരണം തന്റെ പുത്രിയെ വളർത്തുവാനും അവളുടെ നന്മയ്ക്കുവേണ്ടി എന്തുചെയ്യാ നും തനിക്കാണുത്തരവാദിത്വമെന്നു ഓർക്കുമ്പോൾ അ ദ്ദേഹം നിസ്സഹായനായിത്തീരും.

ചിലപ്പോൾ ബേല നല്ലപോലെ മദ്യപാനവുംചെ യ്തു മി: സെന്നിന്റെയോ, മി: സെൻഫ്രയുടേയോക്ര ടെ രണ്ടുംമൂന്നുംമണിക്കൂറുകൾ അത്യാഹ്ലാദഭരിതയായി ക്ലേ ശങ്ങളെല്ലാംമറന്നു കഴിച്ചുകൂട്ടും. പക്ഷെ, ലഹരിപൂണ്ണ മായും വിട്ടകഴിയുമ്പോൾ പഴയ നിരാശയും, അതൃപ്തി യും വീണ്ടും അവളെ ആവരണംചെയ്യും. അപ്പോൾ ത ന്റെ മുറിയിലുള്ള ഓരോ സാധനവും അവൾക്കു വെറു പ്പുളവാക്കും. പത്തുപതിനഞ്ചു വർഷംകൊണ്ടു് അവിശ്ര മം ഓടികൊണ്ടിരിക്കുന്ന ക്ലോക്കിലെ ടിക്-ടിക്-ടിക് എന്ന ശബ്ദംപോലും ഭയാനകമാണെന്നുതോന്നും. അസ ഹ്യമായ ആ സന്ദർഭങ്ങളിൽ അവൾ ആ ക്ലോക്കിന്റെ

പെൻഡുലും പിടിച്ചുനിത്തുകക്കുടിചെയ്യും. മേശ, കസേര: കട്ടിൽ മുതലായവ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും മാറ്റി മാറ്റിയിടും. ജീവിതരസാസ്വാദനശക്തിതന്നെ കുറയുന്നതായി അവർക്കുതോന്നിത്തുടങ്ങി.

ബേല, യൌവനയുക്തയായ ബേല. ഒരു ദിവസം മി: സെന്നിനോടായിപറഞ്ഞു.

"ഈ ലോകത്തോട് എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി യാത്രപറഞ്ഞു പിരിയുവാനാണെന്റെ ഹൃദയം വെമ്പുന്നത്. എന്റെ ജീവിതത്തിലെ, ഹൃദയത്തിലെതന്നെ രസധാരവറ്റിക്കഴിഞ്ഞു. യാതൊരുതരത്തിലുംഉള്ള രസം ആസ്വദിക്കുവാനെനിക്കു ത്രാണിയില്ലാതെയായിത്തീർന്നു. എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഈ ലോകത്തിൽ നൂതനമായൊന്നുമില്ലെന്നു കണ്ടുകഴിഞ്ഞു."

മി: സെന്നിനു ബേലയുടെ ഹൃദയരഹസ്യങ്ങൾ ശരിയായി മനസ്സിലായില്ല. കാരണം അപ്രകാരമുള്ള ചിന്തകൾ അയാൾക്കുണ്ടാകാറില്ല. അയാൾ തനിക്കും അവളുടെ ഈ അവസ്ഥയിൽ സഹതാപമുണ്ടെന്നു പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഗീതയുംമറ്റും വായിക്കുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കും ഈ ദുശ്ചിന്തകളുണ്ടാകുന്നത്. ഗീതയെന്നപേരുകേൾക്കുമ്പോൾതന്നെ എന്റെ ശരീരം കോരിത്തരിക്കും. എന്റെ ചിറ്റപ്പനാണെങ്കിൽ ഗീതവായിച്ച് വായിച്ച് ഇങ്ങനെ ഒരവസ്ഥയിലെത്തി. ഒടുവിൽ ഒരു ദിവസം ഞങ്ങളദ്ദേഹത്തെ ഭ്രാന്താലയത്തിൽ ബന്ധനസ്ഥനാക്കേണ്ടിവന്നു. ഗീത ആരെയും മനസ്സുമടുപ്പിക്കുന്ന ഒരു പുസ്തകമാണ്.

ബേല ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ രാപകൽ കുടിക്കുകയല്ലേ? അതു് ഇനി നിത്തണം"

അല്പം ഭയംകാണിച്ചുകൊണ്ടു് സെൻ പറഞ്ഞു:

"അങ്ങനെയില്ല. ഇപ്പോൾതന്നെ രണ്ടുദിവസമായി ഞാൻ ലഹരിസാധനങ്ങൾതൊട്ടിട്ടുപോലുമില്ല നിങ്ങളുടെകൂടെയിരുന്നു നിങ്ങൾ പകർന്നുതരികയാണെങ്കിൽ അതിലപ്പുറമൊരാനന്ദം വേറെയില്ല"

ബേല സെന്നിന്റെനേരെ തുറിച്ചുനോക്കി നിർല്ലജ്ജം പറഞ്ഞു:

"അത്തരം കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു കേൾക്കുന്നതിനുതന്നെ ഇപ്പോൾ എനിക്കിഷ്ടമില്ല"

സെൻ പെട്ടെന്നു വിഷയം മാറിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളുടെ ആ ഗീത—അതെവിടെ? ഞാനിപ്പോൾതന്നെ അതു ഗംഗയിൽ കൊണ്ടുചെന്നു ഒഴുക്കിക്കളയാം. വേണ്ട അതു് ആ പല്ലുരമായ ആ പുസ്തകം നിങ്ങൾ ഇവിടെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു ശരിയല്ല"

ബേല:- ഞാനിന്നിതുവരെയും ഗീത കൈകൊണ്ടു തൊട്ടിട്ടില്ല. താങ്കളെന്തുപറയുന്നു? ഡീയർ!

ഇടിക്കിടയ്ക്കു ഡീയർ! ഡീയർ! എന്നുള്ള അവളുടെ സംബോധന സെന്നിനെ വികാരാവേശനാക്കിത്തീർത്തു. ആവേശത്താൽ അയാൾ അവളുടെ തോളിൽ കൈയിട്ടുകൊണ്ടു് ചലച്ചിത്രഗായകനെപ്പോലെ ഒരു പ്രേമഗാനത്തിൽനിന്നും ഒരു ഈരടി പാടാൻ തുടങ്ങി.

ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ വാതിൽകർട്ടൻ തള്ളിമാറ്റി ക്കൊണ്ട് മി: ചാറർജി ആ അന്തർനാടകത്തിലെ ആ രംഗം പ്രത്യക്ഷത്തിൽതന്നെ നോക്കികണ്ടു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങൾ ക്ഷമിക്കണം! അനവസരത്തിലാണ് ഞാൻ കടന്നുവന്നത്""

സർപ്പദംശനമേറ്റതുപോലെ ബേല സെന്നിന്റെ ബാഹുവലയത്തിൽനിന്നും അകന്നുമാറി. മി. സെൻ ചാറർജിയുടെ വിരൂപമായ മുക്കും, വൃത്താകൃതിയിലുള്ള കണ്ണുകളും, കറുത്തുതടിച്ച അധരങ്ങളിൽ നരകാഗ്നിയിൽ നിന്നും പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നീണ്ട സിഗാറും ഒക്കെക്കൂടി ഭീകരമായി ആ മുഖത്തേയ്ക്കുറ്റുനോക്കി.

ബേല:-വരൂ! അച്ഛാ! ഞാൻ പെട്ടെന്നു ഭയപ്പെട്ടു പോയല്ലോ?

ചിരിച്ചുകൊണ്ടു അകത്തേക്കുകയറിയ ചാറർജി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"മകളേ! ഇന്ന് ഏപ്രിൽ ഒന്നാംതീയതിയാണ്. അതുകൊണ്ട് മുന്നറിയിപ്പുതരാതെവന്നു ഭയപ്പെടുത്തിയതാണ്""

മി. ചാറർജിയുടെ ശാന്തവും നിർവികാരവുമായ മുഖവും സംഭാഷണവും മി. സെന്നിന് ആശ്വാസംനല്കി. ബേലയുടേയും ഹൃദയത്തിനു സ്വസ്ഥതകിട്ടി. നിയന്ത്രണാതീതമായ ആഹ്ലാദത്താൽ അവൾ പിതാവിന്റെ കയ്യുകടന്നുപിടിച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു:

"അച്ഛൻ ഞങ്ങളെ വളരെ ഭയപ്പെടുത്തിക്കളഞ്ഞ

ല്ലോ? ഇരിക്കൂ! ഇന്നെങ്ങോട്ടും ഇറങ്ങിയില്ലേ?"

മി. ചാററർജി സ്നേഹപൂർവം ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"ഭ്രാന്തീ! ഇതുവരെ നിന്റെ കൂട്ടിക്കളിമാറിയില്ലേ"

സെന്നും തന്റെ പ്രവൃത്തി ബാലിശമാണെന്നു തോന്നിട്ടെയെന്നുകരുതി പറഞ്ഞു:

"അങ്ങയുടെ മുമ്പിൽ ഞങ്ങളിപ്പോഴും കുഞ്ഞുങ്ങളല്ലേ? പപ്പാ...!"

സെൻ ആനന്ദാതിരേകത്താൽ ആദ്യമായി പപ്പായെന്നദ്ദേഹത്തിനെ സംബോധനചെയ്തതാണ്. പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സെൻ ലജ്ജിച്ചു തലതാഴ്ത്തി. ലജ്ജിക്കുകയെന്ന സ്വഭാവമേയില്ലാത്തതുകൊണ്ട് ആദ്യമായുണ്ടായ ലജ്ജയുടെ അലകൾ അയാളുടെ ഹൃദയത്തെ ഇക്കിളിപ്പെടുത്തി.

വെളിയിൽ വണ്ടിവന്നുനിന്ന ശബ്ദം കേട്ടു. കാറിന്റെ വാതൽ തുറക്കുന്നതും അടയ്ക്കുന്നതും കേട്ടു.

സേട്ട് സുഖമൻദാസ്, സെൻഗുപ്താ, കാമ്രേഡ് ആസാദ് ഇവർ മൂന്നുപേരുംകൂടി മി. ചാററർജിയുടെ ലൈബ്രറിറൂമിൽ കയറിയിരുന്നു. മി. ചാററർജി അവരെക്കണ്ട് ഓടിവന്നു സ്വാഗതംപറഞ്ഞു. നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ട് സേട്ട് പറഞ്ഞു:

"ഞങ്ങൾ ഒരു ഗൌരവമേറിയ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് സംസാരിക്കുവാനാണിപ്പോൾ ഒരുമിച്ചുവന്നതു്" എന്നിട്ടദ്ദേഹം തന്റെ പാശ്വവർത്തികളായ സെൻഗുപ്തയേയും ആസാദിനേയും ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി നോക്കി ഒന്നു പു

ഞ്ഞിരിച്ചു.

ചാറർജി അദരപൂർവ്വം, മൃദുലമായ സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"കേൾക്കാൻ ഞാനിതാ ഉത്സുകനാണ്. പറയാമല്ലോ എന്നെക്കൊണ്ടെന്തു സേവനമാണ് അവിടത്തേക്കു വേണ്ടതു്?"

സുഖമൻദാസ്:-അങ്ങേയ്ക്കറിയാമായിരിക്കും; മില്ലിൽ വ്യാപകമായ ഹർത്താൽ നടക്കുകയാണിപ്പോൾ. വെളിയിൽനിന്നു കുറെ ഉപജാപകരും എത്തിയിട്ടുണ്ട്. എങ്കിലും വിമൽചന്ദ് എന്നൊരുയുവാവാണീ ഹർത്താലിന്റെ പ്രധാന നേതൃത്വംവഹിക്കുന്നത്. ക്ലബിക്കാരുടെ സമാധാനം അങ്ങേയറ്റം തകർന്നുകഴിഞ്ഞു. അവർ എന്തു കഷ്ടതകളും സഹിക്കാൻതന്നെ തയാറായിരിക്കുകയാണെന്നു മാത്രമല്ല സഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയുമാണ്. അവരെ അമർത്തുവാനസാദ്ധ്യമായനിലയിൽ എത്തിയിരിക്കുകയാണ്. അതുകൊണ്ടു ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു്...

മി. സെർഗ്യൂപ്ത:-ഈ തൊഴിലാളികളെ ഏതെങ്കിലുംതരത്തിൽ തകർക്കണം. അവർ അക്രമത്തിനു പുറപ്പെട്ടുകയാണെങ്കിൽ എന്തുപായംകൊണ്ടും അതിനെ അമർച്ചചെയ്കയും ഹർത്താൽ പരാജയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യും. അതിനു നിയമപരമായി അങ്ങയുടെ അനുവാദം വേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

മി. ചാറർജി ഗംഭീരഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"അപ്പോൾ ഈ കാര്യത്തിൽ എന്റെ നിയമപരമായ ഉപദേശമാണോ ആവശ്യപ്പെട്ടന്നതു്? അതാദ്യം അറിയണം"

സുഖമൻദാസ്:-അതെ.

"കൊള്ളാം." തലയാട്ടിക്കൊണ്ടു ചാററർജി പറഞ്ഞു: "ഞാനീ കേസിനേപ്പററി ആലോചിക്കുകയായിരുന്നു. നിങ്ങളിപ്പോൾ ഈ കൂലിക്കാരുടെനേരെ നിയമപരമായ പ്രതിരോധനടപടികൾ സ്വീകരിച്ച് അവരെ അമർച്ചവരുത്താനും, അവരെ കുററവാളികളും നിസ്സഹായരുമാക്കിത്തീർക്കാനുമാണാഗ്രഹിക്കുന്നതു്. മദ്ദനനടപടികൾമൂലം അവരുടെ ആക്രമണത്തെ പരാജയപ്പെടുത്താമെന്നും കരുതുകയാണ്. അങ്ങനെയല്ലേ നിങ്ങളുടെ പ്ലാൻ"

സുപ്രസിദ്ധ സാമ്യവാദിയായ കാമ്രേഡ് ആസാദ് കയ്യിലിരുന്ന സിഗററ് പെട്ടെന്നു വലിച്ചുതീർത്തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അതെ. അങ്ങനെതന്നെ."

മി. സെൻഗുപ്ത:-മറെറന്തെങ്കിലും മാർഗ്ഗം അങ്ങേയ്ക്കു നിർദ്ദേശിക്കാനുണ്ടെങ്കിൽ അതു പറഞ്ഞുതരൂ!

മി. ചാററർജി:-തൊഴിലാളികളുടെ ഈ വിപ്ളവം നയിക്കുന്ന നേതാവാരാണ്? അയാൾ എങ്ങനെയുള്ള ആളാണ്?

സേട്ട് ഒരു വിഷാദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"വിമൽചന്ദ് എന്നു പേരുള്ള സമർത്ഥനായ ഒരു യുവാവാണ് അവരുടെനേതാവ്. അയാൾ ആനന്ദാശ്രമത്തിലാണു താമസം. അയാൾ ഒരു ദൃഢവ്രതനും, ശേഷിയും ശേമുഷിയുംഉള്ളവനുമാണ്. ആദ്യമൊക്കെ അയാൾ നമ്മുടെ പക്ഷത്തുനിന്നുകൊണ്ട് പലതും ചെയ്തിട്ടു

ണ്ട്. എന്നാൽ ഈയിടെയായി അയാളുടെ നില ഒന്നു മാറിയിരിക്കുകയാണ്. ഇന്നയാൾ തൊഴിലാളിക്കുവേണ്ടി എന്തിനും തയാറായി അരങ്ങത്തിറങ്ങിയിരിക്കുകയാണ്. അയാൾ ഒരു ഭയങ്കരമനുഷ്യനാണ്."

കാപ്റ്റേഡ് ആസാദ്:-വിമൽ ഒരു തികഞ്ഞ വിപ്ലവകാരിയാണ്. അയാളേ എനിക്കറിയാം. ഒരു വിധത്തിലും അയാളെ വശീകരിക്കാനോ പിൻമാറാനോ സാധിക്കയില്ല. അയാൾ ഞങ്ങളുടെക്രൂട്ടുകാരനും പാർട്ടി നേതാവുമായിരുന്നകാലത്തു ഞങ്ങളോടുതന്നെ തുറന്നു സംസാരിക്കുക പതിവില്ലായിരുന്നു. പാർട്ടി സിദ്ധാന്തങ്ങളുമായി അയാൾക്കു അത്രയുള്ള ബന്ധമേയുണ്ടായിരുന്നുള്ളുവെന്നുള്ള താണതിലുമത്ഭുതം.

മി: ചാററർജി:-അത്ര ചുഴിഞ്ഞുനോക്കണമെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നില്ല. വലിയ ഉപദ്രവങ്ങൾക്കുടാതെ ഹത്താൽ അവസാനിപ്പിക്കുവാനാണു നാം ശ്രമിക്കേണ്ടതു്.

സെൻട്രപ്പാ:-അതുമാത്രംപോരാ, ഈ പിശാചുക്കൾക്കു ഉചിതമായ ശിക്ഷകൂടികൊടുക്കണം. എനിക്കീ ഹിന്ദുസ്ഥാനികളോട് അത്രയ്ക്കു വെറുപ്പുതോന്നുന്നു. നിസ്സാരകാര്യങ്ങൾക്കുപോലും അവർ വിപ്ലവമുണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. അവർക്കു അവരുടെ ജീവിതത്തേയിട്ടു പന്താടുന്നതുപോലും കേവലം നേരമ്പോക്കായേ തോന്നുന്നുള്ളു.

കാപ്റ്റേഡ് ആസാദ്:-ഞാൻ ഏതുവിധത്തിലും സഹായിക്കാൻ തയ്യാറാണ്. ഹത്താലിനെതിരായി ഞാൻ കഴിയുന്നത്ര പ്രചരണംനടത്തി കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. ഞാനാണെങ്കിൽ റഷ്യൻ സിദ്ധാന്തമനുസരിച്ചേ എന്തും ചെയ്യുകയുള്ളു. ഇപ്രകാരമുള്ള വിപ്ലവങ്ങളേ റഷ്യയിൽ

നിസ്സാരമായേ ഗണിക്കാവുള്ളൂ.

ഇതെല്ലാം പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോഴാണ് താനൊരു സമർത്ഥനായ ബാരിസ്റ്ററുടെ മുമ്പിലിരുന്നുകൊണ്ടാണു സംസാരിക്കുന്നതെന്നു് ഓർത്തതു്. അല്പം ഭയവുമുണ്ടായി എങ്കിലും അതു പ്രകടിപ്പിക്കാതെ പിന്നെയും പറഞ്ഞു.

"മി: സേട്ട്ജി എന്റെ ഒരു ആത്മമിത്രമാണ്. എന്നാൽ കഴിയുന്ന സഹായങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിനു ചെയ്തുകൊടുക്കാം. പാർട്ടിയേ നോക്കുന്നില്ല. പാർട്ടി ഇവിടെ ഉണ്ടാക്കിയതുതന്നെയും ഞാനാണ്. പാർട്ടിയാണെന്നെ"

ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ബാരിസ്റ്റർ ഇതുകേട്ടൊന്നു ചിരിച്ചു. ആസാദാണെങ്കിൽ, തനിക്കിളിഭ്യതപറ്റിയതോർത്തു വിഷണ്ണനായി.

അവർ വളരെനേരം അതേ സംബന്ധിച്ചു് ആലോചിച്ചു. ഒടുവിൽ തൊഴിലാളികളുടെയിടയിൽ അസ്വാസ്ഥ്യമുണ്ടാക്കുന്നവരേയും, കല്ലേറുനടത്തുന്നവരേയും, ആക്രമണകാരികളേയും ഒരു പാഠംപഠിപ്പിക്കണമെന്നു അവർ തീരുമാനിച്ചു. അവർ ആക്രമണത്തിനൊരുങ്ങുമ്പോൾ നിയമപരമായി അതമർച്ചചെയ്യേകഴിയൂ. അതിന്റെ എല്ലാ മുതലാളികളും ആസാദിനെ ഏൽപ്പിച്ചു.

ഇറങ്ങാറായപ്പോൾ സുഖമൻദാസ് ചാറർജിയുടെ കൈയിൽ ഒരു ചെക്കുകൊടുത്തിട്ടു മിസ് ബേലയ്ക്കു സുഖംതന്നെയല്ലേയെന്നു ചോദിച്ചു.

ചെക്കിലേക്കു നോക്കിയപ്പോൾ ചാറർജി അത്ഭുതപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം ആഹ്ലാദഭരിതനായി പറഞ്ഞു.

"അതെ, അതെ, അവൾ ഇവിടെതന്നെയുണ്ടു്. അവളെ വിളിക്കാം. കണ്ടിട്ടുപോകാമല്ലോ."

കാളിംഗുബെല്ലടിച്ചപ്പോൾ പീററർ അകത്തേക്കു വന്നു. അയാളോട് ബേലയെ വിളിക്കാൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ അവൾ സെന്നിൻെറകൂടെ വെളിയിലേയ്ക്കുപോയിരിക്കുകയാണെന്നു മനസ്സിലായി. അതു അവരെയെല്ലാം നിരാശപ്പെടുത്തി.

കാമ്രേഡ് ആസാദ് ബേലയേ അകലെവച്ചേകണ്ടിട്ടുള്ളു. കുതിച്ചുപായുന്ന ആ യൌവനനദി വളരെ ദൂരത്തോളം അലയിളക്കിക്കൊണ്ടു പ്രവഹിക്കുന്നതു് അയാൾ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. അവളുടെ വിദൂരദർശനം തന്നെയും അയാളുടെ ഹൃദയത്തേ ആനന്ദതുന്ദിലമാക്കിയിരുന്നു. ഇന്നു്, ഇവിടെവന്നപ്പോൾ ആ സൌന്ദര്യധാമത്തേ അടുത്തുകാണാമെന്നു ആസാദ് ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. പക്ഷെ പീററുടെ മറുപടികേട്ടപ്പോൾ അയാളുടെ ആശ അസ്തമിച്ചു.

മി: ചാററർജി കോപിഷ്ഠനായി പറഞ്ഞു.

"സെന്നോ? എനിക്കതിഷ്ടമല്ല. നോക്കു പീററർ! ഇനി സെൻ ഈ ഗേററിനകത്തുകടക്കുകയാണെങ്കിൽ കഴുത്തിനുപിടിച്ചു പുറത്തുതള്ളിയേക്കണം. ദുഷ്ടൻ."

സുഖമൻദാസ്, സെൻഗുപ്ത, ആസാദ് ഇവരെല്ലാം ഇതുകേട്ടു മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കിച്ചിരിച്ചു. അവർ ചിരിച്ചതു് ചാററർജി കാണാതിരുന്നില്ല. താൻ വിഡ്ഢിത്തമാണീ പറഞ്ഞതെന്നു മനസ്സിലായ ചാററർജി മനസാ ലജ്ജിതനായിപ്പോയി. അദ്ദേഹത്തിൻെറമുഖം വിളറി.

ആ തെററുതിരുത്തുന്നതിനു ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടു് ചാററർജി പറഞ്ഞു.

"ആ സെൻ എന്റെ പുത്രനേപ്പോലെയാണ്. അയാളെ അടിച്ചാൽപോലും തിരിഞ്ഞുനിന്നൊതിക്കയില്ല. അയാളുടെ അച്ഛനും ഞാനും തമ്മിൽ—ഞങ്ങൾ ബിലാത്തിയിൽ പതിനഞ്ചുവഷ്ക്കാലം ഒരുമിച്ചുകഴിഞ്ഞുകൂടിയവരാണ്. അവിടെവച്ചാണു സെൻ ജനിച്ചതു തന്നെ."

തൊഴുതുകൊണ്ട് സുഖമൻദാസ് യാത്രചോദിച്ചു.

"ഞാൻ ഇനിയും വന്നുകൊള്ളാം. ആങ്ങു സെന്നിൽ ഇത്ര ക്രോധംകാണിക്കാമോ?"

ചാറർജിയുടെ നെറ്റിയിൽ വിയർപ്പുപൊടിച്ചു. അദ്ദേഹം മുഖംതാഴ്ത്തി കസേരയിൽതന്നെയിരുന്നു.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിയൊന്ന്

ബേല വന്നയുടനേതന്നെ ചാറർജിയെ ചെന്നുകണ്ടു. ഭാഗ്യവശാൽ അവരം തനിച്ചാണു മടങ്ങിവന്നത്. സെൻ ക്രൂടെയുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ പീറർ സെന്നുമായി ഒരു മല്ലയുദ്ധംതന്നെ നടത്തുമായിരുന്നു. പീറർ സെൻ വരുന്നുണ്ടോയെന്നു നോക്കിക്കാത്തിരിക്കുകയുമായിരുന്നു. സെൻ ബേലയുമായി കൂട്ടിമുട്ടുന്നതും സഹകരിക്കുന്നതും അത്ര നല്ലതല്ലെന്നു പീറർക്കുതന്നെ അഭിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. യജമാനനിൽനിന്നും ഇനി സെൻ ഇവിടെ വന്നാൽ പിടിച്ചു പുറത്താക്കണമെന്നാജ്ഞയുംകൂടി കിട്ടിയപ്പോൾ അയാൾക്കുണ്ടായിരുന്ന വെറുപ്പ് ക്രോധമായി മാറി. ഏതായാലും ഭാഗ്യവശാൽ സെൻ അന്നു വന്നതുമില്ല.

പീറർ ബേല വന്നുകയറിയപ്പോൾതന്നെ പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! സെൻസാഹിബ് ഇനിയിവിടെ വന്നുകയറുകയാണെങ്കിൽ കഴുത്തിനുപിടിച്ചു പുറത്താക്കണമെന്നാണു യജമാനന്റെ ഉത്തരവ്."

നീരസഭാവംകലർന്ന പീററുടെ മുഖത്തേക്കുനോക്കി ഒരു ചെറുപുഞ്ചിരിയോടെ ബേല ചോദിച്ചു:

"എന്തുകൊണ്ട്?"

പീറർ ഒന്നും അറിഞ്ഞില്ലെന്നമട്ടിൽ പറഞ്ഞു:

"എനിക്ക് എന്തറിയാം കുഞ്ഞേ? സാഹിബ് അങ്ങ

നെയാണു ആജ്ഞാപിച്ചിരിക്കുന്നതു്."

തൂണിനുപിറകിൽ മറഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ട് ധാത്രി ഇതെല്ലാംകേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. പീററർ ബേലയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കുപോകുമ്പോഴും സംസാരിക്കുമ്പോഴുംഒക്കെ അവൾ ഒളിച്ചുനിന്നുകേൾക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. വെറുതെനടക്കുന്ന പീററരുടെമേൽ ഒരേകാധിപത്യംസ്ഥാപിക്കുന്നതിനു ധാത്രിക്കുണ്ടായ അഭിലാഷമാണവളെ അതിന് പ്രേരിപ്പിച്ചതും. പീററർ ബേലയുടെ അടുത്തുചെല്ലുന്നതിനും, സംസാരിക്കുന്നതിനും ഇടകൊടുക്കാതിരിക്കാൻ അവൾ പ്രത്യേകംശ്രദ്ധിച്ചിരുന്നു. ഇതിനെസംബന്ധിച്ച് അവൾ പീററരോടുതന്നെ പറയുകയും ശണ്ഠയുണ്ടാക്കുകയുംചെയ്യാറുണ്ട്. എന്നാൽ അപ്പോഴൊക്കെ പീററർ തന്റെ നയംകൊണ്ട് അവളെ വശീകരിച്ച് സമാധാനംപുനഃസ്ഥാപിക്കുകയുംചെയ്യുമായിരുന്നു. അയാൾ സാമാന്യം കൊള്ളാവുന്ന ഒരു ചെറുപ്പക്കാരനും, അവൾ നവയുവതിയുമായിരുന്നു. അയാൾക്കു പറയത്തക്ക വിദ്യാഭ്യാസമോ, പരിഷ്കാരമോ ഇല്ല. ധാത്രിയോ, സാധുപ്രകൃതക്കാരിയും. മൂഢവിശ്വാസങ്ങളും, അജ്ഞാതസന്ദേഹങ്ങളും രണ്ടുപേരിലും കാണാമായിരുന്നു.

ബേല നേരേ പിതാവിന്റെ മുറിയിലേയ്ക്കുതന്നെയാണുചെന്നതു്. അപ്പോൾ ചാററർജി ഏതോ കേസിന്റെ ഫയലുംനോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ബേലയുടെ കാൽപെരുമാററംകേട്ടപ്പോൾ അദ്ദേഹം തലയുയർത്തിനോക്കി സ്നേഹപൂർവ്വംപറഞ്ഞു.

"എന്താണു മകളേ! നിന്നെ അന്വേഷിച്ച് സേട്ട് സുഖമൻദാസ് വളരെനേരം ഇവിടെ ഇരുന്നിട്ടാണു പോ

യത്. അദ്ദേഹം വലിയ ആളല്ലേ ബേലാ? അങ്ങനെയുള്ളവരുടെ സമ്പർക്കമാണ് സമുദായമദ്ധ്യത്തിൽ വിലയും നിലയും ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നത്. ഗവർണ്ണരുടെ പത്നിയുമായി പരിചയപ്പെടാനിടയായതു് അതുകൊണ്ടല്ലേ?"

ബേല ശരിയാണെന്നഭാവത്തിൽ തലയാട്ടിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അവിടുന്നു് ആ വിഡ്ഡിയായ പീററരോട് വല്ലതും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?"

"ഞാനോ?" ചാററർജി അത്ഭുതഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"അല്ലെങ്കിൽ ഞാനവനോടെന്താണു പറയാനുള്ളതു്?"

ബേല ദൃഢസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"സെൻ ഇവിടെവരികയാണെങ്കിൽ കഴുത്തിനുപിടിച്ചു വെളിയിൽ തള്ളണമെന്നു പറഞ്ഞോ?"

ചാററർജി പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"അങ്ങനെയോ? എനിക്കോർമ്മയില്ല. സെൻ നമ്മുടെ ഒരു മിത്രമല്ലേ? അയാളേക്കുറിച്ചു് അങ്ങനെ അപമാനകരമായ ഭാഷയിൽ ഞാൻ പറയുകയോ?"

ബേല ക്രുദ്ധയായി മേശപ്പുറത്തിരുന്ന കാളിംഗ്ബൽ ശക്തിയായമത്തി. ഉച്ചത്തിൽ തുടർച്ചയായി മണിയടിച്ചതുകേട്ടു പീററർ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടോടിയെത്തി. മണിയുടെ ശബ്ദംകൊണ്ടുതന്നെ അതമത്തിയ ആൾ ക്രുദ്ധിതനാണെന്നു സൂത്രശാലിയായ പീററർക്കറിയാമായിരുന്നു. പീററർ വന്നയുടനെ ബേല ചോദിച്ചു.

"നിങ്ങൾ എന്നോടു കള്ളംപറഞ്ഞതാണ്,

അച്ഛൻ നിങ്ങളോടെപ്പോഴാണു പറഞ്ഞതു് സെൻ വരികയാണെങ്കിൽ...”

ബേല പറഞ്ഞുതീരുംമുമ്പേ ചാററർജി ചോദിച്ചു:

“എപ്പോഴാണങ്ങനെ പറഞ്ഞത്?”

പീററർ പരിഭ്രാന്തിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

“അങ്ങനെ?...”

“അങ്ങനിൻെറ കുഞ്ഞു്” ഗൗരവത്തിൽ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ചാററർജി കസേരയിൽനിന്നെഴുനേററു. അദ്ദേഹം തുടർന്നു:

“എൻെറ മുമ്പിൽനിന്നും മാറിപ്പോ. ഓഫ്ഷൻ! കൊള്ളരുതാത്തവൻ.....!”

ഇത്രയും പറഞ്ഞു് ചുമച്ചുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം വീണ്ടും കസേരയിൽതന്നെ ഇരുന്നു.

പീററർ ആ നില്പിൽതന്നെ നിന്നതുകണ്ടു് ബേല പറഞ്ഞു:

“നിങ്ങളെന്തോടെന്തിനീ കള്ളം പറഞ്ഞു?”

പീററർ മനസ്സാ ദേഷ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

“ഞാൻ മാത്രമല്ല, സേട്ടു് സുഖമൻദാസ്സും സെൻ ഉപ്പയും ആസമയത്തിവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. അപ്പോഴാണു ഏമാൻ അങ്ങനെ എന്നോടു പറഞ്ഞതു്.”

ചാററർജി ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

“നിനക്കു മനസ്സിലായില്ല. ഞാൻ വേറൊരുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയാണങ്ങനെ അവനോടു പറഞ്ഞതു്. നീ പോയി നിൻെറ ജോലിനോക്കു്.”

എഴുന്നേൽക്കാൻമടിച്ചുകൊണ്ടു് പീററർ അവിടെനിന്നും

പോയപ്പോൾ ബേല പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! ഞാൻ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുപോയി. ഇവനൊരു ശുദ്ധമറയനാണ്."

"മകളേ!" അല്പം പരാജയമനോഭാവത്തിൽ ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"സുഖമൻദാസ് ഇവിടെ വന്നിരുന്നു. മില്ലിലെ ഹർത്താലിനെക്കുറിച്ചു സംസാരിച്ചു. എന്നോട് നിയമപരമായ നിർദ്ദേശങ്ങൾ ആവശ്യപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം ഒരു വലിയ ആളാണുകുഞ്ഞേ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ സഹായങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതു നമ്മുടെ കടമയാണ്"

ബേല കസേരയിൽതന്നെയിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"അദ്ദേഹം വലിയ ആളൊന്നുമല്ല. തികഞ്ഞ കൊള്ളക്കാരനാണ്. അന്യന്റെ അവകാശം അനധികൃതമായിതടഞ്ഞുവയ്ക്കുന്നതുതന്നെ വലിയൊരുകൊള്ളയാണ്"

"എന്ത്?" ചാറർജി അല്പം നീരസഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു:

"നീയെന്താണങ്ങിനെ പറഞ്ഞത്?"

ബേല:-ഞാൻ ശരിയാണു പറഞ്ഞത്. ഞാൻ അവിടത്തെ ഹർത്താലുംമറ്റും കണ്ടിട്ടാണു വരുന്നത്. സാധുക്കളുടെ ജീവനെയിട്ടു പന്താടുകളിക്കുന്നതാണവിടെ കണ്ടത്."

"എന്ത്? നീ എന്താണു കണ്ടത്?" ചാറർജി പരിഭ്രാന്തനെപ്പോലെ പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! അങ്ങിനെയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലെങ്ങും നീ

പോകരുതു്. വല്ല അനിഷ്ടസംഭവങ്ങളും ഉണ്ടാകുകയില്ലെന്നു് എങ്ങനെയറിയാം?"

ബേല:—അങ്ങനെ നോക്കാനില്ല. അതിലൊക്കെ ഭയപ്പെടാനെന്തു്? നിസ്സഹായരും നിർദ്ദോഷികളുമായ ആ സാധുതൊഴിലാളികൾ മില്ലിന്റെ ഗേററിൽ ശാന്തരായി, അവശരായി കിടക്കുന്നതാണു ഞാൻ കണ്ടതു്. അവരുടെ സ്ത്രീകളോ? രോഗികളും ദുർബലരുമായ കുഞ്ഞുങ്ങളേയും ചുമലിലിട്ടുകൊണ്ടു് ഓരോപിടി അരിയുടെ വേണ്ടി റോഡുനീളെ അലഞ്ഞുനടക്കുകയും.

ചാററർജി പാദം നിലത്തുചവിട്ടി ശബ്ദമുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"ലോകമല്ലേ? അതൊക്കെയങ്ങിനെയാണു്. അവരെന്തുകൊണ്ടു് വഴക്കുണ്ടാക്കാതെ ജോലിക്കു ചെല്ലുന്നില്ല. സ്ത്രീകൾ സ്വയം തെണ്ടിനടക്കുന്നതിനു നാമെന്തുചെയ്യണം?"

ബേല: "എനിക്കു് ഈ തത്വത്തെക്കുറിച്ചു വാദപ്രതിവാദത്തിനു ഇപ്പോൾ സമയമില്ല. ആ ആശ്രമത്തിലെ ബ്രഹ്മചാരി ഈ തൊഴിലാളിവർഗ്ഗത്തിന്റെ ആഹാരത്തിനു കഴിയുന്നതു സഹായങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതും ഞാൻ കണ്ടു. പക്ഷേ മൂവായിരത്തിൽപരമുള്ള സാധുക്കൾക്കു ശരിയായ സഹായമെത്തിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനെക്കൊണ്ടുതന്നെ കഴിയുമോ? അധികാരികൾ ഈ തൊഴിലാളികളിൽ ഒട്ടുപേരെ മർദ്ദിക്കുന്നതും ഞാൻ കണ്ടു. ചിലരുടെയൊക്കെ തലയിലും കൈകാലുകളിലും പരുക്കുകൾ ഏറെറതിനാൽ തുണിവച്ചു കെട്ടിയിട്ടുമുണ്ടു്. സ്ത്രീകളുടെ

അവരുടെക്കൂട്ടത്തിൽ കഷ്ടപ്പെട്ടുണ്ടു്. എന്നിട്ടും ഈ തൊഴിലാളികൾ ശാന്തരായി സമരംചെയ്യുകയാണു്. ഓരോരുത്തരുടെ മുഖത്തും നിശ്ചയദാർഢ്യവും ശാന്തതയും കളിയാടുന്നുണ്ടു്. വിമൽചന്ദ്രനെന്നൊരു യുവാവാണു് അവരുടെ നേതൃത്വം വഹിക്കുന്നതു്"

"വിമൽചന്ദ്ര്! വിമൽചന്ദ്ര്!" ചാറർജി രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം ഉച്ചരിച്ചു. പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:

"ആ വിമൽചന്ദ്രൻ വലിയ അപകടംപിടിച്ച മനുഷ്യനാണു്. അയാളെ വെടിവച്ചു കൊല്ലുകയാണു വേണ്ടതു്"

ബേല ദുഃഖസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! അങ്ങു കേവലം നിരാശയിലേക്കാണു പോകുന്നതു്. ലോകത്തിലെ നന്മകൾക്കെല്ലാം എതിരായി ദ്രോഹബുദ്ധി അങ്ങയെ വശീകരിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു"

ചാറർജി: "അതെങ്ങനെ? ബേലാ! നീയെന്തുകൊണ്ടാണങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്?"

ബേലാ: "ഇതിൽക്കൂടുതൽ പറയാനുണ്ടു്. പക്ഷേ ഞാനെന്തിനതൊക്കെ പറയുന്നു? വിമൽചന്ദ്രനെ അങ്ങു കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കുകയില്ല അയാളം എത്ര ശക്തനും സുമുഖനും സൽസ്വഭാവിയും സ്ഥിരചിത്തനുമാണെന്നറിയാമോ?"

"നീ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?" ഒരു ഞെട്ടലോടുകൂടി ചാറർജി ചോദിച്ചു. "എന്തു്? അയാളം ഇവിടെയെങ്ങാനും

വന്നിട്ടുണ്ടോ?"

"ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്" ബേല നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കുറച്ചുസമയത്തിനുമുമ്പ് അദ്ദേഹം എന്റെ കാറിനടുത്തുവന്നുനിന്നു. ഞാൻ അവിടത്തെ ഹത്താലനുഷ്ഠിക്കുന്ന സാധുക്കളെ ചുറ്റിനടന്നു കണ്ടിട്ടു കാറിനടുത്തെത്തിയപ്പോഴാണദ്ദേഹം കാറിനടുത്തുവന്നതു്. ഞാനൽഭുതപ്പെട്ടുപോയി. വെളുത്തുകൊഴുത്തുരുണ്ട ശരീരം. വിരിഞ്ഞ നെറ്റിത്തടം, പ്രസന്നമുഖം"

ചാറർജി ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി ചോദിച്ചു:

"അയാൾ നിന്നോടു വല്ലതും പറഞ്ഞോ?"

ബേലാ: "അച്ഛാ! ഇതുവരെയും ഞാൻ മിസ് ബേലാ-ബേച്ചാറാണി, എന്നൊക്കെയേ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നുള്ളൂ. എന്നാൽ ഇന്നു ഒരുനിമിഷനേരംകൊണ്ടു് ഞാനൊരു മാതാവും സഹോദരിയും ഒക്കെയാണെന്നു വിമൽചന്ദ്രൻ എന്നെ മനസ്സിലാക്കിത്തന്നു"

ഇതുയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും ബേലയുടെ തൊണ്ടയിടറി. അവൾ ഗൽഗദത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! വിമൽചന്ദ്രൻ എന്റെമുമ്പിൽവന്നു കൈനീട്ടിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു. 'സഹോദരീ! ഈ സാധുക്കളുടെ വിശപ്പടക്കാനെന്തെങ്കിലും തന്നിട്ടുപോകൂ' ഞാനെന്റെ പേഴ്സ് തുറക്കാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം കൈവിലക്കിക്കൊണ്ടു വീണ്ടും പറഞ്ഞു: 'സഹോദരീ നിങ്ങളോടൊക്കെ പണംവാങ്ങുന്നതു ധർമ്മവിരുദ്ധമാണു്. അവരുടെ വിജയത്തിനുവേണ്ടി ആശിസ്സുനൽകൂ! ഈ പിഞ്ചുകുഞ്ഞുങ്ങളെ ഓർത്തു തിരിച്ചുപോകൂ!"

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോഴേക്കും തന്നെ അവളുടെ കണ്ണുകൾ നിറഞ്ഞു. വസ്ത്രാഞ്ചലംകൊണ്ടു മുഖംപൊത്തി കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. മി: ചാറർജി തലകുനിച്ചു മൌനംപൂണ്ടിരുന്നു.

സമാധാനം വീണ്ടെടുത്തുകൊണ്ടു ബേല വിളിച്ചു:

"അച്ഛാ!"

ചാറർജി തലയുയർത്തി അവളെനോക്കി-അതെ-അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളും അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങൾതന്നെ. അദ്ദേഹം പറയാൻഭാവിച്ചു:-അദ്ദേഹം.....അതെ....."

ബേലാ:-അച്ഛാ! ഞാനിന്നാണു ഒരു സഹോദരിയുടേയും മാതാവിന്റെയും നിലയിൽ ചിന്തിക്കുവാനിടയായതു്. ആ ചിന്ത എന്നെ ആനന്ദത്തിൽ കൊണ്ടെത്തിച്ചു. എന്താണച്ഛാ! അങ്ങൊരു പിതാവായിട്ടും ഒരു പിതാവിന്റെ നിലവച്ചുകൊണ്ടു് വല്ലതും ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

"ഇല്ലകുഞ്ഞേ!" ചാറർജി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരു വെളിച്ചംകിട്ടിയിട്ടെന്നതുപോലെ പറഞ്ഞു:

"ഞാനിന്നുവരെയും ഒരു ബാരിസ്റ്ററുടെ നിലയിലേ ചിന്തിച്ചിട്ടുള്ളൂ. എന്റെ ജീവിതം നിരർത്ഥകമെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നു"

ബേല:-അച്ഛാ! പ്രിയപ്പെട്ട അച്ഛാ! ഒരു പിതാവിന്റെ നിലയിൽ ചിന്തിക്കുകയാണെങ്കിൽ കേവലം ജീവിതത്തിനും മരണത്തിനും ഇടയ്ക്കു മുഷ്ടിയുദ്ധംനടത്തുന്ന അങ്ങേയ്ക്കും, ആ പിഞ്ചുകുഞ്ഞുങ്ങൾക്കുവേണ്ടി എന്തെങ്കിലും കടമയുണ്ടെന്നു സ്വയം ബോദ്ധ്യമാകും. എന്തു്?

ആ സുഖമൻദാസ് മനുഷ്യനാണോ? അച്ഛാ! അങ്ങയുടെ പരിപൂർണ്ണമായ അഭിപ്രായമെന്താണെന്നു പറയൂ! അതെ സത്യത്തെ മുൻനിത്തി പറയൂ!

ഭാവാവേശത്താൽ തന്റെ പിതാവിന്റെ തോളിൽ തട്ടിക്കൊണ്ടു ബേല കസേരയിൽനിന്നെഴുനേറ്റു.

മി. ചാറ്റർജി ഗംഭീരഭാവത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"മകളേ! നിന്റെ അഭിപ്രായത്തോടു ഞാനും യോജിക്കുന്നു"

ബേല ഒരു കൊച്ചുകുട്ടിയെപ്പോലെ ചാറ്റർജിയുടെ തോളിൽതന്നെ കയ്യിട്ടുകൊണ്ടു് വിഷാദപൂർവം പറഞ്ഞു:

"നമുക്കൊരു പരിവർത്തനം കൂടിയേകഴിയൂ. ഞാൻ മാറിക്കഴിഞ്ഞു. ഞാനിന്നുമുതൽ ഒരു സഹോദരിയും മാതാവുമൊക്കെയാണു കേവലം. മിസ് ബേലയോ, ബേലാറാണിയോ അല്ല."

മി. ചാറ്റർജി മകളുടെ പുറത്തു സ്നേഹപൂർവം തലോടിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"കുഞ്ഞേ! ഞാൻ നിനക്കു മംഗളമാശംസിക്കുന്നു. നീ ലോകത്തിലുള്ളവരുടെയെല്ലാം സഹോദരിയും മാതാവും ആയിത്തീരട്ടെ! അങ്ങനെ എല്ലാവരും നിന്നെ സംബോധനചെയ്യട്ടെ! കുഞ്ഞേ! ആ രൂപത്തിൽ നിന്നെക്കണ്ടുകൊണ്ടു അന്തിമനിമിഷത്തിൽ കണ്ണടയ്ക്കാനിടവരണമെന്നാണെന്റെ ആഗ്രഹം. ഇന്നെന്റെ ജീവിതനൗകകരയ്ക്കടുക്കുന്നതു ഞാൻ കാണുകയാണ്. കഴിഞ്ഞതെല്ലാം എന്റേതായിരുന്നു, ഭാവി നിനക്കുള്ളതാണ്."

ബേല ഇതുകേട്ടുകൊണ്ട് പിതാവിന്റെ വക്ഷസ്സിൽ തലചായ്ച്ചു കരയാൻ തുടങ്ങി. അവളുടെ കരച്ചിലിനോടൊപ്പം ആ ഹൃദയത്തിൽ ഘനീഭൂതമായിക്കിടന്ന ആ വിചാരഭാരം കണ്ണുനീർത്തുള്ളികളായി പുറത്തേക്കു ഒഴുകുവാനും അങ്ങനെ ആ ഭാരം ക്രമേണ കുറയുവാനുംതുടങ്ങി മി: ചാറർജിയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നും അശ്രുകണങ്ങൾ ഇറ്റിറ്റുവീണു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയഭാരവും അങ്ങനെ കണ്ണുനീർത്തുള്ളികളായി പുറത്തേക്കു ഒഴുകുവാനും, കുറയാനുംതുടങ്ങി.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിരണ്ട്

പോലീസധികാരികൾ കിശോറിനെ നിഷ്പ്രയാസം അറസ്റ്റുചെയ്തതിന്റെ പിറേറദിവസം ബ്രഹ്മചാരി മി. വിമലിനോടുക്രൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ വീട്ടിലെത്തി. അവരെകണ്ടു് ആ ഗ്രാമവാസികൾ അത്ഭുതത്തോടുക്രൂടി നോക്കിനിന്നു. എന്നാൽ ആരും അവരുടെ അടുത്തേക്കു ചെല്ലാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. ഒന്നുരണ്ടു വൃദ്ധന്മാർ ബ്രഹ്മചാരിയെ സമീപിച്ചു തലേദിവസം ആ വീട്ടിൽനടന്ന സംഭവങ്ങൾ ഹൃദയഭേദകമാംവണ്ണം വിവരിച്ചു പറഞ്ഞുകൊടുത്തു. പോലീസിന്റെ നിർദ്ദാക്ഷിണ്യവും ഹരിഹരസിംഹന്റെ ക്രൂശവുമായ പെരുമാററങ്ങൾകൊണ്ടും സാധ്വിയും കുലീനയും സന്തപ്തഹൃദയയുമായ കമലയെ അശരണയാക്കിത്തീർത്തു. ആ ഗ്രാമത്തിലെ ഒട്ടുമുക്കാൽ ജനങ്ങളും ഹരിഹരസിംഹന്റെ കുടുംബത്തിനു നേരിട്ട വിപത്തിൽ ദുഃഖിതരായിത്തീർന്നിരുന്നു.

കിശോറിന്റെ ആദർശസിദ്ധാന്തങ്ങളിൽ വിശ്വസിക്കുവാനും പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനും അവിടത്തെ ചെറുപ്പക്കാരെല്ലാം മുന്നോട്ടുവന്ന ഒരു സന്ദർഭത്തിലാണു് കിശോർ അറസ്റ്റിൽപെട്ടതു്. അവരുടെ നേതാവിന്റെ ഈ വിപത്തിൽ അവർ അത്യധികം ഖേദിച്ചു. കമലയുടെ സഹായത്തിനും സേവാശുശ്രൂഷകൾക്കും അവർ വന്നുചേർന്നു. അവരാണു് ഈ വിവരങ്ങളെല്ലാം ബ്രഹ്മചാരിയെ അറിയിച്ചതും. കമല സുബോധമില്ലാതെ

കിടപ്പാണു്. ഉണർന്നുകിടക്കുമ്പോൾ അതുമിതും പുലമ്പുകയും മകനെവിളിച്ചു് നിലവിളിക്കുകയും മൂർച്ഛിച്ചു ബോധരഹിതയായി കിടക്കുകയുംചെയ്യും. കമലയുടെ ഈ അവസ്ഥകണ്ടപ്പോൾ ബ്രഹ്മചാരി വിമലിനോടായി പറഞ്ഞു.

"ഈ സഹോദരിയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥകണ്ടിട്ടു ഹൃദയം തകരുകയാണു്"

വിമലിന്റെ ഹൃദയവും ദുഃഖംകൊണ്ടു് വ്യാകുലമാണു്. അയാൾ ഗൽഗദത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"ഞാനെന്താണു പറയുക? അങ്ങയുടെ അവസ്ഥയിതാണെങ്കിൽ ഞങ്ങളുടെനില പറയാനുണ്ടോ? കിശോർ നിർദ്ദയം വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടു. അവരുടെ വലയിൽ അകപ്പെട്ടു"

ബ്രഹ്മചാരി:-വിമൽ! ഇനി അതിനേക്കുറിച്ചു പറയേണ്ടാ. സത്യത്തിന്റെ മാർഗ്ഗം വളരെ ദുർഘടമാണു്. മനുഷ്യനുപാവനമായ ആത്മാർപ്പണത്തിൽക്കൂടി മാത്രമെതന്റെ നില ശാശ്വതമായി നിലനിൽത്താൻ കഴിയൂ. കേവലം പരാക്രമംകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നവന്റെ ജീവിതം സദാ ആപത്തുകൾകൊണ്ടു് ഞെരുങ്ങുകയാണു്. എനിക്കറിയാം കിശോറിന്റെ ജീവനപകടം ഒന്നും സംഭവിച്ചില്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിലാഷം നിറവേറുകതന്നെ ചെയ്യും. അതിനുള്ള സാമർത്ഥ്യവും ധൈര്യവും ഈശ്വരൻ അദ്ദേഹത്തിനു നൽകിയിട്ടുണ്ടു്. ഈശ്വരന്റെ ശക്തിയൊഴിച്ചു മറ്റേതൊരു ശക്തിക്കുമുമ്പിലും തലകുനിക്കുവാൻ കിശോറിന്റെ ഹൃദയം അനുവദിക്കുകയില്ല.

നമുക്കിനിയും വലിയ വലിയ ബലിദാനങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടി വരും. ഇതു് ഗണപതിക്കു കുറിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. എനിക്കു് ഈ സഹോദരിയുടെ അവസ്ഥ കാണുന്തോറും ഹൃദയം നീറുകയാണു്. ശരീരം വിറയ്ക്കുന്നു.

തികച്ചും ഒരാഴ്ച കഴിഞ്ഞു. കമലയുടെ ശരീരസ്ഥിതിക്കല്പം ആശ്വാസമുണ്ടു്. വേണമെങ്കിൽ അവിടെനിന്നും എങ്ങോട്ടെങ്കിലും മാറാമെന്നുള്ള നിലയിലായി. എന്നാൽ മാനസികമായി വ്യത്യാസങ്ങളൊന്നും ഉണ്ടായില്ല. ബുദ്ധിയുടെതകരാറു് അതേപടിയിരിക്കുന്നതേയുള്ളു. ഏതായാലും ഇനി ആ ഏകാന്തമായ വീട്ടിൽ കിടത്തുന്നതു് യുക്തമല്ലെന്നു തോന്നി. ബ്രഹ്മചാരി ഗ്രാമത്തിലെ പെരുപ്പക്കാരുടെ സഹായത്തോടുകൂടി കമലയെ ആശ്രമത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി. അസ്ഥിരചിത്തയായ കമല വിമലിനെക്കാണുമ്പോൾ കിശോർ! കിശോർ! എന്നു വിളിച്ചു് അതുമിതും പുലമ്പുന്നതുകേൾക്കാം. അവളുടെ ഹൃദയത്തിനാശ്വാസം ലഭിക്കട്ടെയെന്നു കരുതി ബ്രഹ്മചാരിയും വിമലിനെ കിശോർ എന്നുതന്നെ വിളിച്ചുതുടങ്ങി. കിശോറിന്റെ അഭാവം രണ്ടുപേരും രണ്ടുതരത്തിൽ വീക്ഷിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ബുദ്ധിഭ്രമംമൂലം ഓമ്മയില്ലാതെ കമലം വിമലിനെ കിശോർ എന്നു സങ്കല്പിച്ചു വിളിച്ചുതുടങ്ങി. കമലയുടെ ഹൃദയാസ്വാസ്ഥ്യം നിയന്ത്രിക്കുവാനായി ബ്രഹ്മചാരിയും വിമലിനെ കിശോർ എന്നു സങ്കല്പിക്കുകയാണു ചെയ്തതു്. ത്യാഗിവര്യനായ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ കിശോറിന്റെ അഭാവംമൂലമുണ്ടായ ശൂന്യതയ്ക്കു് ഇതൊന്നും ലഘൂകരിക്കാനുള്ള ഔഷധങ്ങളായി തോന്നിയില്ല. കമലയ്ക്കു

വേണ്ടിയും തന്റെ ഹൃദയാശ്വാസത്തിനുവേണ്ടിയും ബ്രഹ്മചാരി വിമലിനെ കിശോറെന്നു വിളിച്ചുപോന്നുവെന്നേയുള്ളൂ.

ആശ്രമത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നയുടൻതന്നെ കമലയെ സമർത്ഥനായ ഒരു ഡാക്ടരെവരുത്തി പരിശോധിപ്പിച്ച് തക്കതായ ചികിത്സകൾക്കു ഏർപ്പാടുകൾചെയ്തു. ചികിത്സയുടേയും ശുശ്രൂഷകളുടേയും ഫലമായി ക്രമേണ കമലത്തിനു ഓർമ്മയുണ്ടായപ്പോൾ കിശോർ! എന്നു വിളിച്ചതുകേട്ട വിമൽ അടുത്തേക്കു ചെന്നു. "എന്തു് നിങ്ങളോ? കിശോർ എവിടെ?"

അപ്പോൾമുതൽ വിമൽ കിശോറല്ലാതായി. അതോത്തപ്പോൾ വിമലിനുതന്നെയും ഹൃദയം ത്രസിച്ചു. അയ്യോ! കിശോർ! എന്നു വീണ്ടും വീണ്ടും തന്നെ വിളിക്കുന്നതുകേൾക്കാൻതന്നെ വിമലിനു അവാച്യമായ ഒരു സന്തോഷമുണ്ടായിരുന്നു. കാരണം കിശോറിൽ മഹത്തമമായ ധൈര്യം, സൌശീല്യം, വീരത്വം എന്നീ ഗുണങ്ങൾ കളിയാടിയിരുന്നു. കിശോറിനു പകരം കമലയുടെ സേവനശുശ്രൂഷകൾക്കു തനിക്കു ഭാഗ്യം സിദ്ധിച്ചല്ലോയെന്നൊക്കെയുള്ളതായിരുന്നു വിമലിനു സംതൃപ്തി. ബ്രഹ്മചാരിക്കും വിമലിനേ കിശോർ എന്നു വിളിക്കുന്നതിൽ അവാച്യമായ ഒരാനന്ദവും സ്നേഹവും തോന്നി. എന്നാൽ കമലയ്ക്കു സ്വബോധം വീണ്ടുകിട്ടിയപ്പോൾ ആ ആനന്ദസൌധം തകർന്നു. വിമൽ അക്കാര്യത്തിൽ വഞ്ചിതനായി. കാരണം കമലയ്ക്കു വിമൽ തന്റെ പുത്രനല്ലെന്നു ബോദ്ധ്യമായി. വിമലിനേ മുമ്പിൽ കണ്ടപ്പോൾ ഒരു ദിവസം കമലം ചോദിച്ചു.

"കിശോർ എവിടെ?"

അല്പം പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി വിമൽ മറുപടിപറഞ്ഞു:

"അമ്മേ! കിശോർ വെളിയിൽപോയിരിക്കുകയാണു"

കമല തീവ്രസ്വരത്തിൽ വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"കള്ളം! പച്ചക്കള്ളം! കിശോർ ബിലാത്തിയിൽ പോയി. എനിക്കറിയാം"

കമലത്തിന്റെ വാക്കുകൾ വിമലിനെ സന്തപ്തനാക്കി.

കമലത്തിനു ബോധംകിട്ടിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ ബ്രഹ്മചാരി വിമലിനോടായി പറഞ്ഞു.

"ഭഗവാനേ! ഇനി സത്യാവസ്ഥകൾ കമലത്തിൽ നിന്നൊങ്ങനെ മറച്ചുവയ്ക്കും? ആ ആത്മഹൃദയത്തെ എങ്ങനെ സമാധാനിപ്പിക്കും? ഭർത്താവിന്റെയും പുത്രന്റെയും വിരഹത്തിൽ നീറിപ്പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ സാധ്വിയുടെ ഹൃദയത്തെ എങ്ങനെ സമാശ്വസിപ്പിക്കും? ഭഗവാൻ അതിനുള്ള ശക്തി നമുക്കു പ്രദാനംചെയ്യട്ടെ! ഭയങ്കരമായ ആ വിപത്തിനെ എതിരിടുവാൻതക്ക ശക്തി ഞങ്ങൾക്കു നൽകേണമേ!"

കഴിഞ്ഞ സംഭവങ്ങളേക്കുറിച്ചുള്ള സ്മരണകൾ കമലയിൽ ഒരു പരിവർത്തനംതന്നെ വരുത്തും. ബുദ്ധിക്കു പറ്റിയ തകരാറ് ആ സ്മരണകളെ മറക്കുവാനാണ് സഹായിച്ചിരുന്നത്. സ്വബോധം വന്നപ്പോൾ അവൾ കൂടുതൽ വ്യാകുലയായി കാണപ്പെട്ടു. അവളുടെ ഹൃ

ദയത്തിൽ ഒരു കൊടുങ്കാറ്റുപോലെ അലയടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആവിധ ചിന്തകളെ തടഞ്ഞുനിർത്തുവാനും ആ ശ്വാസംനിലംകുവാനും ആ അബോധാവസ്ഥ ഒരു വരമെന്നപോലെ ഉപകരിച്ചു. എന്നാൽ ഇപ്പോഴോ സുബോധംവീണപ്പോൾ ആ വ്യാകുലചിന്തകൾ കുതിച്ചുപൊന്തുവാനും ഹൃദയത്തെ നീറുവാനും തുടങ്ങിയിരിക്കുകയാണ്. പരിതഃസ്ഥിതികളുടെ ഭ്രമണത്തിൽ വിഷംപോലും അമൃതിനേക്കാൾ വിലമതിച്ചതായി കണക്കാക്കേണ്ടിവരുന്നു.

പൂർണ്ണമായും സുബോധംലഭിച്ച ഒരു ദിവസം കമലം കിടന്നകിടപ്പിൽതന്നെ ആ മുറിയിലെല്ലാം അത്ഭുതഭാവത്തിൽ നോക്കി. തൽസമയം അങ്ങോട്ടുകടന്നുവന്ന ബ്രഹ്മചാരിയേക്കണ്ട് ലജ്ജയോടുകൂടി വസ്ത്രാഞ്ചലത്താൽ മുഖംപൊത്തിക്കൊണ്ട് കട്ടിലിൽനിന്നും എഴുനേൽക്കാൻ ഭാവിച്ചു. എന്നാൽ കിടപ്പിൽനിന്നും സ്വയം എഴുനേല്ക്കാൻതക്ക ആരോഗ്യം അവൾക്കു ലഭിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. കട്ടിലിൽനിന്നും തനിയെ എഴുനേൽക്കുവാനോ കൂടുതൽ സമയം സംസാരിക്കുവാനോ അപ്പോഴും നേഴ്സ് അനുവദിച്ചില്ല.

ബ്രഹ്മചാരി സ്നേഹപൂർവം കമലയേവിളിച്ചു:

"കമലാദേവീ!"

കമലയുടെ അപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥയേക്കുറിച്ചോർമ്മവന്നു. പതുക്കെ കട്ടിലിൽതന്നെ എതിർവശത്തേക്കു തിരിഞ്ഞുകിടന്നു.

ബ്രഹ്മചാരി വീണ്ടും സ്നേഹപൂർവം പറഞ്ഞു:

"ദേവീ! നിർഭാഗ്യവാനായ ഈ സഹോദരനോട് പറയൂ! ദേവിയെന്താണു വേണ്ടത്?"

ക്ഷീണിതഹൃദയയായ കമല കിടന്നുകൊണ്ട് ആലോചിച്ചു. ഈ വെള്ളവസ്ത്രധാരിയും പ്രൌഢതേജസ്വിയുമായ പുരുഷൻ ആരായിരിക്കും? സ്നേഹസൂചകമായ സംബോധനത്തിൽ തന്നെ വീണ്ടുംവീണ്ടും വിളിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണമെന്താവാം.

അല്പം കഴിഞ്ഞു് കമല ചോദിച്ചു:

"ഞാൻ ഇപ്പോൾ എവിടെ? പ്രിയപ്പെട്ട കിശോർ എവിടെ?"

ആ ചോദ്യം കേട്ടപ്പോൾ ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ഹൃദയം പരിഭ്രാന്തമായി. അദ്ദേഹം മനസ്സിനെ നിയന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു് സാവധാനം മറുപടി പറഞ്ഞു. "സഹോദരീ! നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ആശ്രമത്തിലാണു്."

"ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സേവകനും സഹോദരനുമായ ആനന്ദനാണു്. കിശോർ സുഖമായിരിക്കുന്നു."

കമലം അല്പം ഉന്മേഷത്തോടുകൂടി വേഗം ചോദിച്ചു. "ഞാൻ നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു മിക്കവാറും കിശോറിൽനിന്നും കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. അങ്ങു് ദേവതുല്യനാണു്. എന്റെ കിശോർ ഇപ്പോൾ എവിടെ? അവനെ പോലീസുകാർ പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോയിരുന്നു. ഏതോ ഒരു കുറ്റത്തിനു അവർ അവനെ അറസ്റ്റ് ചെയ്തല്ലോ? ഇപ്പോഴും ജയിലിലോ? അതോ അവർ വിട്ടോ?"

ബ്രഹ്മചാരി അതിനെന്തുത്തരം പറയും? കിശോറിനെ ഒരു കൊലക്കുറ്റം ചുമത്തിയാണവർ അറസ്റ്റ് ചെ

യ്തത്. ഇപ്പോൾ അയാളെ വിടാനുള്ള സാദ്ധ്യതകളും കാണുന്നില്ല. കാരണം പോലീസ് വളരെ കരുതലോടെ നിയമാനുസൃതം ആ ചെറുപ്പക്കാരനെ വലവീശി പിടിക്കുകയാണു ചെയ്തത്. അല്പം പരിഭ്രമത്തോടുകൂടിതന്നെ ബ്രഹ്മചാരി മറുപടിനൽകി. "ദേവീ! നിങ്ങൾ സമാധാനമായിരിക്കൂ! എന്നെ പ്രിയപ്പെട്ട പുത്രനെന്നു കരുതൂ! സമാധാനമായിരിക്കൂ! വിവരങ്ങളെല്ലാം വിശദമായി സംസാരിക്കാം. കിശോർ സൌഖ്യമായിരിക്കുന്നുവെന്നു സമാധാനിക്കൂ! അയാൾ സന്തുഷ്ടനും പ്രസന്നനുമാണ്. ഞാൻ പറയുന്നതു തികച്ചും പരമാർത്ഥംതന്നെയാണ്."

കമലം ഒരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ട് മൌനമവലംബിച്ചു. എന്നാൽ അപ്പോഴും അവളുടെ ഹൃദയം കിശോർ എന്ന ഉരുവിട്ടുകൊണ്ടേയിരുന്നു. പൂർവ്വസ്മരണകൾ മനോമുകുരത്തിൽ തെളിഞ്ഞുകാണുന്തോറും അവളുടെ ഹൃദയാസ്വാസ്ഥ്യം വളർന്നുകൊണ്ടേയിരുന്നു. ദു:ഖമാണിന്നവളുടെ സന്തതസഹചാരി.

ക്രമേണ ഒരുമാസം പിന്നിട്ടു. കമലം പൂർണ്ണമായും സ്വസ്ഥയാണിപ്പോൾ. ആശ്രമകാര്യങ്ങളിൽ അവളുമ്പോലെ പങ്കെടുക്കാറുമുണ്ട്. കിശോറിനെക്കുറിച്ച് അവിടെ ആരോടും അവൾ സംസാരിക്കാറേയില്ല. അവളുടെ ഈ പരിവർത്തനം-നൈരാശ്യം ബ്രഹ്മചാരിയെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തുകയാണു ചെയ്തത്. അവളോടെന്തെങ്കിലും സംസാരിക്കണമെന്നുകരുതി അടുത്തുചെന്നാൽ അവളുടെ കഠോരവും ഇടക്കിടെ ശാന്തതയും സ്ഫുരിക്കുന്ന ആ

മുഖഭാവംകണ്ടാൽ സ ചയം പിന്തിരിഞ്ഞ് മാറുകയാണു പതിവ്. കമലം ആശ്രമവാസികളുടെയെല്ലാം ഒരു മാതാവെന്നനിലയിൽ അവിടെ ബഹുമാനിതയായി കഴിഞ്ഞുപോന്നു. ആശ്രമജീവിതത്തിൽ നിമഗ്നയാണെങ്കിലും അവളുടെ വേദനാപൂർണ്ണമായ ഹൃദയം ഇടയ്ക്കിടെ വികാരാതീതമായി അവളെ കമ്മവിമുഖയാക്കിത്തീർക്കാറുണ്ട്.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിമൂന്ന്

രാത്രി ഏറെയിരുട്ടിയിട്ടും ബേലയ്ക്കുറക്കംവന്നില്ല. സമരത്തിന്റെ കാക്ക്ശ്യം അവളുടെ ഹൃദയത്തെ വല്ലാതെ വേദനിപ്പിച്ചു. അവൾ കിടന്നുകൊണ്ട് ഒട്ടുവളരെ ആലോചിച്ചു. വക്രബുദ്ധികളും സ്വാർത്ഥമതികളുമായ നേതാക്കന്മാരുടെ നേതൃത്വത്തിൽ സമരത്തിനിറങ്ങിയ ആ തൊഴിലാളികൾക്ക് നേരിട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വിപത്തുകൾ അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ആവേശഭരിതയാക്കി. സമാധാനം അവർക്ക് തീരെ വേണ്ടെന്നായി. ദ്രോഹപ്രവൃത്തികൾ ആവുന്നത്ര ചെയ്യിക്കുവാനാണവരുടെ നേതാക്കന്മാരുടെ ശ്രമം. സാധുക്കളായ ക്രൂലിക്കാർ ഈ വഴിപിഴച്ച നേതാക്കന്മാരുടെ പ്രേരണയ്ക്ക് വശംവദരായി, മിൽവക കെട്ടിടങ്ങൾക്ക് നാശംവരുത്താൻ തയാറായപ്പോൾ പോലീസ് അവരോടുചെയ്ത മർദ്ദനനടപടികൾ ആക്കാണുകണ്ടുനില്ക്കുവാൻ ധൈര്യമുണ്ടാകുക? ലാത്തിച്ചാർജ്ജു നടത്തിയപ്പോൾ നിരപരാധികളായ ക്രൂലിക്കാർ അർഹവും അനർഹവുമായ ശിക്ഷകൾക്ക് വിധേയരായി. പരിഭ്രാന്തരായിത്തീർന്ന ആ തൊഴിലാളികൾ ബന്തവസ്സുചെയ്ത കാമ്പൗണ്ടിൽ അശരണരായി, ഓടിപ്പോകാനാവാതെ കുഴങ്ങി. ഉയർത്തിക്കെട്ടിയ ഭിത്തിയാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട ആ മതിൽക്കെട്ടിൽനിന്നും ആർക്കും വെളിയിൽ കടക്കാനാവില്ല. ആ നടപടികൾ നോക്കിക്കാണുവാനിടയായപ്പോൾ ബേലയ്ക്ക് അത്യധികം ദുഃഖമുണ്ടായി. ആ

രാത്രിയിൽ അതൊക്കെയോത്താണവം ഉറങ്ങാതെ കിട
ന്നത്. അവം സ്പഷ്ടമായി കണ്ടതാണ്. മി. സുഖമൻദാ
സും മിൽ ആഫീസിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ
അടുത്തുനിന്നുകൊണ്ടാണ് ബേല ഇതെല്ലാം കണ്ടത്. ലാ
ത്തിച്ചാർജ്ജു നടന്നദിവസം രാത്രിയിൽ നല്ല നിലാവുണ്ടാ
യിരുന്നു. മർദ്ദനവിധേയരായ ക്രൂലിക്കാരുടെയിടയിൽനി
ന്നും ആത്തനാദങ്ങളും മുദ്രാവാക്യങ്ങളും അന്തരീക്ഷത്തി
ലുയർന്നു. പരുക്കേറ്റവരെ വാനിൽക്കയറ്റി തുരുതുരാ
ആസ്പത്രിയിലേക്കു കൊണ്ടുപോയിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ആക്രമണകാരികളെന്നു തോന്നിയവരെയെല്ലാം
ജയിലിലേക്കും. പുരുഷന്മാരുടെയിടയിലകപ്പെട്ട സ്ത്രീക
ളും കുഞ്ഞുങ്ങളും വാവിട്ടുനിലവിളിച്ചു. ഉണ്ണും തള്ളും
ചവിട്ടുമേറ്റ് കുഞ്ഞുങ്ങളും പലവിധത്തിലുള്ള പരുക്ക
കൾക്കു വിധേയരായി. തൊഴിലാളിബന്ധുവും നിസ്വാ
ർത്ഥസേവകനുമായ വിമലിനേക്കൂടി ആ മില്ലുടമകൾ ജ
യിലിലാക്കി. അവരുടെ സ്വേച്ഛാപ്രഭുത്വം അവിടെ
വിജയിച്ചു. അടുത്തദിവസത്തെ ദിനപത്രങ്ങളിൽ ആ
സംഭവങ്ങളുടെ വാസ്തവാവാസ്തവങ്ങളായ-പരസ്പരവിരു
ദ്ധങ്ങളായ-സത്യത്തെ ബലികഴിച്ചുകൊണ്ടുള്ള റിപ്പോർ
ട്ടുകൾ പ്രസിദ്ധീകൃതങ്ങളായി.

"ഉപദ്രവികളായ മിൽതൊഴിലാളികളുടെ ക്രൂ
ത്തിൽ ഒരു ചെറിയ നാമമാത്രമായ ലാത്തിച്ചാർജ്ജു നട
ത്തുകയുണ്ടായി. അല്പം ചില ക്രൂലിക്കാർക്കു ചില്ലറ പ
രുക്കുകളേറ്റു. ആപത്തുകൾക്കിടയാകാതെ ലഹളയമ
ത്താൻ പോലീസിനു കഴിഞ്ഞു." എന്നിങ്ങനെയുള്ള റി
പ്പോർട്ടുകൾ.

പത്രറിപ്പോർട്ടർമാർമില്ലടമകളുടെ പാശ്ചവത്തികളായി ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ട് തങ്ങളുടെ അടുത്തുതന്നെനിന്നിരുന്നു. നടപടികൾ നേരത്തേ തീരുമാനിച്ചതുപോലെ നടത്തുകയുംചെയ്തു.

ബേല അതെല്ലാം കഴിഞ്ഞ് വീട്ടിൽവന്നു. വ്യത്യസ്തങ്ങളായ ആ സംഭവങ്ങൾ നേരിൽ കണ്ടതുകൊണ്ട് വ്യാകുലഹൃദയയായ ബേല വസ്ത്രങ്ങൾപോലും മാറാതെ നേരെ കട്ടിലിൽചെന്നു കിടക്കുകയാണു ചെയ്തത്. നേരം പുലരാൻ ഇനി കുറച്ചുസമയമേയുള്ളൂ. മനഃക്ലേശങ്ങൾകൊണ്ടു ഉറങ്ങിയതേയില്ല. കണ്ണടച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ ഭയാനകമായ സ്വപ്നങ്ങൾ കാണുകയായി. അവൾ കിടക്കയിൽ കിടന്നുകൊണ്ട് പലതും ആലോചിച്ചു. താൻ വളരെക്കാലമായി കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന ഈ ലോകമല്ല യഥാർത്ഥലോകം. ക്ലബ്ബിലെ വണ്ണശബളമായ ലോകം ലോകമല്ല. രാപകൽ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഉല്ലാസകോലാഹലങ്ങൾ ഈ ലോകത്തിലേതാണെന്നു പറയാനർഹതയില്ല. താൻ ഈ ജീവിതത്തോട് കാണിക്കുന്ന ഒളിച്ചുകളികൾ കേവലം നിന്ദ്യവും ആഭാസപൂർണ്ണവുമാണെന്നവൾക്കു വിശ്വാസംതോന്നി. പ്രാഭവപൂർണ്ണമായ ജീവിതത്തെമാത്രമേ ജീവിതമെന്നു പറയാനാവൂ. വിമലിന്റെ തുടയിൽ വെടിയുണ്ടയേറ്റതു കണ്ടപ്പോൾ ബേല അന്ധാളിച്ചുപോയി. സഹായത്തിനായി അടുത്തുചെല്ലാനവൾ വെമ്പി. എന്നാൽ അങ്ങോട്ടുചെല്ലുന്നതിനു സുഖമൻദാസ് അനുവദിച്ചില്ല. വെടിയേറ്റപ്പോൾ വിമൽ നിലംപതിച്ചു. അയാൾ നിലത്തു് അവശനായി കിടന്നുകൊണ്ടും ക്രൂലിക്കാരെ അക്രമംചെയ്യരു

തെന്നു വിലക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആരോ അയാളെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോകാൻ ചെന്നപ്പോൾ അവരോടായി പറഞ്ഞു.

"ആ കുഞ്ഞിനെനോക്കു! ആ സ്ത്രീയേ രക്ഷിക്കു! അവൾക്കു മുറിവേറ്റിട്ടുണ്ടു്. അവളെ ഡാക്ടരുടെ അടുത്തേക്കു കൊണ്ടുപോകു!"

ഇങ്ങനെ തലേദിവസം രാത്രിയിൽനടന്ന സംഭവങ്ങൾ അവളുടെ കൺമുമ്പിൽ ഒന്നൊന്നായണിനിരന്നു. അവൾക്കു തലചുറ്റുന്നതായിതോന്നി. അസഹ്യമായ ആ ഏകാന്തത കൂടുതൽ ഭയാനകമായിതോന്നി. അവൾ നേരേ ചാറർജിയുടെ മുറിയിലേക്കുതന്നെ പോയി.

മി. ചാറർജി ചായകുടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയായിരുന്നു. ബേലയെ കണ്ടപ്പോൾ ചിരിച്ചുകൊണ്ടദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

"മകളേ! ഇന്നലെരാത്രി മില്ലിൽ തൊഴിലാളികൾ ഒരു സമരമുണ്ടാക്കിയല്ലോ. നീയും അതു കാണാൻപോയിരുന്നോ?

ഞാൻ ഭയന്നു പോലീസ്സൂപ്രണ്ടിനു ഫോൺചെയ്തുകൂടിച്ചെയ്തു."

മില്ലിലെ സമരത്തിനേക്കുറിച്ചോർത്തു് ഹൃദയം അസ്വസ്ഥമായിത്തീർന്നതുകൊണ്ടാണവൾ പിതാവിനടുത്തേയ്ക്കു ചെന്നതു്. അവിടെ ചെന്നപ്പോഴും അതേ ചർച്ചകൾതന്നെ. ചൂടുചായ കുടിച്ചുകൊണ്ടു് ചാറർജി തലയുയർത്താതെ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഈ തൊഴിലാളികളുടെ യാതൊരുകാര്യത്തിലും നീ ഇടപെടുകയോ ആ ബഹളങ്ങളിൽ അകപ്പെടുകയോ ചെയ്യരുതെന്നു ഞാൻ നിന്നോടു എത്രപ്രാവശ്യമായി പറയുന്നു? നീ കണ്ടില്ലേ? ആ കാട്ടമനുഷ്യരായ തൊഴിലാളികൾ എന്തെല്ലാമുപദ്രവങ്ങളുണ്ടാക്കാൻ തയാറായിട്ടാണു അവിടെ ഒത്തുചെന്നിരുന്നത്. തക്കസമയത്തു പോലീസ് അവിടെ വന്നില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ആ തൊഴിലാളികളൊഴിച്ചു് ബാക്കി അവിടെ അകപ്പെട്ടവരാരും ജീവനോടെ മടങ്ങിവരുമായിരുന്നില്ല"

ബേല:-അച്ഛാ! എന്റെ അഭിപ്രായത്തിൽനിന്നും വ്യതിചലിക്കാൻ ഇനി ഞാൻ തയാറില്ല. അതങ്ങയോടു പലതവണ ഞാൻ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞതല്ലേ? നാം മനുഷ്യത്വത്തിൽനിന്നും വളരെ അകന്നുപോയി. ഈ തൊഴിലാളികളോടു നമുക്കിത്ര വെറുപ്പുതോന്നാനെന്തു്? നാംതന്നെ നമ്മുടെ മനുഷ്യത്വത്തെ ചവുട്ടിത്തേച്ചുകളഞ്ഞു.

ചായകുടിക്കുന്നതിനിടയിൽ ചാറർജി ചോദിച്ചു:

"അതുകൊണ്ടെന്തു്?"

ബേല:-ലോകത്തിൽ സാധുക്കളായ ഈ വർഗ്ഗങ്ങൾ ഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ ദയതന്നെ സമൂലം നശിക്കുമായിരുന്നു. അങ്ങനെ ദയ നാമാവശേഷമാകുന്നതോടുകൂടി മനുഷ്യർതന്നെ പരസ്പരം ഹിംസിക്കുവാനും പിച്ചിച്ചീന്തിത്തിന്നുവാനും തയാറാകുമായിരുന്നു. ഇനിയെങ്കിലും അവിടുന്നു് ഈ തൊഴിലാളികളെ സാധുമനുഷ്യരെന്നു കരുതണം. അവരോടു കഴിയുന്നത്ര ദയവായി പെരുമാറണം. അതോടുകൂടി അവിടുത്തെ ഹൃദയം ശു

ദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടും. ആ ഹൃദയത്തിൽ കോമളഭാവം ഉണ്ടാകും. അതവിടത്തേക്കു അനിർവചനീയമായ ഒരാനന്ദവും പ്രദാനംചെയ്യും.

മി. ചാററർജി:-ഓഹോ! നീ സെന്റ് പോളിനെപ്പോലെ സംസാരിക്കുന്നല്ലോ. എനിക്കതിൽ സന്തോഷമുണ്ട്. ഏതു വിഷയവും അന്യരെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുവാനുള്ള നിന്റെ ചാതുര്യം ഇന്നാണെനിക്കു ബോധ്യമായത്. നീ ഇനിയും ലാക്കോളേജിൽചേർന്നു പഠിക്കുകയാണെങ്കിൽ അതെനിക്കു സന്തോഷമാണ്.

അച്ഛന്റെ ഈ പ്രശംസകേട്ട് ബേല ചിന്താമഗ്നയായി. അവളുടെ ഹൃദയത്തെയാകെ ഇളക്കിമറിച്ച, തലേദിവസത്തെ സംഭവങ്ങളെക്കുറിച്ച് ചിന്തിക്കുകയാണെങ്കിൽ അവരുടെ ഭാവിജീവിതത്തെക്കുറിച്ചുകൂടി ചിന്തിച്ചുപോകും. ബേല മൗനമവലംബിച്ചതുകണ്ട് ചാററർജി വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ബേലാ! നീയെന്താണിത്ര ആലോചിക്കുന്നത്?"

ബേല:-അവിടുന്ന് ഞാൻ പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയം ശരിയായി മനസ്സിലാക്കിയെങ്കിൽ എന്റെ മനസ്സിനു സ്വസ്ഥതകിട്ടും. ഞാൻ, കേവലം ധനവാന്മാരും അവിടത്തേപ്പോലെ നിലയും വിലയുമുള്ള ആളുകളുമായി മാത്രം സമ്പർക്കംപുലർത്തുന്നതുകൊണ്ട് എവിടെ നോക്കിയാലും നിന്ദയും നീചത്വവും മാത്രമെ കാണാൻ കഴിയുന്നുള്ളൂ. അതിനെക്കുറിച്ചാണെന്റെ ആലോചന മുഴുവനും.

മി. ചാററർജി:-നീ നിന്റെ ഭാവിയെ സ്വന്തം കാ

ലുകൊണ്ടുതന്നെ ചവിട്ടിത്തേയ്ക്കാനാണോ ഭാവം?

ബേല ദുഃഖിതയായി പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! ഞാനതു ചവിട്ടിത്തേച്ചുകളഞ്ഞു. ഇനി ഒന്നും അവശേഷിച്ചിട്ടില്ല. ഞാനിന്നു കേവലം കൊച്ചു കുട്ടിയല്ല? ലോകത്തേക്കുറിച്ചു ചിലതെല്ലാം മനസ്സിലാക്കാനുള്ള കഴിവ് എനിക്കുണ്ട്. വിലകൂടിയ വസ്ത്രങ്ങളേയും ആഭരണാദി അലങ്കാരവസ്തുക്കളേയും ഈ സൊസൈറ്റിയിൽക്കൂടി കാണുവാനും അതിന്റെ ഗുണഗണങ്ങളേക്കുറിച്ചു പഠിക്കുവാനും എന്റെ വിലയേറിയ സമയം ചിലവാക്കി. എന്നാൽ ഇന്നു് അതിലും വിലയേറിയ പലതും ഈ ലോകത്തിലുണ്ടെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നു.

ആലോചനയിൽ മുഴുകിയിരുന്ന ചാറർജി അതിനു സമ്മതംമൂളി.

ബേല:-വിവിധരീതിയിൽ, വിലപിടിപ്പുള്ള പ്ലഷർകാറുകളോ വിലയേറിയ വസ്ത്രങ്ങളോ മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന സ്വർണ്ണാഭരണങ്ങളോ ആണോ ഇന്നത്തെ സമുദായത്തിൽ, ലോകത്തിൽ അധികം ഉപയോഗമുള്ളതു്?

ചാറർജി:-കുഞ്ഞേ! നീ നിന്റെ സമുദായത്തെ ആക്ഷേപിക്കുകയോ? സമുദായത്തെ വിശ്വസിക്കുകയാണു നിന്റെ കടമ.

ബേല കസേരയിൽനിന്നെഴുനേറ്റുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഈ ജീവിതത്തിൽനിന്നൊരു പരിവർത്തനം നേടിയേ കഴിയൂവെന്നു് എനിക്കു പലപ്പോഴും തോന്നിയിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ അതിനിതുവരെയും സാധ്യമായില്ല.

ഇന്നു് ഞാൻ തീരുമാനിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ഈ സൊ
സൈറിജീവിതത്തിലേക്കു തിരിഞ്ഞുനോക്കാൻപോലും
തയാറില്ല. ദുഷ്ടന്മാരും ധൂർത്തന്മാരും വഞ്ചകന്മാരുമടങ്ങി
യ ഈ സൊസൈറിയിൽനിന്നും അകന്നു് ആർദ്രഹൃദ
യരും സാധുശീലന്മാരും ആയ തൊഴിലാളികളും ദരിദ്ര
ന്മാരുമായി സഖ്യം പുലർത്തുന്നതാണു് കൂടുതൽ സന്തോ
ഷകരമെന്നു ഞാൻ തീരുമാനിച്ചുകഴിഞ്ഞു"

ഇതുയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ബേല അവളുടെ മുറിയി
ലേക്കു മടങ്ങിപ്പോയി. അവൾ മുറിയിലേക്കു കടക്കുന്ന
തിനുമുമ്പായി സുഖമൻദാസിന്റെ കാർ ഗേററിൽക്കൂടി
അങ്കണത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ജ്വലിക്കുന്ന കണ്ണുകൾ
കൊണ്ടു് അവളതിനെ തുറിച്ചുനോക്കി. ജ്വലിക്കുന്ന ആ
നോട്ടത്തിൽ ദഹിച്ചുപോകത്തക്ക ശക്തി യഥാർത്ഥ
ത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ആ വിലയേറിയ കാറും
അതിൽ ഇരിക്കുന്ന ആളുകളും ആ നിമിഷത്തിൽ ഭസ്മ
മായിത്തീർന്നേനേ. വണ്ടി ബാരിസ്റ്ററുടെ ആഫീസിന്റെ
മുറ്റത്തിൽ വന്നുനിന്നു. സുഖമൻദാസും സെൻട്രപ്പും അ
തിൽനിന്നും ഇറങ്ങി. അവരെ രണ്ടുപേരേയും അസഹ്യ
മായ കോപത്താൽ പല്ലിറുമ്മിക്കൊണ്ടാണു ബേല ഒന്നു
കൂടി നോക്കിയതു്. എന്നിട്ടവൾ ഗൌരവത്തോടുകൂടി
തന്നെ മുറിയിലേക്കു കയറിപ്പോയി.

ഏതാണ്ടു് അരമണിക്കൂറുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ മി. ചാ
ററർജിയും സുഖമൻദാസും സെൻട്രപ്പും സുഖമൻദാ
സിന്റെ കാറിൽകയറി വെളിയിലേക്കുപോകുകയും ചെ
യ്തു. ആ വിവരം മനസ്സിലായപ്പോൾ ബേല പീററെ
വിളിച്ചു ചോദിച്ചു.

"പീറർ! ആ ബഹ്മചാരിയുടെ ആശ്രമം ഏതു തെരുവിലാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ?"

അല്പം ആലോചിച്ചുകൊണ്ട് പീറർ പറഞ്ഞു.

"അതു സിവിൽലയിനിന്നടുത്താണ്. ആ മില്ലിനു മടുത്തു"

ബേലാ:-ശരി. ഒരു വണ്ടികൊണ്ടുവരാൻ പറയൂ! അങ്ങോട്ടു പോയാൽകൊള്ളാമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

അല്പം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു വണ്ടി അങ്കണത്തിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ബേല ബാംഗ്ലാവിൽനിന്നും ഇറങ്ങി ആശ്രമത്തിലേക്കുപോകേണ്ട വഴി ഡ്രൈവറെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയശേഷം ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടി കാറിന്റെ പിറകിലത്തെ സീറ്റിൽ കയറിയിരുന്നു. നെടുതായൊന്നു നിശ്വസിച്ചു. അപ്പോൾ അവളുടെ ഹൃദയം വിവിധ ചിന്തകളാൽ അസ്വസ്ഥമായിരുന്നു. എന്താണിനി ചെയ്യേണ്ടതെന്നുതന്നെ അവൾക്കു നിശ്ചയമില്ല. ഇതികർത്തവ്യതാമൂഢയായി മൗനം അവലംബിച്ചു് കുറേനേരം ഒരേ ഇരുപ്പിൽ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. വണ്ടി കുറേദൂരം പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവൾ ഡ്രൈവറോടായി പറഞ്ഞു:

"ഡ്രൈവർ വണ്ടി തിരിച്ചുവിട്ടു! നമുക്കു ബംഗ്ലാവിലേക്കുതന്നെ പോകാം"

വണ്ടിക്കാരൻ അവളുടെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചു. ബേല പെട്ടെന്നു തിരിച്ചുവന്നതുകണ്ടു പീറർ അടുത്തുവന്നു ചോദിച്ചു:

"കുഞ്ഞേ! ഇത്രപെട്ടെന്നു മടങ്ങിയെത്തിയല്ലോ"

ബേല ഒന്നും ഉത്തരം പറഞ്ഞില്ല. അവൾ നേരെ മുറിയിലേക്കുകയറി കസേരയിൽചെന്നു കിടന്നു. കുറച്ചു സമയം വിശ്രമിച്ചതിനുശേഷം അവൾ എഴുനേറ്റ് ആ മുറിയിൽ വച്ചിട്ടുള്ള നിലക്കണ്ണാടിയുടെ മുമ്പിൽ നിന്നുകൊണ്ട് സ്വഗതമായി പറഞ്ഞു:

"ഇല്ല ബേലാ! നീ ആ പവിത്രമായ ആശ്രമത്തിലേക്കു യോജിച്ചവളല്ല. ആ ആശ്രമം പലേ പവിത്രാത്മാക്കളുടെയും ആത്മബലിദാനത്താൽ അത്യധികം പരിപാവനമായിത്തീർന്നുകഴിഞ്ഞു. നിന്റെ അപവിത്രമായ ആ നിഴൽ ഏറ്റ് ആ സ്ഥത്തെ നരകമാക്കിത്തീർക്കാനിടയാകത്തക്കവണ്ണം ആ മഹാപാപമാകുന്ന ഭാരം ചുമലിലേല്പുത്"

വീണ്ടും അവൾ കണ്ണുപൊത്തി കരഞ്ഞുകൊണ്ട് കട്ടിലിൽ ചെന്നു കിടന്നു.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിനാല്

സന്ധ്യയായിക്കഴിഞ്ഞു. ആസ്പത്രിയിലെ ഏകാന്തമായ മുറിയിൽ കണ്ണുമടച്ചു ചിന്താമഗ്നനായി വിമൽ അങ്ങനെയിരിക്കുകയാണ്. പാറാവുകാർ തോക്കും താങ്ങി സശ്രദ്ധം ആസ്പത്രിയിലെ ഇരുമ്പഴികളിട്ട ആ മുറിയുടെമുമ്പിൽ കാവൽനിൽക്കുകയാണ്. വിമലിന്റെ ഒരു കാൽമുട്ടിനുതാഴെ മുറിവേറ്റഭാഗംവച്ചു മുറിച്ചുകളഞ്ഞു. അതിനുമേലോട്ടു വല്ല വിഷാംശവും ബാധിക്കുമോയെന്ന ഭയന്നിട്ടാണങ്ങനെ ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. വിശാലമായമുറി. ഏകാന്തതയും ശാന്തതയും അവിടെങ്ങും ഒരു നിർജീവഭാവം വ്യാപിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അസ്തമനസൂര്യന്റെ ഇളംരശ്മികം ജനാലകളിൽക്കൂടി അകത്തേയ്ക്കു എത്തിനോക്കുന്നുണ്ടു്. വിമൽ മുറിയിൽ ചിന്തയിൽമുഴുകികിടക്കുകയാണ്. വെളിയിൽ തോക്കും തോളിലേന്തി പോലീസുകാൻസ്റ്റബിം ഉലാത്തുന്നുണ്ടു്. ബേല ഉൽക്കണ്ഠിതയായി ആ ജയിൽമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു പിറകെ ഡാക്ടരും. വിമലിന്റെ യുവത്വംതുളുമ്പുന്ന ആ മുഖത്തു വിളർച്ചയുണ്ടു്. എരിഞ്ഞടങ്ങാറായ സൂര്യന്റെ പ്രകാശംപോലെ ആ മുഖം ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു തിളങ്ങുന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ അപ്പോഴും വിമൽ ശാന്തനും, സ്ഥിരചിത്തനുമാണ്. കണ്ടാൽ മെഴുകുപ്രതിമപോലെ മൂടിപുതച്ചുകിടക്കുകയുമാണ്. അടുത്തുള്ള ചെറിയ അലമാരിയിൽ വിവിധമരുന്നുകം ഒഴിച്ചുവച്ചിട്ടുള്ള കുറെ കുപ്പികളുണ്ടു്. മരുന്നുകളുടെ ഗന്ധം അവിടെയെങ്ങും വ്യാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ബേലയുടെ വിഷാദകലുഷിതമായ കണ്ണുകളിൽനിന്നും കണ്ണുനീർത്തുള്ളികൾ അടർന്നുവീണു. കണ്ണുകളിൽ തുളുമ്പിനില്ക്കുന്ന അശ്രുകണങ്ങൾ മുത്തുമണികളാണെന്നു കവികൾ വിവക്ഷിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ നിലത്തു അടർന്നുവീണ ആ അശ്രുകണങ്ങളെന്താണെന്ന് കവികളാരും നിർവചിച്ചിട്ടില്ല.

ആ രംഗം കണ്ടുകൊണ്ടു വിഷാദഭാവത്തിൽ ഡാക്ടർ ബേലയോടു ചോദിച്ചു:

"നിങ്ങൾ ഇദ്ദേഹത്തോടു സംസാരിക്കാതിരിക്കുന്നതാണു നല്ലത്."

ബേല:-എന്തുകൊണ്ട്?

ഡാ:-ഗവണ്മെന്റെന്തും പറയട്ടെ! ഈ രോഗിയുടെ നില ആശങ്കാജനകമാണ്. അതുകൊണ്ട് ശ്രീമതി അകന്നുനിന്നു കാണുകയേ ചെയ്യാവൂ.

ബേല:-സർ, ആ മനുഷ്യൻ എന്റെ സഹോദരനാണ്. ഞാൻ കേവലം ഒരു സന്ദർശകയല്ല. ഈ വീര സേനാനിയുടെ ഒരിളയ സഹോദരിയാണ്.

ബേലയുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ അനിർവചനീയമായ ഒരാത്മഗൗരവം ഉദിച്ചുയർന്നു. തന്റെ ഞരമ്പുകളിൽ ഒരുണർവും അജയ്യമായ ഒരു ശക്തിയും അനുഭവപ്പെട്ടു. അഭിമാനവും കുലീനതയും അവളുടെ മുഖത്തു കളിയാടി.

ഡാക്ടർ അല്പം ധാർഷ്ട്യഭാവത്തോടുകൂടി കണ്ണടകൾക്കിടയിൽക്കൂടി ബേലയെ തുറിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു വീണ്ടും ചോദിച്ചു:

"നിങ്ങടെ മി. ചാറർജിയുടെ....."

ബേല സാഭിമാനം ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ മറുപടി നൽകി.

"അതെ! ഞാൻ...ഞാൻ മി. ചാറർജിയുടെ മകളാണു്. ഈ വർഷം ഓ. ബി. ഇ. സിക്കു വായിക്കുകയാണു്. ഞാനൊരു ബംഗാളി. എന്റെ സഹോദരൻ ഒരു ഹിന്ദുസ്ഥാനിയും. മറുവല്ലതും ചോദിക്കണമെന്നുണ്ടോ?"

വൃദ്ധനായ ആ ബംഗാളിഡാക്ടർ വിഷാദംകലർന്ന ഭാവത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"ഇന്നത്തെ ബംഗാളിപെൺകുട്ടികളുടെ കഥ ബഹുവിചിത്രമായിരിക്കുന്നു. ഹോ! വളരെ കഷ്ടംതന്നെ"

വിമൽ പതുക്കെയൊരു നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ടു് കണ്ണുതുറന്നു അരികിൽനിൽക്കുന്നവരുടെ നേരേനോക്കി. അതു മനസ്സിലായപ്പോൾ ഡാക്ടർ പറഞ്ഞു.

"ശ്രീമതി! ഇനി നിങ്ങൾക്കുദ്വേഹത്തോടു രണ്ടുവാക്കു വേണമെങ്കിൽ സംസാരിക്കാം. അധികം ഉത്തേജകമായ, വികാരോത്തേജകങ്ങളായ വിഷയങ്ങളൊന്നും സംസാരിക്കരുതു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിലയെക്കുറിച്ചു ഞാൻ വിശേഷിച്ചു പറയേണ്ടതില്ലാ"

ബേല അല്പം വെറുപ്പോടുകൂടി ഡാക്ടരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഓമ്മിച്ചുകൊള്ളണം. ഞാനൊരു വിഡ്ഢിയാണെന്നു കരുതിയോ? അത്രയുമൊരു വിഡ്ഢിയല്ല ഞാൻ" ഇത്രയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ബേല വിമലിന്റെ കിടക്കയ്ക്കരുകിൽ

ചെന്നു നിന്നു. വിമൽ എവിടെയോവച്ചു കണ്ടു് ഓമ്മയുള്ളതുപോലെ അവളുടെ മുഖത്തേക്കു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. അല്പം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകൾ പ്രകാശിച്ചു. മുഖത്തു ഒരു പ്രസന്നത കളിയാടി. അദ്ദേഹം അത്ഭുതഭാവത്തിൽ സുപരിചിതയായ അവളോടു പറഞ്ഞു.

"ആരു്? ബേലയോ? സഹോദരി!"

"അതെ സഹോദരാ!"

എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അവൾ അടുത്തുകിടന്ന ഒരു കസേരയിൽ ഇരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നെറ്റിയിൽ പാറിക്കിടന്നമുടി പുറകോട്ടു ഒതുക്കി സ്നേഹപൂർവ്വം തലോടി. പക്ഷെ, അവളുടെ കണ്ണുകൾ അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായി. ഹൃദയം വിങ്ങിവിങ്ങിക്കരഞ്ഞു.

വിമൽ:-എന്തു്? കരയുകയോ സഹോദരി! നിങ്ങളുടെ ഈ സഹോദരൻ എല്ലാ കർത്തവ്യഭാരങ്ങളും നിങ്ങളുടെ ചുമലിൽ ഏറ്റിക്കൊണ്ടു് അകന്നുപോകാനാണാഗ്രഹിക്കുന്നതു്.

ബേലയുടെ ഇതുകേട്ടപ്പോൾ കൈയൊടിഞ്ഞതുപോലെ തോന്നിപ്പോയി. അവൾ ഹൃദയംനൊന്തു കരഞ്ഞു. താങ്ങാവാവാത്ത ദുഃഖഭാരം എങ്ങനെ താങ്ങും. അവൾ കരഞ്ഞു കരഞ്ഞു കണ്ണുനീരിൽകുളിച്ചു. അവളുടെ ജീവിതത്തെ അറിയാതെ കാർന്നുതിന്നുകൊണ്ടിരുന്ന കളങ്കങ്ങൾ അതോടെ അപ്രത്യക്ഷമായി. ബേല ഒരു പുതിയ ബേലയായി രൂപാന്തരപ്പെട്ടു. സങ്കുചിതമായ ചിന്താഗതികൾ അവളെ വിട്ടുമാറി. മനുഷ്യത്വം അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിച്ചുയർന്നു.

വിമൽ തന്റെ ഓർമ്മവച്ചുകൊണ്ട് ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഹാ!...കിശോർ...സഹോദരൻ ഈ സമയത്തെവിടെ?. അമരക്കാരനില്ലാത്തവള്ളം എങ്ങനെ കരയ്ക്കടുപ്പിക്കും?"

കിശോറിന്റെ പേരുകേട്ടപ്പോൾ ബേല അറിയാതെ ഞെട്ടിപ്പോയി. മിക്കവാറും രണ്ടുകൊല്ലംകൊണ്ട് അവൾ കിശോറിനെക്കാണാറേയില്ല. കിശോറിന്റെ ആ കഷ്ടകമായ മുഖം അവളുടെ സ്മരണയിൽ തെളിഞ്ഞുകണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഓരോവാക്കുകളും അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ പൊന്തിവന്ന ഒരു കൊടുങ്കാറ്റുപോലെ ആരവംമുഴക്കി. അതെ, സമുദ്രത്തിലെ ആർത്തിരമ്പിയടുക്കുന്ന തിരമാലകളെപ്പോലെ ശബ്ദകോലാഹലംമുഴക്കി.

ബേല ഹൃദയവ്യഥയോടെ ചോദിച്ചു:

"സഹോദരാ! കിശോർ എവിടെയാണ്?"

തുറന്ന കണ്ണുകളും അടച്ചുകൊണ്ടു വിമൽ പറഞ്ഞു:

"മരണത്തിന്റെ വക്കിൽ-ജയിലിൽ-അതെ; ഒരു കൊലക്കേസ്സിൽ കുടുങ്ങിപ്പോയി. അതെ, ശിക്ഷയും നിശ്ചയിക്കഴിഞ്ഞു. കൊലമരത്തിൽ ഹാ! എന്തെല്ലാം സംഭവിക്കുന്നു. ഈശ്വരാ!"

ബേല ഉൽക്കണ്ഠിതയായി ചോദിച്ചു:

"എന്ത്? പരമാർത്ഥമാണോ അത്?"

അടുത്തു കസേരയിൽ ഇരുന്ന ഡാക്ടർ മുന്നോട്ടുവന്നു പറഞ്ഞു:

"ഇനി നിങ്ങൾം ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നതു ശരിയല്ല. ഇങ്ങനെയായാൽ ഈ രോഗിയുടെ ജീവൻ അപകടത്തിലാകും. ഞാനിതു നേരത്തെ പറഞ്ഞതല്ലേ?"

ഡാക്ടരുടെ ഈ താക്കീതു ബേല ഗൗനിച്ചില്ല. അവൾ വിമലിന്റെ തുടിക്കുന്ന വക്ഷസ്സിൽ കൈവച്ചുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു:

"എന്തു്? സഹോദരാ! വിമൽ എന്തു്? കിശോർ എവിടെയാണു്? ഈ പറഞ്ഞതു സത്യംതന്നെയോ?"

വിമൽ തന്റെ സകല കഴിവും ഉപയോഗിച്ചു് അർദ്ധമൂർച്ഛിതാവസ്ഥയിൽ കിടന്നുകൊണ്ടു് ഇത്രമാത്രം പറഞ്ഞു:

"അതെ"

ബേല തൽക്ഷണം ആ മുറിയിൽനിന്നും വെളിയിലേക്കിറങ്ങി. ഡാക്ടർ വിമലിനെ പരിശോധിച്ചുകഴിഞ്ഞു് വെളിയിലേക്കു പോന്നപ്പോൾ പരിഭ്രാന്തയായി ഭ്രാന്തിയെപ്പോലെ നിൽക്കുന്ന ബേലയോടു ചോദിച്ചു:

"ശ്രീമതീ! എന്താ നിങ്ങൾം അസ്വസ്ഥയായി കാണുന്നല്ലോ?"

ബേല:-രോഗിയുടെ സ്ഥിതി എങ്ങനെയിരിക്കുന്നു?

ഡാക്ടർ ശ്രുക്ഷസ്വരത്തിൽ മറുപടിനൽകി.

"മിക്കവാറും ഇനി നിങ്ങൾക്കു് അദ്ദേഹത്തോടൊപ്പം മില്ലിൽ ഹർത്താൽനടത്തുവാനോ സാധുക്കളായ തൊഴിലാളികളുടെ വായിൽ മണ്ണിടുവാനോ ഇടവരുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല"

ദു:ഖിതയും പരിഭ്രാന്തയുമായ ബേല പെട്ടെന്നു ചൊടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"നിത്തു! ഈ പുലമ്പൽ!"

ഡാക്ടർ ഞെട്ടലോടുകൂടി ബേലയുടെ തുടുത്തുചുവന്ന മുഖത്തേക്കു നോക്കി. പിന്നീട് അവിടെ നിൽക്കാതെ ആസ്പത്രിഗ്രൗണ്ടിനു വെളിയിലേക്കു പാഞ്ഞു.

നേരം സന്ധ്യയായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. റോഡിൽ വൈദ്യുതവിളക്കുകൾ എരിയുന്നുണ്ട്. ബേല ആവേശഭരിതയായി അസ്വസ്ഥയായി തന്റെ ബംഗ്ലാവിലേക്കു നടന്നു.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിയഞ്ച്

തുറസ്സായ നിരത്തിലിറങ്ങിനിന്നുകൊണ്ടു ബേല നാലുഭാഗത്തേക്കും കണ്ണോടിച്ചു. കടകളുടെമുമ്പിൽ തൂക്കിയിട്ടുള്ള ബൾബുകളിൽനിന്നുള്ള പ്രഭാപ്രസരത്തിൽ അവളുടെ കണ്ണുകളഞ്ചിപ്പോയി. ആത്മവിസ്മൃതിയിൽ ലയിച്ച് അവൾ അറിയാതെ കുറേദൂരം നടന്നു. അല്പം ദൂരെച്ചെന്നപ്പോൾ അവൾക്കു ബോധംവീണു. അവൾ തിരിഞ്ഞുനിന്നു നാലുപാടും ഒന്നുകൂടി നോക്കി

എങ്ങുനിന്നൊ ഒരു വണ്ടി അടുത്തടുത്തുവരുന്നു. രണ്ടു കുതിരകളെ പൂട്ടിയ ആ പഴയവണ്ടി ചടപടാ കുലുങ്ങിക്കുലുങ്ങി മുമ്പോട്ടുവരികയാണ്. അവൾ ഒരിക്കലും അത്തരം വണ്ടിയിൽകയറി സഞ്ചരിച്ചിട്ടില്ല. സ്വബോധമുണ്ടെങ്കിൽ ആ വണ്ടി നിർത്തുകയോ അതിൽ കയറുവാനാഗ്രഹിക്കുകയോ ചെയ്യുകയില്ല.

ഗത്യന്തരമില്ലാഞ്ഞതുകൊണ്ട്, താങ്ങാനാവാത്ത ഹൃദയഭാരം അവളെ അസ്വസ്ഥയാക്കിത്തീർത്തതുകൊണ്ട്, അവൾ കയ്യുയർത്തി വണ്ടിനിർത്താൻപറഞ്ഞു. വണ്ടിക്കാരൻ വിനയത്തോടുകൂടി വണ്ടിനിറുത്തി. അവൾ പെട്ടെന്ന് അതിൽകയറിയിരുന്നുകൊണ്ട് വണ്ടിക്കാരനോടായി പറഞ്ഞു:

"സിവിറ്റംലയിനിനടുത്ത് ആശ്രമത്തിലേക്കു വിട്ടു!"

വണ്ടിവിട്ടു. ബേല ചിന്തയിൽ ലയിച്ചിരുന്നു. എ

ത്രസമയമായെന്നറിഞ്ഞില്ല വണ്ടിക്കാരൻ വണ്ടിനിത്തി യിട്ടു പറഞ്ഞു.

"ഇതാ ആശ്രമം! ഇതുതന്നെയല്ലേ? ആ ബോർഡു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കൂ"

ബേല ഞെട്ടിയുണർന്നു വെളിയിലേക്കുനോക്കി. അതു മഹാവീരക്ഷേത്രമാണു്. വൈരാഗികളുടെ ആവാസകേന്ദ്രം.

ബേല വണ്ടിക്കാരനോടായി പറഞ്ഞു:

"ഇതല്ല മുമ്പോട്ടുപോകട്ടെ"

കടകടാശബ്ദം മുഴക്കിക്കൊണ്ടു് വണ്ടി പിന്നെയും ഉരുണ്ടു. അല്പം ചെന്നപ്പോൾ വണ്ടിനിത്തി അതു് ഒരു ഭജനമഠത്തിന്റെ മുമ്പിലായിരുന്നു. ബേല അല്പം കോപഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു "വണ്ടിവിട്ടു!"

വണ്ടിക്കാരൻ:-ഇനി വെറും റോഡാണു്. ഗ്രാമത്തിലേക്കുള്ള മോശമായ റോഡ്. അവിടുത്തെയ്ക്കൊട്ടാണു് പോകേണ്ടതു്?

ബേല നെറ്റിയിൽപൊടിച്ച വിയർപ്പുതുള്ളികൾ വസ്ത്രാഞ്ചലംകൊണ്ടു് തുടച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു:

"എനിക്കു ആശ്രമത്തിലേക്കാണു പോകേണ്ടതു്"

വണ്ടിക്കാരൻ വണ്ടിക്കകത്തേക്കു തലയിട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. "ഏതു തെരുവിലാണാശ്രമം ഇനി ഗ്രാമമാണു കാണുന്നതു്. തിരിച്ചുപോകണോ?"

ബേല മൂളിയതുകേട്ടു വണ്ടിക്കാരൻ വണ്ടിതിരിച്ചുവിട്ടു. ഒരു മണിക്കൂർകൊണ്ടു വണ്ടി ബേലയുടെ ബംഗ്ലാ

വിൻെറമുമ്പിൽ എത്തി. ബേല വണ്ടിയിൽനിന്നും ഇറങ്ങി നേരേ ചാറർജിയുടെ മുറിയിലേയ്ക്കു നടന്നുചെന്നു. ആ മുറിയിൽ മി: സെൻ അവളെയും കാത്തു ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. മി: സെൻ അവിടെയിരിക്കുന്നതു ബേല ഗൌനിച്ചതേയില്ല. ചാറർജിയാകട്ടെ, കടലാസുകളും തുടിച്ച നിയമപുസ്തകങ്ങളും കേസുഫയലുകളും അടുക്കിവച്ചിരിക്കുന്ന മേശയ്ക്കുമുമ്പിലിരുന്നുകൊണ്ടു് ചുരുട്ടുവലിക്കുകയായിരുന്നു.

ബേലയേക്കണ്ടപ്പോൾ സെൻ ചോദിച്ചു.

"എന്തു്? ബേല വന്നുകഴിഞ്ഞോ? ആസ്പത്രിയിൽനിന്നും ഇറങ്ങിവരുന്നതായി രണ്ടുമൂന്നു മണിക്കൂർമുമ്പു് ഞാൻ കണ്ടല്ലോ?"

മി: ചാറർജി ഒരു പരിഭ്രമഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു.

"എന്തു്? ആസ്പത്രിയിൽനിന്നോ ബേല..."

ബേല അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞ തലമുടി ഒതുക്കിക്കെട്ടികൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അതെ, ഞാൻ ആസ്പത്രിയിൽപോയിരുന്നു."

"എന്തിനു്?"

മി: ചാറർജിയും മി: സെന്നും ഒരേ സ്വരത്തിൽ ചോദിച്ചു.

ബേല അടുത്തുകിടന്ന കസേരയിലിരുന്നുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"വിമൽ ചേട്ടനേക്കാണാൻപോയിരുന്നു."

മി: ചാറർജിയുടെ മുഖത്തേക്കു വ്യംഗ്യഭാവത്തിൽ നോക്കിക്കൊണ്ടു സെൻ പറഞ്ഞു.

"വിമലോ? ഏതു വിമൽ? ഓഹോ! ഹത്താലനഷ്ടി ച്ചവരെ തുരത്തിയോടിച്ചപ്പോൾ പോലീസിന്റെ വെടി യേറ്റ വിമൽ! ആ അപകടംപിടിച്ച മനുഷ്യന്റെ സ മ്പർക്കത്തിനു നീയും പോകുകയോ?"

മി. ചാറ്റർജി നയനങ്ങൾ മേല്പോട്ടുയർത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"സെൻ പറഞ്ഞത് ഏറ്റവും ശരിയാണ്. എനി ക്കിതൊന്നും തീരെ ഇഷ്ടമല്ല"

ബേലയുടെ ദുഃഖിതഹൃദയം ആവേശഭരിതമായി. അവൾ ക്രൂരസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"മി. സെൻ! വിമൽ അങ്ങയേക്കാളും അപകടകാ രിയാണോ? അച്ഛാ! അങ്ങ് ഇത്തരം കൊള്ളരുതാത്ത വ്യക്തികളുമായി ഇടപെടരുതു്. അതൊന്നും എനിക്കും ഒട്ടും ഇഷ്ടമല്ല"

മി. സെന്നിന്റെ മുഖം വിളറി. ബേലയിൽനിന്നും ഇപ്രകാരമൊരുവാക്ക് അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും പ്രതീക്ഷി ച്ചിരുന്നതല്ല. തന്റെ ആശയ്ക്കു വിപരീതമായി ബേല യുടെ നാവിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ട വാക്കുകൾ അദ്ദേഹത്തി ന്റെ ഹൃദയത്തെ ക്ഷുണ്ണപ്പെടുത്തുകയായിരുന്നു. മി. ചാ റ്റർജി എരിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന സിഗാർ മേശപ്പുറത്തുവ ച്ച് ബേലയുടെ തുടുത്തുവന്ന മുഖത്തേക്കു വിസ്മയസ്തബ്ധ നായി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

മി. സെൻ ചാറ്റർജിയോടായി പറഞ്ഞു:

"അങ്ങ് കേട്ടില്ലേ? ബേലാദേവി എന്നെ മനഃപൂ ർവ്വം അവമാനിക്കുകയല്ലേ ചെയ്തത്?"

ചാറർജി ഞെട്ടിപ്പോയി. അദ്ദേഹം മറുപടിയായി പറഞ്ഞു:

"നിയമപരമായി നോക്കുമ്പോൾ ഇതൊരപമാനമായി കരുതാനില്ല. ബേല ഉപയോഗിച്ച വാക്കുകൾക്കു അല്പം മൂർച്ചകൂടിപ്പോയി. അതിനവൾ അങ്ങയോട് മാപ്പു ചോദിക്കാതിരിക്കുകയില്ല"

ഉദാസീനഭാവത്തിൽ മി. സെൻ പറഞ്ഞു:

"അങ്ങും അതു നിസ്സാരമാക്കുകയോ? മാപ്പു ചോദിക്കുന്നതുകൊണ്ടെന്തുകായ്യം? ബേലാദേവി എന്റെ വ്യക്തിപരത്തോടാണ് ആക്രമണം നടത്തിയത്"

ചാറർജി നിഷ്പക്ഷഭാവത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"അതുപോകട്ടെ! ഈ വിഷയമിനി ചർച്ചചെയ്യാതെ അവസാനിപ്പിക്കുകയാണു നല്ലത്"

വിഷാദഗ്രസ്തനായ മി: സെൻ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ ബലപരീക്ഷണത്തിനൊരുങ്ങുകയല്ല. അങ്ങതന്നെ സഹാനുഭൂതിയോടുകൂടി ആലോചിച്ചുനോക്കണം. ഞാൻ....."

ബേല:- എന്റെ വ്യക്തിപരമായ കാര്യങ്ങളിൽ കൈകടത്തുവാൻ അങ്ങെയ്യെന്തുകായ്യം? ഞാൻ വിമലിന്റെയടുത്തോ, നരകത്തിലോപോകും. അങ്ങാരാണ്? എന്റെ നന്മതിന്മകളെക്കുറിച്ച് അഭിപ്രായപ്രകടനത്തിനു് അങ്ങെയ്യെന്തവകാശമാണ്?

മി: സെൻ ഏതോ പറയാൻതുടങ്ങിയപ്പോൾ അതിനിടക്കു മി. ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"ബേല താങ്കളോട് ചോദിച്ചതു ശരിയാണ്. ബിലാത്തിയിൽ ആരായാലുംശരി കന്യകമാരുടെ വ്യക്തിപരമായ പെരുമാറ്റത്തെസംബന്ധിച്ച് എത്ര അടുത്തമിത്രമായാലുംശരി ഒരിക്കലും....."

"ബിലാത്തിയിലെ കായ്ങ്ങൾ ചുട്ടെരിച്ചുകളയൂ!" മി. സെൻ ക്രുദ്ധിതനായി പറഞ്ഞു:

"താങ്കൾ എവിടത്തെ പ്രതിപുരുഷനായിട്ടാണീ സംസാരിക്കുന്നത്""

മി: ചാറർജി:-അതെ! ഈ ഹിന്ദുസ്ഥാനിലെ കാടന്മാരാണ് തങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യങ്ങൾ പൊക്കിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് അന്യദേശങ്ങളുടെ മഹിമയേ തച്ചുടയ്ക്കാനായി ശ്രമിക്കുന്നതു്. അങ്ങനെയല്ലേ മി: സെൻ! ഞാൻ പറഞ്ഞതു പരമാർത്ഥമാണ്." യാതൊന്നും ഉരിയാടാതെ ജ്വലിക്കുന്ന ദൃഷ്ടികൾകൊണ്ട് പിതാവിനേയും പുത്രിയേയും നോക്കിക്കൊണ്ട് മി: സെൻ വെളിയിലേക്കിറങ്ങിപ്പോയി. അയാൾ കാറിലേയ്ക്കു കയറുമ്പോൾ പിറുപിറുത്തുകാണും. "ഇവർ രണ്ടും നല്ല പുള്ളികൾതന്നെ. ഇവരുടെ പിടിയിലകപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് എന്റെ ഇരുപതിനായിരംരൂപാ വെള്ളത്തിലായി. ഈ തുച്ഛകീടങ്ങൾ നേരേ സംസാരിക്കുകപോലുമില്ല. ഇരുണ്ടമുഖഭാവവും"

സെൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു ദീർഘശ്വാസംവിട്ടുകൊണ്ട് ബേല പറഞ്ഞു.

"അച്ഛാ! വിമൽചേട്ടനിനി രക്ഷപെടുകയില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു കാൽ ആദ്യമേതന്നെ മുറിച്ചുകളഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ രക്തത്തിലും വിഷംബാധിച്ചുപോയി.

ശ്രക്ഷസ്വരത്തിൽ ചാറർജി ചോദിച്ചു.

"ആരാണീ വിമൽ. എനിക്കു മനസ്സിലായില്ലല്ലോ"?

ബേല:-അച്ഛാ! അച്ഛൻ മറന്നുപോയോ? ആ വിമൽ! അന്നരാത്രി വെടിയേറ്റയാളേ! ആ മിൽസമരത്തിൽപങ്കെടുത്ത വിമൽ.

"ഓഹോ!" കേവലം കുട്ടികളേപ്പോലെ പ്രസന്നനായി ചാറർജി പറഞ്ഞു.

"ഓർമ്മിക്കുന്നുണ്ട്. അതു വലിയ കഷ്ടമായിപ്പോയി. ആരെങ്കിലും കേസു ഫയൽചെയ്തയാണെങ്കിൽ മില്ലുടമകൾക്കു് ഒരു വലിയ തുക ഇറക്കേണ്ടിവരും. നിയമം വിമലിന്റെ പക്ഷത്താണ്."

ബേല പിതാവിന്റെ നിയമപരമായ അഭിപ്രായങ്ങളെ ഗൌനിച്ചില്ല. അവളെന്തോ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അച്ഛാ! ആ കിശോർബാബുവിനെ അറിയുകയില്ലേ? ഇവിടെ മുറയ്ക്കു വരാറുള്ള ആ ചെറുപ്പക്കാരൻ!"

"ഏതു കിശോർ?" ചാറർജി ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി ചോദിച്ചു.

"ബോംബയിലെ ജൌഹരിയൊ?"

ബേല:-അല്ലച്ഛാ! അച്ഛൻ മറന്നുപോയോ? ഇവിടെ നിത്യവും വന്നുകൊണ്ടിരുന്നില്ലെ?"

"ഓഹോ! ശരിശരി" മി. ചാറർജി വിലതീരാത്ത ഏതോ സാധനം കൈവിട്ടുപോയതു തിരിച്ചുകിട്ടിയതുപോലെ ഓമ്മിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു. ശ്രീരാംപൂരിയി

ലെ സെമിൻദാർ കിശോർഗുപ്തൻ. ജൈസോറിൽ താമസിക്കുന്ന ആ ആളാ അല്ലേ?"

ബേല ഖിന്നഭാവത്തിൽ വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"അല്ലച്ഛാ! ബോംബയിലെ കോടീശ്വരനായ ജൌഹരിയോ ശ്രീരാംപുരിയിലെ രാജാവോ മിൽ ഓണറോ തുടങ്ങിയ പ്രസിദ്ധന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിലുള്ളയാളല്ല കിശോർ. അദ്ദേഹം ഒരു സാധാരണവ്യക്തി. എന്റെ സഹപാഠികളിലൊരാൾ"

ചാറർജി:-ഞാനങ്ങനെയുള്ളവരെ അറിയാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. നീ എന്താണു പറയാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു്? അതു വ്യക്തമായി പറയൂ!

ബേല ഒന്നുകൂടി സ്പഷ്ടമായി പറഞ്ഞു.

"എന്താണച്ഛാ! ഈ ലോകം ജൌഹരികൾക്കുമാത്രമുള്ളതാണോ? സാധാരണമനുഷ്യരും സചരന്തം ഈ ഭ്രമിയുടെ മുക്കിലും മൂലയിലും കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ പറഞ്ഞുകൊണ്ടുവന്ന ആ കിശോർബാബു ഒരു സാധാരണമനുഷ്യൻ. എന്റെ ഒരു യഥാർത്ഥസ്നേഹിതൻ ആയിരുന്നുവെന്നേയുള്ളൂ. ഇന്നദ്ദേഹം ജയിലിലാണു്. അദ്ദേഹത്തിനെ തൂക്കിക്കൊല്ലാനാണു ശിക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്നാണു ഞാനിന്നു കേട്ടതു്"

"തൂക്കിക്കൊല! അങ്ങനെയുള്ള ആളുകളെ അറിയണമെന്നു് ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നില്ല ബേലാ!"

ബേല ദൃഢസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! പരിഭ്രമിച്ചതുകൊണ്ടു് കാര്യങ്ങൾ നടക്കുകയില്ല. കേസുകളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ അവിടത്തെക്കു

തന്നെ കഴുവിലേറാൻ ദിവസങ്ങളെണ്ണിക്കഴിയുന്ന എത്ര യോ ആളുകളുമായി ഏറ്റുമുട്ടാൻ ഇടവന്നുകാണും. ഈ തവണ കിശോർബാബുവിന്റെ ഭാഗംപിടിക്കണം"

അത്യന്തം വികലഭാവത്തിൽ ചാറർജി പറഞ്ഞു:

"കൊള്ളാം! അതെങ്ങനെ സാധിക്കും? എനിക്കാണെങ്കിൽ അയാളുടെ കേസിനെക്കുറിച്ചൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. പിന്നെ ഫീസ്"

ബേല:-ഫീസോ? അതു ഞാൻതരാം. കോടതിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കേസിനെക്കുറിച്ചുള്ള എല്ലാ റിക്കാർഡുകളും കാണും. അങ്ങൊരു വലിയ ബാരിസ്റ്റർ! ഞാൻ അങ്ങയോടെന്താണ് ഉപദേശിക്കുക?

ചാറർ:- അതുമാത്രമോ മകളേ! ഈ കുഴഞ്ഞകാര്യങ്ങൾക്കുവേണ്ടി വിലയേറിയസമയം പാഴാക്കുന്നതു് എന്തിന്?

ബേലയുടെ ഹൃദയം വെറുപ്പും ദുഃഖവുംകൊണ്ടു് നിറഞ്ഞു. അവൾ പറഞ്ഞു:

"അച്ഛാ! ഞാനിതുവരെ അങ്ങയോടൊന്നും ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ലല്ലോ. എന്റെ ഈ അവസാനമായ അഭിലാഷം സാധിച്ചുതരൂ!"

മി. ചാറർജിയുടെ ഹൃദയം കോരിത്തരിച്ചു. അദ്ദേഹം മകളുടെ തോളിൽ തലോടിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"മകളേ! നിന്റെ ആഗ്രഹങ്ങൾ എപ്പോഴാണു ഞാൻ നിരസിച്ചിട്ടുള്ളതു്? എനിക്കു യാതൊരു തുമ്പും കിട്ടിയിട്ടില്ലാത്ത കേസിൽ ഞാനെങ്ങനെ...?"

ബേല:-അവിടുന്നു ക്ലാക്കിനെ ചുമതലപ്പെടുത്തു. അ

യാം അതേക്കുറിച്ചുള്ള വിവരങ്ങൾ ശേഖരിച്ചു തരുമല്ലോ. അതിനുവേണ്ട നടപടികൾ കോടതിയിൽ ഉടനേ തുടങ്ങണം. ഒട്ടും അമാന്തിക്കരുതു്".

മി. ചാറർജി മകളുടെ ഈ അപേക്ഷ സ്വീകരിച്ചു. അദ്ദേഹം ക്ലാക്കുമുഖേന അതേക്കുറിച്ചന്വേഷണം നടത്തിയപ്പോൾ കിശോർബാബു ഒരു ഇൻസ്പെക്ടരുടെ കൊലയ്ക്കുസംബന്ധിച്ചു ജയിലിലടയ്ക്കപ്പെട്ടുകയും ശിക്ഷിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുകയാണെന്നു മനസ്സിലായി.

അടുത്ത ഒരു ദിവസംതന്നെ ചാറർജി ഈ കേസിന്മേലപ്പീൽ ഹൈക്കോർട്ടിൽ ഹാജരാക്കി. അന്നു വൈകിട്ടു അദ്ദേഹം ബേലയോടു പറഞ്ഞു:

"മകളേ! കിശോറിനെ രക്ഷിക്കുക ദുഃസ്സാദ്ധ്യമായ കാര്യമാണു്. എങ്കിലും ഞാനെന്റെ കഴിവുമുഴുവനും ഉപയോഗിക്കാം. തൂക്കിക്കൊല, കഠിനതടവാക്കി മാറുവാനെങ്കിലും സാധിച്ചാൽ അതെന്റെ വിജയമായി കണക്കാക്കാം. കേസ് മിക്കവാറും അയാൾക്കു പ്രതികൂലമായിട്ടാണു കൊണ്ടുപോയിരിക്കുന്നതു്. എല്ലാം ഈശ്വരനറിയാം."

ബേല ഹൃദയവേദനയോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"അച്ഛാ! അദ്ദേഹത്തേ ഏതെങ്കിലുംവിധത്തിൽ രക്ഷിക്കൂ!"

ചാറർജി:- മകളേ! ശിക്ഷിക്കുന്നതും രക്ഷിക്കുന്നതും നാമല്ലല്ലോ.

ബേല ഈശ്വരന്റെ അദൃശ്യശക്തിയെക്കുറിച്ചു വിശ്വസിക്കാതിരിക്കുമ്പോൾ പിതാവിന്റെ നാക്കിൽ

നിന്നതന്നെ ഈശ്വരൻ എല്ലാറ്റിനും ശക്തനാണെന്നും ശിക്ഷിക്കുന്നതും രക്ഷിക്കുന്നതും ആ അദൃശ്യശക്തിയാണെന്നും പറയുന്നതുകേട്ടപ്പോൾ ബേലയുടെ ശരീരമാകെ കോരിത്തരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനു ഈ മനഃപരിവർത്തനം എങ്ങനെവന്നുവെന്നവൾ അത്ഭുതപ്പെട്ട് അവൾ അദ്ദേഹത്തോടപേക്ഷിച്ചു.

"അച്ഛാ! ശിക്ഷിക്കുന്നതും രക്ഷിക്കുന്നതും ആരാണ്? നിയമത്തിന്റെ ശക്തിക്കതീതനാണോ ആ വ്യക്തി?"

ചാറർജി:-അതെ മകളേ! സർവ്വശക്തനായ പരമാത്മാവാണ്. ഞാൻ ദൈവതഭാവത്തിൽ ഒട്ടും വിശ്വസിക്കുന്നില്ല. അതാണു മനുഷ്യന്റെ ബലഹീനത, കുറവ്, കൃതഘ്നത.

ബേല അതൊന്നും ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. അവളുടെ മനസ്സ് വേറേ വഴിക്കു സഞ്ചരിക്കുകയായിരുന്നു. അവൾ വിറയ്ക്കുന്ന പാദങ്ങളോടുക്രൂടിനടന്നു തന്റെ മുറിയിലേക്കുപോയി. അവിടെച്ചെന്നു ഒരു കസേരയിൽ മേശമേൽ കൊട്ടുംകൈയുംകുത്തി ഇരുന്നുകൊണ്ട് നൂതനമായ ചിന്തകളിൽമുഴുകി. ലോകത്തിന്റെ ഹിതാഹിതങ്ങളനുസരിച്ച് സ്വച്ഛന്ദമായി സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾ നടത്തുന്ന ആ സർവശക്തിയേതാണെന്നവൾ ആലോചിച്ചു.

"ആ ശക്തിക്കു കിശോറിനെ രക്ഷിക്കാനാവില്ലേ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തഃകരണത്തെ പരിശുദ്ധമാക്കാൻ ആ ശക്തി ഉപയോഗിച്ചുകൂടേ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മാവിനെ കളങ്കപ്പെടുത്തിയ ആ അടയാളങ്ങൾ ആ സ

വ്ശകത്തന്റെ കരുണാശ്രുക്കളാൽ കഴുകിക്കളയത്തക്കതല്ലേ? ഞാൻ ആ സവ്ശകത്തിയെ എങ്ങനെ സംബോധന ചെയ്യും? അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദയ കിശോറിന്റെനേരെ വർഷിക്കുവാൻ ഞാനെന്താണ് ചെയ്യേണ്ടത്? ആ സവ്ശകത്തൻ നിഷ്ഠുരനായ ഒരു ന്യായാധിപനാണ്. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ നൈഷ്ഠുര്യം അവസാനം ദയാപൂർണ്ണവും ചിരസുഖദായിയുമായി പരിണമിക്കുകയില്ലേ?" ഇങ്ങനെ അനവധി ചിന്തകൾ അവളെ വികാരപരവശയാക്കിത്തീർത്തു. ചിന്താബ്ധിയിൽ ആ കോമളഹൃദയം നീന്തിത്തുടിച്ചു. അല്പം അഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവൾ തന്റെ പൂർവ്വജീവിതത്തെക്കുറിച്ച് ചിന്തിച്ചു. ഇന്നത്തെ പരിവർത്തനങ്ങൾ അവൾ നോക്കിക്കണ്ടു. ഭാവിയെക്കുറിച്ച് ഉൽക്കണ്ഠിതയായി. ദുർഘടവും മലീമസവുമായ മാർഗ്ഗങ്ങളിൽക്കൂടി വിനാശത്തിന്റെ പരമപദത്തിലേയ്ക്കു പാഞ്ഞുപോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്ന തന്റെ ജീവിതത്തെ അവൾ വിശകലനംചെയ്തുനോക്കി. പെട്ടെന്നു അവളറിയാതെതന്നെ കണ്ണുകളിൽനിന്നും അശ്രുകണങ്ങൾ അടർന്ന് മേശമേൽവീണു. അവൾ കണ്ണടച്ചുകൊണ്ട് ആ സർവശക്തനെ വിളിച്ചു. ഇതുനാളും ആ നിത്യസത്യത്തെ അവഗണിച്ച് ജീവിക്കുവാനിടയായതിൽ അവൾക്കു പശ്ചാത്താപമുണ്ടായി.

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിയാറ്

കിശോറിന്റെ കേസ് ഹൈക്കോടതിയിൽ പ്രമാദമായി വിചാരണചെയ്തു. മി: ചാറർജി പ്രതിഭാഗത്തെയ്ക്കുവേണ്ടി സമർത്ഥമായി സർവകഴിവുകളും ഉപയോഗിച്ചു വാദിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാദം ജഡ്ജിമാരുടെ മസ്തിഷ്കത്തെ ഉലച്ചുകളഞ്ഞു. ആ കേസു സംബന്ധിച്ച എത്ര നിസ്സാരമായ തെളിവുകളും, പ്രതിക്കനുകൂലമായിത്തീരത്തക്കവണ്ണം സമർത്ഥനായ ബാരിസ്റ്റർ സമർത്ഥിച്ചു. ആ ഇൻസ്പെക്ടരുടെ മരണം ആത്മഹത്യയായിരുന്നു. കാരണം അദ്ദേഹം ഒരു ഭാരിച്ചതുക അനുചിതമായി കൊള്ളചെയ്തതിനുശേഷം നിയമത്തിനേയും ഗവമ്മെൻറിനേയും വഞ്ചിക്കുകയും, റിക്കാർഡുകളതിനുതകത്തക്കവണ്ണം ചമയ്ക്കുകയും ചെയ്തുകയാണ് ചെയ്തത്. എന്നാൽ, അതു പരസ്യമാകുന്നതിനുള്ള ലക്ഷണംകണ്ടപ്പോൾ ആത്മാഭിമാനംരക്ഷിക്കുവാൻമറ്റു ഗത്യന്തരമില്ലാതെ ആത്മഹത്യയ്ക്കു തയാറായതുമാണ്. മറേറതോ കാരണങ്ങൾകൊണ്ട് അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ട കിശോറിനെ പോലീസുസ്റ്റേഷനു തീവച്ചുവെന്നും ആളിക്കത്തിയ അഗ്നിയിൽ ആ ഇൻസ്പെക്ടരേ അവശനാക്കിയശേഷം എട്ടത്തെറിഞ്ഞുവെന്നും ശ്രുതിമേകളുവായി. ഭയങ്കരമായ വഞ്ചനയായി കെട്ടിച്ചമച്ച കൃത്രിമരേഖകളാണു പ്രതിക്കുദോഷമായി കോടതിയിൽ ഹാജരാക്കിയിട്ടുള്ളതെന്നും, പ്രതിയുടെമേൽ വ്യക്തിപരമായ ശത്രുതപുലർത്തുകൊ

ണ്ടു് ഇത്തരത്തിൽ കേസു ചാജ്ജുചെയ്തിരിക്കയാണെന്നും ശക്തിയായഭാഷയിൽ ചാററർജി കോടതിയിൽ വാദിച്ചു കേസ് ചാജ്ജുചെയ്ത ഇൻസ്പെക്ടർ ആണതിൽ അപരാധിയെന്നും അദ്ദേഹം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു.

കേസിന്റെവാദംകേട്ടുകൊണ്ടു് കോടതിയിൽ സന്ദർശകർക്കുള്ള ഇരിപ്പിടത്തിൽ ബേലയും ഇരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. അവൾ മനസാ ഇടക്കിടയ്ക്കു ചിരിക്കുകയും കരയുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടാണതുടയും സമയമിരുന്നതു്. വാദംതീർന്നപ്പോൾ ചാററർജി മകളേ അടുത്തുവിളിച്ചു പറഞ്ഞു.

"വിധി നമുക്കു അനുകൂലമായിരിക്കുമെന്നു ആശിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്തവണ്ണം ആണീക്കേസ് എത്തിയിരിക്കുന്നതു്. ഒരു പക്ഷേ, നമ്മുടെ പ്രയത്നം വിഫലമായെന്നുംവരാം."

ബേല നിരാശയോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"എന്തുംവരട്ടെ! എനിക്കു ജയിലിൽപോയി കിശോറിനെ ഒന്നു സന്ദർശിക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ? അതാണെന്റെ അന്തിമാഭിലാഷം. അതിനുവേണ്ടി അങ്ങ് ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തുതരുമോ?"

ബേലയ്ക്കു കിശോറിനേ കാണുന്നതിനുവേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ അദ്ദേഹം കോടതിമുഖേന ചെയ്തുകൊടുത്തു. നിരാശയായ മകളുടെ സമാധാനത്തിനു എന്തുംചെയ്യാൻ പൂർവ്വസ്നേഹനായ പിതാവ് ഒരുക്കമായിരുന്നു. നിയമത്തിനതീതമായി ഒരു ബാരിസ്റ്റർക്കു മറെറന്താണു ചെയ്യാൻ കഴിയുക?

× × × × ×

വിശാലമായ ഇരുമ്പുവാതിൽ; പാറാവുകാരന്റെ കട്ടിക്രൂടിയ ചെരിപ്പിന്റെ 'ഘർ' 'ഘർ' ശബ്ദം; ബേല തുടിക്കുന്നഹൃദയത്തോടുക്രൂടി ജയിൽ വളപ്പിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. നിരാശയും ദുഃഖവുംകൊണ്ടു പീഡിതരായ തടവുകാരുടെ ദീർഘനിശ്വാസങ്ങൾമാത്രം കേൾക്കുന്ന ആ പരിസരം. ആരുടെയെല്ലാം തപ്തബാഷ്പങ്ങൾവീണുണങ്ങിയ ആ ഇരുളടഞ്ഞമുറികൾ; ആ പരിസരത്തിൽ കടന്നപ്പോഴേ അവളുടെ ശരീരമാകെ കോരിത്തരിച്ചു. ദുഃഖത്തിന്റെയും മരണത്തിന്റെയും സാമ്രാജ്യം. വളർത്തുമൃഗങ്ങളെപ്പോലെ ഒട്ടുവളരെ തടവുകാർ അവരുടെ ജീവിതത്തിന്റെ ഓരോ നിമിഷങ്ങളും അപമാനം, വെറുപ്പ്, വിവശത, നിഷ്ഠുരത ഇതെല്ലാം സഹിച്ചുകൊണ്ടു യുഗങ്ങളെപ്പോലെ പിന്നിടുകയാണ്. ഇത്ര വിശാലവും ഭയാനകവും, ബീഭത്സവും ആയ ഒരു നരകം മനുഷ്യൻ തന്നെ മനുഷ്യനുവേണ്ടി നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെ ഉദ്ദേശമെന്താണെന്നും മനുഷ്യന് മനുഷ്യന്റെപേരിൽ ഇത്ര നിഷ്ഠുരതയും കർക്കശതയും തോന്നാനുള്ള കാരണമെന്താണെന്നും എത്ര ആലോചിച്ചിട്ടും അവൾക്കു മനസ്സിലായില്ല.

മുമ്പിൽ ആ പരിസരങ്ങളോടിണങ്ങിക്കഴിഞ്ഞ വാർഡനും പിമ്പേ വിറയ്ക്കുന്നകാലുകളുമായി ബേലയും. ജയിൽമുറിയിലേയ്ക്കു അടുക്കുന്തോറും അവളുടെ ഹൃദയം ക്രമാതീതമായി തുടിച്ചു. സ്വപ്നലോകത്തിലെന്നോണം അവൾ അങ്ങനെ നടന്നു. ആ മുറികളിൽ നിരാശ്രയരായി കഴിഞ്ഞുക്രൂട്ടുന്ന തടവുകാർ അവളെ ഉറുനോക്കുകയാണ്. ബേല വിശാലമായ കെട്ടിടത്തിലെ പല മുറികളും

കടന്നു് ഇരുളടഞ്ഞു് ശോകമൂകമായ ഒരു മുറിയുടെ മുമ്പിലെത്തി. ശുദ്ധവായുവും പ്രകാശവും കടക്കാത്ത ഒരു മുറി. വാർഡൻ പറഞ്ഞു.

"ഈ മുറിയിലാണാ തട്ടുകാരൻ." ബേല കണ്ണുതുടച്ചുകൊണ്ടു് തലയുയർത്തി അങ്ങോട്ടുനോക്കി. ആ മുറിയുടെ ഇരുമ്പഴികൾകൊണ്ടുള്ള വാതലിൽ 'തൂക്കു്' എന്നു് എഴുതിയ ഒരു ബോർഡു് തൂക്കിയിട്ടുണ്ടു്. ആ രണ്ടക്ഷരങ്ങൾ വെടിയുണ്ടകൾ പാഞ്ഞുവരുന്നതുപോലെ അവൾക്കു ഭയാനകങ്ങളായിതോന്നി. അവളുടെ ഹൃദയം ക്രമാതീതമായി തുടിച്ചു. ആ മുറി അന്ധകാരപൂർണ്ണമാണു്. അവളകത്തേക്കു ജിജ്ഞാസയോടുകൂടിനോക്കി. കഴുമരത്തിലേറുവാനുള്ള അന്ത്യനിമിഷങ്ങളെണ്ണിയെണ്ണി കഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആ അപരാധി വെളിയിലാരോവന്നതു മനസ്സിലാക്കി വാതിൽക്കലോളംവന്നു. കൈകാലുകളിൽ ബന്ധിച്ചിരുന്ന ഇരുമ്പുചങ്ങലകൾ പാദസരംപോലെ കിലുങ്ങി. വാതിൽക്കൽ ഇരുമ്പഴികൾക്കുള്ളിൽനിൽക്കുന്ന കിശോറിനേ ഒരു നോക്കുനോക്കിയ ബേല രണ്ടുകൈകൾകൊണ്ടും മുഖംപൊത്തികരഞ്ഞുപോയി.

സഹജമായ ശാന്തസ്വരത്തിൽ കിശോർ ചോദിച്ചു.

"ബേലാറാണി! കരയുകയാണോ? നിങ്ങൾ എപ്പോഴാണിങ്ങനെ കരയാൻ പഠിച്ചതു്?"

കരഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെ ബേല മറുപടിപറഞ്ഞു.

"എന്താണു കിശോർ! ഇതു ചിരിക്കുവാനുള്ള സന്ദർഭമാണോ? നിങ്ങൾ സ്വയം നശിക്കുവാൻ ഇടയാക്കു

മേന്ന ഞാനശേഷം ഓത്തിരുന്നില്ല."

കിശോർ:-ദേവീ! എന്റെ ഓരോ നിമിഷങ്ങളും അത്യന്തം വ്യാകുലതയോടെയാണു ചിലവഴിക്കുന്നതു്. ഞാൻ വിവിധ പ്രവത്തികളിൽ മുഴകി സ്വയം മറന്നു ജീവിച്ചു. ഇപ്പോഴിവിടെ യാതൊരു പ്രവത്തിയുമില്ല. കഴിഞ്ഞ ജീവിതസംഭവങ്ങളം ഓരോന്നും എന്നെ അത്രകണ്ടു ഞെരുക്കുന്നുമുണ്ടു്.

നിൽക്കുവാനാവാതെ ബേല വരാന്തയിൽതന്നെയിരുന്നു. കിശോർ വീണ്ടും പറഞ്ഞു.

"ബേലാ! നിങ്ങളം എന്റെ ഹൃദയത്തുടിപ്പുകളം കാണ്മാനിവിടെയും വന്നുചേർന്നോ? എന്റെ പീഡകളംക്കു നേരിട്ടിരുന്ന കുറവ് ഇന്നു പൂർണ്ണമായി എന്റെ പാപങ്ങളുടെ പ്രായശ്ചിത്തം ഇനിതാ തികച്ചും അനുഭവപ്പെട്ടു."

ബേല ഒരപരാധിനിയേപ്പോലെ പറഞ്ഞു:

"എന്റെ കിശോർ! നിങ്ങളുടെ സുഖത്തിനും സമാധാനത്തിനുംവേണ്ടി എനിക്കിനിയെന്തുചെയ്യാൻ കഴിയും? നിങ്ങളുടെ ഈ നാശത്തിന്റെ ഉത്തരവാദിത്വം മുഴവൻ എന്റെ ബുദ്ധിശൂന്യതകൊണ്ടാണെന്നു് എനിക്കറിയാം. ഞാൻ നിങ്ങളെ വേണ്ടപോലെ മനസ്സിലാക്കിയില്ല. ഹാ! ഇനി അതു പറഞ്ഞിട്ടെന്തു ഫലം?"

കിശോർ:-ഞാൻ യാതൊരപരാധവും ചെയ്തിട്ടില്ല എന്നാൽ എന്നെ തൂക്കിക്കൊല്ലുവാൻ ഇടവരുമെന്നു കണ്ടപ്പോൾ നിരാശയോടുകൂടി ഞാൻ ആ കുറ്റങ്ങൾ സമ്മതിച്ചു തൂക്കുമുറിയിൽ കഴുത്തിൽ കുരുക്കിടുവാനിട്ടി

ട്ടുള്ള ആ കയർ അങ്ങകലെനിന്നുകൊണ്ടെന്നോ മാടിവി
ളിക്കുകയാണ്. ബേലാറാണീ! ഞാൻ മരിക്കുവാനാഗ്ര
ഹിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ മറ്റെല്ലാ അഭിലാഷങ്ങ
ളേയുംപോലെ ഈ ആഗ്രഹവും എന്നെ വഞ്ചിച്ചു.

ബേല നെറ്റിയിൽ പാറിക്കിടന്ന തലമുടി ഒതുക്കി
മാറ്റിക്കൊണ്ട് പറഞ്ഞു:

"ഹേ ഭഗവൻ! ഞാനെന്താണു ചെയ്യേ? അങ്ങയെ
എങ്ങനെ സന്തുഷ്ടനാക്കിത്തീർക്കും?"

കിശോർ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി പറഞ്ഞു:

"ദേവീ! സംഭവിക്കേണ്ടതു സംഭവിച്ചു. ഇനി എ
ത്രയുംവേഗം എന്നെ കഴുവിലേറുന്നതിനുവേണ്ട നടപ
ടി സ്വീകരിക്കണമെന്ന് ദേവി അച്ഛനോടു പറയണം.
അതായിരിക്കും നിങ്ങളെനിക്കുചെയ്യുന്ന വലിയ ഉപകാ
രം. ഈ ശ്വാസോച്ഛ്വാസംതന്നെ എനിക്കു വലിയ അ
സ്വസ്ഥതയുണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. കഴിഞ്ഞ ഓരോ പകലുക
ളും രാത്രികളും എന്നെ കരയിക്കുകയും പിടപ്പിക്കുകയും
ചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഈ അവസ്ഥാവിശേഷംകൊണ്ട് ജീവിത
ത്തേക്കാൾ മരണം എനിക്കു മധുരമായി തോന്നുന്നു."

ബേല:-ഞാൻ നിങ്ങളോടു യാചിക്കുവാനാഗ്രഹി
ക്കുന്നു.

ഇത്രയും പറഞ്ഞിട്ട് ബേല സാരിത്തുമ്പുകൊണ്ട്
കണ്ണുനീർതുടച്ചു, താഴെ കുനിഞ്ഞിരുന്നു. ഇടക്കിടയ്ക്കു അ
ശ്രുനിറഞ്ഞ ദൃഷ്ടികൾ കിശോറിന്റെനേർക്കയച്ചു.

കിശോർ നെടുവീർപ്പുവിട്ടുകൊണ്ട് പറഞ്ഞു:

"റാണീ!. എനിക്കെന്താണു നഷ്ടപ്പെടുവാനുള്ളത്? ജീവിതത്തിന്റെയും മരണത്തിന്റെയും ദൈർഘ്യമില്ലാത്ത ഈ പാതയിലെ ആശകളറ്റ ഒരു സഞ്ചാരിയാണ് ഞാൻ. ഞാനീ ലോകത്തോടതന്നെ മാപ്പുചോദിക്കുകയാണ്. ആകെയും ഒന്നുംതന്നെ നഷ്ടപ്പെടുവാനുള്ള കഴിവ് അന്നും ഇന്നും എനിക്കില്ല സർവശക്തൻ എന്റെ സകല അഭിലാഷങ്ങളേയും തകർത്തു തരിപ്പണമാക്കി. എന്റെ ജീവിതത്തെയാകെ നെടുവീർപ്പുകൊണ്ടു നിറച്ചു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ കഠോരമായ ദയയുടെ ചിഹ്നങ്ങൾ എന്റെ ഓരോ ശ്വാസത്തിലും ലയിച്ചുപോയി. ഈശ്വരന്റെ കഠിനമായ, നിർദ്ദയമായ പ്രഹരങ്ങളേറ്റ് എന്റെ ജീവിതം മുഴുവൻ ശൂന്യമായിപ്പോയി. ഈശ്വരന്റെ അഭിലാഷങ്ങൾ ഓരോന്നും നിർബാധം നിർവഹിച്ചതിനാലാണെന്റെ സന്തോഷം, സമാധാനം എല്ലാംതന്നെയും. എന്റെ അഭിലാഷങ്ങളൊന്നും വികസിച്ചില്ല; ഫലസമൃദ്ധമായില്ല."

ബേല:-ഞാൻ യാചനയുമായിട്ടാണു വന്നതു്. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പ്രാണൻ എനിക്കു ദാനംചെയ്യുകയാണെങ്കിൽ അതിൽക്കൂട്ടുതലായി എനിക്കു ദാനംതരാൻ നിങ്ങൾക്കൊന്നുമില്ലെന്നെനിക്കറിയാം. അതാണെന്റെ പ്രാർത്ഥന.

കിശോർ ഗാംഭീര്യം നടിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഞാനതിനുത്തരം നൽകണമെന്നോ? ഞാനെന്താണു പറയുക? ഞാനെന്തുവേണമെന്നു ബേലതന്നെ പറയൂ!"

ബേല കിശോറിന്റെ പാദങ്ങളിൽ പ്രണമിക്കാൻ

ആഗ്രഹിച്ചു. എന്നാൽ ബലമേറിയ ഇരുമ്പഴികൾ അവരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിലങ്ങനെ നിൽക്കുകയാണു്. വാർഡൻ മുന്നോട്ടുവന്നു പറഞ്ഞു.

"ഇതാ അഞ്ചുമിനിട്ടു തികഞ്ഞു"

ബേല കരഞ്ഞുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ഹാ! അഞ്ചുമിനിട്ടു്, ഇപ്പോഴാണു ഞാൻ സമയത്തിന്റെ വിലയറിഞ്ഞതു്. അതു മുമ്പേ ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ....."

കിശോർ ഉത്തരമൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. ബേലാ തിരിഞ്ഞുനടന്നു. നടന്നുകൊണ്ടു് ആത്മഗതമായി പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ശരീരത്തെ നശിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ ആത്മാവ് എന്നെന്നും അമരത്വംപ്രാപിച്ചു ജീവിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും"

ബേല നേരേ ബംഗ്ലാവിലേക്കുതന്നെ മടങ്ങി. ഹൈക്കോർട്ടിൽനിന്നും മടങ്ങിവന്ന ചാറർജിമകളോടു് തന്റെ ശ്രമങ്ങളും കിശോറിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം നിഷ്പ്രയോജനമായിപോയിയെന്നറിയിച്ചു. ആ വർത്തമാനം കേട്ടയുടനെ ബേല പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് പറഞ്ഞു.

"അച്ഛാ! ഞാൻ കിശോറിനെ വിടുവിച്ചുകൊള്ളാം. അതിനേക്കുറിച്ചു ഇനി ചിന്തിക്കേണ്ടാ. പരമാത്മാവിന്റെ മഹിമ അതുല്യമാണു്, അനന്തമാണു്. ഞാനതു നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഠോരതയ്ക്കുള്ളിലും കരുണാസാഗരം ഓളംതുള്ളുകയാണു്. എനിക്കു അതിനി മറക്കാനാവില്ല"

മി. ചാറർജി ഒന്നും മനസ്സിലാകാതെ ബേലയുടെ പുഞ്ചിരിതൂകുന്ന മുഖത്തേക്കു തുറിച്ചുനോക്കി. അതുകണ്ട ബേല വീണ്ടും പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ ഒരിക്കൽക്കൂടി കിശോറിനെ കാണുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. എനിക്കുവേണ്ടി അതിനു ഒരനുവാദംകൂടി വാങ്ങിത്തരൂ!"

പുത്രീ വത്സലനായ പിതാവ് പറഞ്ഞു:

"മകളേ! അതിനു ഞാൻ ഒന്നുകൂടി ശ്രമിക്കാം"

സമയം വൈകുന്നേരമായി. ബേല നേരേ ബസാറിലേക്കു തിരിച്ചു. അവൾ തനിക്കുവേണ്ടി ഒരു ചുവന്ന സാരിവാങ്ങി. കൂടെ മറ്റു ചില അത്യാവശ്യസാധനങ്ങളും. ബേല ബസാറിൽനിന്നു മടങ്ങിവരുമ്പോൾ വഴിമദ്ധ്യേവച്ച് മി. സെന്നുമായി കണ്ടുമുട്ടി. വണ്ടിനിത്തി ബേല ചോദിച്ചു:

"അടുത്തയാഴ്ച ബംഗ്ലാവിൽവച്ചൊരു പ്രീതിഭോജനം നടത്തുന്നുണ്ട്. താങ്കൾ തീർച്ചയായും വരണം."

പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി സെൻ ചോദിച്ചു:

"എന്താണ്? എന്താണു വിശേഷം?"

ബേല:-അതിനേക്കുറിച്ചു ഞാൻ ഫോണിൽ സംസാരിക്കാം. തീർച്ചയായും വരണേ!

അദ്ധ്യായം മുപ്പത്തിയേഴ്

ജീവിതമാകുന്ന തോണി അകസ്മികമായി പാറകളിൽ തട്ടിത്തകർന്നുപോകും. ഈ പരമമായ സത്യം മനുഷ്യർക്കോരോരുത്തർക്കും അറിയാം. പക്ഷെ അറിഞ്ഞിട്ടും അതേപ്പറ്റി ഗൗനിക്കാതെ വിസ്മരിച്ചുകൊണ്ട് അവൻ സുഖമനുഭവിക്കുന്നു. ഏകദേശം ഒരുവർഷക്കാലം ജയിലിന്റെ ഇരുളടഞ്ഞ ഭയാനകമായ മുറിയിൽ കിടന്നുകൊണ്ട് ഹൃദയത്തിന്റെ വേദനാജനകമായ തുടിപ്പുകളും എണ്ണിയെണ്ണി ജീവിതംതന്നെ മരവിച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ ജീവിതത്തെക്കാൾ ഏറ്റവും നല്ലത് മരണമാണെന്ന് കിശോറിനു ബോദ്ധ്യമായി. അദ്ദേഹം തന്റെ ജീവിതമാകുന്ന നൗക പാറകളിൽ തട്ടിത്തകരുന്നെങ്കിൽ തകർന്നുകൊള്ളട്ടെയെന്നു മനഃപൂർവം കരുതി നട്ടുകടലിലേക്കു വിടുകയാണു ചെയ്തത്. എന്നാൽ നിഷ്ക്കരുണം വിനോദരസികനായുള്ള തിരമാലകൾ കാണിച്ച നേരമ്പോക്കുകണ്ടു കിശോർ ഹൃദയംപൊട്ടികരഞ്ഞു. സംഭവിക്കുവാനുള്ളത് എന്തുതന്നെയായാലും വേഗം സംഭവിക്കട്ടെയെന്നാണു കിശോർ ആഗ്രഹിച്ചത്. എന്നാൽ ആ തിരമാലകൾ കൂടിച്ചുപൊന്തി ആ നൗകയെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ഓടിച്ചു. കിശോറിനു എപ്പോഴും മരണത്തോടു കളിക്കുവാൻ താല്പര്യമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ മൃത്യു യഥാവസരം അദ്ദേഹത്തോടു നീരസം പ്രകടിപ്പിച്ചു അത് കിശോർ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നതല്ല.

ഒരു ദിവസം ജയിലർ സ്നേഹഭാവത്തിൽ കിശോറിനോട് പറഞ്ഞു:

"മി. കിശോർ! താങ്കൾ ഇപ്പോൾ....."

കിശോർ:-എന്ത്? എന്നെ വിട്ടുവാനുള്ള സമയമായോ? ഞാൻ അത് പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു.

ജയിലർ:-ഹൈക്കോടതിയിൽനിന്നും അപ്പീൽ തള്ളിക്കളഞ്ഞു. അതിൽ ഞാൻ വളരെയധികം ഖേദിക്കുന്നു.

കിശോർ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"സഹോദരാ! എന്റെ ഈ തപസ്സ് ഈ വൈകിയവേളയിൽ ഫലപ്രദമാകുമെന്നു എനിക്കാഗ്രഹമില്ലായിരുന്നു. പോകട്ടെ! ഞാൻ സഹിച്ചിരിക്കുന്ന ഭാരമേറിയ ഈ ചുമട് താങ്കളുടേയും തോളിൽ ഇറക്കി എനിക്കു ശാന്തമായി ആശ്വസിക്കുവാനും വിശ്രമിക്കുവാനും എന്നാണു സാധിക്കുക? അതൊന്നു പറഞ്ഞുതരണം"

ജയിലർ:-ഒരു പക്ഷേ മറെറന്നാൾ.....

കിശോർ ആവേശത്തോടുകൂടി ചോദിച്ചു:

"താങ്കൾ സത്യമാണോ ഈ പറഞ്ഞത്? എനിക്കു വിശ്വാസം തോന്നുന്നില്ല. അങ്ങൊരുപക്ഷേ എന്നെ വഞ്ചിക്കുകയാണോ?"

വിഷാദമഗ്നനായ ജയിലർ ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:

"നിങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു വ്യക്തിയെ ഞാനിതുവരെ കണ്ടിട്ടേയില്ല. തുക്കു് നിങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം

അലഭ്യമായ ഒരു ലാഭമാണ്.

കിശോർ:-സ്നേഹിതാ! ജീവിതത്തിന് അതായതു ജീവിക്കുന്നതിന് എന്തെങ്കിലും ഒരുദ്ദേശമുണ്ടായിരിക്കണം. ഉദ്ദേശരഹിതമായ ജീവിതം ജീവിതമല്ല. ജീവിതത്തിന്റെ ഭയപ്പെട്ടത്തൽ മാത്രമാണ്.

കിശോർ പറഞ്ഞതിന്റെ പൊരുൾ ജയിലർക്കു മനസ്സിലായില്ല. അദ്ദേഹം ഇരുമ്പഴികളിലും ഭിത്തിയിലും മാറിമാറി നോക്കിക്കൊണ്ടു തിരിച്ചുപോയി. വീണ്ടും ആ നിശ്ശബ്ദത-ശൂന്യത. കിശോർ ഒരു നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടു കമ്പിളിപ്പുതപ്പിനടിയിൽ ചുരുണ്ടുകൂടി. ചെറിയ ഒരു മുറി. പൊക്കംകുടിയ ഭിത്തികൾ, വൃത്തികെട്ട മുകൾത്തട്ട്. വെളിയിലേക്കു നോക്കിയാലും ഉയർന്ന ഭിത്തികൾ. ആകാശംപോലും കാണാൻ സാദ്ധ്യമല്ല.

ജയിലർ പോയതിനുശേഷം കിശോർ വീണ്ടും ഏകനായി. അദ്ദേഹത്തെ ശോകമൂകമായ ഒരു ശൂന്യത ബാധിച്ചു. അല്പനേരത്തേക്കു മേഘങ്ങൾപോലും ആകാശത്തിൽനിന്നും ഒഴിഞ്ഞുമാറി. ചന്ദ്രന്റെ തൂവെള്ളിലാവ് അല്പനേരത്തേക്ക് ഭൂമിയിൽ അമൃതവർഷം പൊഴിച്ചു. എന്നാൽ പെട്ടെന്ന് കാളമേഘങ്ങൾ ആകാശത്തൊരാക്രമണംനടത്തി. അവരെ ഭയന്നാണ് ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു ചന്ദ്രിക ഭൂമിയിലേക്കു ഒളിഞ്ഞുനോക്കിയിരുന്നത്. കിശോർ ചിന്തിച്ചു ചിന്തിച്ചു അവശനായി. അദ്ദേഹം ആകാശംതന്നെ കണ്ടിട്ട് വളരെനാളായി. നക്ഷത്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞ രാത്രിയും കാണാറില്ല. സൂര്യോദയവും അസ്തമനവും പ്രഭാതവും സായംസന്ധ്യയും ഭാഗ്യഹീനനായ ആ യുവാവ് കാണാതായിട്ട് ദിവസങ്ങളേറെയായി. പക്ഷി

കളിൽവുച്ച് കാക്കയുടെ ശബ്ദംമാത്രം ചിലപ്പോൾ കേൾക്കാനിടവന്നിട്ടുണ്ട്. പലേ മാസങ്ങളായി ഞെരുങ്ങിയ ഒരേ മുറിയിൽതന്നെ ബന്ധനസ്ഥനായി കഴിഞ്ഞുവന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിൽ അടങ്ങിയിരുന്ന രസം-രസാനുഭൂതിയുണ്ടാക്കുന്ന ആ ശക്തി ഭയനീയമാംവിധം നശിച്ചുപോയി. ആ മുറിയിലെ ഭിത്തികെട്ടിയ ഓരോ ഇഷ്ടികകളേയും തറയോടുകളേയും നല്ലവണ്ണം തിരിച്ചറിഞ്ഞു. അവയുമായി സദാ ഇടപെട്ടു. ആ ഇരുമ്പഴികളോരോന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹകാരികളായിത്തീർന്നു. ആ മുറിയിൽ ഘനീഭവിച്ചു ദുഷിച്ച വായുവുമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രാണശക്തി പരിചയപ്പെട്ടു. പാറാവുകാരന്റെ ചെരുപ്പിൽനിന്നും പുറപ്പെടുന്ന ഘർഘരശബ്ദവും ജയിലിലെ മണിയടിക്കുന്ന ശബ്ദവും രാപകൽ കേട്ടുകേട്ടു മടുത്തു. ആ അപസ്വരങ്ങൾ കേൾക്കാതിരിക്കാൻ അദ്ദേഹം ശ്രമിച്ചു. പക്ഷേ ആ ശബ്ദങ്ങൾ ഒന്നിനുപിറകേ ഒന്നായി ശക്തിയോടുകൂടി കാതുകളിൽ തുളച്ചുകയറിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ഭക്ഷണത്തിനായി കൊണ്ടുവരുന്ന ഉണങ്ങിവരണ്ട റൊട്ടികളും, പുളിച്ചുവളിച്ച കറികളും, ചട്ടിണികളും തിന്നുതിന്നു് കിശോറിന്റെ നാക്കു മടുത്തു. ഒരേരുചി, ഒരേരുമണം, ഒരേ അളവ്. പലേമാസങ്ങളായി ഈ ഭക്ഷണംകാരണമോരോ കിശോറിനു വെറുപ്പുണ്ടായി. ജയിലിലെ മറ്റു പീഡകളും അദ്ദേഹത്തെ അസ്വസ്ഥനാക്കി. മാനസികമായ ധൈര്യം എന്തും സഹിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തെ നിർബന്ധിച്ചു—സഹിച്ചു.

സ്വതേതന്നെ ധൈര്യവും സ്ഥൈര്യവും ഗാംഭീര്യ

വും തികഞ്ഞ കിശോറിനു് ബ്രഹ്മചാരിയിൽനിന്നു പഠിച്ചസംയമനംകൊണ്ടു് എന്തും സഹിക്കുവാനുള്ള ത്രാണിയുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ആ യുവഹൃദയം ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു വികാരഭരിതമാകാറുണ്ടു്. അദ്ദേഹം ഒരു വർഷക്കാലത്തിനുള്ളിൽ ഒരു തുണ്ടുകടലാസുപോലും കാണുകയോ, പേനയോ പെൻസിലോ കൊണ്ടെന്തെങ്കിലും എഴുതുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല. രാപകൽ എഴുതിയും വായിച്ചും ശീലിച്ചുവന്ന കിശോറിനു് ഈ ശൂന്യമായ ജീവിതം സഹായം മുരടിക്കുകയാണെന്നറിയാം.

അദ്ദേഹം തന്റെ മരണദിവസങ്ങൾ വിരലിലെണ്ണിയെണ്ണി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം ആകസ്മികമായി ജയിലർവന്നു് തന്നെ തൂക്കിക്കൊല്ലാനുള്ള സമയമായെന്നും അതിനിനി ചില മണിക്കൂറുകളേയുള്ളുവെന്നും അറിയിച്ചു.

ജയിലർപോയി അധികസമയംകഴിയുന്നതിനുമുമ്പേ ബേല ആ മുറിയുടെ വരാന്തയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. കിശോർ ബേല വന്നതുകണ്ടു് ആഹ്ലാദഭരിതനായി വാതിൽക്കൽ എത്തി. ബേല കൈകൾക്കൂപ്പി വന്ദിച്ചു. ആ നിമിഷംവരെ അവളദ്ദേഹത്തെ വന്ദിച്ചിട്ടില്ല. കിശോർ പെട്ടെന്നു അവളേ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു:

"ബേല! ഒരു പുതിയ മംഗളവാർത്തയുണ്ടു്."

അതുകേട്ട ബേലയുടെ ഹൃദയം ആനന്ദംകൊണ്ടും വിഷാദശങ്കകൾകൊണ്ടും ഉള്ള സമ്മർദ്ദത്താൽ ആവേശംകൊണ്ടു. അവൾ ഒന്നും മിണ്ടാതിരുന്നതുകണ്ടു് കിശോർ ചോദിച്ചു.

"ബേല ഉറങ്ങിപ്പോയോ?"

ഈ നിഗ്രഹമായ പരിഹാസംനിമിത്തം ബേലയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ലജ്ജാനിർഭരമായ ഒരു തിരമാല ഉയർന്നുവന്നു ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു് വിലീനമായി. ബേലതന്നെ അതറിഞ്ഞില്ല. അവൾ പറഞ്ഞു:

"കിശോർ താങ്കളെന്താണു പറഞ്ഞതു്? ബേല ഉറങ്ങിപ്പോയെന്നോ? ഈ വാക്കുകൾ താങ്കളുടെ നാവിൽ നിന്നും വീണ്ടും വീണ്ടും കേൾക്കാൻ എന്റെ കാതുകൾ കൊതിക്കുകയാണു്. താങ്കളുടെ ഈ മധുരപരിഹാസത്തിനുള്ളിൽ ഏതോ.....എന്താണു പറയേണ്ടതു് കിശോർ! എന്റെ നിലയിലുള്ള ഏതോ ഒരു സ്ത്രീയ്ക്കുവേണ്ടി എത്ര ആകർഷണീയമായ ഒരു ചിത്രം ഒളിഞ്ഞിരിപ്പുണ്ടു്. അതെനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം."

കിശോർ നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"ബേല! നിങ്ങൾ ജീവിതത്തിലേക്കു എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ മോഹമുണ്ടാക്കാതിരിക്കൂ! ഞാനിപ്പോൾ എന്റെ ശ്വാസങ്ങളേ എണ്ണിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്. മോഹം എനിക്കു ശാപമായിത്തീരുകയേയുള്ളൂ."

ബേല വിനയപൂർണ്ണമായസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"എന്റെ അന്ത്യസുഖംക്രൂടി നിങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെടുത്താതിരിക്കൂ! ഒന്നുകൂടി പറയൂ മനപ്പൂർവ്വമാണു ഞാൻ ബേല ഉറങ്ങിപ്പോയോ എന്നു ചോദിച്ചതെന്നു് ഒന്നുകൂടി പറയൂ."

കിശോർ മൗനം പൂണ്ടു. വ്യാകുലനായി അദ്ദേഹം വാതിൽക്കൽതന്നെ ഇരുന്നു. അല്പനേരം ആലോചിച്ചി

ട്ട് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു: "ബേലാ! നിങ്ങൾ ചെയ്തത് ഒട്ടും നന്നായില്ല. ഞാൻ കേവലം നിഷ്പ്രയോജനനും ഉദാസീനനും ആയിത്തീർന്നിരുന്നു. പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു നിങ്ങൾ എന്റെ അമർത്തിവച്ചിരുന്ന നൈഷ്ഠുര്യം ആവിയാക്കി നഷ്ടപ്പെടുത്തിക്കളഞ്ഞു. മറന്നാലും ഞാൻ എന്നെന്നേക്കും യാത്രപറഞ്ഞു ഇവിടുന്നു പോകും."

ബേല കൈകൾ രണ്ടും നെഞ്ചത്തു ചേർത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടുപറഞ്ഞു: "ഹാ! ഈ നിഷ്ഠുരമായസത്യം വീണ്ടും വീണ്ടും എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രഹരമേല്പിക്കുകയാണു്. എന്താണു സംഭവിക്കുവാൻ പോകുന്നതെന്നു് എനിക്കറിയാം. അതിരിക്കട്ടെ; ഞാൻ നിങ്ങളോടൊരു പ്രാർത്ഥനചെയ്യുകയാണു്. ഇതെന്റെ ബുദ്ധിഭ്രമംകൊണ്ടു് അല്ലെന്നു കരുതരുതേ!"

കിശോർ ജിജ്ഞാസയോടുകൂടിപറഞ്ഞു: "ബേലാ! ഇപ്പോൾ ഞാനതിനു യോഗ്യനാണോ? ആരുടെയെങ്കിലും ഹിതാഹിതമനുസരിച്ചു് പ്രവർത്തിക്കാൻ ഇനി എനിക്കെന്താണഹ്തത? ആശയും നിരാശയും ഇടകലർന്ന ഒരവസ്ഥ മരണത്തേക്കാൾ ദുർഘടമാണു്. എങ്കിലും പറയൂ! ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ഹിതത്തിനുവേണ്ടി—അതും ആ കഴുമരത്തിലെ തൂക്കുകയറിൽ കൂടുങ്ങുന്നതിനുമുമ്പു് എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു പറയൂ?"

ബേല തന്റെ വരണ്ടചുണ്ടുകൾ ഉമിനീരുകൊണ്ടു് നനച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"എന്തിനു പറയുന്നു...എന്നാൽ പറയാം...എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ സങ്കോചശീലത്തേട്ടക്രൂടിക്കഴിഞ്ഞുവന്നു

തുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഈ ദിവസവും കാണാനിടയായതു്. ഇനിയും സങ്കോചംകാണിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് എന്റെ ഗതിയെന്തായിത്തീരും? എല്ലാം ഭഗവാനുതന്നെയറിയാം കിശോർ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു..."

കിശോർ ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"ബേലാ, നിങ്ങളെന്താണാഗ്രഹിക്കുന്നതു്? ഞാൻ അപേക്ഷിക്കുന്നു. വ്യക്തമായി പറയൂ. ഇനി സമയമില്ല. എന്റെ ജീവിതമാക്കുന്നതെന്നേക്കാലമാകുന്ന പാറയിൽതട്ടി തകരാൻപോകുകയാണു്. പറയാനാഗ്രഹിക്കുന്നതെന്താണെന്നു പറയൂ! ചെവികളുക്കെ കേൾക്കട്ടെ."

ബേല വിറച്ചുകൊണ്ടു് ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"ഞാൻ പറയുന്നു....ഞാൻ...ആഗ്രഹിക്കുന്നു. നിങ്ങളെ എന്നെ ഉദ്ധരിക്കൂ! ആ ചരണങ്ങളിൽ സ്ഥലം തരൂ."

കിശോറിന്റെ പാദങ്ങളിൽ സ്പർശിക്കുന്നതിനായി ബേല കൈകളുംനീട്ടി. പക്ഷെ ബലമേറിയ ഇരുമ്പഴികളാണ് അവരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിലങ്ങടിച്ചുനിൽക്കുകയാണു്.

കിശോർ ഒരു ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ പറഞ്ഞു.

"ഹാ! ഈ ഭ്രാന്തിയോടു ഞാനെന്തുത്തരം പറയാനാണു്?"

ബേല കൈക്കുപ്പിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

"അതെ, പറയൂ! എന്റെ ദേവാ! കേവലം നിങ്ങളുടെ അനുമതി ധാരാളംമതി. ഈ പവിത്രമായ കർമ്മത്തിനു സാക്ഷി. സർവാന്തര്യാമിയായ ഭഗവാനാണ്."

കിശോർ:- ഭ്രാന്തീ! നീ നിന്റെ ജീവിതത്തെ നിസ്സാരമായി പരിഹസിക്കുന്നോ? മറന്നാലും എന്നെ കഴിവിലേറും. അതോർമ്മിച്ചുകൊള്ളൂ.

ബേല:- ദേവാ! നിങ്ങൾ അമരത്വം നേടിക്കഴിഞ്ഞു. നിങ്ങൾ ഇത്രനാളും ഏകാകിയായി സഞ്ചരിച്ച ആ കണ്ടകാകീർണ്ണമായ പന്ഥാവിൽ നിങ്ങളുടെ പാദസ്പർശമേറ്റ മൺതരികൾ ഇപ്പോഴും കിടക്കുന്നുണ്ട്. കാറിനു അവയെ മാറ്റാൻ കഴിവില്ല. നിങ്ങളുടെ പാവനമായ നാമം ഉരുവിട്ടുകൊണ്ട് ആ പാദചിഹ്നങ്ങളെ ഞാൻ മറച്ചുവയ്ക്കും. ഒന്നുമറിയാത്ത—ഈ കഥകൾ വിസ്മൃതകോടിയിൽ തള്ളിയ—പഥികരെ തടഞ്ഞുനിർത്തി ഞാൻ പറയും:—

"ഈ പാതയിൽക്കൂടി ബഹുദൂരം സഞ്ചരിച്ച് ആത്മാഹുതിചെയ്ത ആ പുണ്യപുരുഷന്റെ പാവനമായ ഈ ചരണചിഹ്നങ്ങൾ ആദർശമായി സ്വീകരിച്ച് നിങ്ങൾ സത്യത്തിന്റെ പരമകോടിയിലെത്തൂ! ഞാനെന്റെ ജീവിതം മുഴുവൻ ഈ സത്യത്തെ ഹൃദയത്തിലമർത്തിക്കൊണ്ട് സുഖമായി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടും. എന്റെ ആരാധ്യദേവാ! ഞാൻ എന്റെ ജീവിതംമുഴുവൻ സുഖമായി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടും. എന്റെ ആരാധ്യദേവാ! ഞാൻ യാചിക്കുന്നതിതൊന്നുമാത്രമാണ്. ഭാഗ്യഹീനയായ എനിക്ക് അതിനുള്ള വരമെങ്കിലും തരൂ!"

കിശോർ പെട്ടെന്നു ധ്യാനഭാവത്തിൽ കണ്ണുമടച്ചു

നിന്നുകൊണ്ട് ഒരു ദേവദൂതനെപ്പോലെ അവളോട് പറഞ്ഞു: "ബേലാ! അങ്ങനെ സംഭവിക്കട്ടെ! നിന്റെ ആത്മസമർപ്പണം സഫലമായിഭവിക്കട്ടെ! ഈ അണയാറായ ദീപം നിനക്കു മാർഗ്ഗദർശനം നൽകട്ടെ! നിന്റെ തപസ്സു ഫലപ്രദമായിത്തീരും"

ബേല കുനിഞ്ഞു് ആ തറയിൽ തൊട്ടുനമസ്കരിച്ചുകൊണ്ട് ആ ഇരുമ്പഴികൾക്കിടയിലൂടെ വിരലുകൾ നീട്ടി ആ പാവനപാദങ്ങളെ സ്പർശിച്ചു.

കിശോറിന്റെ മുമ്പിൽനിന്നും വരദാനവുംവാങ്ങി ബേല മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോൾ രോഗാതുരനും പടുവൃദ്ധനുമായ ഒരാൾ ജയിലറുടെ മുമ്പിൽ ഹാജരായി. ആ വൃദ്ധനെ ഭയങ്കരമായ ചുമ ബാധിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ ശരീരത്തിൽകീറിയ പഴന്തുണികൾ മാത്രമേയുള്ളു. താടിമീശകൾ ക്രമാതീതമായി വളർന്നു ജടപിടിച്ചുകഴിഞ്ഞു. തലമുടി വരണ്ടു ചെമ്പിച്ചു പാറിപ്പറക്കുന്നുണ്ടു്. കീറിപ്പറിഞ്ഞ കുട്ടക്കുകളില്ലാത്ത ആ ഉടുപ്പിനുള്ളിൽ വക്ഷസ്സിലെ ഉന്തിനില്ക്കുന്ന എല്ലുകൾ ആർക്കും കാണാം. വളരെദൂരം കാൽനടയായി സഞ്ചരിച്ചുവന്നതുകൊണ്ടാവാം ആ വൃദ്ധന്റെ കാലുകൾ ഇടറുന്നുണ്ടായിരുന്നു. കാൽമുട്ടുകൾവരെ അഴുക്കുകളും പൊടികളും ഉണങ്ങി കട്ടിപിടിച്ചു് വൃത്തികേടായിത്തീർന്നിരുന്നു.

നിന്ദാനിർഭരമായി ആ വൃദ്ധന്റെ മുഖത്തേക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു ജയിലർ ചോദിച്ചു:

"നിങ്ങൾക്കെന്തുവേണം? എന്തിനിവിടെ വന്നു?"

വൃദ്ധൻ കയ്യിലിരുന്ന ഊന്നുവടിയുടെ സഹായത്താൽ കുനിഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ട് ക്രമാതീതമായി ഉയർന്നുവന്ന വ്യഥ

യത്തുടിപ്പുകളെ നിയന്ത്രിക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയായിരുന്നു. ആ ചോദ്യം കേട്ടയുടനെ അശ്രുനിറഞ്ഞ ആ കാതരനേത്രങ്ങൾകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനെ നോക്കി ശുദ്ധമായ ഇംഗ്ലീഷിൽ പറഞ്ഞു:

"ഞാൻ കിശോർസിംഹനെക്കുറിച്ച് അറിയാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. അയാളെ മറെന്നാൾ എപ്പോഴാണു കഴുവിലേറുന്നതു?"

ബംഗാളിയായ ജയിലർ യൂറോപ്യന്മാരെപ്പോലെ ഹിന്ദിയിൽ പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾക്കു അതറിഞ്ഞിട്ടെന്തുവേണം?"

വൃദ്ധൻ:-എനിക്കു ഒന്നും ഇല്ല. ഇപ്പോൾ വിശേഷിച്ചും; അതുകൊണ്ടു പ്രയോജനമൊന്നുമില്ല.

ജയിലർ വീണ്ടും നിന്ദാസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"നിങ്ങൾ അയാളുടെ ആരാണ്?"

വൃദ്ധൻ കൈകൾ രണ്ടുംകൂട്ടിപിടിച്ച് നെഞ്ചിലമത്തികൊണ്ടു് ഗൽഗദസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു.

"അതെ, ആരും അല്ല. ഇന്നു വിശേഷിച്ചും ആരുമല്ല. അതെ, യഥാർത്ഥത്തിൽ ഞാൻ അയാളുടെ ആരുമല്ല."

ഇത്രയുംപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ആ വൃദ്ധൻ ക്ഷണത്തിൽ അവിടെനിന്നും തിരിഞ്ഞ് വടിയുംഊന്നിപിടിച്ചുനടന്നു ഗേറ്റിനു വെളിയിൽകടന്നു.

ജയിലർ നിന്ദാഗർഭമായി ഒന്നുനോക്കി. വരാന്തയിൽ ഇറങ്ങി ഒന്നു നീട്ടിത്തുപ്പിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

"വൃത്തികെട്ട ഹിന്ദുസ്ഥാൻകാരൻ"

Indic Digital Archive Foundation

nl/ 2616

ആത്മപരിത്യാഗം

മോഹനലാൽമഹത്

gpura.org